

VALTA JA VÄKIVALTA NUORTEN SISARUSSUHTEISSA

Noora Tervakoski
Maisterintutkielma
Sosiaalityö
Yhteiskuntatieteiden ja
filosofian laitos
Humanistis-
yhteiskuntatieteellinen
tiedekunta
Jyväskylän yliopisto
Syksy 2019

TIIVISTELMÄ

VALTA JA VÄKIVALTA NUORTEN SISARUSSUHTEISSA

Noora Tervakoski

Sosiaalityö

Maisterintutkielma

Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Ohjaajat: Sirpa Kannasoja, Johanna Kiili ja Mikko Mäntysaari

Syksy 2019

Sivumäärä: 126 sivua + 6 liitettä

Tutkielma käsittelee nuorten sisarussuhteiden vallankäyttöä ja sisarusten välistä väkivaltaa toista vahingoittavien tekojen kautta. Vahingoittamiseksi käsitetään tahalliset henkiseen tai ruumiilliseen satuttamiseen tähtäävät teot. Vahingoittaminen nähdään osana vallankäyttöä, ja tutkielmassa pyritään selittämään vahingoittamisen tapahtumista vallan ilmiön avulla. Tutkielman perusteella saadun tiedon avulla voidaan pyrkiä tunnistamaan sisarusten välisen vahingoittamisen riskitekijöitä. Tätä ymmärrystä voidaan hyödyntää lasten ja nuorten parissa tehtävässä sosiaalityössä vahingoittamisen aiheuttamien haittojen ehkäisemiseksi.

Tutkielmassa sisarussuhteet määritellään biologisten ja sosiaalisten siteiden sekä sisaruuden kokemuksellisuuden kautta. Sisarussuhteet tarjoavat nuorelle voimavaroja, kuten läheisyyttä ja luottamusta, mutta niihin liittyy myös erilaisia vihamielisyyden tunteita, jotka voidaan liittää osaksi sisarusten välistä kilpailua vanhempien resursseista. Sisarussuhteissa ilmenee myös hierarkkisuuutta, joka perustuu yleensä sisarusten syntymäjärjestykseen.

Sisarussuhteissa ilmenee paljon konflikteja, joissa sisarusten välistä vallankäyttöä toteutetaan. Vallankäyttö sisarussuhteissa nähdään tutkielmassa yksilöiden vallan resurssien kautta. Valtaresurssit ovat erilaisia kykyjä vaikuttaa toiseen ihmiseen. Vallan nähdään muodostuvan vastavuoroisten ja täydentävien vuorovaikutusten kautta. Valtaa hahmotetaan tutkielmassa vallankäytön vaikuttavuuden sekä kahden vallankäytön muodon, huolenpidollisen ja hallitsemaan pyrkivän vallan, perusteella.

Tutkielmassa käytetään määrällisiä tutkimusmenetelmiä: ristiintaulukointia, keskiarvojen vertailua ja logistista regressioanalyysia. Aineistona on tutkimusta varten kyselylomakkeella kerätty aineisto yhdeksäsluokkalaisten sisarussuhteista (N=336). Tutkielmassa sisarussuhteita tarkastellaan dyadisesti, ja vallankäyttö sekä vahingoittaminen nähdään systeemisesti sisarussuhteen ilmiönä.

Tulosten perusteella sisarukset käyttävät suhteissaan erilaisia määriä valtaa, ja vallankäytön tasaisuus eroaa eri suhteissa. Väkivaltaiset teot osoittautuvat tulosten perusteella yleiseksi sisarusten välillä. Nuorista 33 % raportoi kokevansa sisarussuhteessaan kroonista väkivaltaa. Logistisen regressioanalyysin perusteella sisarussuhteiden vallankäyttö selittää väkivallan tapahtumista. Henkistä ja ruumiillista väkivaltaa selittävät erilaiset tekijät.

Avainsanat: nuorten sisarussuhteet, valta, sisarusten välinen vahingoittaminen, sisarusten välinen väkivalta, riskitekijät, määrällinen tutkimus, logistinen regressioanalyysi

KUVIOT

KUVIO 1 Sisarussuhteissa tapahtuvan vahingoittamisen teoreettinen malli	45
KUVIO 2 Nuorten sisarussuhteiden laatu (N=329).....	73
KUVIO 3 Sisarussuhteiden vallankäyttö ja vallankäytön epätasaisuus (ka.)	75
KUVIO 4 Sisarussuhteiden vallankäyttö sukupuoliasetelman mukaan (ka.).....	76
KUVIO 5 Suhteen vallankäyttö arvioidun suhteen laadun mukaan (ka.).....	77
KUVIO 6 Vallan epätasaisuus arvioidun suhteen laadun mukaan (ka.).....	78
KUVIO 7 Vahingoittaminen sisarusten biologisen tai sosiaalisen siteen mukaan.....	82
KUVIO 8 Vahingoittaminen sisarussuhteen laadun mukaan.....	83
KUVIO 9 Suhteen vallankäyttö ja vallankäytön epätasaisuus henkisen vahingoittamisen mukaan (ka.).....	84
KUVIO 10 Suhteen vallankäyttö ja vallankäytön epätasaisuus ruumiillisen vahingoittamisen mukaan (ka.)	85
KUVIO 11 Nuorten palaute osa-alueittain.....	91

TAULUKOT

TAULUKKO 1: Nuorten kuvailu	61
TAULUKKO 2: Nuorten valitsemien sisarusten kuvailu	63
TAULUKKO 3 Vahingoittamisteot sisarussuhteessa (N=336)	80
TAULUKKO 4 Sisarussuhteessa raportoitujen vahingoittamiskokemusten tiheys viimeisen vuoden aikana	80
TAULUKKO 5 Sisarussuhteiden henkisen vahingoittamisen riskitekijät (N=295).....	87
TAULUKKO 6 Sisarussuhteiden ruumiillisen vahingoittamisen riskitekijät (N=293).....	89
TAULUKKO 7: Palaute raportoitujen vahingoittamiskokemusten ja suhteen koetun laadun mukaan (ka.).....	92

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 SISARUSSUHTEET.....	8
2.1 Sisaruuden biologinen ja sosiaalinen ulottuvuus.....	9
2.2 Sisarusten läheisyys, etäisyys ja vihamielisyys.....	10
2.3 Sisarusrakenne.....	13
2.4 Nuorten sisarussuhteet	16
3 SISARUSTEN VÄLINEN VALTA.....	18
3.1 Valta vaikuttamisen resursseina ja vuorovaikutuksessa	18
3.2 Konfliktit vallankäytön kontekstina	20
3.3 Sisarussuhteiden vastavuoroinen ja hierarkkinen valta	22
4 SISARUSTEN VÄLINEN VÄKIVALTA	29
4.1 Väkivallan määrittely sisarussuhteissa	30
4.2 Sisarusväkivallan piirteet	33
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	43
5.1 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen näkökulma	43
5.2 Kyselylomake.....	47
5.3 Aineisto ja sen kerääminen	50
5.4 Muuttajat.....	55
5.5 Aineiston kuvailu.....	60
5.6 Tutkimusmenetelmät	64
5.7 Tutkimusetiikka – nuori tiedontuottajana	66
7 TULOKSET.....	73
7.1 Sisarussuhteet.....	73
7.1.1 Sisarussuhteen laatu	73
7.1.2 Sisarussuhteiden vallankäyttö.....	74
7.2 Sisarusten välinen vahingoittaminen	79
7.2.1 Raportoitu vahingoittaminen nuorten sisarussuhteissa	79
7.2.2 Vahingoittaminen rakenteeltaan ja laadultaan erilaisissa sisarussuhteissa	81
7.2.3 Valta ja vahingoittaminen.....	83
7.2.4 Sisarusten välisen vahingoittamisen riskitekijät	85
7.3 Nuorten palaute	90

8 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	94
8.1 Vahingoittaminen väkivaltana.....	94
8.2 Valta, väkivalta ja sisarusten välinen kilpailu	96
8.3 Tulosten ja jatkotutkimuksen tarpeiden arviointi.....	102
8.4 Tutkimuksen merkittävyys.....	104
LÄHTEET	107
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Sisarussuhteet ovat yksi merkittävimmistä ihmissuhteista nuoren elämässä. Sisaruuden ilmiöt koskettavat suurinta osaa lapsista ja nuorista. Suomessa reilu miljoona lasta eli noin 80 % suomalaisista alaikäisistä lapsista ja nuorista elää vähintään kahden lapsen perheessä (Suomen virallinen tilasto: Perheet 2018), ja luvusta puuttuvat vielä eri talouksissa asuvat sisarukset, joita ei ole Suomessa tilastoitu. Sisarussuhteita voidaan pitää erityisenä suhteena, sillä ne muovautuvat sekä yhteisen taustan että yhteisten kokemusten kautta (Ainsworth 1989, 715). Sisarus on vertainen, joka tietää mistä nuori tulee ja joka tarjoaa ehdotonta välittämistä. Sisarussuhteet tarjoavat nuorelle ystävyyttä, tukea, ja huolenpitoa. Sisarussuhteisiin liitetään kuitenkin myös toisenlainen puoli. Sisarusten kuvataan riitelevän ja tappelevan sekä kilpailevan vanhempiensa suosioista. Sisarusten nähdään ärsyttävän ja provosoivan toisiaan, ja myös toista vahingoittavan käyttäytymisen nähdään olevan tavallinen osa sisarusten välistä vuorovaikutusta.

Maisterintutkielmassani jatkan kandidaatintutkielmassa käsittelemääni sisarussuhteiden teemaa (ks. Tervakoski 2018). Perehdyttyäni lasten sisarussuhteisiin puute sisarusväkivaltaa käsittelevässä suomalaisessa tutkimuksessa osoittautui ilmeiseksi. Sisarusten välinen väkivalta on huomioitu kansainvälisesti, mutta suomalaisessa tutkimuksessa lasten ja nuorten väkivaltakokemuksissa tekijöinä painottuvat yleensä vanhemmat tai perheen ulkopuoliset henkilöt (Ellonen, Kivivuori & Kääriäinen 2007; Ellonen, Kääriäinen, Salmi & Sariola 2008; Ellonen & Pösö 2010b; Fagerlund ym. 2014; Kääriäinen, Ellonen, Peutere & Sariola 2010; Näsi 2016). Viitteitä sisarusten välisen väkivallan yleisyydestä tarjoavat kuitenkin suomalaisten lasten ja nuorten väkivaltakokemuksia käsittelevät tutkimukset (Ellonen ym. 2007; Ellonen ym. 2008; Fagerlund ym. 2014). Sisarusten väliseen väkivaltaan keskittyvä tutkimus on Suomessa jäänyt lähinnä opinnäytetasolle (Eeva 2018; Hannola, Honkanen & Korhonen 2013; esim. Tyyskä 2018; Ylätaló 2019), enkä tee poikkeusta omassa maisterintutkielmassani.

Tutkielma keskittyy nuorten sisarussuhteissa tapahtuvaan henkiseen ja ruumiilliseen vahingoittamiseen, jota tulkitsen väkivallan käsitteen kautta. Väkivalta on sisarussuhteissa heikosti tunnistettu ja vaikeasti määriteltävä ilmiö, mikä asettaa haasteen myös aiheesta tehtävälle tutkimukselle. Se mitä yleensä voidaan pitää väkivaltana, voidaan myös argumentoida

normaaliksi liittyen sisaruuden erityispiirteisiin ja lapsen kehitykseen. Sisarusten välisiä väkivallantekoja myös vähätellään ja normalisoidaan niiden tavallisuuden vuoksi. Toisen vahingoittaminen ja vahingoittamisen kokeminen nähdään lasten kasvamiseen kuuluvana ilmiönä. Jo virkkeen kirjoittaminen herättää kysymyksen siitä, voisimmeko 2020-luvulle siirtyessämme ajatella toisin.

Tutkielmassani pyrin tuomaan uuden näkökulman sisarusväkivaltaa koskevaan keskusteluun tarkastellessani väkivaltaa sisarussuhteiden vallankäytön kautta. Valta on merkittävä osa ihmisten välisiä suhteita, ja korostuu erityisesti sisarussuhteissa, joita värittävät sisarusten väliset erilaiset hierarkkiset roolit. Tutkielmassa näen väkivallan vallankäytön välineenä, toimintana, jonka avulla lapsi tai nuori pyrkii täyttämään omia tarpeitaan ja halujaan. Sisarusten välillä valta kytkeytyy tiiviisti kilpailuun vanhempien huomiosta ja huolenpidosta. Vallan näkökulman lisäksi tarkastelen sisarussuhdetta systeeminä, jossa vallankäyttö ja väkivalta tapahtuvat, kahden yksilön itsenäiseksi tai erilliseksi tulkitun toiminnan sijaan.

Tutkimukseni tarkoituksena on lisätä sosiaalityön tietoa nuorten perhesuhteista ja hyvinvoinnin uhkista sisarussuhteiden ja niihin liittyvän väkivallan osalta. Tavoitteena on pyrkiä tunnistamaan sisarusten välisen väkivallan piirteitä ja riskitekijöitä. Tutkielma on suunnattu sosiaalityöntekijöille ja muille lasten tai nuorten parissa työskenteleville, mutta myös ovenavaukseksi sisarusväkivaltaan liittyvälle jatkotutkimukselle. Tutkielmassani olen halunnut tarjota nuorille tilaisuuden kertoa sisarussuhteistaan ja niissä tapahtuneista väkivallankokeuksistaan, ja tulla kuulluksi kiireisten aikuisten maailmassa.

Keskustelu sisarusväkivallasta avautui jo 1980-luvulla Murray Strausin, Richard Gellesin ja Suzanne Steinmetzin (1980) havaittua, että 80 % amerikkalaisista lapsista oli kokenut sisarusten välistä väkivaltaa ja että se oli yleisin perheväkivallan muoto (Marganski 2016, 1). Vuosikymmeniä myöhemmin teema on kuitenkin edelleen paikoitellen arka, ja herättää kuulihoissaan monenlaisia tunteita. Sisarusten välisen ihan tavallisen nujakoinnin käsittäminen väkivallaksi on tutkielmaprosessini aikana herättänyt keskustelukumppaneitani pohtimaan omia ja omien lastensa sisarussuhteita, ja nostattanut myös vastustusta aiheen merkityksen suhteen. Juuri tästä syystä teemasta on keskusteltava. Tutkielmassani otan haasteen vastaan, ja nostan esille aiheen, joka on tullut usein sivuutetuksi keskustelussa lasten väkivallankokeuksista.

2 SISARUSSUHTEET

Sisarussuhteita käsittelevässä luvussa taustoitan tutkimustani sisarussuhteiden piirteiden kautta. Sisarussuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa tarkastellessa on tärkeää muistaa, etteivät sisarussuhteet ole pelkkä konteksti sisarusväkivallalle, vaan ne ovat tiiviisti perhesuhteiksi väkiintuneita ihmissuhteita, jotka tuottavat osapuolilleen monenlaisia myönteisiä kokemuksia. Sisarussuhteet ovat merkittävä osa lapsen ja nuoren sosiaalista maailmaa ja ohjaavat muun muassa hänen minäkäsityksensä ja itseluottamuksensa kehittymistä (Edwards, Hadfield, Lucey & Mauthner 2006, 185; Herrick & Piccus 2005, 851–852; Mota & Matos 2015, 104). Sisarussuhteet ja niihin liittyvä toisesta huolenpittäminen antavat lapselle ja nuorelle tilaisuuden harjoitella myös sosiaalisia taitoja (Brody 1998, 17). Sisarussuhteet saavat merkittävän roolin lapsen ja nuoren kasvamisessa.

Sisaruuden käsitettä ja merkityksiä on avannut urallaan erityisesti psykologi ja tutkija Judy Dunn (1983; 1985; 1989; 1993; 2002; 2007), jonka työhön sisaruskäsitys pitkälti perustuu. Tutkielmassa hyödynnän erityisesti myös Rosalind Edwardsin, Lucy Hadfieldin, Helen Luceyn ja Melanie Mautherin (2006) sisarustutkimusta. Suomalaista tutkimustietoa sisarudesta tarjoavat Ulla Rannikko (2008), joka tarkastelee sisaruutta sen sosiaalistavan merkityksen kautta sekä Kati Kallinen (2018) ja Kati Hämäläinen (2012) sijoitettujen lasten perhesuhteiden näkökulmasta.

Huomioin luvussa sisaruuden moniulotteisuuden sisarussuhteiden syntymisen tapojen sekä sisaruuteen liittyvien voimavarojen ja tunnekokemusten kautta. Sisarussuhteilla on erityisiä piirteitä verrattuna muihin lapsen ja nuoren läheissuhteisiin, ja ne tulee huomioida myös lasten ja nuorten väkivaltakokemuksia tarkastellessa. Sisarussuhteet saavat yksilöiden välillä monenlaisia ilmenemismuotoja, ja niitä tyypitellään usein suhteiden rakenteellisilla tekijöillä, joita esittelen omassa alaluvussaan. Luvun lopussa tarkennan sisarussuhteiden teeman erityisesti nuorten sisarussuhteisiin, jotka asettuvat sisaruuden kehityskaaressa lasten ja aikuisten sisarussuhteiden välille.

2.1 Sisaruuden biologinen ja sosiaalinen ulottuvuus

Sisaruus on perherooli, joka pohjautuu voimakkaasti biologisiin siteisiin. Sisaruuden määritelmä perustuu jaettuihin vanhempiin, jolloin sisarukset käsitetään yhteisten vanhempien yhdessä elävinä lapsina. Perhemuotojen moninaistuttua ovat myös sisarusten väliset suhteet saaneet uusia ilmenemismuotoja. Sisaruus ei kytkeydy pelkkään biologiaan, vaan sisältää sisaruuden tunteita ja kokemuksia. Vaikka suurin osa sisaruksista jakaa edelleen biologiset siteet, niiden rinnalle on kehittynyt uusia, sosiaalisia siteitä.

Sisarussuhteet ovat nuorelle vertaissuhteita, mutta niitä erottaa esimerkiksi ystävyys-suhteista niiden ei-vapaaehtoinen luonne (Abuhatoum, Howe & Della Porta 2016, 56–57). Biologisia sisaruksiaan ei voi valita, mutta sisarussuhteiden kokemuksellisuudesta voidaan neuvotella. Sisaruutta käsitetään osassa tutkimuksista ensisijaisesti biologisen sidoksen kautta (esim. Hämäläinen 2012). Tutkimuksessani lähestyn sisaruutta kuitenkin kokemuksellisenä ilmiönä. Sisaruuden moniulotteisuuden valossa tämän tarkoituksena on tukea nuorten osallisuutta antamalla heille tilaa määritellä itse omat perhesuhteensa.

Kokemuksellinen sisaruus eroaa ystävydestä ja muista sukulaissuhteista sisaruuteen liittyneiden jaettujen kokemusten kautta. Samassa perheessä kasvaminen voidaan kokea sisaruudeksi, vaikka biologisesti sisarukset olisivatkin esimerkiksi serkuksia (esim. Hämäläinen 2012, 167). Päinvastoin taas biologinen sisaruskin voidaan kokea ei-sisarukseksi, mikäli suhde on jäänyt hyvin etäiseksi. Kokemukselliseen sisaruuteen liittyy ystävyden ja sisaruuden välisen rajanvetämisen haaste, mikä esiintyy esimerkiksi siten, että läheiset sisarukset saattavat kuvata toisiaan ystäviksi, ja taas läheiset ystävät toisiaan kuin sisaruksiksi. Edwardsin ja kollegoiden (2006, 36–37) tutkimuksessa tuli kuitenkin esiin, että suurin osa lapsista näki sisaruuden ja ystävyden välisen rajan selkeänä, vaikka osa nimenomaan kertoi, että ystävä voi tuntua sisarukselta.

Sisaruuden muotojen laajentumisen tunnistaminen on luonut tarpeen erilaisia sisaruuden muotoja kuvaavalle termistölle (ks. myös Tervakoski 2018). Edwards ja kollegat (2006, 21) ovat määritelleet kolme sisaruusmuotoa: *full siblings*, *half-siblings* ja *stepsiblings*. Kaksi ensimmäistä olen suomentanut täyssisarukseksi ja puolisisarukseksi, jotka ovat yleisesti käytettyjä termejä. Myös jälkimmäistä sisarustyyppiä (*stepsiblings*) kutsutaan suomenkielessä usein puolisisarukseksi, mutta esimerkiksi Kielenhuollon tiedotuslehti Kielikello (2014) tuo

esille termin uussisarukset johdettuna uusperheen käsitteestä. Biologiseen siteeseen perustumattomat sisarussuhteet voivat kuitenkin syntyä myös esimerkiksi adoption tai lapsen sijoituksen kautta. Tällöin puhutaan yleensä adoptiosisaruksista ja sijaissisaruksista, vaikkakin jälkimmäisestä kuvaavampi ja mielekkäämpi olisi nimitys sijoitussisarus, sillä perheessä elävien lasten ei liene tarkoitus sijaistaa ketään. Sijaissisarus-sanan vakiintumisen vuoksi pysyn yleisesti hyväksytyssä termissä. Salman Akhtar ja Selma Kramer (1999, Edwards ym. 2006 mukaan) käyttävät uussisaruksista käsitettä sosiaaliset sisarukset (*social siblings*), joka kuvastaa sisaruuden sosiaalista ulottuvuutta. Tutkielmassani käytän sosiaalisen sisaruuden käsitettä ei-biologisista sisarussuhteista soveltaen, liittäen käsitteen alle kaikki sisarussuhteet, jotka eivät perustu biologisiin siteisiin.

Tutkielmassa tekemäni sisaruuden muotojen erittelemisen tarkoituksena ei ole arvottaa erilaisia sisarussuhteita, vaan auttaa niiden kategorisoimisessa. Tutkielmassani sekä biologinen että sosiaalinen sisaruus katsotaan todelliseksi ja arvokkaaksi sisaruudeksi. Näkökulmaani puoltaa se, etteivät sisarukset itse kuvaa biologista sidettä tai sen puutetta merkitseväksi (Rannikko 2008, 172). Lisäksi perhetasolla ja lasten näkökulmasta sisaruksia kuvataan usein ilman jaottelevia etuliitteitä sisaruksina riippumatta siitä, millaisiin siteisiin sisarussuhde perustuu (ks. myös Ritala-Koskinen 1993, 139).

2.2 Sisarusten läheisyys, etäisyys ja vihamielisyys

Sisarussuhteita pidetään elämän pisimpinä ihmissuhteina. Pakollisesta ulottuvuudesta huolimatta sisarussuhteista syntyy usein tärkeitä ja läheisiä suhteita. Esimerkiksi Rannikko (2008, 106–110) näkee sisarussuhteet kiintymyssuhteina samoin kuin vanhemman ja lapsen väliset suhteet. Sisarusten välillä ilmenee rakkautta, läheisyyttä, luottamusta ja turvallisuuden tunnetta. Sisarukset ovat tärkeä osa lapsen perhettä ja elämää. (Edwards, Hadfield & Mauthner 2005, 11–12.) Sisarussuhteet sisältävät kuitenkin muiden perhe- ja läheissuhteiden lailla sekä myönteisiä että kielteisiä tunteita. Lämmön ja rakkauden lisäksi yhteisen ja jaetun elämän tuottamat rajoitukset ja harmitukset nostattavat esille sisarusten välisiä ärsyyntymisen- ja vihantunteita.

Sisarussuhteita kuvatessaan lasten on havaittu tuovan esille läheisyyttä ja kiintymystä (Notko & Sevón 2018, 77). Sisarussuhteiden läheisyyttä kuvaa myös sisarusten välinen luottamuksellisuus (Rannikko 2008, 168). Esimerkiksi Wendy Sturgessin, Judy Dunnin ja Lisa

Daviesin (2001, 523) tutkimuksessa 52 % lapsista sijoitti sisaruksensa nelikentällä *todella rakastan* -kenttään, muiden vaihtoehtojen ollen *rakastan*, *pidän* sekä *en pidä*. Äidin tai äiti-puolen samaan kenttään merkitsi 72 % ja isän tai isäpuolen 58 % lapsista (Sturges ym. 2001, 523). Samoin suurin osa Edwardsin ja kollegoiden (2005, 13, 35) haastattelemista lapsista koki myönteisen emotionaalisen yhteyden sisaruksiinsa, ja lapset kuvasivat sisarusten to-della tuntevan toisensa, mikä kertoo osaltaan sisarussuhteiden tiiviyydestä ja siitä, että niissä lapsella on tilaa olla oma itsensä.

Yhtenä merkittävimmistä sisaruuden voimavaroista voidaan pitää sisarussuhteiden luomaa turvallisuutta (Edwards ym. 2005, 11–12; Edwards ym. 2006, 35; Mota & Matos 2015, 103; Wojciak 2017, 1286–1287). Sisarukset tuovat lapsille emotionaalista turvaa (Edwards ym. 2005, 11–12; Edwards ym. 2006, 35), mutta myös suojelevaa turvaa (Wojciak 2017, 1288–1289). Lapset näkevät, että sisarukset puolustavat toisiaan ulkopuolisilta, ja kokevat sisaruk-sen turvaksi yksinjäämislä, vaikka kokivat ristiriitaisia tai kielteisiäkin tunteita sisa-rustaan kohtaan (Edwards ym. 2006, 111, 121). Lapset kuvaavat sisaruksen tarkoittavan sitä, että aina on joku heitä varten (Edwards ym. 2005, 11–12).

Armeda Wojciakin (2017, 1288–1289) tutkimuksessa sijoitetut lapset kuvaavat sisaruutta rakkauden, toivon, ymmärryksen sekä kuulumisen tunteen kautta. Tutkimuksessa lapset ra-portoivat tuntevansa luottamusta sisaruksiinsa ja siihen, että nämä pysyisivät heidän rinnal-laan. Lapset kertoivat tukeutuvansa sisaruksiinsa ja kokivat että sisarukset ymmärtävät heitä, vaikkeivat muut siihen pystyisi. (Wojciak 2017, 1288–1289.) Samankaltaisia tuloksia sijo-i-tettujen lasten suhteen ovat saaneet aiemmin myös Catarina Mota ja Paula Matos (2015, 102–104). Sisarusten turva voi siis kantaa lasta nimenomaan vaikeissa elämäntilanteissa.

Sisaruuheen liitetystä voimakkaista myönteisistä kokemuksista huolimatta sisarusten välillä ei kuitenkaan aina ilmene yhteyttä, huolenpitoa tai läheisyyttä (Edwards ym. 2005, 13). Täl-laisia sisarussuhteita kuvastaa läheisyyden sijaan etäisyyden kokemus. Rannikon (2008, 163–164) tutkimuksessa etäisissä sisarussuhteissa painottuu yhteisen lapsuuden puute. Ed-wardsin ja kollegoiden (2006, 27–28) mukaan lapset eivät aina merkinneet kaikkia sisaruk-siaan verkostokarttaan. Tällöin lapset eivät pitäneet näihin sisaruksiin juuri yhteyttä, ja heillä oli toinen sisarus, jonka kokivat läheiseksi (Edwards ym. 2006, 27–28). Lapset kuvaavat sisarusten väliseen etäisyyteen kuuluvan voimakkaan erillisyyden kokemuksen sisaruksesta. Lapset eivät kokeneet etäisen sisaruksen läsnäoloa miellyttäväksi. (Edwards ym. 2005, 13.)

Sisaruteen liitetyistä voimakkaista läheisyyden kokemuksista huolimatta läheisyys vaikuttaa siis saavan kuitenkin erilaisia voimakkuuksia eri sisarussuhteissa.

Läheisyyden lisäksi sisarusten välillä koetaan erilaisia vihamielisyyden tunteita. Vihamielisyys ei ole läheisyyden vastakohta, vaan kielteisiä ja myönteisiä tunteita ilmenee limittäin. Lapset itse kuvaavat tilannekohtaisia tunnemuutoksia sisaruksia kohtaan tavallisiksi (Edwards ym. 2005, 41). Sisaruksilla on esimerkiksi taipumus kuvata toisiaan yhtä aikaa ärsyttäväksi ja läheiseksi (Edwards ym. 2006, 68–69, 81; Notko & Sevón 2018, 77). Tätä kuvataan usein sisarussuhteiden ambivalenssin käsitteellä (Punch 2008a, 340–342; Notko & Sevón 2018, 84; Dunn 1985, 18).

Sisarussuhteiden ambivalenssi voidaan nähdä seurauksena sisaruskateudeksikin kutsutusta sisarusten välisestä kilpailusta (*sibling rivalry*). Sisarukset ovat yhtä aikaa rakkaita perheenjäseniä, mutta myös kilpailijoita suhteessa vanhempien tarjoamaan rakkauteen ja huolenpitoon. Sisarusten välinen kilpailu on tiedostettu jo varhain ja nähty sisaruuden erityisenä piirteenä (Gesell 1906, 453–457; Coles 2003, 81; Sherwin-White 2007, 5). Sisarusten välillä ilmenevän kilpailuasetelman nähdään olevan alkukantainen reaktio vanhempien jakamiseen. Evolutiivisesta perspektiivistä sisarukset tavoittelevat selviytymistä ja kilpailevat vanhempiensa huolenpidon resursseista (Trivers 1974). Synnyntäisen sisarusten välisen kilpailun ilmiötä tukee esimerkiksi se, että yksinhuoltajaäitien perheissä sisarusten välillä on havaittu ilmenevän enemmän konflikteja ja aggressiota kuin kahden vanhemman perheissä (Deater-Deckard, Dunn & Lussier 2002, 571). Yhdellä vanhemmalla voidaan nähdä olevan lasten tavoittelemia resursseja, kuten vanhempien tarjoamaa aikaa ja huolenpitoa, yhtä lasta kohtaan vähemmän kuin kahdella vanhemmalla.

Sisaruuden tunnekokemukset rakentuvat siis läheisyyden, etäisyyden sekä vihamielisyyden kautta. Läheisyys kuvaa sisarussuhteiden myönteisiä puolia ja voimavaroja, kuten välittämistä sekä keskinäistä luottamusta ja turvallisuutta. Vihamielisyys puolestaan pitää sisällään ihmissuhteissa ilmeneviä ärsyyntymisen kokemuksia sekä sisarusten väliseen kilpailuasetelmaan liittyviä vastakkainasettelun, kateuden ja vihan tuntemuksia. Ulottuvuudet ilmenevät kaikissa sisarussuhteissa, mutta ei ole syytä olettaa, että ne esiintyisivät jokaisessa sisarussuhteessa samalla tavalla. Seuraavassa luvussa 2.3 käsittelen ulottuvuuksien erilaisia vivahdeita vielä sisarussuhteiden rakenteellisten tekijöiden kautta.

2.3 Sisarusrakenne

Victor Cicirelli (1982) näkee sisarussuhteiden muodostuvan sisarusten välisestä vuorovai-
kutuksesta, mutta myös niiden rakenteellisista piirteistä. Edwards ja kollegat (2005, 2) kut-
suvat sisarusasetelmaksi (*sibling constellation*) muodostelmaa, joka perustuu sisarusten
määrään, syntymäjärjestykseen, ikäeroihin ja sisarusten sukupuoliin. David Lawson ja Da-
niel Brossart (2004, 473) taas tuovat esille sisarusrakenteen (*sibling structure*) käsitteen, jo-
hon liittävät samoin sisarusten syntymäjärjestyksen, määrän, sukupuolet ja ikäeron. Tutkiel-
massani käytän sisarusrakenteen käsitettä, mutta ulotan sen koskemaan myös muita tekijöitä,
joista sisarussuhde rakentuu. Koska sisaruuden olemus on laajentunut perheiden monimuo-
toistuesssa, on mielestäni perusteltua liittää sisarusrakenteeseen myös sisarusten biologinen
side sekä yhdessä tai erillään asuminen. Sisarusrakennetta voidaan tarkastella suhteessa yh-
teen sisarukseen tai koko sisaruskatraaseen.

Sisarusten keskinäistä asemaa tulkitaan usein sisarusten syntymäjärjestyksen ja siihen poh-
jautuvien roolien kautta. Lapset ja nuoret kuvaavat asemaansa ja roolia sisarusten kesken eri
tavoin riippuen syntymäjärjestyksestä (Punch 2008b). Syntymäjärjestykselle annetaan myös
arkitiedossa erilaisia merkityksiä, vanhempien sisarusten kuvataan esimerkiksi olevan huo-
lehtivia vastuunkantajia, nuorimmaisten saavan vanhemmiltaan kaiken periksi ja keskim-
mäisten sisarusten olevan vanhemmiltaan huomaamattomia esikoisten ja kuopusten välissä
(myös Tervakoski 2018). Erilaisista asemista kertoo esimerkiksi se, että nuorempien sisa-
rusten on havaittu kokevan sisarussuhteen läheisemmäksi kuin vanhempien sisarusten (Kil-
loren, Thayer & Updegraff 2008, 1209; Kim, McHale, Wayne Osgood & Crouter 2006,
1752).

Vaikka sisarussuhde voidaan katsoa muodostuvaksi biologisten tai sosiaalisten siteiden
kautta, on sisarussuhteen siteen tyyppin havaittu olevan yhteydessä siihen, millaiseksi sisa-
russuhde rakentuu. Biologisilla siteillä tai niiden puutteilla on havaittu olevan vaikutusta
sisarussuhteeseen. Kirby Deater-Deckard ja Judy Dunn (2002, 571) havaitsivat täyssisarus-
ten olevan negatiivisempia toisiaan kohtaan kuin puolisisarusten tai uussisarusten. Myös Ed-
ward Andersonin (1999, 121) mukaan uussisarusten välillä oli vähemmän kielteisyyttä,
mutta myönteisyyden, kumppanuuden tai empatian suhteen ei ollut eroja verrattuna jonkin-
laisen biologisen taustan omaaviin sisaruksiin. Uussisarusten välillä oli myös vähemmän
kilpailua ja aggressiota sekä välttelevää käyttäytymistä ja sisaruksen häpeämistä (Anderson
1999, 121). Ero voi liittyä sisarusten väliseen kilpailuasetelmaan, jonka voidaan nähdä ole-
van heikompi uussisaruksilla ollessa toisistaan erilliset vanhemmat. Mavis Hetheringtonin

(1999, 187) mukaan täyssisarusten suhteet ovat puolisisaruksiin verrattuna intensiivisempiä niin myönteisyydessä kuin kielteisyydessäkin. Edwardsin ja kollegoiden (2006, 27–28; myös Hämäläinen 2012, 141) mukaan biologinen side ei kuitenkaan yksin määritä sisarusten välisen läheisyyden tai etäisyyden kokemusta, vaan etäiseksi saatetaan kuvata myös täyssisarus. Sosiaalista sisaruutta tarkastellessa olisi hyvä huomioida myös suhteen kesto, sillä sosiaaliset sisarukset ovat voineet tuntee läpi elämänsä tai tutustua myöhemmin vanhempien parisuhteen myötä. Uudemmissa sisarussuhteissa tuleekin huomioida, ettei suhde ole välttämättä vielä vakiintunut. Läheisissä ja tärkeissä sisarussuhteissa biologiset siteet saavat vähemmän painoarvoa. (vrt. Hämäläinen 2012, 134.)

Sisarussuhteita voi värittää myös sisarusten ikäero. Sisarusten on havaittu olevan läheisempiä, kun heidän välisensä ikäero on pienempi, mutta kuitenkin enemmän kiintyneitä sisaruksiin, joihin on suurempi ikäero (Buhrmester & Furman 1990, 1390). Suuremman ikäeron on havaittu olevan yhteydessä suhteen vähäisempään ristiriitaisuuteen (Stocker, Lanthier & Furman 1997, 216). Suuri ikäero on nähty osittain myös syynä sisarusten välisen etäisyyden kokemukselle (Rannikko 2008, 164), joka voi juontua yhteisten asioiden vähyydestä tai yhdessä vietetyn ajan vähenemisestä toisen muuttaessa paljon aiemmin pois kotoa. Rannikko (2008, 181) tuo kuitenkin esiin, ettei ikäero ole este läheiselle sisarussuhteelle ja että olennaisinta on sisarussuhteen laatu lapsuudessa tai nuoremman sisaruksen ollessa pieni.

Sisarusten yhdessä tai erillään asuminen rakentaa sisarussuhdetta yhdessä vietetyn ajan kautta. Sisarukset voivat asua erillään esimerkiksi toisen aikuistuttua ja muutettua pois kotoa, eri vanhempien luona asuessaan tai sijoituksen vuoksi. Kiintymyssuhdeteoreetikko Mary Ainsworth (1989, 715) näkee arjen jakamisen merkittävänä sisarusten välisen kiintymyksen muodostumisessa. Enemmän aikaa yhdessä viettävien sisarusten onkin havaittu olevan läheisempiä (Stocker ym. 1997, 216). Rannikon (2008, 163, 177) tutkimuksessa yhdessäolon määrän koettiin vaikuttavan sisarusten välien kehittymiseen, ja vähäinen yhdessäolo nähtiin syyksi sisarusten väliselle etäisyydelle. Samoin perhehoitoon sijoitetut lapset kokevat sisarusten välisen yhdessäolon ja erityisesti sen puutteen vaikuttavan sisarussuhteiden laatuun (Brody 1998, 3; Gardner 1996, 8). Edwardsin ja kollegoiden (2005, 20) tutkimuksessa osa erillään asuvista sisaruksista koki, ettei tuntenut sisarustaan hyvin, vaikkakin osataas koki toisensa läheiseksi välimatkasta huolimatta.

Rannikko (2008, 153) näkee tärkeimmäksi säännöllisen vuorovaikutuksen sisarusten välillä. Esimerkiksi läheisyyttä aikuisten sisarusten kanssa on nähty lisäävän mahdollisuus tavata

heitä useammin (Hämäläinen 2012, 136). Wojciak (2017, 1289–1290) tuo esiin, että nykyään yhteyttä voidaan pitää helposti myös teknologisen viestinnän avulla. Erillään asuminen ei siis aina ole este sisarusten väliselle yhteydenpidolle. Yhteinen toiminta ja aktiviteetit voivat myös hitsata sisaruksia yhteen riippumatta siitä asuvatko he yhdessä vai eivät (vrt. Rannikko 2008, 164–165).

Sisarussuhteissa voidaan havaita myös sukupuolittuneisuutta. Tyttöjen välisten sisarussuhteiden on nähty perustuvan yhdessä puhumiseen, poikien sekä tyttöjen ja poikien välisten suhteiden taas yhteiseen toimintaan (Edwards ym. 2005, 13–14; Edwards ym. 2006, 62). Uusperheissä tyttöjen on havaittu olevan poikia enemmän tekemisissä sosiaalisten sisarusten kanssa (Jokinen & Mikats 2018, 55, 64). Laurie Kramer, Lisa Perozynski ja Tsai-Yen Chung (1999, 1407) eivät havainneet sukupuolella ja sisarussuhteen laadulla yhteyttä keskenään, mutta Sarah Killorenin, Shawna Thayerin ja Kimberly Updegraffin (2008, 1209) mukaan tytöt raportoivat sisarussuhteissaan poikia enemmän läheisyyttä, ja pojat taas tyttöjä enemmän negatiivisuutta.

Samaa sukupuolta olevien sisarusten on nähty avautuvan toisilleen useammin (Martinez & Howe 2013, 283). Gazi Begum ja Jan Blacher (2011, 1584) kuitenkin havaitsivat tarkastellessaan kehitysvammaisten ja ei-kehitysvammaisten 12-vuotiaiden sisarussuhteita äitien raportoivan erisukupuolisten sisarusten välillä olevan enemmän läheisyyttä ei-kehitysvammaisten lasten sisarussuhteissa, kun taas kehitysvammaisten lasten sisarussuhteissa läheisyyttä oli äitien näkökulmasta enemmän samasukupuolisten sisarusten suhteissa. Tarkasteltuaan tutkimuksessaan tyttöjen ja poikien välisiä sisarussuhteita AmyKale Cole ja Kathryn Kerns (2001, 222) tuovat esille, että sukupuolieroja ei tulisi tulkita samasukupuolisten ja erisukupuolisten sisarusparien kautta, vaan huomioida sisar- ja veljesparit erikseen. Andersonin (1999, 121–122) mukaan tyttöjen väliset sisarussuhteet ovat positiivisempia kuin poikien väliset sisarussuhteet. Sisarten välillä on havaittu myös enemmän empatiaa (Anderson 1999, 105, 108). Poikien välisissä sisarussuhteissa on puolestaan nähty olevan vähemmän auttamista ja huolenpitoa (Cole & Kerns 2001, 218–220).

Sisarussuhteita ei voida pelkistää vain sisarusrakenteen kategorioihin, vaan sisarusten välille syntyy todellisia ja ainutlaatuisia yksilöiden välisiä ihmissuhteita. Suhteet muotoutuvat muun muassa sisarusten persoonien, arjen yhdessäolon, yhteisten ja jaettujen kokemusten sekä yhteisten jaettujen ihmissuhteiden myötä. Ruoppila (2014, 109) näkee, että perheiden roolikenttä on laajentunut uusperheiden ja ei-biologisten siteiden syntymisen myötä. Tämä

on väistämättä vaikuttanut myös sisarussuhteisiin. Vaikka sisaruksilla nähdään edelleen olevan tietynlaisia rooleja perheessä ja suhteessa toisiinsa, roolit voivat uudistua ja sekoittua nuorella ollessa esimerkiksi pikkusisaruksia toisen vanhemman luona ja isosisaruksia toisen vanhemman luona tai biologisten sisarusten asuessa muualla ja sosiaalisten sisarusten asuessa samassa kodissa. Nuorella ei välttämättä ole selkeää roolia sisarusasetelmassa, ja hän luovii omanlaisekseen muodostuneiden sisarussuhteidensa verkossa. Näin ollen sisarussuhteisiin ei tulisikaan suhtautua pelkästään rakenteellisesti tyypiteltyinä ihmissuhteina, vaan huomioida niiden moniulotteisuus ja erilaiset merkitykset nuoren elämässä.

2.4 Nuorten sisarussuhteet

Sisarussuhteilla voidaan ajatella olevan elämänkaari samoin kuin esimerkiksi lapsi-vanhempisuhteilla. Varhaislapsuudessa sisarukset viettävät luonnollisesti enemmän aikaa yhdessä ennen päivähoitoon tai kouluun siirtymistä. Pikkuhiljaa lapsi saa ystäviä, joiden kanssa hän viettää osan ajasta, ja nuoruuteen tultaessa hän alkaa harjoitella kodista irtautumista aikuisuudesta varten ja suunnata ulkomaailmaan. Tämä kaikki vaikuttaa myös lapsen ja nuoren sisarussuhteisiin. Myöhemmin aikuisuudessa vanhempien menehdyttyä sisarukset saavat uuden merkityksen edustaessaan ihmisen jäljellä olevaa lapsuudenperhettä. Nuorten sisarussuhteet ovat ikään kuin lapsuuden ja aikuisuuden sisarussuhteiden välissä, ja heijastavat nuoren kasvamista aikuiseksi (vrt. Dunn 2002, 227–228). Sisaruuden tunneulottuvuudet voivat saada erilaisia ilmenemismuotoja sisaruuden kehityskaaren aikana.

Sisarussuhteet saavat myös nuoruuden ikävaiheessa myönteisiä merkityksiä. Alfredo Olivan ja Enrique Arranzin (2005, 260–261) tutkimuksessa 70 % nuorista arvioi sisarussuhteensa positiiviseksi. Kysymykseen sisaruksen merkityksestä 42 % kertoi ystävydestä, kumppanuudesta, luottamuksesta tai läheisyydestä, ja 11 % mainitsi sisarusten välisen auttamisen tai puolustamisen. Negatiivisia merkityksiä nuoret kertoivat hyvin vähän: nuorista 3 % toi esille jakamisen haasteet ja 2 % sisaruksen epämiellyttävän kritisoinnin. (Oliva & Arranz 2005, 260–261.)

Sisarusten välisen emotionaalisen läheisyyden on katsottu kasvavan keskinuoruudesta myöhäiseen nuoruuteen (Abuhatum ym. 2016, 82). Colen ja Kernsin (2001, 218) tutkimuksessa ristiriidat, mutta myös kumppanuus ja yhteiset aktiviteetit vähenivät nuoruuden ikävaiheeseen siirryttäessä. Nuoruudessa sisarussuhteet vaikuttavat tulevan vähemmän intensiivisiksi.

Tämä voidaan nähdä johtuvan siitä, että lapsi alkaa kasvaessaan hakeutua yhä enemmän perheen ulkopuolisiin vertaissuhteisiin, jolloin sisaruuteen liittyvän kumppanuuden määrä vähenee (Cole & Kerns 2001, 220–222; Tafoya & Hamilton 2012, 56).

Sukupuolieroja tarkastellessa tyttöjen on havaittu kokevan sisarussuhteensa läheisemmäksi iästä riippumatta (Kim ym. 2006, 1752). Samaa sukupuolta olevilla sisaruksilla merkittävää muutosta läheisyydessä ei ole havaittu sisarusten siirtyessä keskilapsuudesta keskinuoruuteen, mutta eri sukupuolisilla sisaruksilla läheisyys väheni keskilapsuudesta varhaisnuoruuteen, ja taas kasvoi keskinuoruudessa (Kim ym. 2006, 1752–1753). Tämä voi esimerkiksi heijastaa tyttöjen ja poikien erilaisia kiinnostuksenkohteita tai lapsen sukupuoleen ja sen kokemukseen liittyvää kehitystä.

Nuoruuteen liittyvästä irtaantumisesta huolimatta nuorten ja nuorten aikuisten sisarussuhteita verrattaessa taas voidaan nähdä suhteiden vahvistumista (Scharf, Shulman & Avigad-Spitz 2005, 76–78.). Miri Scharfin, Shmuel Shulmanin ja Limor Avigad-Spitzin (2005, 76) tutkimuksessa nuorten aikuisten sisarussuhteet nähtiin lämpimämpinä ja vähemmän ristiriitaisena kuin nuorten sisarussuhteet. Nuoret aikuiset kuvasivat sisarustaan ja sisarussuhdettaan positiivisemmin kuin nuoret. Nuoret aikuiset kokivat myös sisarussuhteissaan tapahtuneen enemmän myönteisiä muutoksia, kun taas nuoret raportoivat enemmän kielteisiä muutoksia tai muuttumattomuutta. (Scharf ym. 2005, 76–78.)

Nuoruudessa sisarussuhteita värittää tavallisesti sisarusten yhdessä asuminen tai vanhemman sisaruksen itsenäistyminen ja muuttaminen pois kotoa. Nuoret myös harjoittelevat ikävaiheessaan vanhemmistaan ja kotoa irtautumista. Sisarussuhteet elävät kuitenkin omaa yksilöllistä polkuaan. Kaikki sisarussuhteissa tapahtuvat muutokset eivät aina heijasta lapsen tai suhteen tavallista kehitystä, ja esimerkiksi erilaiset kriisitilanteet, kuten vanhempien avioero voivat vaikuttaa sisarussuhteeseen (Abbey & Dallos 2004). Yhteiset ja erilliset elämäkokemukset voivat luontaisesti lähentää tai etäännyttää sisaruksia toisistaan. Pääasiassa sisarussuhteet voidaan kuitenkin nähdä läheiseksi ja lämpimiksi, kuten muissakin ikävaiheissa.

3 SISARUSTEN VÄLINEN VALTA

Valta nähdään merkittävänä osana sosiaalisia suhteita (Hinde 1979, 251–263; Dunn 2002, 224). Valta voidaan nähdä institutionaalisena tai yksilöiden välisenä sosiaalisena valtana (Westwood 2002, 13). Keith Dowding (1996, 5) kuvaa sosiaalista valtaa kyvyksi muuttaa tietoisesti toisen toimijan haluja tai toimintaa tavoitellun lopputuloksen saavuttamiseksi. Sosiaalista valtaa voidaan kuvata käsitteellä *power over*, valtaa toiseen (Dowding 1996, 4–5). Sosiaalinen valta on kaksisuuntaista ja kytkeytyy ihmisten väliseen vuorovaikutukseen. Sisarusten välistä valtaa käsitellessä tarkastellaan interpersonaalista eli yksilöiden keskinäistä valtaa. (Scott 2001, 28–30.) Vallan ilmenemistä sisarusten välillä on tutkinut muiden muassa sosiologi Samantha Punch (2005; 2008a; 2008b).

Luvussa avaan vallan käsitettä yksilöiden välisessä vuorovaikutuksessa. Kuvaan tutkielman valtakäsitystä, jossa valta ymmärretään erilaisiksi resursseiksi käyttää valtaa. Tarkastelen myös sisarusten välisiä konflikteja yksilöiden välisen vallankäytön kontekstina. Lopuksi kuvaan vallan erilaisten muotojen ilmenemistä sisarusten välisessä vuorovaikutuksessa sekä vallan kytkeytymistä sisarusten väliseen hierarkiaan.

3.1 Valta vaikuttamisen resursseina ja vuorovaikutuksessa

Valta on itsessään abstrakti käsite, mutta sen voidaan nähdä ilmenevän myös konkreettisesti yksilöiden välisessä vuorovaikutuksessa. Valta voidaan esimerkiksi ymmärtää halujen toteutumiseksi (Dowding 1996, 50). Punchin (2005, 3–4) tutkimuksessa valta ei tullut suoraan esille lasten puheissa, vaan perheenjäsenten valtaa ilmaistiin puhumalla henkilön mahdollisuuksista toteuttaa tahtoaan. Esimerkiksi Sallie Westwood (2002, 13) näkee vallan juuri haluna aiheuttaa muutoksia toisen käyttäytymiseen, kontekstiin tai maailmankuvaan. Valta saa ihmisten välillä hyvinkin konkreettisia vaikuttamisen ja vaikuttamisen kohteena olemisen muotoja.

Tutkielman valtakäsitys perustuu sosiaalipsykologien John Frenchin ja Bertram Ravenin (1959) kehittämään sosiaalisen vallan malliin, joka taas perustuu Kurt Lewinin (1951, Raven 1993, 228 mukaan) näkemykseen vallasta. French ja Raven (1959) näkevät vallan henkilön resursseina vaikuttaa toiseen ihmiseen. Esimerkiksi Dennis Wrong (2017, xxi) näkee valtaresurssit erilaisina pääomina, kuten raha tai maine, joilla voidaan vaikuttaa yksilöiden

välillä. Frenchin ja Ravenin (1959) mallissa resurssit ovat kykyjä käyttää valtaa. Mallissa merkittävää on valtaresurssien ja niiden vaikuttavuuden erottaminen (Raven 1993, 232). Se, ettei henkilön vallankäyttö tuota haluttua lopputulosta, ei merkitse henkilön vallan puutetta. French ja Raven määrittelevätkin sosiaalisen vallan potentiaalisesti vaikuttamiseksi (Raven 1993, 232). Vaikuttamisen tulokseksi käsitetään uskomuksen, asenteen tai käyttäytymisen muutos (French & Raven 1959, 151).

French ja Raven (1959; myös Raven 1993, 227) jakavat sosiaaliset valtaresurssit kuuteen vallan muotoon: palkitsemisvalta (*reward power*), pakottava valta (*coercion power*), oikeutuksellinen valta (*legitimate power*), asiantuntijuusvalta (*expert power*), samastumisvalta (*referent power*) ja tietoon perustuva valta (*informational power*). Palkitsemisvallalla viitataan toisen myönteiseen, mutta myös kielteiseen vahvistamiseen. Pakottava valta viittaa rangaistuksen uhkaan, jolla toiseen pyritään vaikuttamaan. Palkinnoilla tai rangaistuksilla voidaan viitata sekä konkreettisiin palkintoihin tai uhkauksiin, mutta myös esimerkiksi epäsuoriin muotoihin, kuten hyväksyntään tai hylkäämiseen. Oikeutuksellinen valta perustuu yksilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin. Oikeutukselliseen valtaan kuuluvat vastavuoroisuuden, oikeudenmukaisuuden sekä toisista vastuun ulottuvuudet. Asiantuntijuusvalta perustuu odotukseen siitä, että toinen tietää ja tuntee asian paremmin. Samastumisvallalla taas viitataan toiseen samastumiseen tai ihailuun, jotka toimivat vaikuttamisen välineinä. Sekä asiantuntijuusvalta että samastumisvalta voivat vaikuttaa myönteisesti tai kielteisesti eli vaikutus voi olla haluttu tai päinvastainen riippuen vallankäyttäjistä ja vaikuttamisen kohteesta. (Raven 1993, 234–235.) Tietoon perustuvan vallan Raven (1965; 1993, 227) on myöhemmin nimenyt oman käsityksensä mukaisesti suostutteluvallaksi (*persuasion power*), sillä hän katsoo, ettei tietoon perustuvan vallan käsite eroa riittävästi asiantuntijuusvallan käsitteestä. Tietoon perustuvalla tai suostutteluvallalla tarkoitetaan joko suoraa käskemistä tai epäsuoraa tietoon perustuvaa loogista argumentointia. (Raven 1993, 235–236.)

Raven (1993, 237) esittelee malliin myös kaksi uutta vallankäytön muotoa, jotka ovat pakottaminen ja manipulointi. Toisin kuin edeltäviin vallankäytön muotoihin, pakottamiseen vallankäyttönä liittyy vallan kohteen suostumuksen puute vaikuttamisen seurauksiin. Vallan kohde ei tällöin valitse muuttaa toimintaansa tai ajatteluaan, mutta joutuu tekemään sen pakon edessä. Manipuloinnilla taas tarkoitetaan vallankäytön muotona kohteen tai ympäristön muuttamista siten, että kohteelle ei jää vaihtoehtoja toimia toisin. Molemmat vallan muodot ovat siis toista pakottavia, mutta pakottamisen ja manipuloinnin erona on manipuloinnin epäsuoruus. (Raven 1993, 237.)

Robert Hinde (1976, 256) kuvaa valtaa suhteellisena ilmiönä. Hän näkee vallan ei yksilöiden, vaan suhteen ominaisuutena. Yksilöiden välistä valtaa ei voida käyttää yksin, vaan se tapahtuu aina suhteessa toiseen yksilöön (Hinde 1976, 256). Vaikka tutkielmassa valta nähdään yksilöiden resursseina, suhteutuvat resurssit aina toisen yksilön resursseihin. Yksilön valtaresurssien vaikuttavuus voi vaihdella eri ihmissuhteissa (vrt. Hinde 1976, 256). Tästä syystä valtaa tarkastellaan tutkielmassa sisarussuhteittain sisarusten välisten valta-asetelmien ja roolien kautta.

3.2 Konfliktit vallankäytön kontekstina

Sisarusten välillä, kuten muissakin ihmissuhteissa, ilmenee usein erilaisia konflikteja. Konfliktit voidaan määrittellä erilaisten tahtojen tai näkemysten yhteen törmäämiseksi sosiaalisessa vuorovaikutuksessa (Deutsch 1969, 7–8). Usein konfliktit nähdään synonyymina riitelyle (Raffaelli 1997, 541), mutta ne viittaavat myös riidattomiin tilanteisiin, joissa sisarusten tahdot tai toiveet ovat keskenään ristiriidassa.

Konfliktit voidaan nähdä kontekstina vallankäytölle (Campione-Barr 2017, 9; Dowding 1996, 8; Hinde 1976, 255). Konfliktitilanteissa erilaisten tahtojen välillä punnitaan sitä, kenen tahto painaa enemmän ja kenelle edullisiin ratkaisuihin tilanteissa päädytään. Suurempien valtaerojen on nähty myös yhdistyvän konfliktien määrän kasvuun (Vandell & Bailey 1992, Campione-Barr 2017, 10 mukaan). Tämä voi liittyä esimerkiksi siihen, että suhteissa, joissa hierarkia on suurta, päätökset tehdään enemmän yksipuolisesti, mikä voi lisätä epärealisuuden kokemusta ja kilpailua. Lapset kuvaavatkin kamppailevansa konfliktitilanteissa tasarvoisesta ja oikeudenmukaisesta kohtelusta (Notko & Sevón 2018, 84). Konfliktien on kuitenkin havaittu vähenevän sisarusten kasvaessa aikuisiksi (Stewart ym. 2001, 317).

Edwardsin ja kollegoiden (2005, 12–13; myös Edwards ym. 2006, 83) tutkimuksen mukaan sisarusten väliset kiistat ovat lasten näkökulmasta tavallisia ja kuuluvat normaaliin elämään. Nuorten on havaittu riitelevän enemmän sisarusten kuin ystävien kanssa (Raffaelli 1997, 547–548). Ristiriitojen ei ole havaittu olevan yhteydessä suhteen läheisyyteen (Raffaelli 1997, 547–548), vaikka arkitiedossa sisarusten tappelu saatetaankin liittämään siihen, että he ovat läheisiä ja siksi vuorovaikutuksessaan intensiivisiä.

Sisarussuhteiden konflikteja voidaan tarkastella kahden näkemyksen, sisarusten välisen kilpailun sekä arjen jakamisen kautta (Howe, Ross & Recchia 2011, 362). Tutkielmassa näen

sisaruskonfliktien heijastavan molempia. Kun konflikteja tarkastellaan sisarusten välisen kilpailun kautta, konfliktit ymmärretään kilpailuasetelmasta johtuviksi. Sisarusten välisen kilpailun voidaan nähdä liittyvän sisarussuhteiden valta-asetelmaan. Hallitsemispyrkimyksillä sisarukset voivat tavoitella vanhemmiltaan tarvitsemiaan resursseja. Konflikteja syntyy sisarusten välillä usein vanhempien huomioon ja aikaan sekä reiluuteen ja tasa-arvoon liittyen (Campione-Barr & Smetana 2010, 469–470; Campione-Barr, Bassett Greer, Schwab & Kruse 2014, 665, 672; Notko & Sevón 2018, 77), mikä heijastaa kilpailuasetelmaa ja sisarusten tarvetta tulla hyväksytyksi vanhempien silmissä tasa-arvoisesti.

Arjen jakamiseen liittyvää näkemystä tukee se, että sisarusten välillä konfliktien on havaittu syntyvän usein myös omaisuuteen ja sen jakamiseen, tilaan, tehtäviin ja sääntöihin liittyen (Campione-Barr & Smetana 2010, 469–470; Edwards ym. 2005, 49; Edwards ym. 2006, 82–83; Notko & Sevón 2018, 77). Erimielisyyksiä syntyy arkisista asioista, kuten sääntöjen noudattamisesta, tietokoneen tai muiden laitteiden käytöstä, kotitöiden jakamisesta, huoneeseen luvatta tulemisesta tai tavaroiden kysymättä lainaamisesta (Campione-Barr ym. 2014, 672). Konfliktien yleiset teemat liittyvät yhdessä asumiseen ja elämiseen, jossa erilaiset halut ja odotukset väistämättä kohtaavat (Howe ym. 2011, 362). Sisarusten onkin havaittu riitelevän sitä enemmän, mitä enemmän he viettävät aikaa yhdessä (Raffaelli 1997, 548). Nuorilla erityisesti oman tilan loukkaamiseen liittyvät konfliktit on nähty yleisimpinä ja voimakkaimpina (Campione-Barr & Smetana 2010, 469–470), mikä voi heijastaa nuoruuden ikävaiheeseen kuuluvaa itsenäistymistä (esim. Nurmi ym. 2006, 130, 145–146).

Sisarussuhteissa lasten on mahdollista harjoitella konflikteja ja niiden ratkomista. Konfliktien harjoittelun on nähty liittyvän lapsen sosiaaliseen ja emotionaaliseen kehitykseen (Rannikko 2008, 128; Edwards ym. 2006, 40). Sisarussuhteissa hyväksyttävän käyttäytymisen rajoja on mahdollista kokeilla (Punch 2008a, 336). Edwards ja kollegat (2006, 96) näkevät, että konfliktit antavat lapselle tilaisuuden harjoitella myös vallankäyttöä. Sisarusten välisissä konflikteissa lapsi voi harjoitella vallankäytön osa-alueita, kuten itsensä puolustamista, toisen tunteiden tai näkemyksen huomioon ottamista sekä erilaisten ratkaisujen neuvottelua (Abuhatoum ym. 2016, 20).

3.3 Sisarussuhteiden vastavuoroinen ja hierarkkinen valta

Vallan voidaan nähdä olevan läsnä kaikissa ihmissuhteissa. Sisarusten väliset vallan kysymykset ovat kuitenkin erilaisia kuin esimerkiksi vanhempi-lapsisuhteissa tai ystävyysuhteissa (Punch 2005, 10). Sisarussuhteet ovat luonteeltaan yhtä aikaa sekä vastavuoroisia että hierarkkisia suhteita (Howe & Recchia 2008, 154). Hinde (1976, 79–112) kuvaa ihmisten välisen vuorovaikutuksen saavan vastavuoroisia ja toistaan täydentäviä muotoja. Vastavuoroisuus kuvaa vallankäytössä asetelmaa, jossa yksilöt toimivat itsenäisinä toimijoina ja myös vastustavat toistensa vallankäyttöä. Täydentävä vallankäyttö puolestaan viittaa toisiaan mukaileviin rooleihin, jotka yksilöt ottavat vuorovaikutuksessa. Toisen sisaruksen ottaessa johdettavan roolin, toinen asettuu tilanteessa johdettavaksi. (Hinde 1976, 79–112.) Täydentäviä vuorovaikutuksia kuvaa sisarusten välinen hierarkia. Sisarusten välisen hierarkian nähdään perustuvan ensisijaisesti sisarusten syntymäjärjestykseen vanhempien sisarusten hallitessa suhteessa enemmän valtaa (Buhrmester & Furman 1990, 1389–1392). Syntymäjärjestykseen yhdistetään usein sisarushierarkiaa kuvaavia piirteitä, kuten esimerkiksi esikoisen pomottava käytös (Punch 2008b, 9).

Nicole Campione-Barr (2017, 9) kuvaa sisarussuhteiden valta-asetelmien olevan monimutkaisempia kuin ystävien tai vanhempien ja lasten välillä. Sisarusten välillä ei useinkaan ole legitiimiä valtaa, joka oikeuttaisi toisiinsa kohdistuvan vallankäytön (Punch 2005, 10). Vanhempi-lapsisuhteissa taas vanhemmilla on jo lakiin (esim. Laki lapsen huollosta ja tapaamis-oikeudesta 361/1983) perustuen valtaa lapsiin erilaisessa suhteessa kuin lapsilla vanhempiin, mikä tekee niistä voimakkaammin hierarkkisia. Punch (2005, 10; 2008, 9) näkee, että sisarusten välillä on enemmän valtataisteluita ja enemmän avointa vastustusta kuin vanhempien ja lasten välillä. Vallasta kamppaileminen voikin liittyä juuri pienempiin valtaeroihin ja saavutettavampaan dominoivaan asemaan, jolloin kumpikin sisarus pyrkii pääsemään suhteessa toisen niskan päälle (vrt. Punch 2005, 4.).

Punch (2005, 10) näkee, että koska sisarusten välillä on vähemmän tunnustettua tai hyväksyttyä valtaa kuin vanhempien ja lasten välillä, sisarukset käyttävät keskenään useammin neuvottelua ja kaupantekoa sekä fyysistä voimankäyttöä. Vaihdeettavat resurssit voivat liittyä esimerkiksi informaatioon, kuten salaisuuksien pitäminen vanhemmilta, materiaalin lainaamiseen tai kotitöiden tekemiseen toisen sisaruksen puolesta (Punch 2005, 10). Sisaruksilla on kuitenkin vähemmän mahdollisuuksia käyttää kodin ja perheen resurssien kontrollointia val-

lankäyttönä kuin vanhemmilla (Punch 2005, 9). Vanhemmat voivat käyttää valtaa esimerkiksi luomalla erilaisia noudatettavia sääntöjä tai asettamalla lapsille seuraamuksia. Vaikka vanhemmat voivat antaa huolenpitovastuun nuoremmista sisaruksista vanhemmille sisaruksille poissa ollessaan, vanhempien valtaa ei voida suoraan siirtää vanhemmilta lapsille, mikä johtuu siitä, etteivät nuoremmat sisarukset aina tunnusta vanhemman sisaruksen auktoriteettia (Punch 2005, 9–10). Punch (2005, 10) epäilee, että nimenomaan kurinpidollisen vallan vaikea käytettävyys on yhtenä syynä fyysisen voimankäytön esiintymiselle sisarusten välisissä valtakiistoissa.

Punch (2008b, 9–10) näkee syntymäjärjestyksen kytkeytyvän sisarusten väliseen valtaan. Vaikka sisarukset voidaan nähdä tasavertaisina toimijoina, esimerkiksi ikä, kehitys, koko, voima, tieto ja kyvyt tarjoavat kuitenkin vanhemmille sisaruksille enemmän mahdollisuuksia vaikuttaa nuorempiin sisaruksiin ja kontrolloida vuorovaikutusta (Punch 2008b, 9–10; Tucker & Updegraff 2010, 528). Esimerkiksi Anna Lindellin ja Nicole Campione-Barrin (2017, 58–59) tutkimuksessa esikoiset kuvasivat sisaruksellaan olevan vähemmän valtaa kuin toisena syntyneet lapset, minkä perusteella syntymäjärjestyshierarkia näyttää olevan myös lasten silmissä todellinen.

Sisarusten valtahierarkiasta huolimatta vallankäyttö ei ole sisarussuhteissa yksisuuntaista ja suuntaudu ainoastaan vahvemmalta osapuolelta heikompaan. Kuten French ja Raven (1959) yksilöiden välistä valtaa katsovat, molemmat sisarukset ovat vallankäytössä toimijoita, ja sisarusten keskinäinen valta ja valta-asetelmat voidaan ymmärtää erilaisiksi tai eritasoisiksi kyvyiksi käyttää valtaa. Näin ollen ikään ja kehityksellisiin tekijöihin liittyen vanhimmalla sisaruksella voi olla paremmat sosiaaliset valmiudet vaikuttaa toisiin ihmisiin. Valtaresurssija on kuitenkin kaikilla sisaruksilla, ja ne voivat näyttäytyä suhteissa eri tavoin.

Vanhempien sisarusten on nähty voittavan konfliktit useammin ja käyttäytyvän ristiriitaitilanteissa aggressiivisemmin ja pakottavammin sisaruksiaan kohtaan (Abuhatoum & Howe 2013, 746–747). Vanhempien sisarusten suuremmista valtaresursseista huolimatta nuoremmat sisarukset ovat kuitenkin myös aktiivisia osapuolia suhteessa, ja yleensä molemmilla lapsilla on resurssija käyttää valtaa vaikuttavasti (Abuhatoum ym. 2016, 56). Vanhempien sisarusten on kuitenkin nähty käyttävän enemmän huolenpidollista ja auktoritatiivista valtaa sisaruksiinsa kuin nuorempien. Lisäksi vanhemmat sisarukset pyrkivät dominoimaan ssa-

ruksiaan nuorempia useammin. (Buhrmester & Furman 1990, 1390.) Vanhempien ja nuorempien sisarusten ei ole kuitenkaan havaittu eroavan vallankäytön vaikuttavuudessa (Abuhatoum 2016, 10–11).

Vaikka sisaruksia usein kuvataan syntymäjärjestykseen perustuvien roolien kautta, roolit eivät ole kuitenkaan ehdottomia (Edwards ym. 2005; Punch 2008b, 22). Sisarusrooleissa on neuvottelun varaa, eivätkä nuoremmat sisarukset esimerkiksi vastaa esikoisen pomottamiseen aina myöntymällä (Punch 2008b, 9). Uusperheissä sisaruksilla ei aina ole selkeää syntymäjärjestysasemaa, kun sisaruksia asuu eri talouksissa tai kaikkiin ei pidetä paljoa yhteyttä (Edwards ym. 2005, 23–24). Valtaroolit voivat kääntyä myös, kun vanhempi sisarus ei vastaa odotuksiinsa vastuullisuudesta tai kypsyydestä, sukupuolirooleihin tai -odotuksiin liittyen tai vanhemman sisaruksen kaivatessa hoivaa tai lohtua (Edwards ym. 2005, 28–33). Sisarukset pystyvät myös itse vaikuttamaan suhteensa rooleihin ja neuvottelemaan tarkkoihin kategorioihin tukeutumisen sijaan (McIntosh & Punch 2009, 50). Sisarusten on nähty tekevän usein sopimuksia ja vaihtokauppaa sekä neuvottelevan toistensa kanssa (McIntosh & Punch 2009, 49–50). Edwardsin ja kollegoiden (2005, 33–34) tutkimuksessa osa lapsista korosti tasaveroisuutta ja reilua syntymäjärjestyshierarkian sijaan. Lapsilla on havaittu myös toive sisarussuhteiden tasa-arvoisuudesta (Notko & Sevón 2017, 69).

Sisarusten välistä valtaa ja sen asetelmia ei voida pitää vain kielteisenä ilmiönä. Esimerkiksi Oliven ja Arranzin (2005, 260–261) tutkimuksessa 63 % nuorista koki olevansa tyytyväinen paikkaansa sisarusten kesken, ja 60 % koki, ettei haluaisi muuttaa paikkaansa. Punchin (2008b) tutkimuksessa esikoisten, keskimmäisten lapsien ja kuopusten sisarusrooleista lapset ja nuoret raportoivat kokemuksiaan syntymäjärjestykseen perustuvasta sisarusrooleistaan, jotka kytkeytyvät sisarussuhteiden valtaan ja statukseen. Vastaajat raportoivat samoin monia myönteisiä puolia liittyen omaan valta-asemaansa (Punch 2008b, 3–10).

Esikoiset olivat Punchin (2008b) tutkimuksessa 10–16-vuotiaita. Esikoiset toivat esille asemaansa liittyen vallan, ensimmäisyyden, autonomian ja vastuun teemat. Esikoiset kokivat, että syntymäjärjestyksen huipulla oleminen mahdollisti vallan ja halujen toteuttamisen. Heillä oli mahdollisuus pomottaa nuorempia sisaruksiaan. Esikoiset toivat kuitenkin esiin myös roolimallina olemisen ja nuorempien sisarusten oppimisen heiltä. Osa koki nuorempien sisarusten opettamisen myönteiseksi, ja nuorempien sisarusten katsoessa esikoisia ylöspäin esikoiset kokivat sen nostavan omaa itsetuntoaan. Esikoiset kokivat asemassaan kuitenkin

kin myös paineita. He raportoivat vanhempien antavan heille enemmän vastuuta, kuten sisaruksista huolehtimista, minkä osa vastaajista koki myönteisenä ja osa kielteisenä. (Punch 2008b, 3–4.)

Keskimmäiset lapset olivat Punchin (2008b) tutkimuksessa 8–15-vuotiaita. Vaikka keskimmäiset lapset ovat nuorempia sisaruksia suhteessa esikoiseen, he raportoivat silti saavansa laajan skaalan erilaisia etuja syntymäjärjestykseensä perustuen. Tämän kuvattiin johtuvan siitä, että vaikka keskimmäiset lapset ovat esikoisia nuorempia, he ovat silti vanhempia sisaruksia suhteessa kuopukseen. Keskimmäisten lasten asemaan liittyi kuitenkin myös rajoitteita. Vastaajat toivat esille kokevansa keskimmäisyyden myönteisenä asiana, ja kertoivat, että heillä on roolissaan enemmän liikkumavaraa sen suhteen, mitä he ovat tai haluavat olla. Keskimmäiset lapset saattoivat yhtä aikaa oppia isommalta sisarukseltaan ja opettaa nuorempaa sisarustaan. (Punch 2008b, 5–6.)

Kuopukset Punchin (2008b) tutkimuksessa olivat 5–12-vuotiaita. He toivat kertomuksissaan esille kolme teemaa, jotka ovat vähäisempi vallan määrä ja vähäisempi autonomia, mutta myös vanhempien antama enempi huomio. Kuopukset raportoivat isompien sisarusten käyttävän heihin valtaa, ja että vanhemmilla sisaruksilla on enemmän sosiaalista ja fyysistä valtaa kuin kuopuksilla. Osa kertoi yrittävänsä taistella vanhempien sisarusten vallankäyttöä vastaan, mutta toivat esille onnistuvansa siinä harvoin. Useat kokivat kuitenkin, että alemmaa valta-asemaa kompensoi vanhempien antama tuki ja suojele. (Punch 2008b, 6–8.) Vanhemmilta saamansa huomion avulla nuoremman sisaruksen on mahdollista hallita vanhempia sisaruksiaan tai saada vanhemmilta enemmän resursseja. (Punch 2008b, 9–10). Vanhemmat voivat esimerkiksi puuttua konflikteihin ja vahvistaa altavastaajana olevan kuopuksen asemaa.

Lindellin ja Campione-Barrin (2017, 59) tutkimuksessa ne nuoret, jotka kokivat sisarussuhteensa keskivertoa positiivisempina, näkivät sisaruksellaan olevan enemmän valtaa, mutta samoin oli myös niillä nuorilla, jotka näkivät sisarussuhteensa keskivertoa negatiivisempina. Tämä kuvastaa sitä, että valta ei ole itsessään positiivista tai negatiivista, vaan saa erilaisia ilmenemismuotoja sisarussuhteissa. Positiivisissa sisarussuhteissa valta voi liittyä esimerkiksi kunnioitukseen, ihailuun ja myönteiseen palkitsemiseen, kun taas negatiivisissa sisarussuhteissa valta voi olla rankaisevaa tai pakottavaa. Valta ei ole itsessään sisaruksia toisistaan erottava ilmiö, vaan kytkeytyy suhteiden toimintaan ja sisarusten väliseen vuoro-

vaikutukseen. Pelkkä vallan olemassaolo ei tee sisarussuhteista epätasa-arvoisia, vaan epäsymmetrisyyttä luovat eritasoiset valtaresurssit ja niiden vaikuttavuus sisarusten välillä. Suuretkin valtahierarkiat voivat olla suhteessa myönteisiä, mikäli ne liittyvät esimerkiksi sisarusten väliseen huolenpitoon, eivätkä pakottavaan tai rankaisevaan käyttäytymiseen.

Nuorilla, joiden sisarussuhteet ovat negatiivisempia, sisarussuhteet on havaittu epätasavertaisemmaksi (Lindell & Campione-Barr 2017, 59, 61). Myös mitä enemmän vallankäyttöä suhteessa esiintyy, sitä negatiivisemmaksi nuoret suhdettaan kuvaavat (Killoren ym. 2008, 1206). Killoren ja kollegat (2008, 1209) epäilevät, että negatiivisuuden kokemus syntyy, kun toinen sisarus käyttää kontrolloivia strategioita, jotka koettelevat suhteen harmonisuutta. Barbara Morrongiellon ja Matthew Bradley'n (1997, 23) tutkimuksessa, jossa vanhemmat sisarukset suostuttelivat nuorempia sisaruksiaan valitsemaan riskialttiimman vaihtoehdon, suhteen positiivisuuden havaittiin ennustavan nuoremman sisaruksen päätöksen muuttamista. Lasten nähtiin olevan alttiimpia suostuttelulle, kun sisarussuhde perustui myönteisiin tekijöihin, kuten hyväksyntään, ystävällisyyteen, huolenpitoon ja kumppanuuteen (Morrongiello & Bradley 1997, 26).

Hallitsevaa käyttäytymistä on havaittu enemmän sisarussuhteissa, joissa ikäero on pieni (Buhrmester & Furman 1990, 1390). Ikäeron ollessa suurempi sisarusten välillä ilmenee myös suurempaa epäsymmetriaa hallitsemiskäyttäytymisen suhteen (Tucker & Updegraff 2010, 225). Tulokset viittaavat siihen, että valta on tasaisempaa sisarusten ollessa lähes saman ikäisiä, ja että sisarukset pyrkivät hallitsemaan toista enemmän tasaisempien valta-aseiden vallitessa. Sekä ikäeron että vanhemman sisaruksen iän ollessa suurempi, vanhemman sisaruksen on nähty käyttävän vähemmän yhteenottoa välttäviä konfliktinratkaisustrategioita (Killoren ym. 2008, 1205), mikä voi liittyä vanhempien sisarusten parempiin mahdollisuuksiin voittaa konfliktit (Abuhatoum & Howe 2013, 746).

Vallankäytössä on osassa tutkimuksista havaittu eroja myös sisarusten sukupuolten tai sukupuoliasetelman suhteen. Esimerkiksi esikouluikäisten tyttöjen on havaittu pitävän pyytämättä kuria nuoremmille sisaruksille poikia enemmän (van Berkel ym. 2017). Sheila van Berkel, Marleen Groeneveld, Lotte van der Pol, Joyce Endendijk, Elizabeth Hallers-Haalboom, Marian Bakermans-Kranenburg ja Judi Mesman (2017) näkevät, että kurinpidon sisaruksen vallan ilmaisuksi. Tyttöjen välisissä sisarussuhteissa sisarusten välillä on havaittu myös enemmän johtamiseen tähtäävää käyttäytymistä (Anderson 1999, 105, 108). Corinna

Tucker ja Kimberly Updegraff (2010, 526) eivät kuitenkaan havainneet sisarusten sukupuoliasetelman olevan yhteyksissä valta-asetelman kanssa. Samoin Kimberly Updegraffin, Susan McHale'in ja Ann Crouterin (2002, 194) tutkimuksessa nuorista tytöt ja pojat raportoivat saman verran kontrollia sisarussuhteissaan. Tytöillä ja pojilla ei ole havaittu eroja valtarakenteiden kehittymisessä (Lindell & Campione-Barr 2017, 59, 61). Morrongiellon ja Bradley'n (1997, 23) tutkimuksessa tytöt ja pojat nähtiin yhtä vaikuttaviksi suostuttelussa, mutta heidän havaittiin käyttävän erilaisia argumentteja. Poikien nähtiin vetoavan pääasiallisesti hauskanpitoon, ja tyttöjen taas turvallisuuteen sisarustaan suostuteltaessa (Morrongiello & Bradley 1997, 23).

Lindellin ja Campione-Barrin (2017, 59, 61) tutkimuksessa sukupuolierot näyttäytyivät siten, että pojat näkivät veljellään olevan merkittävästi enemmän valtaa kuin tytöt veljellään. Tytöt puolestaan näkivät sisarellaan olevan merkittävästi enemmän valtaa kuin veljellään. Sekä tytöt että pojat arvioivat siis samaa sukupuolta edustavan sisaruksen vallan korkeammaksi kuin eri sukupuolta olevan sisaruksen. (Lindell & Campione-Barr 2017, 59, 61.) Tämä voi liittyä esimerkiksi siihen, että samaa sukupuolta olevien sisarusten on havaittu olevan läheisempiä ja kilpailevan vähemmän (Martinez & Howe 2013, 283), jolloin voi näyttäytyä Lindellin ja Campione-Barrin (2017, 59) tutkimustulos siitä, että positiivisemmissä sisarussuhteissa sisaruksella nähtiin olevan enemmän valtaa. Koska tyttöjen ja poikien on nähty käyttävän erilaisia vaikuttamisstrategioita (Morrongiello & Bradley 1997, 23), ero voi myös liittyä vallankäytön vaikuttavuuteen, jolloin samaa sukupuolta edustava sisarus voidaan kokea vaikuttavammaksi.

Sisarusten kasvaessa kokoerot alkavat tasoittua, ja sekä vanhemmilla että nuoremmilla lapsilla on käytettävissään laaja skaala erilaisia vaikuttamisen keinoja. Ikään liittyvästä vallankäytön kehittymisestä kertoo esimerkiksi se, että vanhempien lasten on nähty käyttävän konflikteissa monimutkaisempia strategioita (Perlman, Garfinkel & Turrell 2007, 635), mikä voi heijastaa heidän kypsymistään sosiaalisen ymmärryksen suhteen (Dunn, Deater-Deckard, Pickering & Golding 1999, 1025). Lasten on havaittu kasvaessaan tulevan myös vaikuttavammaksi konflikteissa tapahtuvan vallankäytön suhteen (Abuhatoum ym. 2016, 79). Sisarussuhteiden hierarkkisuuuden on nähty vähenevän lapsuudesta nuoruuteen siirryttäessä (Campione-Barr 2017, 8; Tucker & Updegraff 2010, 524–525; Updegraff ym. 2002, 194). Sisarusten vallankäytön on nähty tulevan symmetrisemmäksi iän myötä (Tucker & Updegraff 2010, 524–525), mikä viittaa siihen, että lapset kartuttavat valtaresurssiaan kasvaessaan ja nuoruudessa valtaresurssit alkavat olla samalla tasolla. Lindellin ja Campione-Barrin

(2017, 59) tutkimuksessa nuorten arvioima sisaruksen valta vähenee iän myötä. Nuoremmat sisarukset näkevät vanhemman sisaruksensa vallan vähenemisen voimakkaampaa, mikä kertoo juuri valtaresurssien tasoittumisesta (Lindell & Campione-Barr 2017, 59, 61). Robert Stewartin, Andrea Kozakin, Lynn Tingleyn, Jean Goddardin, Elissa Blaken ja Wendy Caselin (2001, 317) mukaan sisarusten välinen hallitsevuus vähenee edelleen nuoruudesta aikuisuuteen siirryttäessä.

Tutkimusten perusteella sisarussuhteiden vallankäyttö saa Hinden (1976, 79–112) määrittelemiä vastavuoroisia ja toisiaan täydentäviä vuorovaikutuksen muotoja. Sisarukset neuvottelevat keskenään ja vastustavat toistensa hallitsemispyrkimyksiä, mutta asettuvat kuitenkin myös syntymäjärjestyksensä mukaisesti rooleihin sisarussuhteessa. Syntymäjärjestys on sisarussuhteissa sisaruksia määrittävä tekijä, ja antaa sisaruksille toisistaan erilaisia vallankäytön mahdollisuuksia. Vallan hierarkkisuus vähenee kuitenkin sisarusten kasvaessa, ja sisaruksista tulee iän myötä tasavertaisempia toimijoita suhteessa toisiinsa. Vallankäyttö ei kuitenkaan lopu suhteessa valtaresurssien tasoittuessa, vaan saattaa muuttua muotoaan esimerkiksi kontrolloivasta neuvottelevaksi vallankäytöksi.

4 SISARUSTEN VÄLINEN VÄKIVALTA

Väkivalta voi saada erilaisia ilmenemismuotoja, ja se voidaan jakaa esimerkiksi henkiseen, ruumiilliseen ja seksuaaliseen väkivaltaan, kuritusväkivaltaan, laiminlyöntiin ja kemialliseen väkivaltaan (vrt. Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos 2019). Tutkielmassa rajaan väkivallan henkiseen ja ruumiilliseen sisarusväkivaltaan, vaikka sisarussuhteissa saattaa ilmetä esimerkiksi myös seksuaalista väkivaltaa (esim. Caffaro, John 2017; Morrill 2014).

Sisarusten välinen väkivalta on erityisesti suomalaisella tutkimuskentällä edelleen harvoin huomioitu ilmiö, ja lasten kokemaa perheväkivaltaa tarkastellaan usein vain vanhemmista lähtöisin (esim. Fagerlund ym. 2014, 47–55). Lapsen nähdään olevan haavoittuvampi vanhempinsa tekemän väkivallan suhteen eikä sisarusten välisiä väkivallantekoja aina käsitetä väkivallaksi. Vanhempien ja lasten väliset suhteet nähdään merkityksellisempinä lapsen hyvinvointia ajatellen. Lasten kiintymys vanhempiinsa on tunnustetumpaa kuin sisarusten välinen kiintymys. Vanhempien ja lasten välinen valta voidaan nähdä myös hierarkkisempänä verrattuna sisarusten väliseen valtaan, jolloin vanhemmilla katsotaan olevan asemansa vuoksi potentiaalia satuttaa lasta enemmän. Sisarusten väliset suhteet ilmentävät kuitenkin myös hierarkkisuutta ja valta-asetelmia, joissa toisella yksilöllä voi olla huomattavastikin enemmän valtaa. Sisarusväkivalta voi saada samanlaisia ilmenemismuotoja kuin vanhempien tekemä väkivalta. Vanhemmilla ei ole lupaa kurittaa lastaan läpsimisillä tai tukistamisilla, mutta myös sisarukset käyttävät toisiinsa vastaavia väkivallan muotoja. Ne on kuitenkin pitkään katsottu vähemmän vahingoittavaksi lapselle tai nuorelle. Sisarusväkivalta voi saada myös erityisen vakavia ilmenemismuotoja, joita ei voida enää sivuuttaa tavalliseksi sisarusten väliseksi tappeluksi.

Luvussa kuvaan sisarusten välistä väkivaltaa, sen yleisyyttä ja yhteyksiä sisarussuhteiden erilaisiin piirteisiin. Aloitan luvun sisarusväkivallan määrittelyllä, joka osoittautuu hyvinkin haasteelliseksi ottaen huomioon sen, ettei lasten väliselle väkivallalle ole luotu selkeää määritelmää. Lapsen kasvamiseen kuuluva omien ja toisten rajojen hakeminen hämäärittää väkivallan ja ei-väkivallan rajaa. Väkivalta on itsessään hyvin arvolatautunut käsite, ja sitä käytetään hyvin varovaisesti lasten välistä toimintaa kuvatessa. Se, mikä toisessa tutkimuksessa käsitetään väkivallaksi, saattaa toisessa tulla tulkituksi esimerkiksi aggressiona sisarusten välisen kilpailun kautta. Tästä syystä olen tutkimuksen taustoituksessa huomioinut myös tutkimukset, joissa sisarusten välinen vahingoittaminen on käsitetty esimerkiksi aggressioksi, kaltoinkohteluksi tai kiusaamiseksi.

4.1 Väkivallan määrittely sisarussuhteissa

Sisarussuhteissa tapahtuva vahingoittaminen on yleisesti tunnettu ilmiö. Sisarukset riitelevät ja tappelevat, ja näiden lomassa suhteissa tapahtuu erilaisia vahingoittavia tekoja, kuten loukkaamista, nöyryyttämistä, lyömistä tai uhkailua. Osa teoista selittyy lapsen kehitystasolla, sillä nuoren lapsen voi olla hankala hallita käytöstään tunteiden leimahtaessa. Sisarusten välinen väkivalta ei kuitenkaan aina lopu lasten kasvaessa, vaan toisen vahingoittamista tapahtuu vielä jopa aikuisiän sisarussuhteissa (esim. McDonald & Martinez 2016, 405; Meyers 2017, 340).

Ei ole ohjenuoraa sille, kuinka usein tai millaista vahingoittamista sisarussuhteissa tulee hyväksyä tai pitää normaalina. Sisarussuhteissa tavalliseksi hyväksytään usein tekoja, joita aikuisen ja lapsen tai vieraiden henkilöiden välillä ei hyväksytä (Gelles 1985, 352). Sisarusten välisiä väkivaltaisia tekoja vähätellään arjessa ”pojat ovat poikia” tai ”ainahan sisarukset tappelevat” -tyyppisillä lausahduksilla. Sisarusten vahingoittamisen yleisyys ei kuitenkaan ole yksiselitteinen perustelu toiminnan normaaliudelle, sillä sen tavallisuus ei estä väkivallan kokemisen haitallisia vaikutuksia (Wiehe 1997, 162–163). Sisarussuhteissa tapahtuvaa kaltoinkohtelua tutkinut Vernon Wiehe (1997, 32–33) näkeekin, että vaikka sisarusten välistä kaltoinkohtelua pidetään lievempänä sen tavallisuuden takia, sillä on kuitenkin mahdollisuus vahingoittaa lasta voimakkaammin, koska sisarukset ovat usein tiiviisti läsnä toistensa elämässä. Mitä yleisempää väkivalta lapsen elämässä on, sitä vaikeampi lapsen voi olla saavuttaa turvallisuuden tunnetta. Väkivallasta toipuminen voi olla myös haasteellisempaa, kun sen tekijä on jatkuvasti lähellä. (Finkelhor, Turner & Ormrod 2006, 1404.) Lisäksi tavalliseksi luokiteltava käytös voi edetä kaltoinkohteluksi, mikäli siihen ei puututa ajoissa (Wiehe 1997, 164).

Sisarusten välisen väkivallan mitätöintiin heijastuu ylipäänsä lasten tekemän väkivallan vähätteleminen. Samat teot, jotka katsottaisiin väkivallaksi aikuista kohtaan, eivät tule aina määritellyksi väkivallaksi, kun niiden tekijänä on lapsi (Finkelhor ym. 2006, 1402). Lasten välistä väkivaltaa tutkineet David Finkelhor, Heather Turner ja Richard Ormrod (2008, 95) määrittelevät kolme yleistä oletusta liittyen lasten väliseen väkivaltaan: 1) Lapsen ei koeta aiheuttavan yhtä paljon uhkaa tai vahinkoa. 2) Lasten välisen väkivallan yleisyyden tai tavallisuuden vuoksi sen ei koeta olevan yhtä vakavaa. 3) Lasten koetaan olevan kestävämpiä väkivallalle, kun tekijä on lapsi. Lasten välisessä väkivallassa vastuu teoista asetetaan usein sekä tekijälle että uhrille esimerkiksi väkivallasta käytettyjen termien kautta (Finkelhor ym.

2008, 95). Väkivaltaa saatetaan kuvata esimerkiksi riitelemiseksi tai tappelemiseksi (Finkelhor ym. 2006, 1402; Hardy, Beers, Burgess & Taylor 2010), jolloin molemmat nähdään tilanteessa osallistuvassa roolissa. Uhria saatetaan myös esimerkiksi kannustaa vain puolustautumaan (Finkelhor ym. 2008, 95). Finkelhor ja kollegat (2006, 1402) näkevät, että vähäitelevä suhtautuminen lasten väliseen väkivaltaan värittää myös aiheesta tehtävää tutkimusta, vaikka tutkimustuloksia lasten välisen väkivallan harmittomuudesta ei juurikaan ole.

Sisarusväkivalta katsotaan yleensä vielä merkityksettömämmäksi kuin muu lasten vertais-suhteissa tapahtuva väkivalta (Straus ym. 1980, Finkelhor ym. 2006, 1405 mukaan). Tämän nähdään liittyvän siihen, että sisarusväkivaltaa pidetään tavallisimpana, yleisimpänä ja odotetuimpana väkivallan muotona (Finkelhor ym. 2006, 1405). Heather Kettrey ja Beth Emery (2006) käsittelivät tutkimuksessaan sisarusten välisen väkivallan tunnistamista. Kettreyn ja Emeryn (2006, 414) tutkimuksessa 83 % vastaajista kuvasi kokeneensa sisarusten välistä väkivaltaa, mutta eivät kuitenkaan tunnistanee sitä väkivallaksi. Sisarusten välisen väkivallan tunnistamisen haastavuutta lisääkin siis sitä normalisoiva vallitseva käsitys (Kettrey & Emery 2006, 414–415).

Sisarusten välistä väkivaltaa voi olla vaikeaa tunnistaa ja erottaa tavallisesta sisarusten väliseen kilpailuun liittyvästä käyttäytymisestä (Wiehe 1997, 36). Alison Marganski (2016, 1–2) näkee, että myös sisarusten väliseen kilpailuun liittyy satunnaista väkivaltaista käyttäytymistä, ja erottaa sisarusväkivallan vahingoittavaksi käyttäytymismalliksi. Hardyn ja kollegoiden (2010, 165) mukaan on kuitenkin ristiriitaista, että esimerkiksi lyöminen, joka toisessa ihmissuhteessa nähdään väkivallaksi, nähdään sisarusten välillä kilpailuksi ja lasten kasvamiseen kuuluvaksi ilmiöksi. Sisarusväkivallan tunnistamisen haastavuutta lisää se, että sisarusten välillä ilmenee myös yhteenotoilta näyttäviä tilanteita, jotka voidaan kuitenkin lukea lasten väliseksi leikiksi (Edwards ym. 2005, 12–13), ja näihin tilanteisiin voi liittyä myös vahingoittavaa käyttäytymistä. Wiehe (1997, 19–20, 164–170) tuo esille, että teot tulee nähdä kontekstissa ja korostaa myös tekijän ikätasoa sekä käytöksen kestoa ja tapahtumatiheyttä. Wiehe (1997, 19–20, 167–168) huomioi kaltoinkohtelun määrittelyssä molempien sisarusten tunteet sekä tekojen tahallisuuden muun muassa tekijän reaktioiden kautta.

John Caffaro ja Allison Conn-Caffaro (2005, 609) määrittelevät sisarusten välisen väkivallan sisarukseen kohdistuvaksi toistuvaksi käyttäytymismalliksi, jonka tarkoituksena on tuottaa haittaa, ja joka perustuu tekijän sisäiseen vallan ja kontrollin tarpeeseen. Väkivallan ja vallan nähdään kytkeytyvän toisiinsa juuri kontrollin elementin kautta (Caffaro, John V. &

Conn-Caffaro 2005, 609; Wiehe 1997, 25, 167–168; Whipple & Finton 1995, 137). Vallan ja väkivallan yhteen kietoutuminen tulee ilmi jo väkivallan käsitteen etymologisessa perustassa. Väki-sanana tarkoittaessa vanhakantaisesti voimaa, voidaan väkivalta kääntää uudelleen voimakkaaksi vallaksi. (Häkkinen 2004, 1517). Väkivalta voidaan nähdä sisarustenkin välillä yhtenä keinona käyttää valtaa. Frenchin ja Ravenin (1959) valtaresurssien kautta väkivalta voidaan nähdä pakottavana valtana tai pakottamisena.

Osa tutkijoista pitää sisarusväkivaltana sellaista vahingoittamista, joka tapahtuu sisarusten välillä yksisuuntaisesti (esim. Marganski 2016, 2). Yleensä kahden vastavuoroisesti toisiaan kohtaan väkivaltaa käyttävän aikuisen välillä vahingoittaminen tunnustetaan kuitenkin väkivallaksi. Marganski (2016, 1–2) määrittelee sisarusväkivallan käyttäytymismalliksi, jonka seurauksena on tarkoituksellista vahinkoa, pelkoa tai pakottamista. Vastaavasti Amy Meyers (2014, 656–657) edellyttää kaltoinkohtelulta tutkimuksessaan sisaruksen pelokkuutta tai ahdistuneisuutta tekijän läsnä ollessa. Näiden määritelmien taustalla on ajatus väkivallan tekijän dominoivuudesta ja uhrin passiivisuudesta. Tutkielmassa tarkastelen kuitenkin väkivaltaa vallankäyttönä, jolloin väkivallan voidaan ymmärtää vallankäytön lailla tapahtuvan potentiaalisesti molemminpuolisesti, ei vain dominoivalta osapuolelta heikompaan. Väkivaltaan liittyvä valta-asetelma voi kuitenkin olla sisarusten välillä myös voimakkaasti hierarkkinen.

Ruumiillinen väkivalta voidaan määritellä tahallisiksi tai harkituiksi teoiksi, joista seuraa ruumiillista vahinkoa (Wiehe 1997, 14; myös Kiselica & Morrill-Richards 2007, 151). Mark Kiselican ja Mandy Morrill-Richardsin (2007, 8; myös Lewit & Baker 1996, 154) tutkimusten mukaan yleisiä sisarusten välisen ruumiillisen väkivallan muotoja ovat töniminen, potkiminen, läpsiminen tai lyöminen, pureminen, nipistäminen, raapiminen, hiusten vetäminen ja esineellä heittäminen. Wiehen (1997, 15) tutkimuksessa sisarusten raportoitiin myös lyöneen ja uhkailleen erilaisilla välineillä. Kaltoinkohtelun erityisen vakavina muotoina voidaan pitää esimerkiksi tukehduuttamista, kuristamista ja kuula-aseella ampumista. Ruumiillinen kaltoinkohtelu voi saada myös epätavallisia väkivallan muotoja, kuten kiduttava kutittaminen. (Wiehe 1997, 15, 18.)

Wiehe (1997, 33–34) määrittelee tutkimuksessaan henkisen kaltoinkohtelun verbaalisiksi kommentteiksi, jotka tähtäävät nöyryyttämiseen, loukkaamiseen, uhkaamiseen tai vähätelyyn. Määritelmään hän lisää myös henkilökohtaisen omaisuuden tuhoamisen (Wiehe 1997, 33–34). Stuart Hart, Robert Germain ja Marla Brassard (1987, Wiehe 1997, 33 mukaan)

näkevät lapsen kohdistuvan henkisen kaltoinkohtelun viittaavan hylkäämiseen, pakotta-vaan, rankaisevaan ja arvaamattoman kurinpitoon, syntipukiksi asettamiseen tai kohtuutto-miin uhkauksiin lapsen kontrolloimiseksi. Määritelmä perustuu vanhempien tekemään kal-toinkohteluun, mutta näitä elementtejä voidaan nähdä myös lasten välillä. Wiehen (1997, 33–34) määritelmä verbaalisista kommentteista ei ota huomioon sanatonta vuorovaikutusta tai omaisuuden tuhoamisen rinnalla muita tekoja, jotka tähtäävät henkiseen vahingoittami-seen. Esimerkiksi syntipukiksi asettaminen voi ilmetä myös ilman verbaalisia viestejä esi-merkiksi syyllistävien katseiden kautta.

Wiehen (1997, 39) tutkimuksessa henkinen kaltoinkohtelu määritellään nimittelyksi, pil-kaksi, halventamiseksi, pelottelemiseksi, henkilökohtaisen omaisuuden tuhoamiseksi ja lem-mikin kiduttamiseksi tai tappamiseksi. Halventamisen Wiehe (1997, 43–49) jakaa muun mu-assa arvottomuuden osoittamiseksi tai olemassa olemisen halveksimiseksi, nöyryyttämiseksi ja käskyttämiseksi. Omaisuuden tuhoaminen kaltoinkohteluna tapahtuu Wiehen (1997, 51–53) mukaan sarjamaisina ja tahallisina tekoina, eikä toisen tavaran rikkominen vahingossa ole kaltoinkohtelua. Marjorie Hardy, Brittany Beers, Charles Burgess ja Arthur Taylor (2010, 68) käyttävät tutkimuksessaan henkisen väkivallan muotoina lisäksi naurunalaiseksi tekemistä, loukkaavien asioiden sanomista, typeränä kohtelemista, uhkaavia eleitä, huo-miota jättämistä ja kiroilemista.

Henkisen ja ruumiillisen väkivallan erottaminen ei ole yksiselitteistä, ja esimerkiksi ruumiil-lisella väkivallalla uhkaaminen voidaan nähdä ruumiillisena tai henkisenä vahingoittami-sena. Wiehe (1997, 35–36) huomauttaakin, että kaikenlainen kaltoinkohtelu vaikuttaa lapsen psyykkiseen hyvinvointiin. Henkinen kaltoinkohtelu voidaan nähdä ydintekijänä kaikessa kaltoinkohtelussa (Hart, Stuart N. & Brassard 1987, 161).

4.2 Sisarusväkivallan piirteet

Sisarusten välisen vahingoittamisen tai väkivallan on havaittu olevan yleistä. Suomalaisissa tutkimuksissa sisarusväkivallan yleisyyttä on kuitenkin tutkittu vähän. Noora Ellosen, Juha Kääriäisen, Venla Salmen ja Heikki Sariolan (2008, 75) lasten ja nuorten väkivaltakokemuk-sia käsittelevässä lapsiuhritutkimuksessa 37 % kuudes- ja kahdeksaluokkalaista lapsista ja nuorista oli käyttänyt fyysistä väkivaltaa sisarustaan kohtaan. Sisaruksiin kohdistettu väki-valta osoittautuu tutkimuksessa yleisemmäksi kuin vanhempiin kohdistettu (Ellonen ym.

2008, 75). Viimeisen 12 kuukauden aikana pahoinpitelyn kohteeksi joutuneiden viimeisimmän teon tekijä on sisarus 26 % kuudesluokkalaista, ja 16 % yhdeksäsluokkalaisista (Ellonen ym. 2008, 172). Sari Lepistön (2010, 61) väitöskirjatutkimuksessa sisarusten välistä perheväkivaltaa raportoi 25 % vastaajista. Matti Näsin (2016, 25–26) nuorten rikoskäyttäytymistä ja uhrikokemuksia käsittelevässä tutkimuksessa viimeisen vuoden aikana fyysisen väkivallan uhriksi joutuneista väkivallan tekijänä oli sisarus 19 % tytöistä ja 14 % pojista.

Kansainvälisissä tutkimuksissa on saatu samankaltaisia tuloksia sisarusväkivallan yleisyydestä. Finkelhorin ja kollegoiden (2006, 1411) mukaan 35 % lapsista on kokenut ruumiillista sisarusväkivaltaa. Deeanna Buttonin ja Roberta Gealtin (2010, 135) tutkimuksessa 42 % raportoi kokeneensa sisarusten välistä henkistä tai ruumiillista väkivaltaa. Neil Tippetin ja Dieter Wolken (2015, 19) mukaan 46 % nuorista on kokenut sisaruksen aggressiivista käyttäytymistä, ja 36 % on itse käyttäytynyt aggressiivisesti sisarustaan kohtaan viimeisen kuukauden aikana. Osassa tutkimuksista on nähty sisarusväkivallan olevan huomattavastikin yleisempää. Esimerkiksi Shelley Eriksenin ja Vickey Jensenin (2009, 193) tutkimuksessa lievää sisarusväkivaltaa raportoi noin 80 % vastaajista ja vakavaa sisarusväkivaltaa 14 % vastaajista. Amber Mackeyn, Mary Ellen Fromuthin ja David Kellyn (2010, 961–962) tutkimuksessa jopa 97 % raportoi käyttäneensä sisarukseensa lievää henkistä väkivaltaa ja 80 % vakavaa henkistä väkivaltaa. Vastaavasti 97 % vastaajista kertoi kokeneensa lievää henkistä väkivaltaa ja 83 % vakavaa henkistä väkivaltaa (Mackey ym. 2010, 961–962). Wiehen (1997, 34) tutkimuksessa 78 % oli kokenut sisarussuhteessaan henkistä kaltoinkohtelua. Kettreyn ja Emeryn (2006, 411) tutkimuksessa vain 17 % vastaajien sisarussuhteissa ei ollut tapahtunut fyysistä vahingoittamista. Sisarussuhteessa tapahtunut fyysinen väkivalta oli vastaajista 13 %:n mukaan lievää ja 70 %:n mukaan vakavaa väkivaltaa (Kettrey & Emery 2006, 411).

Finkelhor ja kollegat (2006, 1411) havaitsivat sisaruksen väkivallan kohteeksi joutumisen olevan yleisintä 6–9 vuoden iässä. Courtney McDonaldin ja Katherine Martinezin (2016, 405) tutkimuksessa kahdellakymmenellä haastateltavalla kaltoinkohtelu alkoi keskimäärin 5-vuotiaana ja päättyi 18-vuotiaana. Kahdella tutkittavalla teot jatkuivat aikuisuuteen (McDonald & Martinez 2016, 405). Meyersin (2017, 340) tutkimuksessa sisarusten välinen kaltoinkohtelu alkoi haastateltavilla 3–11 vuoden iässä ja loppui usein vasta kaltoinkohtele-

van sisaruksen muutettua pois kotoa. Osassa tapauksissa kaltoinkohtelu jatkui vielä aikuisuudessakin (Meyers 2017, 340). Tulokset viittaavat siihen, että sisarusväkivalta kohdistuu ensisijaisesti lapsiin ja nuoriin.

Finkelhor ja kollegat (2008, 100) näkevät, että sisarusten välisellä väkivallalla on erilaisia piirteitä kuin muiden lasten välisellä väkivallalla. Holly Recchian, Cecilia Wainrybin ja Monisha Pasupathin (2013, 1459) tutkimuksessa ystävien vahingoittamista kuvataan epätavalliseksi, ennustamattomaksi ja olosuhteisiin liittyväksi, kun taas sisarusten vahingoittamista kuvataan tavalliseksi, armottomaksi, vihaiseksi ja provosoiduksi. Lapset myös vähättelevät vahingoitetun sisaruksen näkökulmaa enemmän kuin ystävien, mikä kuitenkin tasoittuu nuoruudessa (Recchia ym. 2013, 1466–1467). Sisarusten välillä vahingoittamiseen liittyy kuitenkin myös enemmän moraalista arviointia sekä syyllisyyden ja katumuksen tunteita (Recchia ym. 2013, 1459). Suurempi moraalinen taakka sisarusten vahingoittamisessa voi liittyä esimerkiksi siihen, että ystävät ovat usein saman ikäisiä, kun taas sisarusten välillä voi olla isojakin ikäeroja, jotka johtavat epätasaisempiin valta- ja voima-asetelmiin. Sisarussuhteisiin perhesuhteina voi myös liittyä erilaisia hoivaan ja huolenpitoon liittyviä tunnesiteitä.

Vaikka lasten välistä vahingoittamista saatetaan pitää lievempänä ja vähemmän vahingollisena väkivaltana, Finkelhorin ja kollegoiden (2008, 97) tutkimuksessa ei tullut esiin merkkejä siitä, että lapsilla ikätovereiden välinen väkivalta olisi lievempää tai vahingoittaisi vähemmän. Sisarusten välillä vammoja syntyy vähemmän kuin muiden ikätovereiden välillä (Finkelhor ym. 2006, 1415), mutta väkivalta osoittautuu kuitenkin kroonistuvan useammin sisarussuhteissa, ja riski tälle on korkeampi nuorilla lapsilla (Finkelhor ym. 2008, 97).

Kroonisella väkivallalla tarkoitetaan väkivaltaista käytöstä, jossa tekoja on viisi tai useampi vuoden aikana (Finkelhor ym. 2006, 1415). Finkelhorin ja kollegoiden (2006, 1415) tutkimuksen mukaan 19 %:lla eli puolella sisarusten välistä väkivaltaa kokeneista lapsista väkivalta on kroonista. Traumaattisia oireita on havaittu ilmenevän sellaisilla lapsilla, joilla sisarusten välinen väkivalta on kroonista, mutta ei niillä lapsilla, joilla se on harvinaista. Nuorten osalta traumaattisia oireita taas havaittiin ilmenevän päinvastoin sellaisilla nuorilla, joiden sisarussuhteissa väkivalta on harvinaisempaa, muttei niillä, joilla se oli kroonistunut. (Finkelhor ym. 2008, 97–98.) Finkelhor ja kollegat (2008, 97–98.) arvelevat, että nuoremmat lapset voivat olla kestävämpiä kohtuulliselle määrälle sisarusten välistä aggressiota. Nuorilla he epäilevät oirehtimisen päinvastaisuuden johtuvan siitä, että kroonisen väkivallan tekijänä oleva sisarus on useammin nuorempi eikä herätä samanlaista uhkaa. (Finkelhor ym. 2008,

97–98.) Kokonaisuudessaan sisarusväkivallan uhrilla on suurempi todennäköisyys kokea traumaattisia oireita niin lapsuudessa kuin nuoruudessaakin (Finkelhor ym. 2006, 1415). Myös Corinna Tuckerin, David Finkelhorin, Heather Turnerin ja Anne Shattuckin (2013, 79, 83) mukaan sisarusten välinen ja muiden vertaisten välinen aggressiivinen käyttäytyminen heikensivät lapsen ja nuoren mielenterveyttä eikä ollut merkitystä sillä, oliko vahingoittaja sisarus vai ystävä. Näin ollen ei siis voida olettaa, että sisarusten välinen vahingoittaminen olisi lievempää tai lapselle vähemmän haitallista kuin muu väkivalta.

Sisarusten välistä väkivaltaa voidaan pitää vakavana uhkana lapsen ja nuoren hyvinvoinnille. Erilaisten fyysisten vaurioiden ja vammautumisten lisäksi sisarusväkivallan seurauksina on havaittu esimerkiksi heikko itsetunto, masennus sekä vaikeudet läheissuhteissa erityisesti vastakkaisen sukupuolen kanssa (Wiehe 1997, 33; Meyers 2014, 655). Sisarusväkivalta voi myös lisätä riskiä esimerkiksi syömishäiriöihin, päihteidenkäyttöön tai rikollisuuteen (Marganski 2016, 3). Tuckerin ja kollegoiden (2013, 79, 82) tutkimuksessa sisarusten välistä aggressiivista käyttäytymistä viimeisen vuoden aikana kokeneet lapset ja nuoret raportoivat enemmän mielenterveyteen liittyviä oireita kuin muut. Sisarusaggression on havaittu olevan myös yhteydessä masennukseen (Mathis & Mueller 2015, 322; Tucker ym. 2015, 981) ja lisääntyneeseen ahdistuneisuuteen (Mackey ym. 2010, 964; Mathis & Mueller 2015, 322). Henkisen kaltoinkohtelun erityisenä seurauksena voi ilmetä alistavan viestin kokeminen totuutena (Wiehe 1997, 55). Kaltoinkohtelun haittoja mielenterveydelle voi lisätä vanhempien vähättelevä reaktio tapahtumiin (McDonald & Martinez 2016, 407).

Meyersin (2014, 663–664) tutkimuksessa kaltoinkohtelua kokeneet sisarukset kertoivat tulleensa kohdatuksi vihamielisesti tai passiivisesti kertoessaan vanhemmilleen kokemastaan kaltoinkohtelusta, eivätkä saaneet vanhemmilta emotionaalista tukea. Myös McDonald ja Martinez (2016, 405) ovat havainneet, että sisarusten väliseen kaltoinkohteluun suhtaudutaan vakavammin perheen ulkopuolella. Heidän tutkimuksessaan sisarusväkivaltaa kokeneet haastateltavat raportoivat, että vaikka vanhemmat tiedostivat ongelman, he eivät pystyneet tai halunneet tehdä asialle mitään. Vanhemmat saattoivat myös vähätellä väkivaltaa kokeneen kokemusta, koska kokivat, ettei vahingoittanut sisarus pystyisi sellaisiin tekoihin. Osan vanhemmista piti väkivaltaa väistämättömänä sisarussuhteissa tai syyttivät väkivallan uhria provosoimisesta. Sisaruksia saatettiin myös vaatia salaamaan väkivalta. (McDonald & Martinez 2016, 406.)

Meyersin (2014, 661) tutkimuksessa uhrin avuttomuuden ja itsensä suojaamisen kyvyttömyyden kokemukset ovat merkittävä osa kaltoinkohtelua. Joissain tapauksissa sisarusväkivallan uhri koki kaltoinkohtelua myös vanhemmaltaan, mikä voimisti uhrin kokemusta arvottomuudesta. Väkivaltaa kokenut saattaa uskoa ansaitsevansa kohtelun. (Meyers 2014, 663.) Wiehen (1997, 37) tutkimuksessa nimittelyä, pilkkaa ja halventamista sisältävä henkinen kaltoinkohtelu osoittautuu yleiseksi käyttäytymismalliksi vahingoittamista kokeneiden sisarussuhteissa. Osa sisarusten välistä kaltoinkohtelua kokeneista kokee henkisen kaltoinkohtelun niin tavalliseksi ja pitkäkestoiseksi, etteivät kykene muistamaan sen alkamista (Wiehe 1997, 38). Wiehen (1997, 19–20) tutkimuksessa kaltoinkohtelevat teot olivat tutkitaville tavallisia tai toistuvia, ja yksittäisetkin väkivaltaiset teot liittyivät tavallisesti tapahtuvaan kaltoinkohteluun.

Recchian ja kollegoiden (2013, 1469–1470) tutkimuksessa sisarusten vahingoittamisen syiksi kuvataan viha, kontrollin puute ja reagointi toisen provosointiin useammin kuin ystävien vahingoittamiseen liittyen. Kertomuksissa sisarusten vahingoittamisesta lapset kuvaavat vähemmän tarinoita, joissa ilmenee moraalisia oppimiskokemuksia kuin tarinoissa ystävien vahingoittamisesta. Ylipäänsä lapset kertovat kuitenkin vain harvoin vahingoittavansa pahantahtoisesti ja tuovat vahingoittamisen syinä esille oikeutettuja päämääriä tai tarkoituksia. (Recchia ym. 2013, 1468–1470.) Lasten kertomusten mukaan vahingoittava käyttäytyminen on siis päämäärään tähtäävää toimintaa, mikä voidaan liittää sisarusten väliseen valankäyttöön.

Sisarusten välistä kaksisuuntaista vahingoittamista eli tilanteita, joissa molemmat vahingoittavat toisiaan, on havaittu tapahtuvan enemmän lapsuudessa kuin nuoruudessa (Recchia ym. 2013, 1466). Tämä viittaa siihen, että nuorten sisarussuhteissa vahingoittamistilanteissa toinen sisarus ei vastaa vahingoittamiseen vahingoittamisella yhtä paljon kuin lapsena. Recchian ja kollegoiden (2013, 1471) tutkimuksen mukaan lapsuudesta nuoruuteen siirryttyä sisarussuhteiden vahingoittaminen muuttuu enemmän henkiseksi ja vähemmän ruumiilliseksi.

Henkinen ja ruumiillinen vahingoittaminen vaikuttavat kuitenkin kytkeytyvän voimakkaasti toisiinsa. Esimerkiksi Meyersin (2015, 341) tutkimuksessa sisarusten väliselle väkivallalle altistuneista suurin osa on kokenut molempia samanaikaisesti. Haastateltavista osa kertoo kokeneensa vain henkistä kaltoinkohtelua, mutta ruumiilliseen kaltoinkohteluun taas liittyy aina myös henkinen kaltoinkohtelu (Meyers 2014, 661). Myös Tippetin ja Wolken (2015,

19) mukaan henkinen ja ruumiillinen vahingoittaminen ovat yhteyksissä toisiinsa. Samoin sisarusten välisen vahingoittamisen tekijyys ja uhrius liittyivät toisiinsa (Tippett & Wolke 2015, 19). Kettrey ja Emery (2006, 414) kertovat, että sellaisissa nuorten aikuisten sisarus-suhteissa, joissa ilmenee fyysistä väkivaltaa, väkivalta on kaksisuuntaista lähes kaikissa tapauksissa.

Hoffman ja kollegat (2005, 1120, 1123) ovat havainneet ristiriitojen, erityisesti veljesten riitelyn, olevan voimakkaasti yhteyksissä sisarusväkivaltaan. Ersilia Menesinin, Marina Camodecan ja Annalaura Nocentinin (2010, 933) tutkimuksessa suhteessa ilmenevä konfliktisuus oli yhteyksissä kiusaamiseen sisarussuhteessa. Sisarusten välisen väkivaltaisen käyttäytymisen on havaittu olevan yhteyksissä myös suhteen laatuun. Aggressiivisemmissä sisarussuhteissa läheisyyttä on havaittu olevan vähemmän ja negatiivisuutta enemmän (Campion-Barr ym. 2014, 678; Updegraff, Thayer, Whiteman, Denning & McHale 2005, 379). Kielellisen aggression on havaittu olevan yhteyksissä vähäisempään luottamukseen (Martin, M., Anderson, Burant & Weber 1997, 310) sekä heikompaan tyytyväisyyden kokemukseen sisarussuhteesta (Martin, M. ym. 1997, 310; Teven, Martin & Neupauer 1998, 182). Menesinin ja kollegoiden (2010, 933) mukaan suhteessa ilmenevä vähäinen empatia on yhteyksissä kiusaamiseen sisarussuhteessa.

Sisarussuhteissa tapahtuvassa vahingoittamisessa on havaittu eroa sisarusrakenteen perusteella. Esimerkiksi iältään nuoremmat lapset kokevat sisarusten välistä väkivaltaa useammin (Tippett & Wolke 2015, 19). Tippettin ja Wolken (2015, 19) tutkimuksessa 10–12-vuotiaista 54 % oli kokenut sisarusten välistä aggressiivista käyttäytymistä ja 13–15-vuotiaista 48 %. Samoin Eriksenin ja Jensenin (2009, 194–195) mukaan varhaisnuoret (alle 13 v.) käyttävät enemmän väkivaltaa sisaruksiaan kohtaan kuin nuoret (13–17v.). Buttonin ja Gealtin (2010, 136) tutkimuksen mukaan nuoren todennäköisyys kokea sisarusväkivaltaa vähenee joka vuosi 13 %. Erityisesti fyysisen aggression on nähty vähenevän iän myötä (Tippett & Wolke 2015, 19; Tompsett, Mahoney & Lackey 2018, 951). Nuorempina lapset käyttävät enemmän ruumiillista vahingoittamista ja vanhempana taas enemmän henkisen vahingoittamisen muotoja (Eriksen & Jensen 2006, 502; Martin, J. & Ross 2005, 133; Tippett & Wolke 2015, 19). Väkivaltaisen käyttäytymisen väheneminen tai muuttuminen fyysisestä psyykkiseksi iän myötä liittyy sisarusten kasvaviin valtaresursseihin, jolloin lievemmat vallankäytön muodot riittävät vaikuttamaan yksilöiden välisessä vuorovaikutuksessa. Kehityskulku voi liittyä myös lapsen kasvamiseen. Esimerkiksi Recchian ja kollegoiden (2013, 1466) mukaan 16-

vuotiaat kuvasivat vahingoittamistilanteista enemmän uhrin näkökulmaa kuin 7- tai 11-vuotiaat, mikä voi kertoa siitä, että iän myötä lapsi oppii empatiaa, jonka myötä toisen vahingoittaminen vähenee.

Sisarusväkivalta voidaan liittää myös syntymäjärjestykseen. Syntymäjärjestykseen liittyvä väkivaltainen käyttäytyminen kytkeytyy sisarushierarkian ja sisarusten välisten valta-asetelmien kanssa. Esikoisten on havaittu sekä tekevän että kokevan enemmän väkivaltaa sisarus-suhteissa (Tippett & Wolke 2015, 19). Tippett ja Wolke (2015, 21) epäilevät tämän johtuvan siitä, että esikoiset käyttävät väkivaltaa fyysisen ja henkisen ylivoimansa vuoksi. Samalla he tulevat myös vahingoitetuksi useammin, koska heillä on usein enemmän resursseja suhteessa vanhempiin, ja tämä puolestaan herättää sisarusten väliseen kilpailuun liittyvää aggressiivista käyttäytymistä muissa sisaruksissa (Tippett & Wolke 2015, 21). Kuitenkin Menesinin ja kollegoiden (2010, 927) mukaan lapset, joilla on vanhempia sisaruksia, joutuvat useammin sisarusväkivallan uhriksi, minkä voidaan nähdä liittyvän heikompaan valta-asemaan. Vanhempien sisarusten on nähty käyttäytyvän useammin ruumiillisesti aggressiivisesti sekä loukkaavan ja uhkaavan enemmän kuin nuorempien sisarusten. Nuoremmat sisarukset taas tuhoavat enemmän toisen omaisuutta (Martin, J. & Ross 2005, 133).

Sisarusten välisen vahingoittamisen sukupuolittuneisuudesta on saatu ristiriitaisia tutkimustuloksia. Poikien on nähty olevan tekijänä sisarusväkivallassa useammin kuin tyttöjen (Button & Gealt 2010, 135; Eriksen & Jensen 2006, 502; Eriksen & Jensen 2009, 193; McDonald & Martinez 2016, 405; Menesini ym. 2010, 927; Nowakowski-Sims 2018; Wiehe 1997, 25). Tippettin ja Wolken (2015, 19) tutkimuksen mukaan sukupuolierot eivät olleet merkittäviä, vaikka miehet olivat naisia useammin sisarusväkivallan tekijöitä. Lisäksi lasten, joilla on veli, on havaittu tulevan useammin vahingoitetuksi sisarussuhteissa (Menesini ym. 2010, 927; Tippett & Wolke 2015, 21). Naisten taas on havaittu kokevan sisarusväkivaltaa miehiä useammin (Button & Gealt 2010, 135; Duncan 1999) ja kokevan sitä 54 % todennäköisemmin kuin miesten (Button & Gealt 2010, 135). Osassa tutkimuksista tyttöjen ja poikien osuus tekijöinä on nähty tasaiseksi (Duncan 1999, 877; Sims, Dodd & Tejada 2008, 169; Tucker ym. 2013). Samoin sisarusten välisen aggression suhteen sukupuolieroja ei ole havaittu (Anderson 1999, 121–122; Teven ym. 1998, 182; Updegraff ym. 2005, 378).

Tyttöjen ja poikien on havaittu käyttäytyvän vahingoittavasti eri tavoin. Poikien on nähty käyttävän tyttöjä enemmän fyysistä väkivaltaa (Eriksen & Jensen 2006, 502) sekä vakavampia väkivallan muotoja (Eriksen & Jensen 2009, 193). Jari-Erik Nurmi, Timo Ahonen,

Heikki Lyytinen, Paula Lyytinen, Lea Pulkkinen ja Isto Ruoppila (2006, 152) kuvaavat poikien käyttävän suoraa aggressiota ja tyttöjen epäsuoraa ja verbaalista aggressiota. Menesinin ja kollegoiden (2010, 927) tutkimuksessa pojat kertovat kiusaavansa useammin nuorempaa sisarustaan ja tytöt vanhempaa. Sisarusten väliseen kilpailemiseen liittyvää aggressiota esiintyy erityisesti pojilla nuorempia sisaruksia kohtaan (Menesini ym. 2010, 933). Tutkijat epäilevät sukupuolieron johtuvan sisarten suojelusta ja hoivasta nuorempia sisaruksia kohtaan, mikä estää vahingoittavaa käyttäytymistä (Menesini ym. 2010, 933). Tämä voi kertoa siitä, että vahingoittamisella on tytöillä ja pojilla erilainen välineellinen arvo. Naisten on havaittu käyttävän veljiinsä ja sisariinsa samanlaista väkivaltaa, mutta miehet taas käyttävät veljiinsä laajempaa skaalaa erilaisia väkivallantekoja (Hoffman ym. 2005, 1115–1116). Poikien ruumiillisen sisarusväkivallan suosimisen on arveltu perustuvan poikien fyysiseen kokoon, joka tekee ruumiillisesta vahingoittamisesta tehokkaampaa (Caffaro & Conn-Caffaro 1998). Tytöillä sisarussuhteissa tapahtuva kiusaaminen on lähinnä yhteyksissä sisarussuhteen laatuun (Menesini ym. 2010, 933).

Myös sisarusten sukupuoliasetelman perusteella on havaittu vaihtelevasti eroja. Veljesparien on huomattu käyttävän enemmän väkivaltaa kuin muiden sisarusparien (Hoffman ym. 2005, 1114). Sisarpareilla kielellistä aggressiota on havaittu vähiten ja veli-sisarpareilla eniten (Martin, M. ym. 1997, 311). Laura Miller, Adam Grabell, Alvin Thomas, Eric Bermann ja Sandra Graham-Bermann (2012, 171) puolestaan eivät havainneet tutkimuksessaan sisarpareilla sukupuoliasetelman mukaan eroa aggressiivisuudessa.

Sisarusväkivaltaan näyttää liittyvän myös sisarusten biologinen side, sillä Hoffmanin ja kollegoiden (2005, 1120) mukaan uusperheissä esiintyy vähemmän sisarusväkivaltaa. Tulos voi liittyä sisarussuhteita käsittelevässä luvussa esiin tulleeseen sisarusten väliseen kilpailuun vanhempien resurssien jakamisena, jolloin lapsilla, joilla on myös toisiltaan erillisiä vanhempia tarjoamassa huolenpitoa, myös aggressiivisuutta voi ilmetä vähemmän. Voi myös olla, että uusperheissä sisarussuhteet ovat tuoreita, jolloin ne vertautuvat enemmän muihin ikätovereiden välisiin suhteisiin. Sisarusten yhdessäolon määrällä ei ole kuitenkaan havaittu olevan merkitystä aggression kannalta (Updegraff ym. 2005, 379).

Sisarusten määrän ja väkivallan yhteyksistä on saatu ristiriitaisia tuloksia. Tippetin ja Wolken (2015, 21) tutkimuksessa useampi kuin yksi sisarus lisäsi sisarusaggressiota, mutta taas Millerin (2012, 171) mukaan sisarusaggressio ei korreloinut perheessä elävien lasten määrän

kanssa. Sisarussten määrän yhteys sisarusaggressioon voi olla samankaltainen biologisen siiteen kanssa. Tällöin sisarussten välistä väkivaltaista käyttäytymistä provosoi sisarusmäärän kasvamisen myötä lisääntynyt kamppailu vanhempien huolenpitoresursseista (vrt. Trivers 1974).

Sisarusrakenteen rinnalla sisarussten välinen väkivalta on yhdistetty myös perheen taloudellisiin resursseihin. Taloudelliset resurssit voidaan ajatella yhtenä perheen lasten kesken jaettavana resurssina, josta sisarusket joutuvat keskenään kilpailemaan. Vakavan kilpailun sisarussten välillä on nähty voivan johtaa väkivaltaiseen käytökseen perheen resursseja tavoitellessa (Kiselica & Morrill-Richards 2007, 151). Esimerkiksi Tippettin ja Wolken (2015, 19) tutkimuksessa sisarusväkivallan uhriksi joutuminen oli yhteyksissä köyhyyteen tai taloudellisiin ongelmiin.

Eriksen ja Jensen (2009, 198) havaitsivat, että perheen taloudellinen tilanne on yhteydessä lievään väkivaltaan sisarussten välillä. Vakavaa väkivaltaa taas ei voitu selittää perheen stressillä ja resursseilla, ja tutkijat epäilevät, että vakavaan väkivaltaan liittyy enemmän tekijöitä kuin vain perheen resurssit (Eriksen & Jensen 2009, 198). Carolyn Tompsettin, Annette Mahoneyn ja Jennifer Lackeyn (2018, 951) mukaan heikommin toimeentulevissa perheissä sisarusket käyttivät myös enemmän vakavaa fyysistä aggressiota toisiaan kohtaan.

Eriksen ja Jensen (2006, 502) havaitsivat myös, että perheen tulojen kasvaessa sisarusväkivalta väheni. Vaikutus muuttui kuitenkin tilastollisesti ei-merkittäväksi liitettäessä malliin useita muuttujia (Eriksen & Jensen 2006, 504). Tutkijat epäilevät, että tulojen vaikutus on välillinen muiden tekijöiden kautta (Eriksen & Jensen 2006, 504). Perheen taloudellisen tilanteen vaikutus voi ilmetä esimerkiksi sen kautta, että perheen resurssien ollessa pienet, sisarusket joutuvat jakamaan enemmän omaisuutta. Omaisuuden jakamisen ongelmien on nähty lisäävät nuorten sisarusväkivaltaa (Hoffman ym. 2005, 1120). Taloudellinen tilanne voi vaikuttaa myös vanhempien jaksamiseen ja tavoitettavuuteen, joiden on nähty vaikuttavan myös sisarussten väleihin ja aggressiivisuuteen (Meyers 2014, 665)

Tippettin ja Wolken (2015, 21) tutkimuksessa sisarusaggression ilmeneminen ei kuitenkaan yhdistynyt perheen köyhyyteen, vaan aggressiota esiintyi eniten keskituloisissa ja hyväituloisissa perheissä. Sisarusaggressio oli kuitenkin voimakkaampaa perheissä, joissa oli taloudellisia vaikeuksia (Tippett & Wolke 2015, 21). Tutkijat epäilevät Eriksenin ja Jensenin (2006, 504) lailla, että taloudellinen paine ja stressi voivat aiheuttaa epäsuoran vaikutuksen

sisarusaggression laatuun vaikuttamalla vanhempien käyttäytymiseen (Tippett & Wolke 2015, 21–22).

Sisarusväkivalta osoittautuu tutkimusten valossa yleiseksi. Sen havaittuun yleisyyteen vaikuttaa tutkimuksissa käytetty väkivallan määritelmä tai väkivallan muotojen kartoittamisen laajuus. Suomessa ei ole tehty erityisesti sisarusväkivallan kartoittamiseen keskittyvää tutkimusta, joten tutkimuksessani pyrin vastaamaan tähän puutteeseen ja kuvaamaan aineistoni pohjalta, millaista väkivaltaa nuorten sisarussuhteissa tapahtuu. Sisarusväkivalta kohdistuu ensisijaisesti lapsiin ja nuoriin, minkä vuoksi väkivaltaa on perusteltua tutkimuksessa tarkastella nuorten sisarussuhteissa. Aiempien tutkimusten myötä väkivalta näyttää yhdistyvän sisarussuhteen rakenteellisiin piirteisiin, sisaruuden tunneulottuvuuksiin sekä perheen resursseihin. Tutkimuksessa pyrin ymmärtämään sisarusten välisen vallankäytön rinnalla näiden suhdetta sisarusväkivaltaan tarkemmin.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkielmassani tutkin nuorten sisarusväkivaltakokemuksia ja sisarusten välistä valtaa. Luvussa kuvaan tutkimuskysymyksiäni ja tutkimuksen näkökulmaa sekä niiden pohjalta tekemiäni metodologisia valintoja. Käsittelem tutkimukseni peruskäsitteitä, ja kuvaan vallan ja väkivallan käsittämistä mitattaviksi ominaisuuksiksi. Koska olen kerännyt tutkimustani varten oman aineiston, tuon tutkimuksen avoimuuden vuoksi esille siihen liittyviä vaiheita. Esittelen tutkimuksessani käytettävät muuttujat, tutkimusmenetelmät ja kuvailen tutkittavaa joukkoa aineistoni kautta. Lopuksi käsittelem tutkimusetiikkaa erityisesti nuoria ja alaikäisiä koskevan tutkimuksen, mutta myös arkaluontoisen tutkimusaiheen näkökulmasta.

5.1 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen näkökulma

Tutkimuksen tavoitteena on lisätä ymmärrystä nuorten sisarussuhteiden vallankäytöstä ja väkivallasta. Tutkimuskysymyksenäni on, millainen yhteys nuorten sisarussuhteissa ilmenevällä vallankäytöllä on henkisen ja ruumiillisen vahingoittamisen tapahtumiseen sisarusten välillä? Lisäksi selvitän, millaisia piirteitä sisarusten välisellä vahingoittamisella ilmenee, miten sisarusten välinen vahingoittaminen eroaa laadultaan ja rakenteeltaan erilaisissa suhteissa sekä miten sisarusten vallankäyttö selittää henkisen ja ruumiillisen vahingoittamisen tapahtumista.

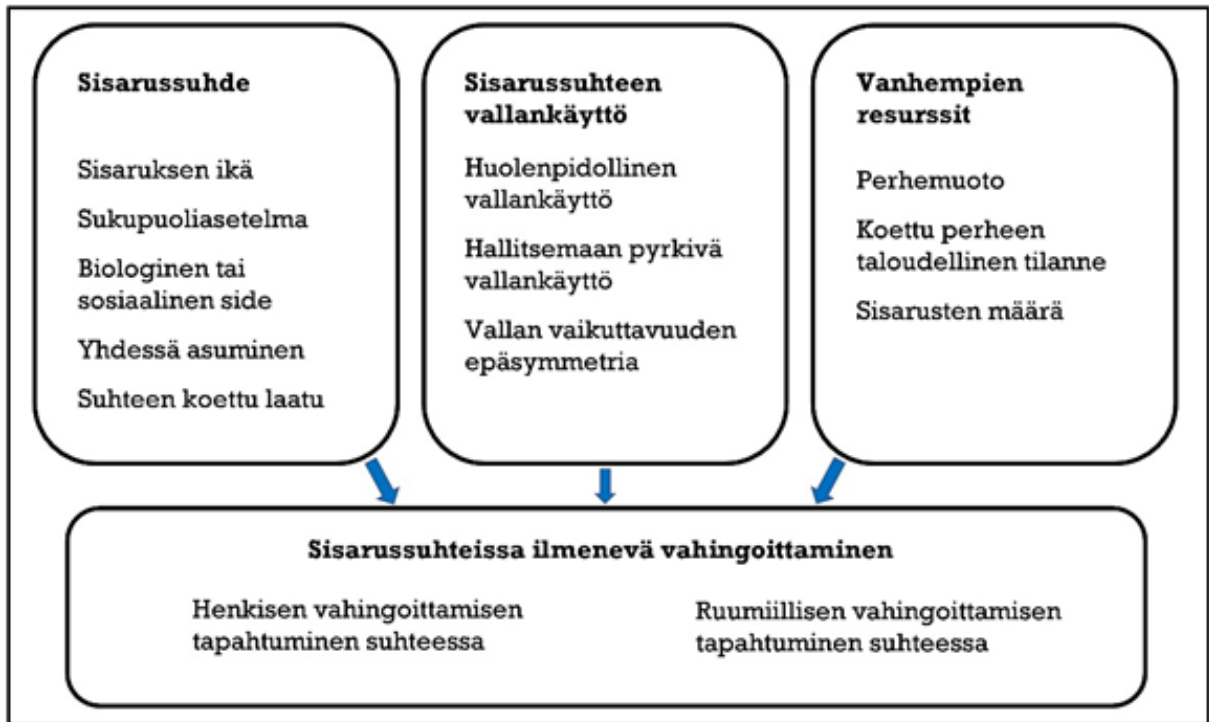
Tutkimukseni keskittyy nuorten sisarussuhteisiin. Valitsin tutkittavaksi joukoksi yhden suuren suomalaisen kaupungin yhdeksäsluokkalaiset ja heidän sisarussuhteensa. Sisarussuhteet määrittelen biologisena ja sosiaalisena sisaruutena ja ensisijaisesti nuoren oman sisaruuden kokemuksen kautta, jotta nuori ja hänen sisarussuhteensa tulisivat tutkimuksessa ymmärretyksi nuoren omista lähtökohdista. Näin ollen nuorella oli mahdollisuus jättää raportoimatta yleisen käsityksen mukaisesti sisarukseksi katsotut henkilöt, joita hän ei koe sisarukseksi. Sisarussuhteita tarkastellessa tulee huomioida, että vaikka olen kartoittanut nuorten sisarussuhteita, nuoret ovat voineet valita tutkimuksessa sisarussuhteen, jonka toinen osapuoli ei ole nuori. Tarkastellut sisarussuhteet eivät siis välttämättä ole nuorten välisiä sisarussuhteita, mutta tulevat kuvatuksi nuoren näkökulmasta.

Tarkastelen tutkimuksessa sisarussuhteita systeemisen, mutta dyadisen, kahden yksilön välisen näkökulman kautta. Näen tutkielmassa vallan ja väkivallan sisarussuhteen ilmiönä, ja

tarkastelen niitä näin ollen suhteen, en yksilöiden piirteiden kautta. Vaikka olen mitannut tutkimuksessa erikseen nuoren ja hänen sisaruksensa vallankäyttöä, tarkastelen sisarusten vallankäytön suhdetta toisiinsa. Systeemillä viitataan systeemiteorian mukaisesti järjestelmään, jonka jäsenet toimivat suhteissa toisiinsa ja vaikuttavat toisiinsa. Systeemissä sosiaalisyössä ei keskitytä tukemaan vain yhtä systeemin jäsentä, vaan koko systeemiä. (Toikko 2009, 280–281.) Systeemisen näkökulman mukaan kahden yksilön välinen sisarussuhde voidaan nähdä sisaruskataraan systeemin ja perhesysteemin alasysteeminä (Kilpeläinen 2009, 72). Systeemisen näkökulman ymmärtämisessä sisarussuhteiden ja väkivallan suhteen tulee huomioida, ettei systeemisen näkökulman ole tarkoitus syyllistää sisarusväkivallan uhria katsomalla, että hän on itse vaikuttanut siihen, että kohtaa suhteessaan väkivaltaa. Lasten välistä väkivaltaa tarkastellessa ei ole kuitenkaan tarkoituksenmukaista asettaa myöskään sen tekijälle aikuiselle väkivallantekijälle annettavaa vastuuta tilanteesta. Tutkielma lähtee liikkeelle siitä näkemyksestä, että väkivaltaa käyttävä lapsi ei osaa toimia tilanteessa toisin. Lasten väkivaltaa tarkastellaan tutkimuksessa suojelun näkökulmasta.

Tutkimuksessa keskityn nuorten ja heidän yhden sisaruksensa välisiin alasysteemeihin. Kiinnostavaa olisi ollut myös tutkia koko sisarussysteemiä, mutta valinta oli välttämätön, jotta kyselylomake ei paisuisi nuorten kannalta liian pitkäksi ja monimutkaiseksi, ja estäisi tästä syystä osaa nuorista osallistumasta. Tutkimustavan edellyttämien yksityiskohtaisempien tietojen kysyminen edellytti vastaamista yhdestä sisarussuhteesta, jottei nuori joutunut vastaamaan kohtuuttomasti samoihin kysymyksiin jokaisesta sisaruksestaan.

Vallan ja vahingoittamisen yhteyden katson tutkimuksessa olevan kausaalinen. Teoriakäsitykseen ja aiempaan tutkimukseen perustuen näen vahingoittamisen seurauksena vallankäytöstä (kuvio 1). Näen vahingoittamiseen liittyvän kuitenkin myös muita tekijöitä ja selitän vahingoittamista myös sisarussuhteiden piirteillä ja vanhempien resursseilla.

KUVIO 1 Sisarussuhteissa tapahtuvan vahingoittamisen teoreettinen malli

Tutkimuksessa määrittelen vallankäytöksi sisarussuhteessa tapahtuvat pyrkimykset vaikuttaa toiseen tarkoituksenaan muuttaa toisen toimintaa itselleen edullisemmaksi. Vallankäyttö tapahtuu erilaisissa konflikteissa, joissa sisarusten tahdot ja toiveet ovat ristiriidassa. Vallankäyttöä kuvaan Frenchin ja Ravenin (1959) määrittelemien vallan resurssien sekä erillisenä ilmiönä vallan vaikuttavuuden kautta. Tarkastelen valtaa Hinden (1979, 79–81) mukaisesti vastavuoroisena ja toisiaan täydentävänä vuorovaikutuksena. Jaan sisarusten vallankäytön näin ollen oletuksiltaan tasaisempaan, hallitsemaan pyrkivään vallankäyttöön sekä sisarushierarkian asettamiin toisiaan täydentäviin rooleihin perustuvaan huolenpidolliseen vallankäyttöön.

Väkivallaksi määrittelen tutkimuksessani tahalliseksi teoiksi, joiden tarkoituksena on satuttaa tai vahingoittaa. Satuttavuus tai vahingoittavuus voi olla henkistä tai ruumiillista. Eri väkivallan muodot olen määritellyt aiempaan tutkimukseen perustuen, ja pyrkinyt huomioimaan niissä sisarusten välisen väkivallan erityispiirteet. Olen pyrkinyt kartoittamaan väkivallan muotoja mahdollisimman kattavasti ja huomioimaan siinä myös lieviksi katsotut väkivallan muodot, joita sisarussuhteissa kuitenkin paljon tapahtuu. Väkivallan ja ei-väkival-

lan erottamisessa hyödynnän tutkimuksessa tekojen tarkoitusta vahingoittaa. Nuoret määrittelevät tarkoituksellisuuden itse, ja olen ohjeistanut heitä raportoimaan vain väkivallan määritelmän mukaiset teot suhteessaan ja erottamaan vahingoksi luokiteltavat teot näistä.

Tutkimuksessa mittaan kuitenkin sisarusuhteissa tapahtuvia vahingoittavia tekoja. Vahingoittamisen määrittelen tutkimuksessa yhtenevästi väkivallan lailla tahallisiksi teoiksi, joiden tarkoituksena on satuttaa tai vahingoittaa henkisesti tai ruumiillisesti. Pyysin nuoria kuvaamaan sisarusuhteissaan väkivallan sijaan vahingoittamista, jotta nuoret raportoisivat kokemansa vahingoittamisen mahdollisimman kattavasti, eivätkä karsisi pois sellaisia kokemuksia, joita eivät käsitteellistä väkivallaksi (vrt. Kääriäinen ym. 2010, 161). Tästä syystä tulosten validiteettia taatakseni kuvaan nuorten kokemuksia myös tulosluvussa yhtenevällä käsitteellä vahingoittamisena. Ymmärrän kuitenkin vahingoittamisen tutkimuksessa väkivallaksi, ja käsittelen kartoittamani vahingoittamisen ja väkivallan samuutta tai yhteyttä vielä johtopäätösten yhteydessä.

Nuoret raportoivat sisarusuhteensa väkivaltakokemukset sen mukaan, ovatko hän tai sisaruksensa kohdistanut erilaisia henkisiä ja ruumiillisia vahingoittamisen tekoja toisiinsa. Kysymykset on aseteltu siten, että nuoret raportoivat olivatko hän tai sisarus tehneet eri vahingoittamisen tekoja kahden kuukauden aikana, aiemmin kuin kaksi kuukautta sitten vai ei koskaan. Tutkimuksessa keskityn tekoihin, joiden nuori on raportoinut tapahtuneen viimeaikaisesti eli viimeisen kahden kuukauden aikana. Kahden kuukauden rajan takia on mahdollista, että joukosta rajautuu pois sellaisia nuoria, joiden sisarusuhteessa on tapahtunut väkivaltaa esimerkiksi viimeisen vuoden aikana, jota voidaan myös pitää viimeaikaisena. Tämän rajauksen perusteena kyselylomakkeessa oli kuitenkin vastausten luotettavuuden takaaminen. Tarkoituksena on ehkäistä muisteluun liittyviä virheellisyyksiä rajaamalla muisteltavaa aikaa. Jatkossa viittaan näihin viimeaikaista vahingoittamista sisarusuhteessaan kokeneisiin nuoriin vahingoittamista kokeneilla nuorilla. Tästä syystä on huomioitava se, että vaikka nuori ei ole raportoinut sisarusuhteessaan viimeaikaista vahingoittamista, vahingoittamisen tekoja on voinut tapahtua suhteessa aiemmin. Kahden kuukauden aikaraja rajaa myös vahingoittamiskokemukset suhteen nykyisiin piirteisiin. Koska sisarusuhteiden ja sisarusten välisen vallan nähdään kehittyvän ajan myötä ja sisarusten kasvaessa, ei ole tarkoituksenmukaista selittää vuosia sitten tapahtunutta vahingoittamista nuoren arvioimilla nykyisen vallankäytön piirteillä.

Sisarussuhdetta kuvaan sisarussuhteen rakenteellisilla piirteillä sekä mittaamalla nuoren kokemalla sisarussuhteen laadulla. Aiempaan tutkimukseen perustuen väkivallalla on yhteys sisarusrakenteen erilaisiin piirteisiin. Sisarussuhteen laatua mitaan läheisyyden ja vihamielisyyden ulottuvuuksien kautta. Laadulla viitataan tässä yhteydessä suhteen ominaisuuksiin arvottamisen sijaan. Perheen resurssit puolestaan kytkeytyvät väkivaltaan sisarusten välisen kilpailun kautta. Mitä vähemmän sisaruksilla on vanhempien tai perheen resursseja käytettävissä, sitä enemmän heidän voidaan katsoa kilpailevan niistä keskenään.

Tutkimustani ohjaavat siis sisarussuhteiden kokemuksellisuus ja sisarussuhteen systeeminen näkökulma. Tarkastelen suhteissa käytettävää valtaa sen kahdessa erilaisessa muodossa sekä vallan vaikuttavuuden kautta. Väkivallan käsitteen sijaan mitaan tutkimuksessani sisarusten välistä vahingoittamista, jotta tekojen käsittäminen kuvastuisi nuorille mahdollisimman neutraalina. Koska sisarussuhteet kehittyvät ajan myötä ja sisarusten kasvaessa, keskityn tutkimuksessani suhteen nykytilaan ja viimeaikaisesti tapahtuvaan vahingoittamiseen. Tutkimuksessani selitän vahingoittamisena raportoitua väkivaltaa sisarussuhteiden vallankäytön, perheen resurssien sekä sisarussuhteen piirteiden avulla.

5.2 Kyselylomake

Tutkimuskysymyksiin vastatakseni loin yhdeksäsluokkalaisille nuorille suunnatun kyselylomakkeen, jossa he saivat kertoa sisarussuhteistaan, suhteiden vallankäytöstä ja sisarusten välisistä vahingoittamiskokemuksistaan (liite 1). Lomaketta rakentaessa tavoittelin tutkimuksen kannalta rikasta aineistoa, mutta pyrin kuitenkin välttämään turhan tiedon keräämistä nuorilta. Lomakkeessa käytetyt mittarit rakensin myös itse tutkimuskysymykseen vastaamista varten.

Kyselylomake koostuu kysymyksistä nuoren taustatiedoista, hänen lomakkeen täyttämisen alussa valitsemansa sisaruksen taustatiedoista, nuoren yleisestä sisarusrakenteesta sekä tutkimuskysymyksen kannalta olennaisista mittareista. Lomake sisältää kuusi mittaria: sisarusten välinen vallankäyttö, sisarusten välinen henkinen vahingoittaminen, sisarusten välinen ruumiillinen vahingoittaminen, sisarussuhteen laatu, sisarusten väliset tunteet sekä perheen sosioekonominen asema. Näiden lisäksi lomakkeessa on vahingoittamisen mittareihin liittyen itsenäiset kysymykset vahingoittamisen tapahtumisen tiheydestä. Annoin nuorille lomakkeessa mahdollisuuden myös kertoa avoimesti sisarussuhteistaan ja niissä tapahtuneesta vahingoittamisesta.

Kyselylomakkeen työstämisen aikana testasin sitä 11 henkilöllä, joista kaksi oli yhdeksäsluokkalaisia ja muut 20–30-vuotiaita. Testaajissa oli sukupuolivaihtelua, mutta molemmat yhdeksäsluokkalaiset olivat poikia. Keskityin testaamisessa yhdeksäsluokkalaisten palautteeseen, koska he edustivat kohderyhmää. Saamani palautteen perusteella lomake oli heille luonteva täyttää. Nuoret eivät kokeneet lomakkeen pituutta häiritseväksi, vaikka siinä on useita osioita. Kummallakaan ei ollut tarvetta esittää tarkentavia kysymyksiä lomakkeen täyttämisen aikana, minkä katson kertovan lomakkeen selkeydestä. Lomakkeen täyttäminen oli nuorille testaajille, samoin kuin vanhemmillekin, enemmän myönteinen tai neutraali kokemus. Kyselylomakkeen täyttämiseen kului testaajilla 15–20 minuuttia, joka oli lomakkeen täyttämiseen tavoiteltava kesto. Testaajat saivat mahdollisuuden antaa vapaasti palautetta lomakkeen täyttämisen kokemuksesta. Palaute oli pääosin myönteistä, ja testaajat olivat kiinnittäneet huomiota erilaisiin kohtiin, jotka herättivät kysymyksiä tai epävarmuutta. Testausten perusteella korjasin huonosti muotoiltuja kysymyksiä, väittämiä tai ohjeita sekä etenemisen epäloogisuuksia, joita oli jäänyt lomakkeeseen työstövaiheessa. Testauksissa ilmeni joitakin kohtia, joissa oli väärinymmärryksen mahdollisuuksia, ja korjasin niitä yksiselitteisempään muotoon.

Raine Valli (2015, 85) näkee, että kysymysten muotoilu aiheuttaa eniten virheitä tutkimustuloksiin. Kysymysten tulee olla tarkkoja, sillä epämääräisyys voi johtaa kysymysten tulkitsemiseen eri tavalla kuin tutkija on ne tarkoittanut. Kysymyksissä ei tule myöskään johdattaa vastaajaa. Pyrin lomakkeen kysymyksenasettelussa tarkkuuteen ja yksiselitteisyyteen. Kohdensin kysymykset nuorille vastaajille, ja käytin sellaisia sanavalintoja, jotka olisivat nuorille ymmärrettäviä, mikä edistää vastaajan luottamusta tutkijaan ja tutkimukseen. Lisäksi muotoilin kysymyksen henkilökohtaisesti suunnatuiksi, jotta vastatessaan nuori kokisi, että olen tutkimuksessa kiinnostunut juuri hänen kokemuksistaan. (Valli 2015, 85.) Tunteita ja moraalista pohdintaa herättävän teeman vuoksi kiinnitin kysymysten muotoilussa erityistä huomiota niiden neutraaliuteen ja syyllistämättömyyteen, jotta nuoret eivät kokisi heitä johdateltavan vastaamaan yleisesti hyväksytysti. Tästä syystä esimerkiksi korostin vahingoittamista kartoittavissa kysymyksissä erikseen sitä, ettei kysymysten ollut tarkoitus arvostella nuoren sisarussuhdetta.

Kyselylomakkeessa tulee huomioida myös lomakkeen rakenne, jolla voidaan ohjata vastaajan kokemusta ja motivaatiota vastaamisessa. Yleensä lomake aloitetaan lämmittelevistä kysymyksistä, joita seuraavat helposti vastattavat kysymykset, joissa ei vielä käsitellä arkoja aiheita. Helppojen kysymysten jälkeen voidaan esittää arkaluontoiset kysymykset, ja niiden

jälkeen on hyvä esittää vielä muutamia helppoja jäähdyttelykysymyksiä, jotka voivat olla esimerkiksi taustatietoja. (Valli 2015, 86.) Rakensin lomakkeen tämän mukaisesti siten, että kysyin nuorilta ensin lämmittelyksi heidän valitsemistaan sisaruksista. Tämän jälkeen johdatin nuoret vastaamaan kysymyksiin sisarussuhteen laadusta ja vallasta. Vahingoittamiseksi kysyin vasta näiden kysymysten jälkeen. Jäähdyttelynä kysyin nuorilta taustatiedot häneistä ja sisarussuhteistaan ylipäänsä. Lomakkeen lopussa oli vielä palautekysely nuorelle täytettäväksi.

Valitsemani sähköinen kyselylomake sopii nuorille vastaajille, sillä he ovat yleiseensä totuneita tietokoneiden käyttäjiä (Valli & Perkkilä 2015, 112). Sähköinen lomake mahdollistaa kyselylomakkeen yksinkertaistamisen lomakkeen muotoutuessa vastaajan aiempien vastausten perusteella. Näin ollen on mahdollista välttää monimutkaiset ohjeistukset siitä, mihin kysymykseen siirtyä seuraavaksi. Sähköinen kyselylomake estää myös osittain virheellisiä vastauksia (Ma & McCord 2007, 9). Lomake voi esimerkiksi estää kahden vastausvaihtoehdon valitsemisen, kun tarkoituksena on valita vain yksi. Vastausten siirtyessä suoraan vastaajalta sähköiseen muotoon voidaan välttää myös esimerkiksi tutkijan inhimilliset näppäilyvirheet (Ronkainen, Karjalainen & Mertala 2008, 31; Valli & Perkkilä 2015, 109–110), mutta myös vähentää tutkimukseen vaadittavaa työmäärää. Sähköinen kyselylomake vähentää myös käytettävän paperin tarvetta, mikä oli tutkimusprosessini yhtenä tavoitteena.

Kyselylomakkeen alustana käytin Enuvon Kyselynetti-palvelua. Palvelun valitsin, koska se mahdollisti aiemmin mainitun lomakkeen vuorovaikutteisuuden sekä monipuoliset kysymysmuodot. Kysymysten määrääkään ei ollut rajattu, mikä oli tarpeellista laajemman lomakkeen luomisessa. Kyselynetissä tehdyissä kyselyissä on automaattinen mobiilioptimointi (KyselyNetti), joten lomake toimii sujuvasti sekä tietokoneilla että mobiililaitteilla. Ominaisuus oli tarpeen, sillä nuoret käyttivät koulujen laitteiden määrään ja toimivuuteen liittyvistä syistä molempia aineistonkeruutilanteissa. Kyselynetti-palvelussa pystyin luomaan kyselystä anonyymin, jolloin vastaajien IP-osoitteita tai muita tunnisteita ei tallennettu (eSurvey Creator 2013). Käyttämästäni tunnistekoodista ja kysymyksistäni johtuen lomake ei ollut kuitenkaan täysin anonyymi, vaan aineistosta muodostui pseudonyymisoitu. Lisäksi KyselyNetillä on korkea tietoturva eikä dataa välitetä kolmansille osapuolille (eSurvey Creator 2014).

5.3 Aineisto ja sen kerääminen

Kyselylomakkeella keräsin tutkimusta varten määrällisen aineiston yhdeksäsluokkalaisilta nuorilta. Itse kerätyn aineiston etuna on sen suunniteltavuus tutkimuksen tarpeisiin. Aineiston tavoitekoko oli 200 nuorta, joka ylittyi reilusti koulujen suostuessa mukaan tutkimukseen yli odotusten. Aineiston keräämisen suoritin loka–marraskuussa vuonna 2018. Tutkimukseen osallistuneet nuoret olivat yhden suuren suomalaisen kaupungin yhdeksäsluokkalaisia.

Aineisto koostuu vain niistä nuorista, jotka raportoivat, että heillä on vähintään yksi sisarus. Kyselyyn vastasi myös sellaisia nuoria, joilla ei ollut sisaruksia. Päätin antaa kaikkien nuorten osallistua vastaamiseen, jotta nuorten sisarussuhteiden määrittely olisi lähtöisin heistä itsestään. Mikäli sisaruksettomat nuoret olisi karsittu pois jo ennen lomakkeeseen vastaamista, olisi ollut riskinä nuoren sisarussuhteiden määrittäminen ulkopuolisista henkilöistä käsin. Tällöin tutkimuksen ulkopuolelle olisivat voineet jäädä sellaiset nuoret, joiden sisarussuhteet ovat syntyneet perustuen epätyypillisiin sosiaalisiin suhteisiin.

Pyrin maksimoimaan aineistossa esiin tulevat sisarusten vallankäytön ja nuorten vahingoittamiskokemukset, joten ohjeistin nuoret vastaamaan lomakkeessa sellaisesta sisaruksesta, jonka kanssa heillä on eniten ristiriitoja. Koska vallankäyttö tutkielman näkemyksen mukaan ilmenee konflikteissa, ja väkivalta nähdään vallankäyttönä, oletuksena on, että ristiriitaisissa suhteissa näitä ilmenee eniten. Joka tapauksessa osa nuorten vahingoittamiskokemuksista jää tutkimuksessa kartoittamatta, mikäli niitä on tapahtunut toisessa sisarussuhteessa. On myös mahdollista, että nuori on jättänyt väkivaltaa sisällään pitävän sisarussuhteen kokonaan raportoimatta sisaruuden kokemuksen puuttuessa.

Aineiston keräämisen suoritin itsenäisesti nuorten kouluilla oppituntien aikana. Yhteistyö koulujen kanssa oli sujuvaa. Aloitin aineiston keräämisen prosessin olemalla koulujen rehtoreihin yhteydessä elokuussa lukuvuoden käynnistyessä. Saatua rehtoreilta myöntävät vastaukset aineiston keräämisestä kouluilla, hain kaupungilta tutkimusluvan tutkimuksen toteuttamiselle. Jatkoin yhteydenpitoa jokaisen koulun kanssa yhden yhteyshenkilön välityksellä. Yhteyshenkilölle toimitin tiedotteeni nuorille ja nuorten huoltajille lähetettäväksi sekä sovin lomakkeen täyttämistä varten tarvittavista laitteista. Yhteyshenkilön huolehtiessa huoltajille ja nuorille suunnatusta viestinnästä, pystyimme ehkäisemään tutkimusprosessin tuottamaa tunnistettavaa tietoa.

Huoltajat saivat tutkimuksestani etukäteen tiedotteen (liite 2), jossa avasin tutkimukseen liittyvät seikat nuoren osallistumisen kannalta sekä linkin tutkimukseni tietosuojailmoitukseen

(liite 4), joka on ollut sekä huoltajille että nuorille saavutettavissa Internetissä koko tutkimusprosessini ajan. Tiedote lähetettiin huoltajille Wilma-viestintäjärjestelmän kautta, mikä mahdollisti tiedotteen etenemisen suoraan huoltajille. Näin pystyin paremmin varmistamaan, että huoltajat todella saivat tiedotteen ennen nuoren osallistumista tutkimukseen. Tiedotteessa kerroin huoltajille mahdollisuudesta kieltää nuoren osallistumisen, ja tiedotin heitä myös siitä, että ilman kieltä nuori saisi itse päättää osallistumisestaan. Huoltajat eivät tutkimuksessani käyttäneet tätä mahdollisuutta, minkä katson osoitukseksi siitä, ettei tutkimusasetelma ollut huoltajienkaan näkökulmasta nuorille liian riskialtis. Aineistoni taas osoittaa, ettei tätä voida selittää pelkästään sillä, etteivät nuoret olisi kokeneet vakaviakin väkivalta-kokemuksia, mikä tulee ilmi tutkielmani tulosluvussa. Kieltojen puuttuminen herättää kuitenkin myös epävarmuutta siitä, lukivatko kaikki huoltajat todella tiedotteen.

Nuoria tiedotettiin tutkimuksesta myös etukäteen Wilma-viestillä. Nuoret saivat minulta osoitetun lyhyen kirjeen (liite 3), jossa kuvasin tutkimusta ja ohjasin heidät tutustumaan tietosuoja- ja ilmoitukseeni. Etukäteisellä tiedottamisella halusin antaa nuorille mahdollisuuden tutustua tutkimukseen ennakkoon, jotta he eivät kokisi joutuvansa tekemään osallistumispäätöstä kiirehtien. Tiedotekirjeellä koen olleen positiivisen vaikutuksen, ja nuoret olivat myös tutustuneet siihen, sillä havaitsin useita innostuneita ja motivoituneita reaktioita nuorten kuulla, että olin tulossa tekemään ”sitä tutkimusta”. Osa tiedottamisen vaikutuksista oli ehdottomasti myös koulujen ja opettajien ansiota. Niissä kouluissa, joissa tutkimuksesta oli keskusteltu etukäteen ennen aineistonkeruupäivää, nuoret olivat huomattavasti kiinnostuneempia minusta ja tutkimuksestani. Kielteisiä tai vastustavia reaktioita en nuorilta saanut, ja aineistonkeruutilanteet olivat ilmapiiriltään myönteisiä.

Tavoitteenani oli koota aineisto ollessani itse paikan päällä sitä keräämässä, mutta annoin kouluille myös mahdollisuuden valita kyselyn toteuttamisen myös heidän omilla resursseillaan varmistaakseni koulujen suostuvuuden aineiston keräämiseen. Osallistumiseni tunneille aineistoa keräämään koettiin parhaaksi vaihtoehdoksi kaikilla osallistuneilla kouluilla, joten kävin itse ohjaamassa kyselylomakkeen täyttämisen erikseen kaikille luokille. Aineistoa keräsin yhteensä 22 luokassa, joka määränä oli vielä kohtuullinen yhden henkilön työmääräksi.

Tutkijana paikalla oleminen mahdollisti aineiston keräämisen yhdenmukaisesti: pystyin tiedottamaan kaikkia nuoria samalla tavalla ja vastaamaan heidän kysymyksiinsä yhtenevästi. Läsnaoloni mahdollisti myös kyselylomakkeen täyttämisen havainnoinnin. Luokissa sain tietoa esimerkiksi siitä, mitkä kysymykset olivat hankalia ymmärtää tai mihin kysymykseen

oli vaikea vastata, mitkä ovat tärkeitä huomioita tulosten luotettavuutta arvioidessa. (Valli 2015, 89–90.)

Paikallaoloni koen mahdollistaneen paremman tutkijan ja tutkittavien välisen luottamuksen, jonka uskon lisänneen nuorten vastausten määrää. Käydessäni paikan päällä kertomassa kuka olen, miksi teen tutkimusta ja mitä nuorten raportoimilla tiedoilla olen tekemässä, koen pystyneeni saavuttamaan nuorten luottamuksen. Samalla pystyin luomaan luottamuksellisuutta ja innokkuutta tutkimukseen osallistumiseen omalla persoonallani ja asenteillani. Pyrin pitämään ilmapiirin positiivisena ja hyväksyväenä, ja monet nuoret toivat avoimestikin ääneen esille sisaruuden varjopuolia. Osassa luokissa heräsi myös tutkimuksen tekemiseen liittyvää keskustelua, johon pystyin osallistumaan ollessani paikalla. Koin nämä tilanteet mielekkäiksi, sillä ne osoittivat sitä, ettei esimerkiksi tutkimusetiikkaa tai eettisiä käytäntöjä pohdita tutkimuksissa nuortenkaan näkökulmasta turhaan.

Keskustelua heräsi tilanteissa myös nuorten välillä. Sisarussuhteet, erityisesti niiden kokeminen ja vahingoittavat teot herättivät ajatuksia, joita nuoret jakoivat toisilleen. Annoin keskustelun tapahtua, pitäen kuitenkin silmällä sitä, että kaikki saivat tilan täyttää omaa lomakettaan yksityisesti. Keskustelusta aistin, että sisarussuhteisiin liittyvistä asioista ei ollut ystävienkään kesken aina puhuttu, ja pidin keskustelun heräämistä osoituksena siitä, että kyselylomakkeessani käsitellyt asiat olivat kuitenkin nuorille merkityksellisiä.

Kouluympäristössä erityisen tärkeän vapaaehtoisuuden painottamisen toteutin selittämällä nuorille sen, että tutkimukseen osallistuminen on erillään koulutehtävistä eikä kukaan pitäisi kirjaa siitä, osallistuuko hän vai ei. Muistutin myös siitä, ettei osallistumattomuudesta ollut minkäänlaisia seuraamuksia. Kerroin kuitenkin kannustavani heitä osallistumaan perustellen sen lisäävän tutkimustulosteni luotettavuutta. Suurempi osa nuorista osallistui kuin jätti osallistumatta tutkimukseeni. Jokaisessa luokassa oli kuitenkin nuoria, jotka eivät halunneet lomaketta täyttää. Näen tämän kertovan siitä, että osallistumatta jättäminen oli aineistonkeruutilanteissa nuorille turvallista, ja katson, että osallistumisen vapaaehtoisuus toteutui tutkimuksessani.

Aineistonkeruutilanne eteni kaikissa luokissa samalla kaavalla. Opettajat olivat mukana tunneilla, ja aloittivat tunnin kertomalla, että olen paikalla ja ohjaan seuraavan tunnin. Esittelin itseni ja tutkimukseni lyhyesti nuorille, ja kerroin tutkimuksen merkitykseen ja kiinnostukseeni liittyen omasta kokemuksestani, ettei sisarussuhteisiini ole kouluaikoina aikuisten taholta juurikaan kiinnitetty huomiota. Toin nuorille esille, että nyt heillä oli tilaisuus kertoa

omista sisarussuhteistaan. Tiedotin nuoria tutkimuksen nimettömyydestä ja kestosta sekä henkilörekisterin syntymiseen liittyvistä seikoista ja nuorten oikeuksista henkilörekisterin suhteen. Kerroin heille myös käyttämästäni tunnustekoodista ja sen merkityksestä. Lopuksi kerroin nuorille tutkimusaineiston arkistoinnista ja anonymisoinnista. Tiedotin nuoria myös tutkimukseen osallistumisen mahdollisista riskeistä muistuttaen, että mikäli he epäilevät, että voisivat kokea kohtuutonta ahdistusta tai pahaa oloa lomakkeen täyttämisen vuoksi, heidän on hyvä harkita, kannattaako heidän osallistua.

Muistutin nuoria ennen tutkimukseen osallistumista myös siitä, että he voisivat esittää kysymyksiä missä tahansa vaiheessa. Kysymyksiä heräsikin lähes kaikissa koululuokissa. Osassa luokista kysymystulva kasvoi esitettyjen kysymysten myötä. Kysymyksiä herättivät jotkin käyttämäni sanavalinnat. Lähes jokaisessa luokassa nousi esille kysymys yhdentekevä-sanana merkityksestä. Tällöin ensisijaisesti kerroin sen tarkoittavan merkityksetöntä. Joissain tapauksissa jouduin selventämään edelleen sanan tarkoittavan sitä, ettei sisaruksella ollut mitään väliä. Muita hämmennystä aiheuttaneita sanoja olivat sijaissisarukset ja monikkosisarus.

Jotkin nuoret kaipasivat minulta myös vahvistusta vahingoittavien tekojen arvioimisen suhteen. En antanut heille suoria vastauksia siitä, mitä heidän tulisi vastata, vaan pyysin miettimään sitä, oliko teon tarkoitus satuttaa henkisesti tai ruumiillisesti. Tämä vaikutti riittävän auttamaan heitä vastaamaan kysymyksiin. Epävarmuutta vastaamisessa herättivät myös sisaruksen valinta kyselyä varten sekä se, onko nuorella ylipäänsä sisaruksia. Näissä tilanteissa yritin auttaa parhaani mukaan ja ohjasin nuoria valitsemaan sen sisaruksen, jonka kanssa on ollut ristiriitoja viime aikoina enemmän, ja yhdessä tapauksessa vanhimman sisaruksen, sekä miettimään sitä, kutsuvatko he sisaruksiaan sisaruksiksi tai kertoisivatko jollekin, että heillä on sisaruksia vai ei. Nämä ohjeistukset auttoivat nuoria tilanteissa jatkamaan vastaamista. Pyrin pitämään ohjeistukseni yhdenmukaisena, jotta ne eivät vaikuttaisi tulosteni luotettavuuteen.

Aineistonkeruutilanteiden välillä erilaisuutta aiheutti opettajien erilainen läsnäolo. Osa opettajista poistui osaksi ajasta paikalta, suurin osa oli paikalla koko tunnin ajan. Luokat olivat selkeästi rauhallisempia opettajan ollessa paikalla. Itse en ottanut tilanteissa auktoriteettiä enkä pyytänyt nuoria hiljenemään vastaamisen aikana vaan annoin keskustelun syntyä. Luokista riippuen opettajat pyrkivät pitämään nuoret hiljaisempana tai antoivat heidän keskustella. Pyrin ensisijaisesti valvomaan sitä, etteivät kenenkään vastaukset päätyisi tahto-

matta vieruskaverin tai takana istuvan silmiin. Moni nuori täytti kuitenkin lomaketta jakamalla vastauksensa ääneen tai näyttämällä niitä luokkatovereilleen. Toinen eroavuuksia aiheuttanut tekijä oli nuorten saamat vaihtoehtoiset tehtävät tutkimukseen osallistumisen sijasta, joita olin toivonut aineiston keräämiseen varatuille tunneille. Osalle luokista opettajat olivat järjestäneet vaihtoehtoiseksi tehtäväksi pakollisia koulutehtäviä, joita nuorten tuli suorittaa. Osassa luokista nuoret saivat kuitenkin pelata tai viettää vapaasti aikaa Internetissä, mikä tutkijan näkökulmasta vaikutti erityisesti poikien motivaatioon tutkimukseen osallistumisessa.

Yksi tutkimukseen osallistumisen aikana herännyt teema oli vastausten hyvyys tai oikeus. Moni nuori toi esille huolta tai turhautumista siitä, ettei haluaisi vastata tietyllä tapaa, koska se kuulostaa pahalta. Tällaisia ajatuksia herättivät muun muassa sisarusten väliseen huolenpitoon ja läheisyyteen liittyvät väittämät. Tämä nostattaakin mietintään sen, ovatko nuoret jollain tapaa kaunistelleet vastauksiaan. Ennen vahingoittavien tekojen kysymyksiä olin tuonut lomakkeessa alustukseksi esille sen, ettei tarkoitukseni ollut arvioida heidän sisarusuhteitaan ja ettei tekojen ilmeneminen kerro suhteen hyvyydestä tai huonoudesta. Koen, että olisi ollut tarpeen kertoa tämä myös suullisesti ennen lomakkeen täyttämistä ja koskien koko lomaketta. Nuoret pystyvät kuitenkin arvioimaan sisarusuhteidensa piirteiden sosiaalista hyväksyttävyyttä tai hyväksymättömyyttä ohjeistuksista riippumatta, joten siltä on vaikea välttyä kokonaan.

Aineiston keräämisen tuloksena muodostui tutkimuskysymysteni ja tutkimusmenetelmieni kannalta tutkimukseen hyvin sopiva aineisto. Kokonaisuudessaan aineiston kerääminen oli onnistunut prosessi alkaen yhteistyöstä koulujen kanssa ja päättyen nuorten osallistumiseen tutkimukseen. Koen sekä tutkimukseni että nuorten hyötyneen läsnäolostani aineistoa kerätessä. Läsnä olemalla pystyin takaamaan tutkimuseettisen toiminnan myös aineiston keräämisen vaiheessa. Aineiston keräämisen aikana tekemiäni havaintoja tulen hyödyntämään tulosten luotettavuuden arvioimisen suhteen tutkielman johtopäätöksissä.

5.4 Muuttajat

Sisarusrakenne

Analyysissä käytettäviksi taustatiedoiksi pyysin nuoria raportoimaan hänen ja sisaruksensa sukupuolet. Vastausvaihtoehdot olivat tyttö/nainen, poika/mies tai muu. Käytin analyysissä kuitenkin kaksiluokkaiseksi koodattuja muuttujia (tyttö/poika), sillä muunsukupuolisia nuoria ja sisarusia oli aineistossa hyvin vähän (<10), jolloin heidän osaltaan ei voida aineistoa luotettavasti analysoida. Nuoren ja sisaruksen sukupuolimuuttujista rakensin myös sukupuoliasetelma-muuttujan. Sukupuoliasetelmalla tarkoitetaan sisarusten sukupuoliin perustuvaa yhdistelmää. Sukupuoliasetelma-muuttuja on kolmiluokkainen ja sisältää kolme sukupuolidyadiä: poika-poika, poika-tyttö sekä tyttö-tyttö.

Sisarusten biologisen siteen pyysin nuoria raportoimaan vaihtoehtoin täyssisarus, puolisisarus (yksi yhteinen biologinen vanhempi), puolisisarus (ei biologisia vanhempia), sijaisisarus, adoptioisarus sekä muu sisarus. Biologisen siteen luokittelin kolmeluokkaiseksi muuttujaksi, jonka luokat ovat täyssisarukset, puolisisarukset sekä sosiaaliset sisarukset. Täyssisarukset ovat kaksi biologista vanhempaa jakavia sisarusia. Puolisisarukset sisältävät vain yhden biologisen vanhemman jakavat puolisisarukset. Sosiaaliset sisarukset taas sisältävät kaikki sellaiset sisarussuhteet, jotka eivät perustu biologiseen siteeseen eli puolisisarukset, jotka eivät jaa yhtään biologista vanhempaa, sijaisisarukset, adoptioisarukset sekä muut nuorten raportoimat sisarukset.

Nuoret raportoivat sisarussuhteestaan myös sisaruksen syntymäjärjestyksen (pikkusisarus/isosisarus/kaksonen tai muu monikkosisarus). Koska kaksosista tai muista monikkosisaruksista oli vastattu aineistossa vähän (n=20), eivätkä luokitelluilla muuttujilla käytettyjen testien ehdot täytyneet tämän ryhmän osalta, käytin analyysissä kaksiluokkaiseksi koodattua syntymäjärjestyksen muuttujaa (sisarus nuorempi/sisarus vanhempi).

Käytän tutkimuksessa muuttujana myös nuorten raportoimaa yhdessä asumista sisaruksensa kanssa (samassa kodissa/osan ajasta samassa kodissa/eri kodeissa/eri kodeissa, mutta joskus asuneet yhdessä). Luokittelin sisarusten yhdessä asumisen kuitenkin nykyhetken asumistilannetta vastaavaksi, ja yhdistin eri kodeissa asuvat samaan luokkaan riippumatta siitä, olivatko sisarukset joskus asuneet yhdessä. Yhdessä asumisen muuttuja on kolmiluokkainen ja sisältää luokat sisarukset asuvat yhdessä, sisarukset asuvat osan ajasta yhdessä ja sisarukset asuvat erillään. Lisäksi nuoret raportoivat lomakkeessa sisaruksensa iän vuosina, jota käytän muuttujana sellaisenaan.

Perheen resurssit

Perheen resursseja kuvaavia muuttujia ovat kodissa asuvien sisarusten määrä, perhemuoto vanhempien mukaan sekä nuoren arvioima perheen taloudellinen tilanne. Vaikka kodissa asuvien sisarusten määrä voidaan liittää myös sisarusrakenteeseen, katson sen kuitenkin viittaavan perheen resursseihin, sillä se kertoo siitä, kuinka monen lapsen kanssa nuoren perheen tai vanhempien resurssit jaetaan. Perheissä, joissa on paljon lapsia, voidaan ajatella vanhemmilla olevan vähemmän resursseja yhtä lasta kohden.

Perhemuoto puolestaan kuvaa sitä, kuinka paljon vanhempien huolenpidon resursseja perheessä on käytettävissä. Yhdellä vanhemmalla voidaan katsoa olevan esimerkiksi vähemmän aikaa lapsille kuin kahdella vanhemmalla. Perhemuodon nuoret raportoivat lomakkeessa sen mukaan, kenen kanssa tai missä he ensisijaisesti asuivat. Kysymyksen vaihtoehtoina olivat kahden vanhemman kanssa, vanhemman ja hänen puolisonsa kanssa, yhden vanhemman kanssa, sijaisvanhemman kanssa tai sijaisperheessä, perhekodissa tai laitoksessa sekä muu. Muu-vaihtoehdon valinneet nuoret raportoivat asuvansa vuorotellen molempien vanhempiensa kanssa. Luokittelin perhemuodon muuttujan neljään luokkaan: kaksi vanhempaa, vanhempi ja vanhemman puoliso, yksi vanhempi ja muu, johon luokittelin kaikki muut nuorten perhemuodot.

Perheen taloudellinen tilanne mittaa perheen aineellisia tai taloudellisia resursseja. Perheen taloudellisen tilanteen mittaamisessa käytin viisi väittämää sisältävää mittaria, jotka käsittelevät nuoren omaa kokemusta perheensä taloudellisesta tilanteesta sekä perheen kulutuskäytäytymisestä. Mittarin luomisessa hyödynsin perheen sosioekonomisen tilanteen mittaamisessa nuorilla käytettyjä Family Affluence Scalea (FAS) sekä Home Affluence Scalea (HASC) (Currie ym. 2008; Schnohr ym. 2008). Muodostin väittämistä summamuuttujan, joka vaihtelee välillä 1–5. Mitä suuremman arvon muuttuja saa, sitä paremmaksi nuori on arvioinut perheensä taloudellisen tilanteen. Mittareiden reliabiliteettia eli sisällöllistä johdonmukaisuutta tarkastelen tutkimuksessa reliabiliteettianalyysin avulla. Reliabiliteetti saa arvon välillä 0–1, ja suurempi arvo kertoo suuremmasta sisäisestä johdonmukaisuudesta. Yleisesti hyvänä reliabiliteettina pidetään arvoja $>0,6$. (Valli 2015, 139–143.) Mittarin reliabiliteetti on reliabiliteettianalyysin perusteella hyvä ($\alpha=0,83$) (Valli 2015, 142–143). Nuorten kokeman perheen taloudellisen tilanteen jakaumaa kuvatakseni luokittelin muuttujasta myös kolmeluokkaisen muuttujan, joka saa luokat erittäin hyvä taloudellinen tilanne (4,00–5,00), hyvä taloudellinen tilanne (3,00–3,99) sekä heikko taloudellinen tilanne (1,00–2,99).

Sisarussuhteen laatu

Mittasin tutkimuksessani sisarussuhteen laatua viisiportaisen Likert-asteikollisen (täysin eri mieltä–täysin samaa mieltä) mittarin avulla. Väittämät kuvasivat sisarusten välisen läheisyyden sekä vihamielisyyden ulottuvuuksia. Läheisyyttä mittasin 11 väittämällä (liite 5), jotka käsittelivät sisaruuden myönteisiä merkityksiä, kuten rakkautta, luottamusta ja huolenpitoa, sekä sisarusten välistä etäisyyttä sisaruksen merkitsemättömyyden tai vieraudentunteen kautta. Sisarusten välistä vihamielisyyttä mittasin viiden väittämän avulla. Vihamielisyyttä käsittelevät väittämät kuvasivat sisarusten välistä kilpailua, kateutta ja negatiivisia tunteita sisarusta kohtaan.

Muodostin kummastakin sisarussuhteen laadun ulottuvuudesta keskiarvosummamuuttujan. Muuttujien asteikot ovat samansuuntaiset vaihdellen välillä 1–5. Mitä suuremman arvon muuttujat saavat, sitä enemmän nuori on suhteessaan läheisyyttä tai vihamielisyyttä arvioinut. Korjasin summamuuttujien luomisessa puuttuvaa tietoa jättämällä keskiarvoista pois vastaamattomat väittämät sekä väittämät, joihin nuori ei ole osannut tai halunnut vastata, ja koostin muuttujat vain niistä väittämistä, joihin nuori on tosiasiallisesti vastannut. Läheisyyden väittämien korrelaatiot ovat kaikki positiivisia ja tilastollisesti erittäin merkitseviä (liite 5). Läheisyyden reliabiliteetti ($\alpha=0,91$) on erittäin hyvä (Valli 2015, 142–143). Vihamielisyyttä mittaavat viisi väittämää korreloivat keskenään myös positiivisesti ja tilastollisesti erittäin merkitsevästi. Myös vihamielisyyden ulottuvuutta voidaan pitää reliabelina ($\alpha=0,69$) (Valli 2015, 142–143).

Luokittelin nuoret läheisyyden ja vihamielisyyden suhteen luokkiin *paljon* ja *vähän* käyttämällä keskipistejakoa eli jakamalla vastauskaalan sen keskimmäisestä vastausvaihtoehdosta (ei samaa tai eri mieltä=3). Keskipistejakoa noudattamalla ryhmät tulevat erisuuriksi, mutta jako mukaillee nuoren vastauksia, koska luokassa *vähän* nuoret ovat vastanneet olevansa eri mieltä läheisyyden tai vihamielisyyden ulottuvuuksien olemassaolosta hänen sisarussuhteessaan, ja taas ryhmässä *paljon* nuoret ovat olleet samaa mieltä ulottuvuuden esiintymisestä omassa sisarussuhteessaan. Keskimmäisen vastausvaihtoehdon ryhmittelin luokkaan paljon, joten läheisyyden ja vihamielisyyden arvot <3 kuvasivat vähää läheisyyttä tai vihamielisyyttä ja arvot ≥ 3 paljoa läheisyyttä tai vihamielisyyttä.

Sellaiset sisarussuhteet, joissa nuoret raportoivat olevan paljon läheisyyttä, mutta vähän vihamielisyyttä, nimesin läheisiksi. Paljon raportoitua läheisyyttä sekä vihamielisyyttä sisältävät suhteet nimesin ambivalenteiksi. Etäisiksi määrittelin sellaiset sisarussuhteet, joissa

nuoret kuvasivat olevan vähän sekä läheisyyttä että vihamielisyyttä, ja taas vihamielisiksi sellaiset suhteet, joissa raportoitiin vähän läheisyyttä, mutta paljon vihamielisyyttä.

Yksilön vallankäyttö ja sen vaikuttavuus sisarussuhteessa

Frenchin ja Ravenin (1959) vallan mallissa valta käsitetään yksilön resursseina vaikuttaa toisiin. Vallankäyttö on näin ollen vaikuttamiseen pyrkimistä. Tutkimuksessani mittasin sisarusten vallankäyttöä Frenchin ja Ravenin (1959) valtaresurssien avulla. Koska valta ei ole Frenchin ja Ravenin (1959) mukaan yksilöille jakautuvaa eli toisen valta ei ole toiselta yksilöltä pois, mittasin nuoren ja sisaruksen vallankäyttöä erikseen. Lisäksi mittasin erillisenä ilmiönä kummankin sisaruksen vallankäytön vaikuttavuutta Frenchin ja Ravenin (1959) vallan mallin mukaisesti.

Nuoren ja sisaruksen vallan mittarit sisältävät yhdeksän väittämää, jotka kuvaavat erilaisia tapoja käyttää valtaa Frenchin ja Ravenin (1959) määrittelemiä vallan resursseja mukaillen sekä kolme vallankäytön vaikuttavuutta mittaavaa väittämää (liite 6). Vallankäytön väittämät kuvaavat sekä vastavuoroista että täydentävää vallankäyttöä, joita kutsun tästä eteenpäin tutkielmassa hallitsemaan pyrkiväksi sekä huolenpidolliseksi vallankäytöksi. Vaikuttavuutta mittasin väittämällä, joissa nuori arvioi toimitaanko erilaisissa tilanteissa hänen ja sisaruksensa tahdon mukaisesti.

Loin analyysia varten nuoren ja sisaruksen vallankäytöstä kummankin osalta kolme erillistä keskiarvosummamuuttujaa, joista yksi kuvaa vallan vaikuttavuutta, yksi huolenpidollista vallankäyttöä ja kolmas hallitsemaan pyrkivää vallankäyttöä. Kaikki muuttujat vaihtelevat välillä 1–5, ja suurempi muuttujan arvo kertoo nuoren arvioimasta yksilön suuremmasta vallankäytön tai sen vaikuttavuuden määrästä. Summamuuttujien muodostamisessa olen paikannut nuorten puuttuvia vastauksia jättämällä keskiarvoista pois vastaamatta jääneet väittämät sekä väittämät, joihin nuori ei ole osannut tai halunnut vastata.

Huolenpidollisen vallankäytön summamuuttujat kokosin neljästä väittämästä. Väittämät korreloivat keskenään positiivisesti ja tilastollisesti merkitsevästi. Huolenpidollisen vallankäytön reliabiliteetti voidaan katsoa hyväksi (nuori $\alpha=0,81$, sisarus $\alpha=0,81$). Hallitsemaan pyrkivän vallankäytön summamuuttuja koostuu viidestä väittämästä. Myös hallitsemaan pyrkivän vallankäytön reliabiliteettia voidaan pitää hyvänä (nuori $\alpha=0,72$, sisarus $\alpha=0,73$). Väittämät korreloivat sekä nuoren että sisaruksen osalta tilastollisesti merkitsevästi ja positiivisesti (liite 6).

Vallan vaikuttavuuden summamuuttujat koostin kolmesta väittämästä. Väittämien reliabiliteetti oli matala (nuori $\alpha=0,51$, sisarus $\alpha=0,53$) verrattuna yleisesti yhteiskuntatieteissä pidettyyn rajaan ($\alpha>0,6$) (Valli 2015, 142–143). Väittämät korreloivat kuitenkin keskenään tilastollisesti merkitsevästi ja positiivisesti (liite 6). Matalammasta reliabiliteetista huolimatta käytän vaikuttavuutta mittaavista väittämistä koostettuja summamuuttujia, sillä vallan vaikuttavuus on tutkielman valtakäsityksen mukaisesti perusteltua huomioida omana ilmiönään sisarussuhteen vallankäytössä. Reliabiliteettiin vaikuttanee se, että väittämässä on huomioitu vallankäytön vaikuttavuus toisistaan erilaisissa tilanteissa. Kaikki vallan vaikuttavuuden väittämät mittaavat kuitenkin sitä, saako yksilö tahtonsa läpi erilaisissa konfliktitilanteissa, mitä voidaan pitää vallan vaikuttavuuden ytimenä.

Sisarussuhteessa ilmenevä vallankäyttö ja valta-asetelma

Tutkimuksessani tarkastelen vallankäyttöä ja valta-asetelmia sisarussuhteen systeemisenä ilmiönä. Näin ollen muodostin nuoren ja sisaruksen huolenpidollisista ja hallitsemaan pyrkivistä valtaresursseista summamuuttujat, jotka laskin nuoren ja sisaruksen vallankäytön keskiarvoina. Nämä muuttujat kertovat siitä, kuinka paljon huolenpidollista ja hallitsemaan pyrkivää vallankäyttöä sisarussuhteessa tapahtuu. Suurempi arvo kertoo suuremmasta nuoren arvioiman vallankäytön määrästä.

Sisarussuhteiden valta-asetelmia tavoittaakseni muodostin sisarusten vallankäytön muuttujista myös toiset summamuuttujat, jotka kertovat sisarusten vallankäytön epäsymmetriasta. Nämä muuttujat muodostin nuoren ja sisaruksen huolenpidollisen ja hallitsemaan pyrkivän vallankäytön erotusten itseisarvona. Huolenpidollisen ja hallitsemaan pyrkivän vallankäytön symmetriaa kuvaavat muuttujat kertovat vallankäytön epätasaisuudesta. Muuttujien arvot vaihtelevat välillä 1–5. Muuttujissa suurempi arvo kertoo suuremmasta epäsymmetriasta nuoren ja sisaruksen vallankäytössä.

Sisarussuhteessa käytetyn vallan vaikuttavuudesta loin symmetrisyyden summamuuttujan nuoren ja sisaruksen vaikuttavuuden erotuksen itseisarvona. Vaikuttavuuden symmetria kertoo osaltaan sisarussuhteen valta-asetelmasta ja sen tasaisuudesta. Muuttujan arvot vaihtelevat välillä 1–5. Suurempi vallan vaikuttavuuden epäsymmetrian arvo kertoo epätasaisemmasta vallankäytön vaikuttavuudesta suhteessa.

Vahingoittaminen

Käsittelen nuorten raportoimaa vahingoittamista erikseen henkisenä ja ruumiillisena vahingoittamisena. Henkiseksi tai ruumiilliseksi vahingoittamiseksi olen määritellyt minkä tahansa viimeisen kahden kuukauden ajalta nuoren raportoiman kyselylomakkeessa esitetyn henkisen tai ruumiillisen vahingoittamisen muodon. Koska käsittelen vahingoittamista suhteen ilmiönä, jaoin nuoret ryhmiin *on tapahtunut suhteessa* ja *ei ole tapahtunut suhteessa*. Tällöin ryhmässä, jossa ei ole ollut vahingoittamista, ovat ne nuoret, jotka ovat raportoineet kaikkea henkistä tai ruumiillista vahingoittamista tapahtuneen aiemmin kuin kaksi kuukautta sitten tai ei koskaan.

Vahingoittamisen henkisen ja ruumiillisen tapahtumisen raportoitua määrää mittasin lomakkeessa kysymällä erikseen nuoren kokemasta ja tekemästä vahingoittamisesta. Koska vastauskaala ei ole täsmällinen eikä jatkuva, ei ole tarkoituksenmukaista laskea nuoren kokeeman tai tekemän henkisen ja ruumiillisen vahingoittamisen tapahtumakertoja yhteen. Lisäksi eri vahingoittamiskertojen ei voida olettaa olevan toisistaan täysin erillisiä, vaan kaksi tai useampi erilaista vahingoittamisen muotoa voivat tulla käytetyksi saman vahingoittamistapahtuman aikana esimerkiksi yhtä aikaa nimitellen, lyöden ja potkien.

Näistä syistä päätin tarkastella tapahtumatiheyttä koetun tai tehdyn henkisen ja ruumiillisen vahingoittamisen suurimman arvon kautta. Suurin arvo kertoo tällöin, kuinka usein vahingoittamista on vähintään tapahtunut nuoren tai sisaruksen kokemana tai sisarussuhteessa. Raportoidun vahingoittamisen suurimman arvon käyttämisen vuoksi vahingoittamisen määrään tulee suhtautua varauksella, sillä se ei sisällä kaikkea nuoren kokemaa vahingoittamista raportoidussa sisarussuhteessa tai yksilön sisarussuhteissa ylipäänsä. Edellä mainitusti osa raportoiduista kokemuksista voi myös olla limittäisiä.

5.5 Aineiston kuvailu

Tutkimuksessani käytetty aineisto on kerätty suuressa suomalaisessa kaupungissa syksyllä 2018. Nuoret ovat olleet 15-vuotiaita vuoden loppuun mennessä. Nuorten sisarussuhteita käsitellessä aineistossa ovat mukana lomakkeen täyttäneistä vain sellaiset nuoret, jotka raportoivat, että heillä on vähintään yksi sisarus. Sisaruksellisten nuorten vastauksista jouduin poistamaan 12 havaintoyksikköä epäluotettavien vastausten vuoksi, jolloin aineiston kooksi

jäi 336 havaintoyksikköä (taulukko 2). Vuoden 2018 kunnan 15-vuotiaiden ikäryhmään verrattuna aineistossa on mukana hieman yli 24 % ikäryhmästä (Sotkanet.fi).

TAULUKKO 1: Nuorten kuvailu

	n	%	ka.
Sukupuoli (N=336)			
Poika	147	43,8	
Tyttö	166	49,4	
Muu tai puuttuu	23	6,8	
Perhemuoto (N=317)			
Kaksi vanhempaa	241	76,0	
Yksi vanhempi	52	16,4	
Uusperhe	17	5,4	
Muu	7	2,2	
Perheen taloudellinen tilanne [1–5] (N=314)			3,5
Erittäin hyvä	85	27,1	
Hyvä	141	44,9	
Heikko	88	28,0	
Sisarusten määrä (N=318)			2,1
Kodissa asuvien sisarusten määrä (N=314)			1,5
Sisarusten biologiset siteet (N=316)			
Täyssisaruksia	282	89,2	
Puolisisaruksia	61	19,3	
Sosiaalisia sisaruksia	20	6,3	
Nuoren rooli sisaruskatraassa (N=336)			
Isosisarus	177	52,7	
Pikkusisarus	186	55,4	
Kaksonen tai muu monikkosisarus	23	6,8	

Aineistossa mukana olevista nuorista 43,8 % on poikia ja 49,4 % tyttöjä (taulukko 1). Tyttöjen osuus on 5,6 prosenttiyksikköä suurempi, mikä voi johtua siitä, että pojat vaikuttivat aineistonkeruutilanteissa tutkijan näkökulmasta vähemmän motivoituneilta vastaamaan. Lisäksi kaikki epäasiallisten vastausten vuoksi poistetut havaintoyksiköt olivat ilmoittaneet sukupuolekseen pojan tai muun sukupuolen, mikä vähentää poikien osuutta aineistossa entuudestaan. Vuoden 2018 kunnan 15-vuotiaiden ikäluokkaan verrattuna pojista aineistossa on mukana 20 % ja tytöistä 25 % (Sotkanet.fi). Tyttöjen edustavuus on siis parempi. Nuorten valitsemien sisarusten sukupuolijakauma on kuitenkin tasaisempi (poikia 47 %, tyttöjä 51 %) kuin nuorten sukupuolijakauma (taulukko 2).

Muunsukupuolisia nuoria oli otoksessa hyvin vähän (<10), joten heidän tunnistamattomuuttaan suojatakseni en raportoi muunsukupuolisten tarkkaa määrää, vaan olen laskenut heidät mukaan puuttuvaan tietoon. Tämä on perusteltua myös siksi, että näin pientä frekvenssiä ei ole tilastollisesti luotettavaa käyttää valitsemisani analyysimenetelmissä, ja olen tästä syystä luonut analyysimenetelmiä varten sukupuolesta kaksiluokkaisen muuttujan.

Noin 72 % nuorista raportoi elävänsä kahden vanhempansa perheessä, vajaa 16 % raportoi elävänsä yhden vanhemman perheessä ja vain noin 2 % uusperheessä, johon kuuluu nuoren vanhemman lisäksi vanhemman kumppani. Vuonna 2018 kunnan perherakenteesta yhden vanhemman perheitä oli noin 12 % (Suomen virallinen tilasto: Perheet 2018). Aineistossa yhden vanhemman perheissä elävät nuoret ovat siis lievästi yliedustettuna.

Nuoret kuvasivat perheensä taloudellisen tilanteen keskimäärin hyväksi (taulukko 1). Heikoksi taloudellisen tilanteensa kuvasi 28 %, hyväksi 45 % ja erittäin hyväksi 27 % nuorista. Esimerkiksi kouluterveyskyselyn mukaan 8. ja 9. luokkalaisista nuorista vuonna 2017 kunnassa perheen taloudellisen tilanteensa kuvasi kohtalaiseksi tai huonommaksi nuorista 33 %, melko hyväksi 45 % ja erittäin hyväksi 22 % (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019). Mitareissa on kuitenkin käytetty erilaista skaalaa, joten tuloksia ei voida suoraan verrata. Vastanneilla nuorilla on keskimäärin kaksi sisarusta. Sisarusten määrän moodi on kuitenkin 1, joten suurimmalla osalla nuorista on vain yksi sisarus. Sisarusten määrää nostaa aineistossa mukana olevat nuoret, joilla on huomattavan paljon (>5) sisaruksia. Nuoren kodissa asuvien sisarusten määrä on luonnollisesti sisarusten määrää pienempi ($ka=1,5$). Osa nuorten sisaruksista on siis joko itsenäistynyt ja muuttanut pois kotoa tai sisarukset asuvat eri perheissä esimerkiksi vanhempien muodostettua erottuaan uusperheitä tai sijoitusten myötä. Suurin osa nuorista (76 %) asui yhdessä valitsemansa sisaruksen kanssa, osan ajasta samassa kodissa 5 % ja erillään 19 % nuorista (taulukko 2).

Suurin osa nuorista (89 %) raportoi, että heillä on täyssisarus (taulukko 1). Puolisisaruksia oli 19 %:lla ja sosiaalisia sisaruksia 6 %:lla nuorista. Nuorten sisarussuhteet muodostuvat odotetusti sekä biologisista että sosiaalisista siteistä. Yhtä sisarussuhdetta koskeviin kysymyksiin vastasi täyssisaruksestaan 87 %, puolisisaruksestaan 11 % ja sosiaalisesta sisaruksesta 2 % (taulukko 2), mikä viittaa siihen, että nuoret ovat valinneet vastata enimmäkseen täyssisaruksistaan. Tätä voi selittää se, että heitä pyydettiin lomakkeessa valitsemaan sisarus, jonka kanssa heillä on eniten ristiriitoja. Täyssisarussuhteet on havaittu aiemmin ristiriitaisimmiksi (Anderson 1999, 121; Deater-Deckard ym. 2002, 571; Hetherington 1999, 187)

Nuorista 53 % raportoi olevansa sisaruskatraassaan isosisarus ja 55 % pikkusisarus (taulukko 1). Syntymäjärjestyksessä ei ole huomioitu keskimmäisen lapsen roolia, vaan nuori voi saada yhtä aikaa sekä iso- että pikkusisaruksen roolin. Kaksosia tai muita monikkosisarusia aineistossa on noin 7 %. Monikkosisarusten suhteen tulee huomioida se, että he käyvät usein samaa koulua ja luokka-astetta, ja näin ollen ovat saattaneet kaikki osallistua tutkimukseen. Nuorista 46 % vastasi lomakkeessa isosisaruksestaan, 48 % pikkusisaruksestaan ja 6 % kaksosesta tai muusta monikkosisaruksesta (taulukko 2).

TAULUKKO 2: Nuorten valitsemien sisarusten kuvailu

	n	%	ka.
Sukupuoli (N=336)			
Poika	159	47,3	
Tyttö	172	51,2	
Muu tai puuttuu	5	1,5	
Ikä (N=329)			
3-10 v.	41	12,5	15,2
11-15 v.	139	42,2	
16-20 v.	109	33,1	
21-35 v.	40	12,1	
Sisarusten side (N=332)			
Täyssisarus	289	87,0	
Puolisisarus	35	10,5	
Sosiaalinen sisarus	8	2,4	
Sisaruksen syntymäjärjestys (N=332)			
Isosisarus	152	45,8	
Pikkusisarus	160	48,2	
Kaksonen tai muu monikkosisarus	20	6,0	
Yhdessä asuminen (N=332)			
Samassa kodissa	253	76,2	
Osan ajasta samassa kodissa	17	5,1	
Eri kodeissa	62	18,7	

Nuorten valitsemat sisarukset olivat keskimäärin 15 vuotiaita (taulukko 2). Sisarusten ikä kuitenkin vaihteli 3–35 vuoden välillä. Suurin osa valitsi sisaruksen, joka oli lähellä omaa ikää (42 % 11–15 vuotiaita, 33 % 16–20 vuotiaita), mitä selittää se, että perheessä lapset saadaan tavallisesti muutamien vuosien välillä. Myös ohjeistuksella valita sisarus, jonka kanssa on eniten ristiriitoja, on voinut vaikuttaa tähän, sillä sisarusten on nähty riitelevän enemmän, kun ikäero on pienempi (Stocker ym. 1997, 216).

5.6 Tutkimusmenetelmät

Tutkimuksessa tutkin sisarussuhteissa tapahtuvan vahingoittamisen, vallankäytön sekä sisarussuhteiden rakenteellisten piirteiden, sisarussuhteen laadun ja vanhempien tarjoamien resurssien välisiä yhteyksiä. Näitä tarkastellakseni testaan tutkimuksessa muuttujien välisiä riippuvuuksia, vertailen ryhmien välisiä keskiarvoja sekä selitän vahingoittamisen tapahtumista pakottavan logistisen regressioanalyysin avulla. Aineiston analysoinnissa käytän IBM SPSS Statistics 24 -ohjelmaa.

Luokitteluasteikollisten muuttujien riippuvuuden testaamisessa käytän tutkimusmenetelmänä ristiintaulukointia. Ristiintaulukoinnilla voidaan tarkastella kahden luokitellun muuttujan välistä yhteyttä. Muodostetun taulukon solufrekvenssit kertovat, kuinka monta havaintoyksikköä aineistossa jakaa kyseiset ominaisuudet. (Heikkilä 2014, 198) Ristiintaulukoinnissa havaittujen yhteyksien tilastollista merkitsevyyttä voidaan testata χ^2 -testillä. χ^2 -testin tarkoituksena on testata, onko kahden muuttujan välillä tilastollisesti merkitsevää riippuvuutta. (Heikkilä 2014, 200.) Testi ei edellytä parametrien laskettavuutta, joten se soveltuu kaikilla mitta-asteikoilla mitattaville muuttujille (Valli 2015, 104). χ^2 -testin käytön edellytyksenä on, että korkeintaan 20 % odotetuista frekvensseistä on pienempiä kuin 5 ja jokaisen odotetun frekvenssin tulee olla suurempi kuin 1. Jos nämä edellytykset eivät täyty, nollahypoteesi eli muuttujien riippumattomuus voidaan hylätä liian helposti. (Heikkilä 2014, 201.) Virheellisyyttä χ^2 -testin merkitsevyydessä voi ilmetä myös 2x2 kokoisessa taulukossa, jolloin laskettu merkitsevyytaso jää liian pieneksi (Heikkilä 2014, 207). Testi antaa sitä tarkemman tuloksen mitä suurempi otoskoko on kyseessä (Valli 2015, 104).

Muuttujien riippuvuuksia tarkastellessani käytän myös Pearsonin korrelaatiokerrointa (r), joka sopii vähintään välimatka-asteikollisille muuttujille. Korrelaatiokerroin voidaan laskea myös dikotomisille muuttujille. (Heikkilä 2014, 192–195.) Korrelaatio mittaa muuttujien välistä yhteisvaihtelua. Pearsonin korrelaatiokerroin saa arvoja välillä -1 – 1 . Mitä kauempana kerroin on nollasta, sitä enemmän muuttujien välillä on yhteyttä. (Metsämuuronen 2011, 370)

Ryhmien välisten keskiarvojen testaamisessa käytän yhden riippumattoman otoksen t-testiä sekä yksisuuntaista varianssianalyysia. Testien tarkoituksena on tutkia, kuinka todennäköisesti keskiarvojen eroavuus johtuu sattumasta (Heikkilä 2014, 209–210; Valli 2015, 116). Testien oletuksena on, että testimuuttujista on mielekästä laskea keskiarvo (Heikkilä 2014, 209–210). T-testin käytön edellytyksiin kuuluu myös muuttujien normaalijakautuneisuus

(Heikkilä 2014, 215–216). Muuttujat voidaan olettaa normaalisti jakautuneiksi keskeisen raja-arvousekkeen mukaisesti, kun otoskoko on suuri (>30) (Heikkilä 2014, 211; Taanila 2012). Kahden riippumattoman otoksen t-testin edellytyksenä on vertailtavien ryhmien riippumattomuus toisistaan. (Heikkilä 2014, 209–210.) T-testin rajoituksena on, että sillä voidaan testata vain kahta ryhmää yhtä aikaa (Valli 2015, 116).

Useamman kuin kahden ryhmän keskiarvojen vertailu voidaan tehdä varianssianalyysillä (Valli 2015, 116). Yksisuuntaisessa varianssianalyysissä käytetään yhtä ryhmittelevää muuttujaa. Varianssianalyysi testaa t-testin lailla keskiarvojen välisiä eroja, ja perustuu ryhmien välisen ja ryhmien sisäisen vaihtelun vertaamiseen. Kun ryhmien välillä vaihtelu on suurempaa kuin ryhmien sisällä, voidaan ryhmien välillä todeta olevan eroa. (Heikkilä 2014, 210.) Varianssianalyysissä edellytetään t-testin lailla muuttujan normaalisti jakautuneisuutta. Myös muuttujan varianssien tulisi olla eri ryhmissä lähellä toisiaan. Varianssianalyysi ei päättelä, minkä ryhmien välillä ero ilmenee, mikäli testattavia ryhmiä on enemmän kuin kaksi. Tämä voidaan testata Tukeyn testillä. (Heikkilä 2014, 211.) Tilanteissa, joissa varianssianalyysin edellytyksen eivät täyty, käytän varianssianalyysin parametrittömänä vastikkeena Kruskal-Wallisin H-testiä, joka ei tee oletuksia varianssien yhtäsuuruudesta (Heikkilä 2014, 217).

Logistinen regressioanalyysi on monimuuttujamenetelmä, joka kertoo, miten yhden yksikön lisäys tai luokan muutos kasvattaa riskiä kuulua tarkasteltavaan luokkaan. Logistisessa regressioanalyysissä selitettävä muuttuja on kaksiluokkainen. Selittävät muuttujat voivat olla jatkuvia tai luokitteluasteikollisia. Luokitteluasteikollisia muuttujia käytettäessä analyysissä asetetaan yksi luokista vertailutasoksi, joihin muita luokkia verrataan. (Jokivuori & Hietala 2007, 56, 58). Logistisen regressioanalyysin avulla voidaan löytää muuttujien joukosta ilmiötä parhaiten ennustavat tekijät. Logistinen regressioanalyysi ei kuitenkaan kerro sitä, ovatko ilmiötä ennustavat tekijät ilmiön todellinen syy. (Metsämuuronen 2011, 744–746.)

Logistinen regressioanalyysi ei edellytä selittävilta muuttujilta normaalisuutta eikä samavarianssisuutta. Havaintojen tulee kuitenkin olla keskenään riippumattomia (Jokivuori & Hietala 2007, 59). Logistinen regressioanalyysi antaa selitettäville muuttujille tai niiden luokille riskiluvun, joka kertoo kasvattaako vai laskeeko muuttujan arvon yhdellä kasvaminen tai kyseiseen luokkaan kuulumisen selitettävän muuttujan suurempaan luokkaan kuulumisen riskiä (Jokivuori & Hietala 2007, 63). Logistisen regressioanalyysin tulkinnan rinnalla on

hyvä käyttää Hosmer-Lemeshow'n testiä, joka kertoo mallin sopivuudesta aineistoon (Jokivuori & Hietala 2007, 67). Logistisessa regressioanalyysissä ei voida saada mallille täsmällistä selitystasetta, mutta selitystasteen likiarvoa voidaan tulkita Cox & Snell R Square ja Nagelkerke R Square -testien avulla (Jokivuori & Hietala 2007, 67). Hierarkkisen logistisen regressioanalyysin voidaan katsoa edellyttävän 20 havaintoyksikköä yhtä selittävää muuttujaa kohden (Reunamo 2015). Liian vähäinen havaintojen määrä voi nostaa mallin selitystasteen liian korkeaksi ja heikentää tulosten luotettavuutta (Metsämuuronen 2011, 746). Käytännössä pakottavassa analyysissä kaikki valitsemani selittävät muuttujat pakotetaan mukaan malliin. Näin voidaan verrata eri muuttujien yhteyksiä vahingoittamiseen. (Metsämuuronen 2011, 751.)

5.7 Tutkimusetiikka – nuori tiedontuottajana

Nuorten sisarusuhteiden tutkiminen ei ole yksiselitteinen valinta. Nuoret ovat ryhmänä sekä suojeltavassa että alisteisessa asemassa yhteiskunnan jäsenenä. Nuoren nähdään olevan asemassa, jossa hän ei voi aina itse ymmärtää omaa etuaan. Tutkimuksella ei tule vahingoittaa nuorta eikä altistaa häntä vahingoittumisen riskille. Tutkimuksessa ei voida kuitenkaan mykistääkään nuorten ääntä erityisesti häntä koskevissa asioissa. Nuorten tutkimus kamppailee näiden kahden teeman rajapinnalla. Yhtä lailla tutkimuksen tulee taata ylhäältä käsin nuoren turvallisuus, toisaalta tukea hänen toimijuuttaan ja osallisuuttaan yhteiskunnassa.

Tutkielmani aihe herättääkin nuorten tutkimiseen liittyen kolme erilaista eettistä pulmakohdtaa. Ensimmäinen näistä liittyy alaikäisten tutkimiseen. Laissa lääketieteellisestä tutkimuksesta (Laki lääketieteellisestä tutkimuksesta 488/1999 8 §) todetaan, että alaikäinen voi olla tutkittavana vain, jos samoja tieteellisiä tuloksia ei voida saavuttaa muilla tutkittavilla. Kun tutkitaan ilmiöitä ihmisen eri elämänvaiheissa, on perusteltua ottaa lapset osaksi tiedon tuottamista heitä koskevaan ikävaiheeseen liittyen. Myös Marjaana Järvensivu (2007, 50–53) suosittaa kysymään tietoa lapsilta itseltään, kun tutkitaan lasten elinoloja tai hyvinvointia

Mikäli katsottaisiin lasten kokemusten tutkimisen olevan mahdollista vasta lapsen aikuistuttua, voitaisiin hyvinkin sortua Suomen perustuslain (Suomen perustuslaki 731/1999, 6 §) vastaiseen yhdenvertaisuuden rikkomiseen. Lasta, kuten aikuistakaan, ei voida asettaa eriarvoiseen asemaan ikäänsä perustuen (Suomen perustuslaki 731/1999, 6 §). Lapsella on oikeus tuottaa tietoa myös ollessaan lapsi. Lisäksi vaihtoehtoinen retrospektiivinen tutkimustapa,

niin sanotusti entisten lasten tutkiminen, heikentää tiedon laatua, koska siihen liittyy muistamisen elementti (ks. myös Mäkelä 2010, 75). Muisteltua tietoa saatetaan tuottaa vuosikausia tapahtumien jälkeen ihmisen käytyä läpi erilaisia elämänvaiheita, jotka ovat muokanneet ihmisen kokemuksilleen antamia tulkintoja. Kun puhutaan lasta vahingoittamattomasta tutkimuksesta, ei ole perusteita hylätä lapsia informanteina käyttävää tutkimusasetelmaa vain tutkittavien alaikäisyyteen perustuen.

Alaikäisiin kohdistuvan lääketieteellisen tutkimuksen tulee myös tuottaa hyötyä tutkittavalle tai muille hänen asemassaan oleville henkilöille (Laki lääketieteellisestä tutkimuksesta 488/1999 § 8). Ihmistieteissä hyötyä ei kuitenkaan voida määrittää samoin kuin lääketieteissä, ja esimerkiksi Klaus Mäkelä (2010, 73) näkee ongelmallisena tämän säännön soveltamisen kaikkeen ihmistutkimukseen. Nuoren sisarussuhteista kysyminen ei vielä paranna hänen elämäntilannettaan. Se voi kuitenkin avata keskustelun nuoren kokemuksista ja antaa mahdollisuuden tulla kuulluksi. Voidaan pohtia, hyödyttääkö tutkimukseni anti jatkokäytön mahdollisuuksineen nuoria siinä määrin, että sen voidaan katsoa täyttävän lääketieteellisen tutkimuksen lain ehdon, mutta voidaan myös kysyä, onko yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen tavoitteena koskaan tuottaa välitöntä hyötyä tutkittavilleen.

Alaikäisten tutkiminen voidaankin perustaa myös sen yhteiskunnalliseen hyötyyn. Kuten Mäkelä (2010, 74) toteaa, ”parempi on hyväksyä, että kaikki tieteellisesti arvokkaat tutkimukset eivät hyödytä lapsia. Silti ne on syytä sallia, jos ne eivät aseta tutkittavia vaaralle alttiiksi”. Lapsilta saatavan tutkimustiedon arvo voi olla suuri siitäkin huolimatta, ettei se tuota tutkittavilleen konkreettista hyötyä.

Vehkalahti, Rutanen, Lagström ja Pösö (2010, 21) näkevät, että jo pelkästään alaikäisten tutkimista ylipäänsä voidaan pitää eettisenä tekona. Alaikäisten tutkimisen etiikan häilyväisyys voi saada monen perääntymään. Tutkimusetiikkaa ei voida kuitenkaan sulkea yhdestäkään tutkimuksesta, ja jokainen tutkija joutuu tekemään eettisiä valintoja tutkimuksensa suunnittelussa. Alaikäisten suojelu kääntyy itseään vastaan, mikäli unohdetaan heidät tiedontuottajana. Alaikäisten tutkimisella voidaan nostaa kuuluviin ääniä, jotka eivät muutoin tulisi kuulluksi. Jo pelkkä mahdollisuus osallistua avaa nuorille uusia väyliä osallisuuteen.

Toinen eettinen pulmakohta tutkimuksessani on alaikäisten väkivaltakokemusten tutkiminen. Vaikka alaikäisiä edellä mainituin edellytyksin voidaan tutkia, mihin vedetään raja sen suhteen, minkälaisia asioita heidän elämässään voidaan tutkia. Noora Ellonen ja Tarja Pösö

(2010a, 194) toteavat, ettei tulisikaan keskittyä siihen, voiko nuorten väkivaltakokemuksia tutkia, vaan siihen, miten niitä tutkitaan.

Vaikka tutkimuksessani käsitellään nuoren sisarusväkivaltakokemuksia, nuoren vahingoittumisen riski on verrattain pieni. Todennäköisin riski tutkimukseeni osallistumisen kannalta liittyy nuoren psyykkiseen hyvinvointiin ja sen horjumiseen, mikäli hänellä on takanaan vakavia väkivaltakokemuksia. On myös mahdollista, että nuori kokee kertoneensa liikaa käsitellessä näin henkilökohtaista ja arkaluonteista asiaa.

Tutkimuseettisiin peruseriaatteisiin kuuluukin tutkimuksen haittojen suhteuttaminen sen hyötyihin joko tutkittavalle itselleen tai yhteiskunnalle (Mäkelä 2010, 72–73). Nuorten sisarusuhteista ja sisarusten välisestä väkivallasta kuuleminen sekä näiden suhteen nuorten kuulluksi tuleminen voidaan nähdä yhteiskunnallisesti arvokkaana mahdollisuutena, jolloin teemaa ei tulisi kevyin perustein sivuuttaa. Mahdollinen nuoren ahdistuksen tai muiden kielteisten tuntemusten kokeminen ei ole suoranaisesti seuraus tutkimuksesta, vaan nuoren aiemmista kokemuksista. Se, ettei lapsen kokemuksesta kysytä, ei poista hänen traumaansa. Samankaltaisia seurauksia voisivat aiheuttaa myös tavalliseen elämään liittyvät ärsykkeet, esimerkiksi opiskeluun liittyvät teemat tai televisio-ohjelmat (vrt. Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009, 7). Voidaan tietenkin nähdä tilanteita, joissa nimenomaan tutkimukseen osallistuminen laukaisee oirehtimisen aiempiin kokemuksiin liittyen. Tästä syystä en tutkimuksessani vähättele sen mahdollistamia riskejä, ja pyrin ehkäisemään niitä kaikin mahdollisin keinoin.

Riskien ehkäisemiseksi tiedotin nuoria hyvin informatiivisesti tutkimuksesta ja sen mahdollisista riskeistä ennen tutkimukseen osallistumista. Vertasin tutkimukseen osallistumista nuorille paperin allekirjoittamiseen, ja korostin tiedotteen merkitystä, jotta he eivät kuvainnollisesti allekirjoittaisi mitään tietämättä, mihin ovat suostumassa. Toin aineistonkeruutilanteissa nuorille selkeästi esille sen, että on mahdollista jättää osallistumatta tutkimukseen, mikäli epäilee, että vahingoittavien tekojen muisteleminen voisi aiheuttaa suurta ahdistusta tai pahaa oloa.

Tutkimustilanteissa pidin keskiössä hyvin sensitiivisen suhtautumisen nuoriin pitäen mielessä sen, että osalle nuorista lomakkeen täyttäminen saattoi tuottaa kielteisiä tuntemuksia. Jotta nuori ei jäänyt yksin mahdollisten huolien ja kielteisten tuntemusten kanssa, lomakkeen täyttämisen lopussa ohjeistin siitä, mistä hän voi hakea apua. Näitä tahoja olivat hänen lä-

heisensä ja erilaiset nuorten kanssa työskentelevät ammattilaiset. Välitin nuorelle myös yhteystiedot Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten puhelimeen sekä Lasten ja Nuorten Chatiin, joihin nuoren on mahdollista ottaa yhteyttä nimettömästi.

Mahdollisista riskeistä huolimatta tutkimukseen osallistumisen seurauksien ei voida kuitenkaan odottaa olevan pelkästään kielteisiä. Omista kokemuksistaan kertominen voidaan kokea myös esimerkiksi voimauttavana tai helpottavana kokemuksena (Ellonen & Pösö 2010a, 203). Koska nuorten kokemaan sisarusväkivaltaan tai vahingoittamiseen voi liittyä vähätellyn kokemuksia, nuorelle voi olla tärkeää tulla nyt kuulluksi vakavasti otettuna ja hänen kokemuksensa hyväksyen sellaisena kuin hän on ne kokenut.

Ellonen ja Pösö (2010a) kertovat, että aiemmissa lasten väkivaltakokemuksia käsitelleissä tutkimuksissa lapset ovat raportoineet kokeneensa osallistumisen pääosin myönteisenä. Vastaamiseen liittyy myös jonkin verran epämukavuutta, mutta esimerkiksi Gisela Prieben (2009, 55–57, 63) tutkimuksessa epämukavuus ei kuitenkaan ollut suoraan yhteydessä vastaajien seksuaalisen väkivallan kokemuksiin. Lapset näkevät tärkeäksi väkivaltakokemuksista kysymisen ja mahdollisuuden kertoa niistä (Ellonen & Pösö 2010a, 195). Ellosen ja Pösön (2010a, 203) mukaan lapsiuhritutkimuksessa osa väkivaltaa kokeneista lapsista koki vastaamisen helpottavaksi. Ei voida kuitenkaan unohtaa sitä, että osa lapsiuhritutkimuksen vastaajista koki osallistumisen ahdistavana (Ellonen & Pösö 2010a, 203).

Nuorten osallisuuden tukemiseksi laadin tutkimuksessa käytetyn kyselylomakkeen loppuun erillisen palautekyselyn, jossa kysyin nuorelta hänen kokemuksiaan esimerkiksi aiheen merkityksellisyydestä, tiedottamisesta ja kyselyn herättämistä tuntemuksista. Palauteen kysyminen lisää nuorten mahdollisuuksia osallistua tutkimuksen tekemiseen. Nuorten palautteen perusteella voin arvioida myös tutkimusetiikkaa heidän näkökulmastaan, ja teen sen tutkielmani tulosluvussa.

Tutkimusasetelmani toteuttamalla ja tutkimuksen tekemällä määrittelin tutkimukseni hyödyn ylittävän yksilöille mahdollistuvan haitan. Tutkimusetiikkaa noudattamalla ehkäisin vastaajille aiheutuvia riskejä erilaisin toimenpitein ja huolehdin nuorten vastaajieni turvallisuudesta. Tulee myös muistaa, että nuoret ovat toimivia ja osallistuvia yksilöitä. Vaikka suojeleminen näkökulma korostuukin nuorten väkivaltakokemuksia tutkittaessa, sen ei tule antaa viedä nuorelta hänen toimijuuttaan. Nieminen (2010, 40) muistuttaakin, ettei lasten haavoittuvuutta tule ylikorostaa. Lasten suojeleminen kaikelta mahdollisesti pahaa mieltä aiheuttavalta alentaa lapsen toimijuutta, ja asettaa hänet asemaan, jossa aikuiset määrittävät hänen

kykynsä toimia ja osallistua. Tutkimusasetelmassani huomioin yhtä lailla nuorten suojelevan aseman sekä heidän yksilöllisen toimijuutensa.

Kolmantena merkittävänä pulmakohtana tutkimusetiikan kannalta pidän suostumuksen antamista alaikäisen tutkimukseen osallistumisessa. Kuka suostumuksen antaa, ja kenen suostumusta painotetaan? Suomen lainsäädäntö ei anna yksiselitteistä vastausta siitä, kuka alaikäisen tutkimukseen osallistumisesta päättää (Nieminen 2010, 33). Laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983, § 4) huoltajan tehtäväksi asetetaan oikeus päättää lapsen henkilökohtaisista asioista tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin turvaamiseksi. Suomen perustuslaki (Suomen perustuslaki 731/1999, 6 § 3 momentti) taas määrää, että lapsen tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

Lääketieteellisessä tutkimuksessa 15-vuotias nuori voi kehitystasonsa huomioon ottaen antaa itse suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta (Laki lääketieteellisestä tutkimuksesta 488/1999, § 8). Ihmistieteissä nojataan usein samaan 15 vuoden ikärajaan. 15-vuotiaan nuoren voidaan nähdä kykenevän antamaan itse suostumuksensa tutkimukseen osallistumiselle, olettaen hänen ymmärtävän tutkimuksen sisällön (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009, 2; Pekkarinen 2018). Koska tutkimuksen aihe on hyvin arkaluontoinen, ja tutkimus sisältää mahdollisuuden vaikuttaa nuoreen kielteisesti, annoin huoltajille ensisijaisen päätäntävällän tutkimukseen osallistumisesta eli mahdollisuuden kieltää nuorta osallistumasta. Suoraa suostumusta huoltajilta en edellyttänyt nuorten toimijuuden tukemiseksi.

Huoltajien suostumuksen hankkimiseen ei ole yksiselitteistä tapaa. Nieminen (2010, 33) tuo esille, että yleensä liikkeelle lähdetään siitä, että huoltajien tiedottaminen ja mahdollisuus kieltää lapsen osallistuminen on riittävä menettelytapa. Mikäli huoltajilta vaadittaisiin suora suostumus, on myös vaarana aineiston vinoutuminen ja vastausprosentin aleneminen (Mäkelä 2010, 82). Näin nuoren tutkimukseen osallistuminen voisi estyä huoltajan motivoitumattomuuden tai passiivisuuden vuoksi, vaikka nuori itse olisikin kiinnostunut osallistumaan ja kokisi osallistumisen tärkeäksi. Tämä heikentäisi sekä nuoren toimijuutta että aineiston edustavuutta. Suoran kieltämisen käyttäminen suostumusmenettelyssä mahdollistaa lapsensa suojelun edelleen sellaisille vanhemmille, jotka ovat huolissaan lapsensa tutkimukseen osallistumisesta.

Riippumatta siitä, kuka suostumuksen antaa, alaikäiselle tutkittavalle on joka tapauksessa tiedotettava tutkimuksen riskit ja hyödyt hänen omaa ymmärryskykyään vastaavasti, ja mikäli hän pystyy ymmärtämään tutkimuksen merkityksen, kirjallinen suostumus tulee pyytää myös häneltä huoltajan suostumuksen lisäksi (Laki lääketieteellisestä tutkimuksesta 488/1999 § 8). Näin voidaan olettaa olevan tilanteissa, jossa tutkittavat ovat 14–15-vuotiaita. Alaikäinen voi kieltäytyä tutkimuksesta vanhempien suostumuksesta huolimatta (Laki lääketieteellisestä tutkimuksesta 488/1999, 8 §; Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009). Tutkimuksessani nuoret antoivat kirjallisen suostumuksensa aineiston keräämisessä käytetyn lomakkeen alussa.

Tutkimuksen toteutuksen eettisyyttä pohtiessa on tärkeää huomioida myös se, että aineiston kerättiin nuorten kouluilla. Koulunkäyntiin liittyy paljon tehtäviä ja tilanteita, joihin liittyy pakollisuuden elementti. Aineistoa kerätessä ja nuoria tiedottaessa oli tärkeää huomioida se, että tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus oli todellista. Tästä huolehdin selittämällä nuorille konkreettisin esimerkein, ettei tutkimukseen osallistumista odotettu heiltä oppilaina. Pyrin erottamaan kyselylomakkeeni koulunkäynnistä kertomalla suoraan, ettei se ollut arvioitava koulutehtävä. Eroa koulutehtäviin pyrin kasvattamaan myös puhuttelemalla heitä nuorina, enkä oppilaina. Koen, että pystyin riittävästi takaamaan osallistumisen vapaaehtoisuuden, ja osa nuorista käyttikin mahdollisuuttaan kieltäytyä.

Tutkimuseettisestä näkökulmasta tutkimuksessa oli huomioitava myös nuorten tietosuoja. Tutkielmaprosessin aikana voimaan tullut Euroopan parlamentin ja neuvoston yleinen tietosuoja-asetus (689/2016) loi raamit nuorten henkilötiedoista huolehtimiselle. Asetuksen mukaisesti nuorten vastauksista syntyi henkilökisteri. Henkilökisterin vuoksi tutkimuksesta on laadittava tietosuojailmoitus (liite 4). Tutkittaville tulee ilmoittaa henkilökisterin syntymisestä sekä heidän oikeutensa nähdä, muuttaa ja poistaa omat tietonsa aineistosta asetuksen mukaisesti. Satunnaista tunnistekoodia käyttämällä nuorella oli mahdollisuus pyytää vastaustensa poistamista aineistosta tietosuoja-asetuksen mukaisesti. (EU:n yleinen tietosuoja-asetus 679/2016.)

Tavoitteenani oli kerätä nuorista vain välttämätön tunnistellinen tieto. Käytin tutkimuksessa sähköisesti annettua suostumusta, sillä se suojasi vaihtoehtoista parhaiten tutkittavien tunnistamattomuuden. Allekirjoitettujen suostumuslomakkeiden puuttuessa tutkimukseen osallistuneiden nuorten nimet eivät tulleet tietooni. Myöhempi tunnistettavuus ei myöskään ollut tutkimusasetelman kannalta tarpeellista. Suostumuslomake kuitenkin näytti nuorelle

käyttämänsä laitteen näytöllä paperista lomaketta vastaavalta, ja teknisillä valinnoilla pystyin varmistamaan tutkimukseen osallistumisen olevan mahdollista vain lomakkeen antaneen nuoren antamalla myöntävällä suostumuksella. Nuoren pystyi yhdistämään jälkikäteen hänen vastauksiinsa ainoastaan nuori itse hänelle satunnaisesti jakamani tunnistekoodin avulla. Nuorilla ei ollut mahdollisuutta päästä käsiksi omiin tietoihinsa itsenäisesti, vaan se oli mahdollista vain minun kauttani, jolloin minulla oli mahdollisuus kontrolloida tilannetta tietoturvallisemmaksi.

Koska kysyin nuorilta heidän sisarussuhteessaan tekemiä ja kokemia vahingoittamisen tekoja, tutkimuksessa oli odotettavissa saada nuorilta tietoa myös teoista, jotka täyttäsivät rikoksen tunnusmerkit. Tästä syystä käytin aineiston säilyttämisessä erityistä huolellisuutta, ja valitsin säilyttää sitä Jyväskylän yliopiston tietoturvapäällikön ylläpitämässä tietoturvallisessa collabRoom-palvelussa. Tutkimuksessa nuoret saivat raportoida sisarussuhteistaan ja kaikenlaisista niissä tapahtuneista vahingoittamisen teoista rehellisesti ilman pelkoa seuraamuksista. Tutkittavien ollessa tutkijallekin tunnistamattomia, ei esimerkiksi lastensuojeluilmoituksen tekeminen ole mahdollista. Ohjasin tästä syystä nuoria lomakkeen lopussa hakemaan oma-aloitteisesti apua, mikäli he kokivat siihen tarvetta.

Tutkimukseni eettisyyden pohtiminen on nostanut esille monia paikkoja, joissa eettisesti toimimisen tapoja on punnittava. Nuorten tutkittavien parissa on tasapainoteltava suojelun ja toimijuuden välillä. On mahdollistettava nuoren äänen kuuluminen ja suojeltava yhtä aikaa kuitenkin tuottamatta edelleen aikuislähtöistä puhetta. Tutkimusasetelmassani olen huomioinut molemmat ääripäät ja luonut raamit, jotka takaavat nuorille sekä huolenpidon että kuuluksi tuleminen mahdollisuuden. Lisäksi olen huomioinut huolella nuorten tietosuojaan liittyvät tekijät, ja varmistanut tutkimukseen osallistumisen turvallisuuden nuorille myös tältä osalta.

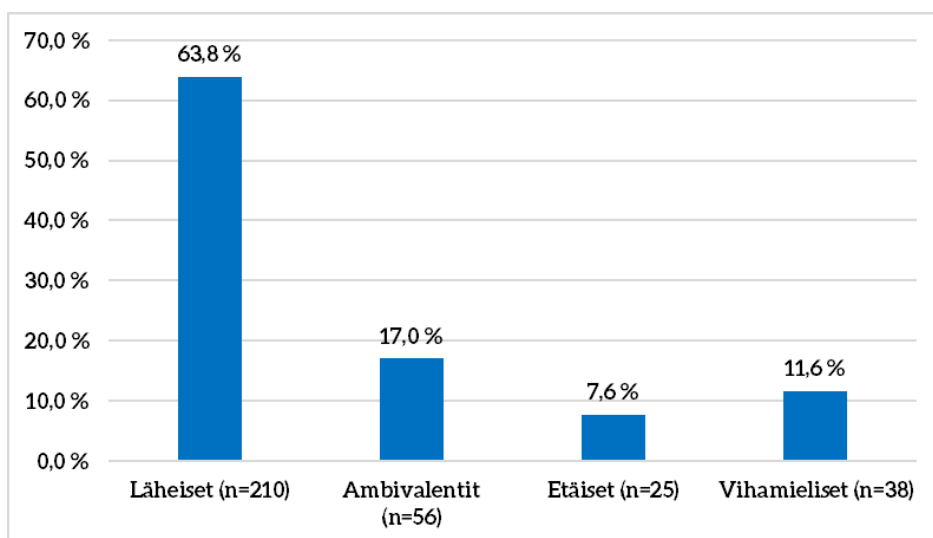
7 TULOKSET

Tulosluvun ensimmäisessä osassa kuvaan nuorten sisarussuhteiden piirteitä suhteen laadun sekä vallankäytön kautta. Toisessa osassa keskityn nuorten vahingoittamiskokemuksiin. Kuvaan nuorten vahingoittamiskokemuksia, niiden piirteitä sekä yhteyksiä erilaisiin sisarussuhteen piirteisiin sekä perheen resursseihin. Lopuksi kuvaan henkistä ja ruumiillista vahingoittamista selittävät logistiset regressiomallit, joiden avulla tulkitseen sisarusten välisen vahingoittamisen riskitekijöitä. Kolmannessa osassa tarkastelen nuorten antamaa palautetta tutkimuksesta ja siihen osallistumisesta.

7.1 Sisarussuhteet

7.1.1 Sisarussuhteen laatu

Sisarussuhteet sisältävät sekä myönteisiä että kielteisiä tunteita ja kokemuksia. Sisarussuhteita kuvataan läheisinä ihmissuhteina, jotka sisältävät välittämistä, rakkautta ja luottamusta, mutta myös yhdessä elämisen johtamaan ärsyyntymiseen ja sisarusten väliseen kilpailuun liittyviä vihamielisyyden tunteita. (Edwards ym. 2005, 11–12; Edwards ym. 2006, 68–69, 81; Notko & Sevón 2018, 77.) Tutkimuksessa jaan sisarussuhteet neljään suhteen laadun ryhmään nuoren raportoiman läheisyyden ja vihamielisyyden perusteella. Nuorten sisarussuhteet jakautuvat kaikkiin neljään ryhmään: läheisiin, ambivalentteihin, etäisiin ja vihamielisiin.

KUVIO 2 Nuorten sisarussuhteiden laatu (N=329)

Suurin osa nuorista kuvasi sisarussuhteensa läheiseksi, jolloin suhteessa on paljon läheisyyden, mutta vähän vihamielisyyden ulottuvuutta (kuvio 2). Läheiseksi suhteensa arvioi noin 63 % vastaajista. Ambivalentteja sisarussuhteita, joissa on paljon läheisyyttä ja vihamielisyyttä, nuoret raportoivat toiseksi eniten, noin 17 % nuorista. Vihamielisiä suhteita raportoiti 11 % ja etäisiä 7 % nuorista. Sisarussuhteita kuvataan perinteisesti ambivalenteiksi ihmissuhteiksi (Brody 1998, 1–24; Deater-Deckard ym. 2002; Dunn 1985; Tafoya & Hamilton 2012, 50). Läheisten sisarussuhteiden suurin määrä viittaa kuitenkin siihen, etteivät nuorten sisarussuhteet määriy erityisen ambivalenteiksi. Nuorten sisarussuhteet näyttävät suhteen laadun mukaan erilaisina, ja niissä ilmenee erilaisia määriä läheisyyttä ja vihamielisyyttä.

7.1.2 Sisarussuhteiden vallankäyttö

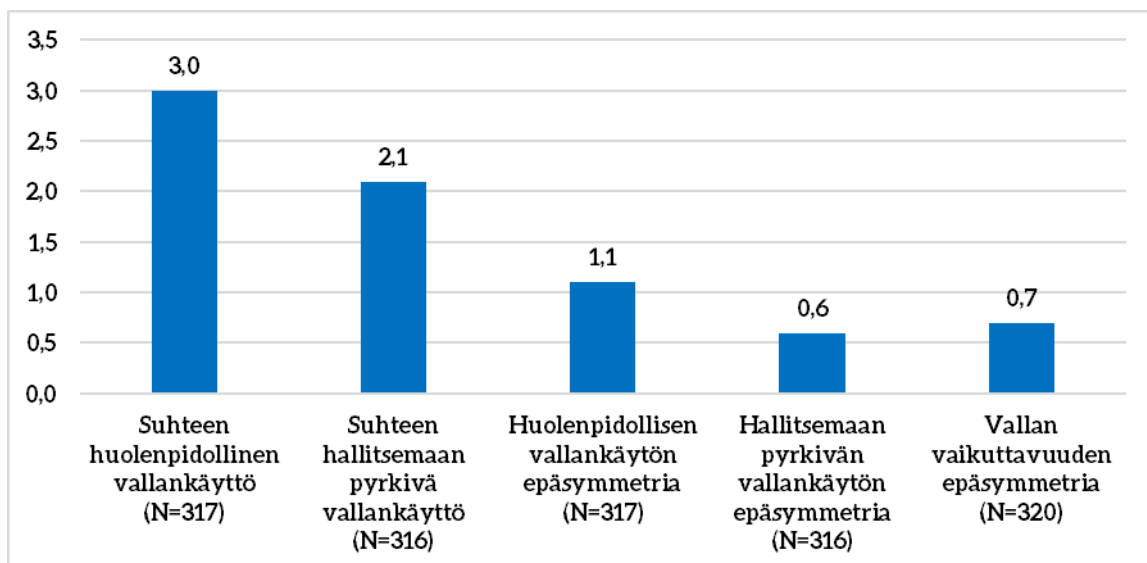
Sisarusten välisiä suhteita pidetään hierarkkisina ihmissuhteina. Hierarkia perustuu yleensä sisarusten syntymäjärjestykseen, joka luo sisaruksille toisistaan erilaisia valta-asemia (Buhrmester & Furman 1990, 1389–1392). Valta on kuitenkin sisarussuhteissa kaksisuuntaista, ja molemmat sisarukset voivat pyrkiä vaikuttamaan ja vaikuttaa toisiinsa (Abuhatoum ym. 2016, 56). Vallankäyttö nähdään ihmisten välillä vastavuoroisena. Vastavuoroisuus syntyy osapuolten perättäisestä vallankäytöstä ja sen vastustamisesta. (Dunbar 2004, 238–239.) Vanhemman tai muutoin dominoivan sisaruksen suurempi valta ei siis ole yksinomaan hyväksyttyä, vaan sisarukset käyvät keskenään kamppailua siitä, kumman tahdon mukaan toimitaan.

Ihmissuhteet sisältävät sekä vastavuoroisia että toisiaan täydentäviä vuorovaikutuksia (Hinde 1979, 79–81). Vallankäytössä nämä ilmenevät sekä asetelmaltaan tasaisempina valtakamppailuina, että sisarusten omaksumina sisarushierarkiaan ja auktoriteettiin liittyvinä valtarooleina. Sisarussuhteisiin liittyy molemminpuolista huolenpitoa (Edwards ym. 2005, 11–12). Huolenpidollinen vallankäyttö kytkeytyy sisarusten väliseen auktoriteettiin ja ylemmyyteen, ja kuvastaa suhteen hyväksyttyä täydentävää vuorovaikutusta. Huolenpidollinen vallankäyttö on huolta pitävää käyttäytymistä, jonka tarkoituksena on vaikuttaa toisen sisaruksen toimintaan. Huolta pitäessään sisarus ottaa toisesta sisaruksesta vastuuta, ja käyttää vastuuseen liittyvää auktoriteettiaan vaikuttamisen oikeutuksena. Sisarus voi esimerkiksi

pyrkii vaikuttamaan siihen, miten toinen sisarus noudattaa sääntöjä. Toisen sisaruksen roolina on mukautua toisen huolenpitoon, ja ottaa tämän huolenpito vastaan. Sisarushierarkian mukaisesti dominoiva rooli on yleensä vanhemmalla sisaruksella, mutta huolenpito voi kuitenkin kohdistua vastavuoroisesti sisarusten välillä kummankin pitäessä huolta toisistaan.

Hallitsemaan pyrkivä vallankäyttö kuvaa suhteissa käytettävää tasaisempaa ja vastavuoroista valtaa. Huolenpidollisen vallankäytön perustuessa vastuuseen, oikeutukseen ja auktoriteettiin, hallitsemaan pyrkivä vallankäyttö perustuu tilannekohtaiseen ja asetelmaltaan tasaisempaan oman tahdon toteuttamiseen pyrkivään käyttäytymiseen. Sisaruksen käyttämää huolenpidollista valtaa voidaan esimerkiksi vastustaa hallitsemaan pyrkivän vallankäytön keinoin. Sisarusten kyvyt käyttää hallitsemaan pyrkivää valtaa eivät ole suhteissa aina tasaiset, mutta hallitsemaan pyrkivässä vallankäytössä taustalla ei ole voimakkaasti hierarkkista roolitusta toisin kuin huolenpidollisen vallankäytön suhteen.

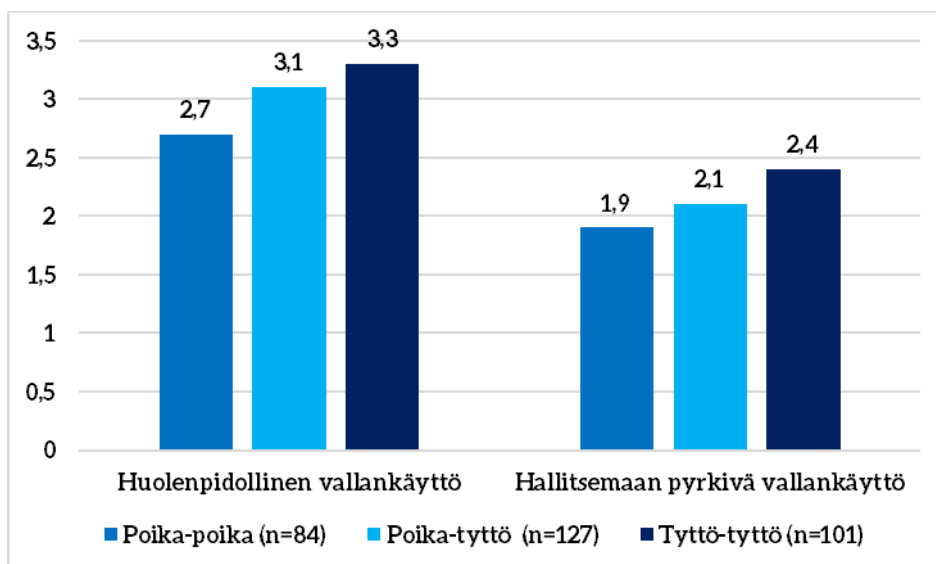
Nuoret arvioivat suhteissaan enemmän huolenpidollista (ka.=3,0) kuin hallitsemaan pyrkivää vallankäyttöä (ka.=2,1) (N=316, t=13,791, p=0,000). Suhteissa käytetty valta on siis enemmän toisiaan täydentävää ja sisarusten väliseen hierarkkiseen valta-asetelmaan perustuvaa, mikä tukee käsitystä sisarussuhteiden hierarkkisyydestä. Huolenpidollinen vallankäyttö (ka.=1,1) arvioitiin myös epäsymmetrisemmäksi kuin hallitsemaan pyrkivä vallankäyttö (ka.=0,6) (N=316, t=10,395, p=0,000). (kuvio 3)

KUVIO 3 Sisarussuhteiden vallankäyttö ja vallankäytön epätasaisuus (ka.)

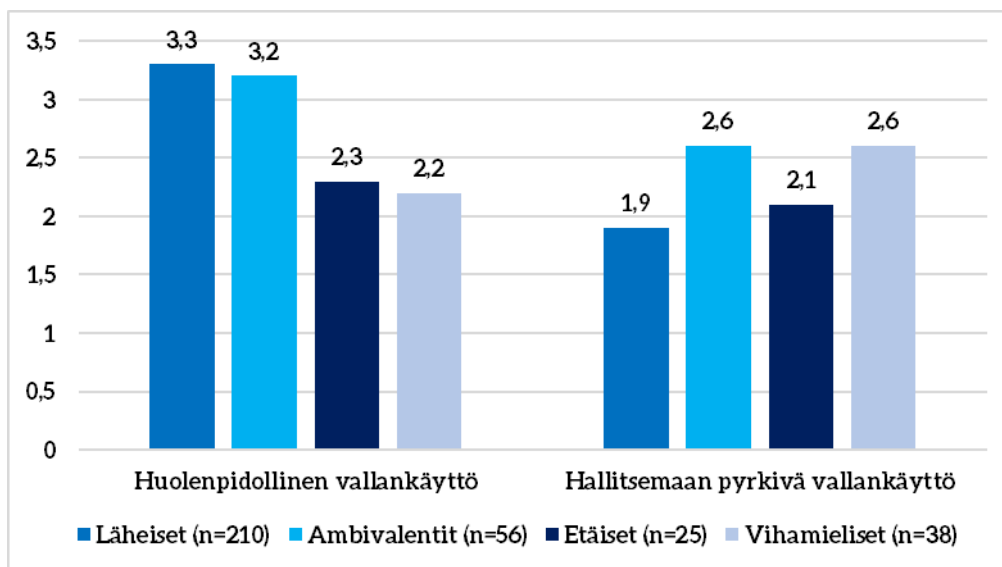
Suhteissa raportoitu vallankäyttö osoittautuu erilaiseksi riippuen sisarusparien sukupuolista. Poika-poikaparien raportoitiin käyttävän vähiten ja tyttö-tyttöparien puolestaan eniten sekä huolenpidollista että hallitsemaan pyrkivää valtaa (kuvio 4). Yksisuuntaisen varianssianalyysin perusteella sukupuolidyadit eroavat tilastollisesti merkitsevästi toisistaan sekä huolenpidollisen ($F=12,843$, $p=0,000$) että hallitsemaan pyrkivän vallankäytön suhteen ($F=8,553$, $p=0,000$). Tukeyn testin mukaan ero ilmenee kuitenkin huolenpidollisessa vallankäytössä vain poika-poikaparien ja muiden sisarusparien välillä. Pojat siis käyttävät huolenpidollista valtaa muita pareja vähemmän. Hallitsemaan pyrkivän vallankäytön suhteen ero ilmenee tyttö-tyttöparien ja muiden sisarusparien välillä (poika-poika $p=0,000$, poika-tyttö $p=0,012$). Tyttö-tyttöparit käyttävät suhteessaan enemmän hallitsemaan pyrkivää valtaa kuin muut sukupuolidyadit.

Sukupuoliasetelman perusteella vallan epätasaisuudessa ei ilmene tilastollisesti merkitseviä eroja (huolenpidollinen $F=0,671$, $p=0,512$; hallitsemaan pyrkivä $F=0,684$, $p=0,505$; vaikuttavuus $F=1,376$, $p=0,254$). Vaikka sukupuolidyadit eroavat vallankäytön määrän perusteella, poika-poika, tyttö-tyttö- tai poika-tyttöparit eivät eroa vallankäytön tai vaikuttavuuden epätasaisuuden mukaan.

KUVIO 4 Sisarussuhteiden vallankäyttö sukupuoliasetelman mukaan (ka.)

Sisarussuhteiden vallankäytössä ilmenee eroja nuoren arvioiman suhteen laadun perusteella (huolenpidollinen $F=25,977$, $p=0,000$; hallitsemaan pyrkivä $F=17,724$, $p=0,000$). Huolenpidollista valtaa raportoivat eniten suhteensa läheiseksi arvioineet nuoret (ka.=3,3) ja vähiten suhteensa vihamieliseksi arvioineet nuoret (ka.=2,2) (kuvio 5). Hallitsemaan pyrkivää vallankäyttöä arvioivat eniten suhteensa ambivalentiksi (ka.=2,6) ja vihamieliseksi (ka.=2,6) arvioineet nuoret ja vähiten läheisiksi suhteensa arvioineet nuoret (ka.=1,9). Tukeyn testin perusteella vihamielisten ja etäisten suhteiden huolenpidollinen vallankäyttö eroaa läheisten ja ambivalenttien suhteiden huolenpidollisesta vallankäytöstä. Hallitsemaan pyrkivän vallankäytön suhteen etäiset ja läheiset suhteet eroavat vihamielisistä ja ambivalenteista suhteista. Etäiset ja läheiset sisarukset tai vihamieliset ja ambivalentit suhteet eivät eroa toisistaan hallitsemaan pyrkivän vallankäytön suhteen. Huolenpidollista valtaa käytetään siis sisarus-suhteissa, joissa on paljon läheisyyttä, ja hallitsemaan pyrkivää taas niissä suhteissa, joissa on paljon vihamielisyyttä. Tulos viittaa näin ollen siihen, että huolenpidollinen valta kytkeytyy suhteen läheisyyteen ja hallitsemaan pyrkivä suhteen vihamielisyyteen.

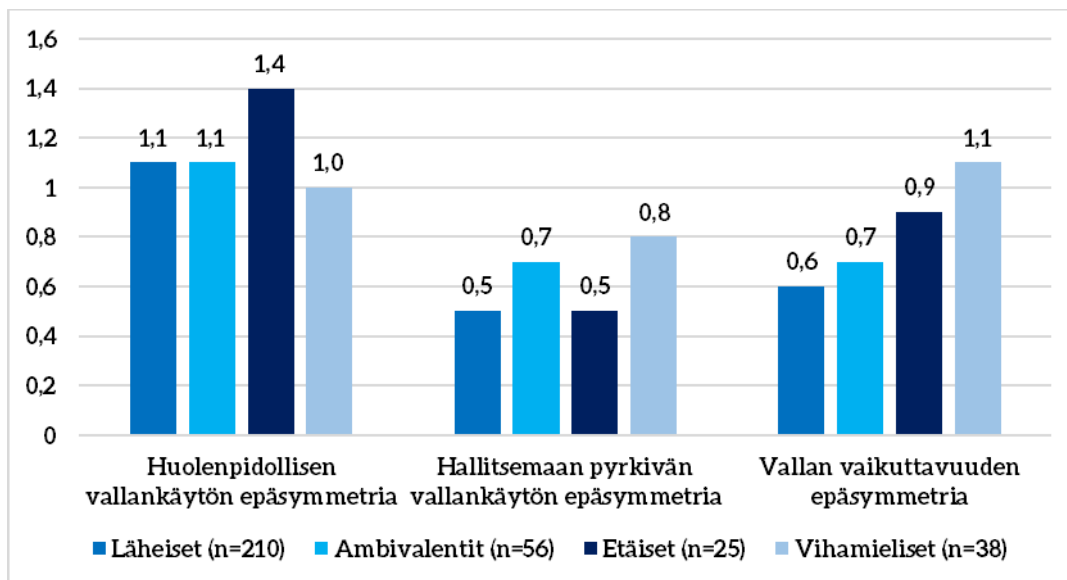

KUVIO 5 Suhteen vallankäyttö arvioidun suhteen laadun mukaan (ka.)

Vallankäytön epäsymmetriaa kuvaavat muuttujat kuvaavat sitä, kuinka epätasaista sisarus-ten vallankäyttö on suhteessa toisiinsa. Epäsymmetrian saadessa arvon 0 nuori on arvioinut sisaruksen käyttävän yhtä paljon valtaa kuin itsensä, ja suurempi luku kertoo suuremmasta epäsymmetriasta sisarus-ten välillä. Samoin vallan vaikuttavuuden epäsymmetria kuvaa sitä, kuinka epätasaiseksi nuori arvioi sisarus-ten välisen vaikuttamisen onnistumisen. Suurempi

epäsymmetria kertoo näin ollen suuremmista valtaeroista ja epätasaisesta valta-asetelmasta sisarusten välillä.

Eri sisarussuhteiden laadun ryhmät eivät eroa huolenpidollisen vallankäytön epäsymmetriassa ($N=316$, $F=1,099$, $p=0,350$) (kuvio 6). Ero ryhmien välillä ilmenee kuitenkin hallitsemaan pyrkivän vallankäytön epäsymmetriassa ($N=315$, $F=5,519$, $p=0,001$) ja vallan vaikuttavuuden epäsymmetriassa ($N=319$, $F=6,264$, $p=0,000$). Levenen testi osoittaa, etteivät ryhmien varianssit ole riittävän yhtenevät hallitsemaan pyrkivän vallankäytön ($p=0,000$) ja vallan vaikuttavuuden epäsymmetrian suhteen ($p=0,001$). Parametriton Kruskal-Wallis testi osoittaa kuitenkin myös, että ryhmien välillä on eroa hallitsemaan pyrkivän vallankäytön epäsymmetriassa ($p=0,023$) ja vallan vaikuttavuuden epäsymmetriassa ($p=0,006$). Tukeyn testin perusteella tilastollisesti merkitsevä ero ilmenee läheisiksi sekä vihamielisiksi ja ambivalenteiksi arvioitujen suhteiden välillä. Läheisissä suhteissa sisarusten hallitsemaan pyrkivä vallankäyttö on tasaisempaa kuin vihamielisissä ja ambivalenteissa suhteissa. Vallan vaikuttavuuden epäsymmetriassa ero ilmenee vihamielisiksi ($ka.=1,1$) ja läheisiksi ($ka.=0,6$) arvioitujen suhteiden välillä. Läheisiksi arvioituissa suhteissa sisarusten välinen vallan vaikuttavuus on tasaisempaa kuin vihamielisissä suhteissa.

KUVIO 6 Vallan epätasaisuus arvioitujen suhteen laadun mukaan (ka.)

7.2 Sisarusten välinen vahingoittaminen

7.2.1 Raportoitu vahingoittaminen nuorten sisarussuhteissa

Tulosten perusteella vahingoittamisteot ovat nuorten sisarussuhteissa yleisiä. Henkistä vahingoittamista sisarussuhteessaan raportoi viimeisen kahden kuukauden ajalta 49,4 % nuorista. Ruumiillista vahingoittamista suhteessa raportoi kahden kuukauden ajalta puolestaan 28,6 % nuorista. Vahingoittamista raportoineista (n=172) 44,2 %:lla vahingoittaminen oli vain henkistä, 5,2 %:lla vain ruumiillista ja 50,6 %:lla sekä henkistä että ruumiillista. Henkinen vahingoittaminen näyttäytyy suhteissa siis ruumiillista vahingoittamista yleisempänä. Kokonaisuudessaan 52,1 % nuorista raportoi, että jonkinlaisia vahingoittamistekoja oli suhteessa tapahtunut kahden kuukauden aikana.

Sisarussuhteissa tapahtuneista vahingoittamistehoista yleisimpänä (N=336) näyttäytyvät henkissä vahingoittamisessa nimittely, pilkkaaminen tai loukkaaminen (raportoinut 42 %), vähättely tai alentaminen (29 %) sekä pelotteleminen (14 %) (taulukko 3). Vahingoittamistekojen yleisyys määritellään tutkimuksessa sen mukaan, kuinka suuri osa nuorista on raportoinut niitä tapahtuneen sisarussuhteessaan. Ruumiillisessa vahingoittamisessa yleisimmiltä vahingoittamisen muodoilta vaikuttavat läpsiminen tai nipisteleminen (23 %), kädellä lyöminen (15 %) sekä töniminen, maahan puskeminen tai kaataminen (14 %). Erityisen vakavia ruumiillisen vahingoittamisen muotoja, joissa on vakava henkeä tai terveyttä uhkaava vaara (tukehduttaminen tai kuristaminen, veitsellä tai muulla vaarallisella esineellä uhkaaminen sekä niillä vahingoittaminen), oli tapahtunut yksittäisissä sisarussuhteissa.

Vahingoittaminen näyttäytyy sisarussuhteissa enimmäkseen molemminpuolisena. Niissä suhteissa, joissa vahingoittamista raportoitiin (n=175), vahingoittaminen raportoitiin yksisuuntaiseksi 37 %:ssa ja kaksisuuntaiseksi 63 %:ssa tapauksista. Molemminpuolinen vahingoittaminen on siis tuloksen perusteella huomattavasti yleisempää. Henkinen vahingoittaminen raportoitiin yksisuuntaiseksi 39 % suhteissa, joissa henkistä vahingoittamista raportoitiin tapahtuneen (n=166). Ruumiillinen vahingoittaminen puolestaan raportoitiin yksisuuntaiseksi 51 % tapauksissa, joissa ruumiillista vahingoittamista raportoitiin (n=96). Ruumiillinen vahingoittaminen näyttäytyy suhteissa siis useammin yksipuolisena kuin henkinen vahingoittaminen.

TAULUKKO 3 Vahingoittamisteot sisarussuhteessa (N=336)

Vahingoittamisen teko	Teke raportoitu sisarussuhteessa (%)
Henkiset	
Nimittely, pilkkaaminen, loukkaaminen	41,7
Vähättely, alentaminen	28,9
Pelotteleminen	14,3
Nöyryyttäminen	11,3
Arvottomuuden osoittaminen	6,8
Tavaroiden rikkominen	6,3
Eistäminen	3,6
Juurujen tai arkaluontoisen materiaalin levittäminen	2,4
Ruumiilliset	
Läpsiminen, nipisteleminen	23,2
Kädellä lyöminen	15,2
Töniminen, maahan puskeminen, kaataminen	13,7
Potkiminen	12,2
Esineellä heittäminen tai lyöminen	11,0
Vahingoittamisella uhkaaminen	8,3
Käsiksi käyminen	8,0
Tukehduttaminen, kuristaminen	1,2
Veitsellä tai muulla uhkaaminen	0,9
Veitsellä tai muulla vahingoittaminen	0,3

TAULUKKO 4 Sisarussuhteessa raportoitujen vahingoittamiskokemusten tiheys viimeisen vuoden aikana

	Nuori kokijana (%) (n=159)	Sisarus kokijana (%) (n=114)
Kerran tai joitakin kertoja vuodessa	33,3	32,5
Kuukausittain	35,2	36,0
Viikoittain	24,5	27,2
Päivittäin	6,9	4,4
Yhteensä	99,9	100,1

Finkelhor ja kollegat (2006, 1415) määrittelevät krooniseksi väkivallaksi vähintään viisi kertaa vuodessa tapahtuvan väkivallan. Raportoidusta vahingoittamisesta 67 % nuorista (n=159) ja 68 % sisaruksista (n=114) oli nuoren raportoimana vähintään kuukausittaista viimeisen vuoden aikana (taulukko 4). Vastanneiden nuorten määrään (N=336) suhteutettuna voidaan päätellä 32 % nuorista ja 23 % nuorten sisaruksista on nuoren raportoimana kokenut kroonista sisarusväkivaltaa heidän sisarussuhteessaan.

7.2.2 Vahingoittaminen rakenteeltaan ja laadultaan erilaisissa sisarusuhteissa

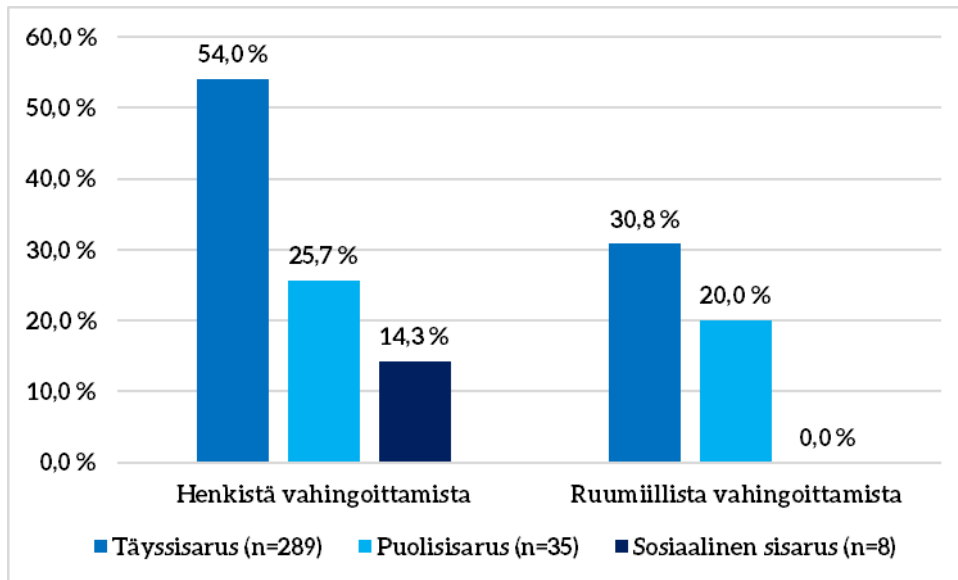
Tyttöjen ja poikien toimintaa kuvataan usein eri tavoin. Poikien kuvataan toimivan fyysisesti ja käyttävän fyysisiä voimakeinoja, ja tyttöjen taas toimivan verbaalisesti ja käyttävän enemmän henkisen vahingoittamisen muotoja (vrt. Nurmi ym. 2006, 152). Poikien välisissä sisarusuhteissa henkistä vahingoittamista raportoitiin eniten (n=84, raportoitiin 60 %) ja tyttöjen välisissä vähiten (n=101, raportoitiin 47 %; poika-tyttö n=127, raportoitiin 50 %). Ruumiillista vahingoittamista raportoitiin myös eniten poikien välisissä sisarusuhteissa (37 %; poika-tyttö 28 %; tyttö-tyttö 28 %). Vaikka raportoidut vahingoittamisen määrät eroavat, nuorten raportoima henkisen tai ruumiillisen vahingoittamisen esiintyminen suhteessa eivät kuitenkaan eroa tilastollisesti merkitsevästi sukupuoliasetelman mukaan (henkinen $\chi^2=4,798$ p=0,091, ruumiillinen $\chi^2=2,104$, p=0,349).

Henkinen vahingoittaminen korreloi negatiivisesti sisaruksen iän kanssa (r=-0,240, p=0,000). Samoin ruumiillisella vahingoittamisella esiintyy negatiivinen yhteisvaihtelu sisaruksen iän kanssa (r=-0,258, p=0,000). Tulokset viittaavat siihen, että vahingoittaminen sisarusuhteissa vähenee sisarusten iän myötä, mikä liittyy lapsen kehitykseen.

Sisarusten määrällä on positiivinen korrelaatio henkisen vahingoittamisen kanssa (r=0,166, p=0,003), muttei ruumiillisen vahingoittamisen kanssa (r=0,040, p=0,486). Suuremmissa perheissä vanhemmilla on vähemmän resursseja käytössään yhtä lasta kohden. Kilpailun vanhempien resursseista voidaan nähdä lisäävän väkivaltaista käyttäytymistä (Kiselica & Morrill-Richards 2007, 151). Tulokset viittaavat siihen, että sisarusten välisellä kilpailulla on yhteys sisarusuhteissa tapahtuvaan henkiseen vahingoittamiseen. Ruumiillinen vahingoittaminen ei vaikuta tulosten perusteella kytkeytyvän kilpailuun ainakaan sisarusten määrän kautta.

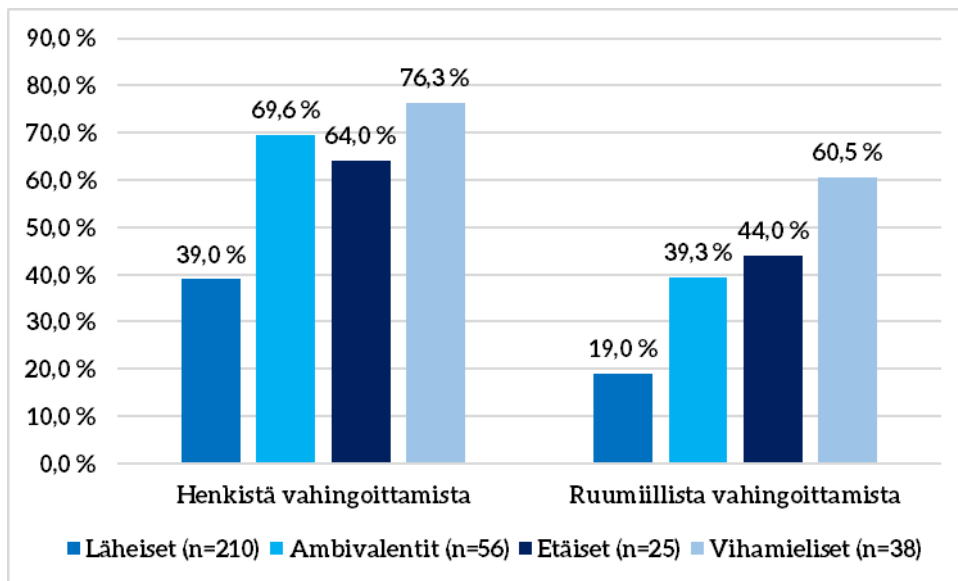
Nuoret raportoivat vahingoittamista eniten täyssisarussuhteissa ja vähiten sosiaalisissa sisarusuhteissa (kuviokuva 7). Täyssisarukset ja puolisisarukset eroavat raportoidun henkisen vahingoittamisen suhteen ($\chi^2=9,715$; p=0,002). Sen sijaan raportoidussa ruumiillisessa vahingoittamisessa ei ole eroa täys- ja puolisisarusten suhteen ($\chi^2=1,740$; p=0,130). Sosiaalisten sisarusuhteiden osalta tilastollista merkitsevyyttä ei voida laskea, sillä χ^2 -testin edellytykset eivät täyty tapausten pienestä määrästä johtuen. Biologisen tai sosiaalisen siteen yhteyden vahingoittamiseen voidaan nähdä perustuvan sisarusten väliseen kilpailuun. Täyssisarukset jakavat yhteiset vanhemmat, ja joutuvat näin ollen kilpailemaan samoista vanhempien tarjoamista resursseista. Puolisisaruksilla on usein toisistaan erilliset vanhemmat, jolloin he

saavat vanhemmiltaan myös huolenpitoa, jota eivät joudu keskenään jakamaan. Sosiaalisilla sisaruksilla on kokonaan erilliset biologiset vanhemmat, jolloin heidän keskinäisen kilpailunsa resursseista voidaan päätellä olevan vähäisintä.

KUVIO 7 Vahingoittaminen sisarusten biologisen tai sosiaalisen siten mukaan

Sekä henkistä että ruumiillista vahingoittamista raportoivat eniten vihamieliseksi suhteensa arvioineet nuoret (kuviot 8). Vähiten vahingoittamista raportoitiin läheisissä suhteissa. Erot ryhmien välillä ovat tilastollisesti merkitseviä (henkinen vahingoittaminen $\chi^2=34,071$, $p=0,000$; ruumiillinen vahingoittaminen $\chi^2=33,994$, $p=0,000$). Yllättävää tuloksissa on vahingoittamisen suuri määrä etäiseksi arvioituissa suhteissa, joissa sekä läheisyys että vihamielisyys on arvioitu vähäiseksi. Vaikka henkistä vahingoittamista esiintyy eniten ryhmissä, joissa vihamielisyys arvioitiin suureksi, henkinen vahingoittaminen ei vaikuta olevan yhteydessä pelkästään suurempaan vihamielisyyteen, vaan myös läheisyyden puutteeseen.

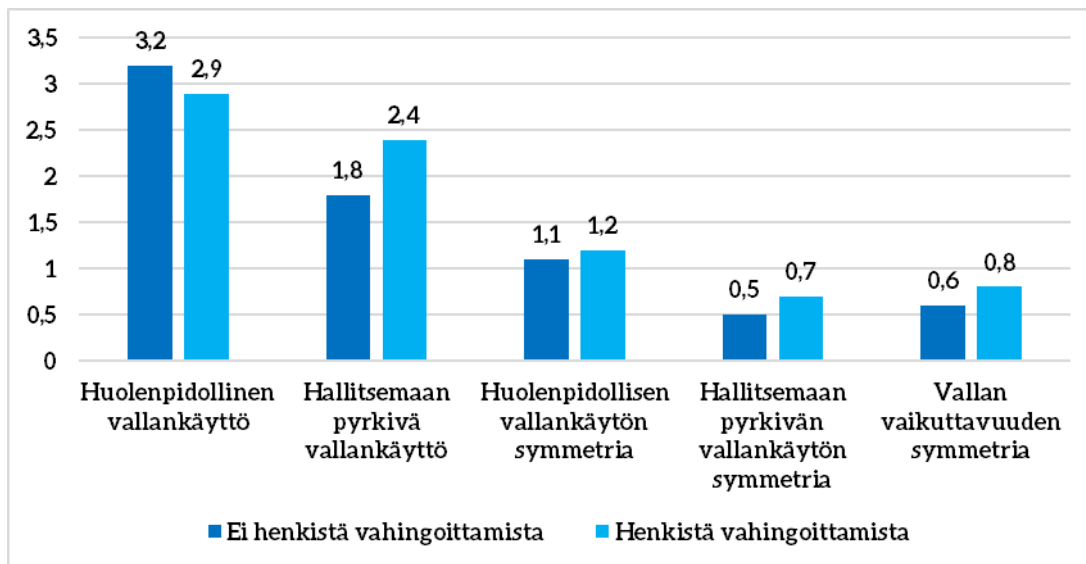

KUVIO 8 Vahingoittaminen sisarussuhteen laadun mukaan

Tulosten perusteella henkistä ja ruumiillista vahingoittamista tapahtuu eri määrin erilaisissa sisarussuhteissa. Tuloksista ei voida kuitenkaan vielä päätellä, mitkä tekijät vaikuttavat sisarusten välisen vahingoittamisen tapahtumiseen. Muuttujien välisiä yhteyksiä vahingoittamiseen tarkastelen tarkemmin riskinäkökulmasta luvussa 7.2.5, jossa huomioin myös eri muuttujien yhteisvaikutukset logistisen regressioanalyysin avulla.

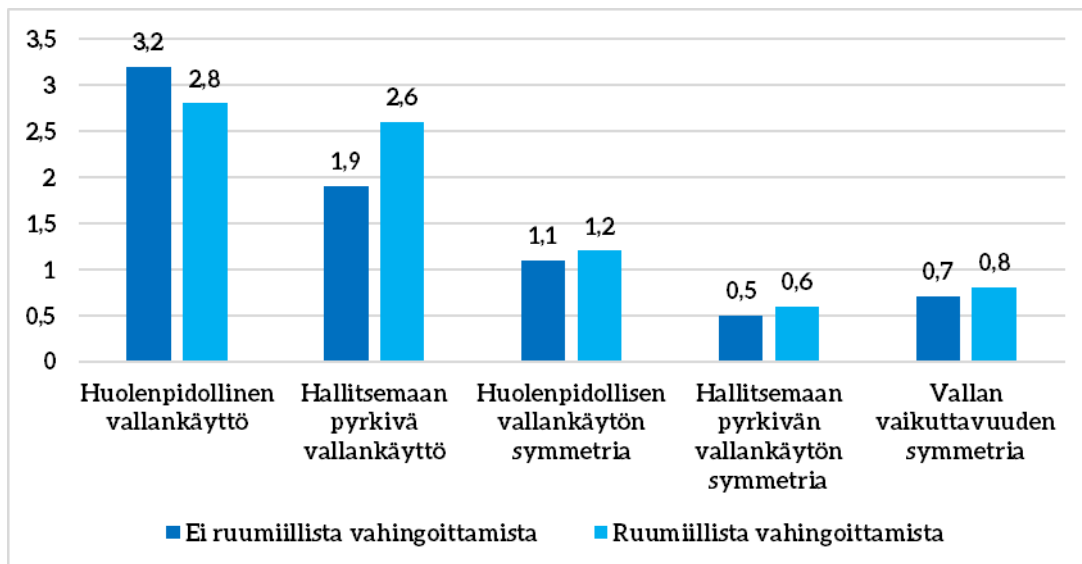
7.2.3 Valta ja vahingoittaminen

Henkistä ja ruumiillista vahingoittamista raportoineet nuoret arvioivat suhteessaan käytettävän vähemmän huolenpidollista valtaa kuin ne nuoret, jotka eivät vahingoittamista raportoineet (henkinen $t=3,663$, $p=0,000$, ruumiillinen $t=2,961$, $p=0,003$) (kuvio 9 & kuvio 10). Vahingoittamista raportoineet nuoret raportoivat enemmän myös hallitsemaan pyrkivää vallankäyttöä sisarussuhteessaan (henkinen $t=-7,684$, $p=0,000$, ruumiillinen $t=-7,656$, $p=0,000$) (kuvio 9 & kuvio 10). Tulokset kuvastavat vahingoittamisen kytkeytymistä suhteessa käytettyyn valtaan. Yhteisesti hyväksytyihin rooleihin perustuva huolenpidollinen valta on vähäisempää vahingoittamista raportoineiden suhteissa. Sen sijaan vastustavia ja kamppailevia vuorovaikutuksia sisältävää hallitsemaan pyrkivää vallankäyttöä on arvioitu näissä suhteissa eniten.

KUVIO 9 Suhteen vallankäyttö ja vallankäytön epätasaisuus henkisen vahingoittamisen mukaan (ka.)

Nuoret eivät eronneet arvioidussa huolenpidollisen vallankäytön epäsymmetriassa sen mukaan olivatko raportoineet suhteessa vahingoittamista vai eivät (henkinen $t=-1,077$, $p=0,282$, ruumiillinen $t=-1,633$, $p=0,103$). Huolenpidollinen vallankäyttö on luontaisesti jatkuvampaa kuin hallitsemaan pyrkivä vallankäyttö, koska se perustuu voimakkaammin suhteen hierarkkisuuuteen. Hallitsemaan pyrkivän vallankäytön epäsymmetriassa tilastollisesti merkitsevä ero ilmenee henkisen vahingoittamisen suhteen (henkinen $t=-3,747$, $p=0,000$; ruumiillinen $t=-1,078$, $p=0,282$). Henkistä vahingoittamista raportoineet nuoret arvioivat hallitsemaan pyrkivän vallankäytön epäsymmetrisemmäksi suhteessa (kuviokuva 10). Ne nuoret, jotka raportoivat henkistä vahingoittamista arvioivat myös vallan vaikuttavuuden epäsymmetrian suhteessa suuremmaksi (henkinen $t=-2,731$, $p=0,007$, ruumiillinen $t=-1,686$, $p=0,093$). Tulosten perusteella valta on siis epätasaisempaa niissä suhteissa, joissa henkistä vahingoittamista on tapahtunut. Ruumiillisella vahingoittamisella sen sijaan ei ole yhteyttä sisarusten vallan epätasaisuuteen.

KUVIO 10 Suhteen vallankäyttö ja vallankäytön epätasaisuus ruumiillisen vahingoittamisen mukaan (ka.)

Tulosten perusteella sisarusten välisellä vallankäytöllä näyttyy yhteys sisarussuhteessa tapahtuvan vahingoittamisen kanssa. Seuraavassa luvussa 7.2.4 tarkastelen logistisen regressioanalyysin avulla vallankäytön yhteyttä sisarusten väliseen vahingoittamiseen vielä suhteessa muihin tutkimuksessa kartoitettuihin tekijöihin.

7.2.4 Sisarusten välisen vahingoittamisen riskitekijät

Tutkielman tutkimuskysymyksenä on, miten sisarusten vallankäyttö selittää henkisen ja ruumiillisen vahingoittamisen tapahtumista. Tutkielma pyrkii kartoittamaan sisarussuhteisiin liittyviä riskitekijöitä, jotka voivat johtaa sisarusten välisiin väkivallantekoihin. Tutkimuskysymykseen vastaamisessa hyödynnän logistista regressioanalyysia, jolla tutkin sitä, mitkä tekijät lisäävät nuoren riskiä kuulua ryhmään, jossa henkistä tai ruumiillista vahingoittamista on tapahtunut.

Selittävinä tekijöinä käytän logistisessa regressiomallissa teoreettisen viitekehysten ja aieman tutkimuksen pohjalta suhteen arvioitua vallankäyttöä ja vallan tasaisuutta, sisarusrakennetta, sisarussuhteen arvioitua laatua sekä perheen resursseihin liittyviä tekijöitä. Sisarusrakenteesta valitsin malliin sisarusiän, sisarusten määrän kodissa, sisarusten sukupuoliaseelman, biologisen tai sosiaalisen siteen sekä yhdessä asumisen. Nämä muuttujat sisältävät tekijöitä, jotka selittävät vahingoittamista lapsen tai nuoren kehitystasoon ja sisarussuhteen

kehityskaareen sekä sisarusten väliseen kilpailuun liittyen. Perheen resursseja kuvaavat selittävinä muuttujina vanhempien mukaan jaoteltu perhemuoto sekä nuoren kokema perheen taloudellinen tilanne.

Vallankäyttöä kuvaavista muuttujista käytän mallissa suhteen arvioitua huolenpidollista ja hallitsemaan pyrkivää vallankäyttöä sekä vallan vaikuttavuuden symmetriaa. Teoreettisesti mallissa olisi voinut käyttää myös huolenpidollisen ja hallitsemaan pyrkivän vallankäytön epätasaisuutta kuvaavia muuttujia, mutta koska muuttujat ovat summamuuttujia, jotka on muodostettu samoista alkuperäisistä muuttujista kuin suhteen vallankäytön muuttujat, näiden yhtäaikainen käyttö vaikuttaa logistisen regressioanalyysin tuloksiin voiden aiheuttaa virheellisiä tulkintoja. Hosmer-Lemeshow'n testin perusteella vahingoittamista selittämään koostettu malli sopii aineistoon selittämään sekä henkistä että ruumiillista vahingoittamista nuorten sisarussuhteissa (henkinen $p=0,323$; ruumiillinen $p=0,843$).

Henkistä vahingoittamista selitettäessä analyysissä on mukana 295 nuorta. Analyysissä jää puuttumaan 41 nuorta eli 12,2 % nuorista. Raportoidun henkisen vahingoittamisen tapahtumisesta sisarussuhteessa malli selittää 29,2–39,0 %. Nuorista 72,5 % tulee mallin perusteella ennustetuksi oikeaan vahingoittamisen ryhmään. Malli ennustaa paremmin oikein henkistä vahingoittamista raportoineita (68,6 %) kuin sitä raportoimattomia (76,1 %) nuoria, mikä kertoo siitä, että malli sijoittaa henkistä vahingoittamista raportoimattomia nuoria sitä raportoineiden ryhmään enemmän kuin päinvastoin. Malli ennustaa siis liian herkästi henkisen vahingoittamisen ilmenemistä sisarussuhteessa. Tilastollisesti merkitseviä selittäjiä henkisen vahingoittamisen tapahtumiselle ovat sukupuoliasetelma (tyttö-tyttö $p=0,008$; poika-poika $p=0,002$), suhteen huolenpidollinen vallankäyttö ($p=0,043$) sekä hallitsemaan pyrkivä vallankäyttö ($p=0,000$) (taulukko 5).

Tyttö-tyttö-sisaruspareilla henkisen vahingoittamisen riski on kaikista sisaruspareista vähäisin. Poika-poika-pareilla henkisen vahingoittamisen riski on tyttö-tyttö-pareihin verrattuna lähes nelinkertainen. Poikien välisissä sisarussuhteissa riski kokea sisarusten välistä henkistä vahingoittamista on siis suurempi. Vahingoittamista sisarussuhteen rakenteellisten tekijöiden mukaan käsittelevässä luvussa sukupuoliasetelmalla ei vaikuttanut olevan yhteyttä henkiseen vahingoittamiseen. Lisättäessä analyysiin muita tekijöitä, sukupuoliasetelman vaikutus kuitenkin muuttuu tilastollisesti merkitseväksi.

TAULUKKO 5 Sisarussuhteiden henkisen vahingoittamisen riskitekijät (N=295)

Henkinen vahingoittaminen	Exp(B)	95 % luottamusväli		P-arvo
		Alaraja	Yläraja	
Sisaruksen ikä	1	0,93	1,09	0,94
Sisarusten määrä kodissa	1,2	0,96	1,42	0,129
Sukupuoliasetelma				
Tyttö-tyttö	1			0,007
Poika-poika	3,9	1,66	9,11	0,002
Poika-tyttö	1,8	0,89	3,67	0,099
Sisarusten välinen side				
Täyssisaruus	1			0,236
Puolisisaruus	0,5	0,17	1,63	0,261
Sosiaalinen sisaruus	0,1	0,004	2,6	0,166
Yhdessä asuminen				
Samassa kodissa	1			0,062
Osan ajasta samassa kodissa	2,2	0,47	9,91	0,391
Eri kodeissa	0,4	0,12	1,09	0,071
Suhteen koettu laatu				
Läheinen	1			0,466
Ambivalentti	1,8	0,79	3,91	0,171
Etäinen	1,7	0,54	5,48	0,361
Vihamielinen	1,5	0,5	4,74	0,457
Perhemuoto				
Kaksi vanhempaa	1			0,758
Vanhempi ja vanhemman puoliso	1,3	0,35	5,1	0,680
Yksi vanhempi	0,9	0,37	1,97	0,718
Muu	0,4	0,04	3,33	0,370
Koettu perheen taloudellinen tilanne	1	0,73	1,49	0,821
Suhteen huolenpidollinen vallankäyttö	0,7	0,44	0,98	0,041
Suhteen hallitsemaan pyrkivä vallankäyttö	3,7	2,31	6,09	0,000
Vallankäytön vaikuttavuuden symmetria	1,6	0,96	2,53	0,071

Suurempi huolenpidollinen vallankäyttö alentaa analyysin perusteella henkisen vahingoittamisen riskiä suhteessa (taulukko 5). Niillä nuorilla, jotka raportoivat yhden yksikön enemmän huolenpidollista vallankäyttöä asteikolla 1–5, riski henkiseen vahingoittamiseen suhteessa on noin 1,4 kertaa pienempi kuin niillä, joilla huolenpidollista vallankäyttöä raportoitiin vähemmän. Huolenpidollinen vallankäyttö siis pienentää nuoren riskiä kokea sisarus-suhteessaan henkistä vahingoittamista. Hallitsemaan pyrkivän vallankäytön kasvaminen yh-

dellä yksilöllä puolestaan kasvattaa riskiä sisarussuhteessa tapahtuvaan henkiseen vahingoittamiseen. Henkisen vahingoittamisen riski on lähes nelinkertainen verrattuna suhteisiin, joissa hallitsemaan pyrkivää vallankäyttöä arvioitiin yhden yksikön verran vähemmän asteikolla 1–5.

Tulosten perusteella sisarussuhteen vallankäytön voidaan nähdä vaikuttavan suhteessa tapahtuvaan henkiseen vahingoittamiseen. Logistisen regressioanalyysin mukaan mitä enemmän suhteissa arvioidaan olevan huolenpidollista vallankäyttöä ja mitä vähemmän hallitsemaan pyrkivää vallankäyttöä, sitä pienempi riski nuoren sisarussuhteissa on henkisen vahingoittamisen tapahtumiselle. Lisäksi riski on tyttöjen välisissä sisarussuhteissa vähäisin ja poikien välisissä suurin.

Ruumiillisen vahingoittamisen suhteen analyysissä on mukana 293 nuorta, ja puuttuvaksi tiedoksi jää 43 nuoren vastaukset eli 12,8 % nuorista. Sisarussuhteiden ruumiillisesta vahingoittamisen tapahtumisesta malli selittää 26,2–37,0 %. Malli ennustaa 78,5 % nuorista oikeaan ruumiillisen vahingoittamisen ryhmään. Malli ennustaa kuitenkin oikein 91,1 % ruumiillista vahingoittamista raportoimattomista, mutta vain 51,1 % sitä raportoineista. Malli jättää siis huomattavan paljon tunnistamatta nuorten ruumiillista vahingoittamista sisältäneitä sisarussuhteita.

Ruumiillista vahingoittamista sisarussuhteissa selittävät sisarussuhteen koettu laatu (vihamielinen $p=0,011$) sekä hallitsemaan pyrkivä vallankäyttö ($p=0,000$) (taulukko 6). Huomioitavaa on myös, että riskilukua ei ole voitu analyysissä laskea sosiaalisille sisaruksille, sillä heidän suhteissaan ei aineistossa ole tapahtunut ruumiillista vahingoittamista. Tulos on kiinnostava sinänsä, vaikkei siitä suoraan voidakaan vetää johtopäätöstä, että sosiaalisten sisarusten välillä riski olisi pienempi.

Sisarussuhteissa, joissa nuori kokee suhteen laadun vihamieliseksi, ruumiillisen vahingoittamisen riski on 4,4 kertaa suurempi kuin läheiseksi koetuissa suhteissa. Suhteissa, joissa hallitsemaan pyrkivää vallankäyttöä arvioitiin yhden yksikön verran enemmän asteikolla 1–5, riski ruumiilliseen vahingoittamiseen kasvaa 3,5-kertaiseksi verrattuna suhteisiin, joissa hallitsemaan pyrkivää vallankäyttöä kuvattiin vähemmän. Ruumiillisen vahingoittamisen riski on siis logistisen regressioanalyysin perusteella suurin vihamielisissä suhteissa, joissa on paljon hallitsemaan pyrkivää vallankäyttöä.

TAULUKKO 6 Sisarusuhteiden ruumiillisen vahingoittamisen riskitekijät (N=293)

Ruumiillinen vahingoittaminen	Exp(B)	95 % luottamusväli		P-arvo
		Alaraja	Yläraja	
Sisaruksen ikä	0,9	0,86	1,01	0,085
Sisarusten määrä kodissa	0,9	0,70	1,19	0,493
Sukupuoliasetelma				
Tyttö-tyttö	1			0,178
Poika-poika	2,3	0,95	5,43	0,065
Poika-tyttö	1,4	0,65	2,83	0,421
Sisarusten välinen side				
Täyssisaruus	1			0,950
Puolisisaruus	1,2	0,33	4,66	0,749
Sosiaalinen sisaruus	0,0	0,00	.	0,999
Yhdessä asuminen				
Samassa kodissa	1			0,118
Osan ajasta samassa kodissa	1,6	0,32	7,84	0,576
Eri kodeissa	0,3	0,07	1,14	0,075
Suhteen koettu laatu				
Läheinen	1			0,042
Ambivalentti	1,1	0,50	2,48	0,795
Etäinen	2,4	0,76	7,37	0,142
Vihamielinen	4,4	1,51	12,94	0,007
Perhemuoto				
Kaksi vanhempaa	1			0,735
Vanhempi ja vanhemman puoliso	0,6	0,14	2,28	0,426
Yksi vanhempi	1,2	0,46	2,88	0,764
Muu	1,9	0,23	15,13	0,557
Koettu perheen taloudellinen tilanne	1,4	0,98	2,09	0,063
Suhteen huolenpidollinen vallankäyttö	0,8	0,54	1,30	0,425
Suhteen hallitsemaan pyrkivä vallankäyttö	3,5	2,13	5,66	0,000
Vallankäytön vaikuttavuuden symmetria	1,0	0,62	1,62	0,991

Sisarussuhteiden henkistä ja ruumiillista vahingoittamista selittävät tulosten perusteella erilaiset tekijät. Henkistä vahingoittamista selittävät sisarusten sukupuoli sekä huolenpidollinen ja hallitsemaan pyrkivä vallankäyttö. Ruumiillista vahingoittamista puolestaan selittävät suhteen vihamielinen laatu sekä hallitsemaan pyrkivä vallankäyttö. Suhteen valta selittää osaltaan sekä henkistä että ruumiillista vahingoittamista hallitsemaan pyrkivän vallankäytön selittäessä molempia ja huolenpidollisen vain henkistä vahingoittamista. Vallan vaikuttavuuden symmetrialla, joka kuvaa suhteen vallan epätasaisuutta sen sijaan ei ole tilastollisesti

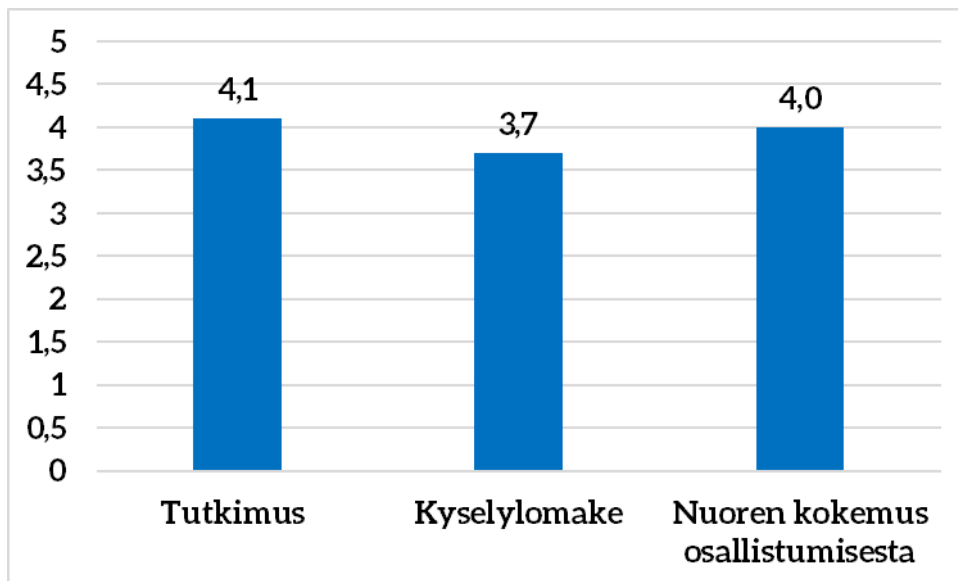
merkitsevää vaikutusta vahingoittamiseen. Tutkimuskysymyksen kannalta voidaan kuitenkin todeta, että sisarussuhteen vallankäyttö ennustaa suhteessa tapahtuvaa vahingoittamista.

7.3 Nuorten palaute

Tutkimuksen tulosten ja eettistä arviointia varten keräsin nuorilta palautteen tutkimukseen osallistumisesta. Palautteen kautta nuoret saivat tuoda omat näkemyksensä esille, ja tulivat kuulluksi myös tutkimukseen osallistumiseen liittyen. Nuoret vastasivat tutkimuksen palautekyselyyn aineiston keräämisessä käytetyn kyselylomakkeen yhteydessä. Palautekysely sisältää 12 väittämää, jotka käsittelevät tutkimuksen käytäntöjä, kyselylomaketta sekä nuoren kokemusta tutkimukseen osallistumisesta. Väittämien vastausvaihtoehdot olivat yhtenevästi muiden tutkimuksessa käytettyjen mittareiden kanssa Likert-asteikolla täysin eri mieltä–täysin samaa mieltä arvojen vaihdellessa välillä 1–5. Analyysia varten olen kääntänyt muuttujat samansuuntaiseksi siten, että 1=erittäin kielteinen arvio ja 5=erittäin myönteinen arvio.

Tarkastelen palautetta kolmen osa-alueen kautta: tutkimus, kyselylomake ja kokemus tutkimukseen osallistumisesta. Tutkimukseen liittyvä palaute pitää sisällään toteuttamiseen, tiedottamiseen ja merkitykseen liittyvät väittämät. Kyselylomakkeesta annettu palaute kuvaa lomakkeen täyttämiseen liittyvää kokemusta. Tutkimukseen osallistumisen kokemus puolestaan liittyy nuoren tuntemuksiin aihepiiriin liittyen.

Palautteen perusteella voidaan tulkita, että nuoret kokivat tutkimuksen ja tutkimukseen osallistumisen enimmäkseen myönteisenä ja onnistuneena. Nuoret arvioivat kaikki kolme osaluuetta lähelle arvoa 4, joka voidaan tulkita myönteiseksi arvioksi (kuvio 11). Alkuperäiseen skaalaan verrattuna arvo 4 vastaa vastausvaihtoehtoa *jonkin verran samaa mieltä* väittämän paikkaansa pitävyydestä. Kyselylomake sai nuorilta kolmesta teemasta muita heikomman arvion (ka.=3,7), minkä arvelen liittyvän erityisesti lomakkeen pituuteen ja aikaa vievyyteen. Erityinen huomio kiinnittyy nuorten myönteiseen kokemukseen tutkimukseen osallistumisesta siitä huolimatta, että kyselylomakkeessa kysytään nuorelta myös vaikeista ja aroista sisarussuhteiden ilmiöistä.

KUVIO 11 Nuorten palaute osa-alueittain

Tutkimusetiikkaa arvioidakseni analysoin nuorten antamaa palautetta raportoitujen vahingoittamiskokemusten ja koetun sisarussuhteen laadun mukaan. Analyysin tavoitteena on selvittää, kokevatko vahingoittamista raportoineet nuoret sisarusväkivaltaa käsittelevän tutkimuksen erityisen kielteisesti ja onko nuorten kokemuksella tutkimuksesta yhteys siihen, millaiseksi he sisarussuhteensa laadun kokevat.

Nuorten antama tutkimukseen liittyvä palaute ei eroa sen mukaan, onko nuori raportoinut sisarussuhteessaan henkistä vahingoittamista ($t=0,976$, $p=0,330$) (taulukko 7). Sen sijaan henkistä vahingoittamista raportoineet kokivat kyselylomakkeen kielteisemmin ($t=3,267$, $p=0,001$). Nuorten kokemus tutkimukseen osallistumisesta ei kuitenkaan eronnut henkisen vahingoittamisen kokemuksen perusteella ($t=0,720$, $p=0,472$). Tulosten perusteella ei siis voida katsoa, että nuoret, joilla on vahingoittamiskokemuksia sisarussuhteessaan, olisivat kokeneet tutkimukseen osallistumisen kielteisemmin. Ero kyselylomakkeesta annetussa palautteesta voikin liittyä lomakkeen työläyteen, sillä ne nuoret, joilla oli vahingoittamiskokemuksia raportoitavana, ovat joutuneet vastaamaan useampiin kysymyksiin sekä muistelemään vahingoittamisen tapahtumisen ajankohtaa.

TAULUKKO 7: Palaute raportoitujen vahingoittamiskokemusten ja suhteen koetun laadun mukaan (ka.)

	Tutkimus	Kyselylomake	Nuoren kokemus
Henkinen vahingoittaminen			
Ei vahingoittamista (n=153)	4,4	4,0	4,2
Vahingoittamista (n=166)	4,2	3,6	4,1
Ruumiillinen vahingoittaminen			
Ei vahingoittamista (n=217)	4,3	3,9	4,2
Vahingoittamista (n=96)	4,4	3,7	4,2
Sisarussuhteen laatu			
Läheiset (n=210)	4,2	3,9	4,2
Ambivalentit (n=56)	4,1	3,5	4,1
Etäiset (n=25)	3,3	3,1	3,4
Vihamieliset (n=38)	4,2	3,5	3,6

Ruumiillisen vahingoittamisen suhteen nuoret eivät eronneet antamassaan palautteessa tutkimukseen ($t=-0,209$, $p=0,835$), kyselylomakkeeseen ($t=1,404$, $p=0,161$) tai kokemuksensa tutkimukseen osallistumisesta ($t=-0,45$, $p=0,964$) suhteen. Eroavaisuus henkistä ja ruumiillista vahingoittamista raportoineiden kyselylomakkeesta annetun palautteen suhteen voi johtua esimerkiksi siitä, että ruumiillisen vahingoittamisen muisteleminen ja raportointi ovat nuorille selkeämpiä ja yksiselitteisempiä. Voi olla, että henkisen vahingoittamisen muodot ovat nuorelle käsitteinä vieraampia, ja he joutuvat pohtimaan niiden ilmenemistä suhteessaan tarkemmin.

Sisarussuhteen laadun ryhmien mukaan verratessa osoittautui ero ryhmien välillä kaiken nuoren antaman palautteen suhteen (tutkimus $F=3,246$, $p=0,023$, kyselylomake $F=5,918$, $p=0,001$, kokemus tutkimukseen osallistumisesta $F=5,758$, $p=0,001$). Ryhmäkeskiarvoista nähdään, että suhteensa etäiseksi raportoineet nuoret kokivat tutkimuksen muita ryhmiä kielteisemmin (taulukko 7). Lisäksi he arvioivat myös kyselylomakkeen kielteisemmin. Voi olla, että näiden nuorten on ollut vaikeampi vastata esittämiini kysymyksiin esimerkiksi sisarusten väliseen vähäiseen yhteydenpitoon ja vuorovaikutukseen liittyen. Tästä syystä etäiseksi sisarussuhteensa raportoineet nuoret ovat voineet kokea myös esimerkiksi ohjeistuksen riittämättömäksi. Tulos voi liittyä myös siihen, että etäisistä sisarussuhteista raportoineet nuoret eivät välttämättä ole kokeneet sisaruutta käsittelevää tutkimusta yhtä tärkeäksi. Läheisiksi kokemistaan sisarussuhteista vastanneet nuoret taas kokivat kyselylomakkeen kaikista myönteisimmin, mikä viittaa myös siihen, että lomake on kartoittanut vastaa-

jan kannalta sopivammin läheisiä sisarussuhteita. Läheisistä ja ambivalenteista sisarussuhteista raportoineet nuoret taas kokivat tutkimukseen osallistumisen huomattavasti myönteisemmin kuin etäisiksi ja vihamielisiksi kokemistaan suhteista vastanneet. Tulos viittaa siihen, että sisarussuhteista raportointi on ollut ikävämpää nuorille, jotka kokivat sisarussuhteessaan vähän läheisyyttä.

Palautteen perusteella voidaan päätellä, että tutkimus koettiin nuorten näkökulmasta myönteisenä. Ryhmien väliset erot olivat vastausskaalaan 1–5 verrattuna pieniä, eikä yksikään sisarusten välisen vahingoittamisen tai suhteen laadun ryhmä kokenut tutkimusta kielteisenä (<3). Tutkimukseen osallistumisen kokemus ei liittynyt erityisesti vahingoittamisenkokemuksiin, vaan suhteen koettuun laatuun.

Näyttää siltä, että ei-läheisissä sisarussuhteista raportoineet nuoret kokivat tutkimukseen osallistumisen kielteisemmin, mikä voi liittyä siihen, että suhteen läheisyys on yleisesti hyväksytty normi. Vähän koettua läheisyyttä sisältävän sisarussuhteen tunnustaminen tutkimuksessa voi olla nuorelle ikävää, ja siihen voi liittyä esimerkiksi häpeän tai alemmuuden tunteita. Koetun sisarussuhteen laadun yhteys nuorten antamaan palautteeseen osoittaa, että tulevissa tutkimuksissa olisikin hyvä kiinnittää huomiota erilaisiin ihmissuhteisiin, ja luoda esimerkiksi kyselylomakkeesta sellainen, että se huomioisi yhtä lailla myös sellaiset suhteet, joita vastaaja ei koe yleistä normia vastaavaksi.

Palautteen osalta voidaan katsoa tutkimuksen toteuttamisen olleen eettisesti kestävää nuorten turvallisuuden ja hyvinvoinnin suhteen. Erityisen haavoittuvassa asemassa olevat vahingoittamista kokeneet nuoret eivät raportoineet tutkimukseen osallistumista kielteisemmin. Vastaavan tuloksen on havainnut myös Priebe (2009, 63) omassa tutkimuksessaan. Tämä ei kuitenkaan kerro siitä, etteivät yksittäiset nuoret olisi kokeneet osallistumista ikäväksi ja ahdistavaksi. Nuorista 44 eli 13 % vastaajista (N=336) raportoi palautteessa kokeneensa tutkimukseen osallistumisen enemmän kielteisenä (ka.<3,0). Ellonen ja Pösö (2010a, 203–204) kuitenkin toteavat, että osa nuorista saattaa kokea tutkimuksen kielteiseksi aiheesta riippumatta liittyen esimerkiksi nuoren emotionaalisiin vaikeuksiin. Ei siis voida odottaakaan, että kaikki nuoret voisivat kokea tutkimukseen osallistumisen miellyttävänä. Pääasiassa tutkimus koettiin nuorten näkökulmasta kuitenkin myönteisenä.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tuloksissa olen kuvannut sisarusuhteiden vallankäyttöä sekä sisarusten välisen vahingoittamisen piirteitä ja riskitekijöitä tutkimukseni perusteella. Johtopäätöksissä kokoan tulokset yhteen ja tarkastelen niitä aiemman valtaan ja sisarusväkivaltaan liittyvän tutkimuksen valossa. Aloitan luvun tarkastelemalla väkivallan ja vahingoittamisen samuutta tutkimukseni perusteella, ja pohdin sitä, millaisia tekijöitä kytkeytyy vahingoittamisen ymmärtämiseen väkivallaksi. Arvioin johtopäätösten yhteydessä myös tulosten luotettavuutta ja pohdin sisarusväkivaltaa käsittelevän jatkotutkimuksen tarpeita. Lopuksi tarkastelen tulosten merkitsevyyttä sosiaalityön näkökulmasta.

8.1 Vahingoittaminen väkivaltana

Tutkielman prosessin aikana olen pohtinut useaan otteeseen väkivallan määrittelemistä sisarusuhteissa sekä siihen liittyviä haasteita. Väkivallan määrittelemine ei ole sisarusuhteissa yksiselitteistä, mikä tulee ilmi väkivallan toisistaan poikkeavissa määritelmissä sekä sisarusväkivallan saamista vähättelevistä merkityksenannoista. Sisarusten välillä tavalliseksi ja normaaliksi saatetaan katsoa muissa ihmissuhteissa selvästi väkivallaksi luokiteltavia tekoja, joita perustellaan niin niiden yleisyyden kuin lapsen kehityksen kautta. Sisarusuhteisiin liittyy voimakasta kilpailua, joka purkautuu intensiteetiltään erilaisina ristiriitoina sisarusten välillä. Näihin sisarusten välisiin ristiriitoihin voi ajoittain liittyä käyttäytymistä, joka täyttää väkivallan määritelmän.

Lasten välisen väkivallan normalisoimiseen liittyy riski väkivaltaa kohdanneiden lasten kokemusten mitätöimiseen. Väkivallan aggressioksi lieventäminen saattaa osaltaan heikentää väkivallalle annettavan merkityksen vakavuutta. Kun puhutaan väkivallasta suoraan väkivaltana, voidaan korostaa ilmiön vakavuutta sekä lapsen oikeutta olla kohtaamatta väkivaltaa. Vaikka yksittäistä tekoa ei ymmärrettäisi väkivallaksi, kuten olen tutkimuksessani tehnyt, voi yksi hyväksytty teko johtaa nopeasti toiseen aikuisten tai muiden lasten hyvinvointia turvaavien ohjauksen puutteessa. Toisaalta ei ole myöskään tarkoituksenmukaista alentaa väkivallan käsitettä viittaamalla sillä selkeästi leikinomaisiin tekoihin, joissa vahingoittamiskäyttäytyminen ymmärretään molemminpuolisesti leikiksi tai hauskanpidoksi.

Tutkielmassa tarkastelen sisarusten välistä vahingoittamista väkivaltana. Väkivallaksi olen määritellyt vahingoittamisen, joka on ollut tarkoituksellista ja jonka päämääränä on sisaruksen satuttaminen. Nuoria olen pyytänyt raportoimaan tutkimuksessa vain edellä kuvattuja tahallisia vahingoittamistekoja. Tutkimuksessa hyväksyn sen, että on mahdollista esittää myös loogisia vasta-argumentteja tulkinnalleni vahingoittamisen ja väkivallan yhtenevyydestä. Perustelen näkökulmani lähtemällä lasten välisessäkin väkivallan määrittelyssä liikkeelle siitä, että onko teko 1) henkisesti tai ruumiillisesti vahingoittava, kipua tai pahaa oloa tuottava 2) tahallinen 3) tarkoitettu tuottamaan kohdassa 1 mainittuja seurauksia. Vahingoittamisen satuttamisen tarkoituksellisuuteen vedoten katson kaiken nuorten sisarussuhteissaan raportoiman vahingoittamisen väkivallaksi.

Väkivalta kytkeytyy käsitteenä myös valtaan kuvaten voimakasta vallankäyttöä (Häkkinen 2004, 1517). Väkivalta nähdään tutkimuksessa osana sisarusten välistä vallankäyttöä, tavaksi käyttää valtaa ja pyrkimiseksi saavuttamaan haluamansa toista satuttavin keinoin. Tutkimuksen tulokset osoittavat vallankäytön yhteyden vahingoittamiseen sisarusten välillä. Myös tästä syystä pidän perusteltuna esittää, että sisarusten välistä vahingoittamista tulisi tarkastella valtaan kytkeytyneenä väkivaltana.

Väkivallan käsitteen suhteen tulee kuitenkin huomioida, ettei lapsen tai nuoren roolin väkivallantekijänä ole tarkoitus olla häntä leimaava. Ei siis tule tulkita, että nuori tai hänen sisaruksensa olisivat väkivaltaisia tai käyttäisivät väkivaltaa pahansuovasti raportoitujen kokemusten perusteella. Vahingoittava käytös voi selittyä lapsen kehitysvaiheella, eikä lapsen tekemää väkivaltaa aina voida väistää, sillä tunteidensäätelyn ja käyttäytymisen kontrolloimisen kyvyt eivät erityisesti nuorilla lapsilla ole välttämättä vielä riittävät (vrt. Nurmi ym. 2006, 106).

Lähtökohtana pidän tutkimuksessa sitä, ettei yhdenkään lapsen tule kokea väkivaltaa, oli sen tekijänä aikuinen tai toinen lapsi. Tarkoitukseni on suhtautua alaikäisten väliseen väkivaltaan suojelun näkökulmasta, jolloin sekä teon tekijää että kokijaa voidaan pitää tilanteessa uhrina. Lasten tai nuorten välinen väkivallan käyttö voidaan nähdä lapsen tai nuoren kyvyttömyytenä toimia tilanteissa toisin, ja näin ollen on aikuisten tehtävä huolehtia siitä, että hän oppii rakentavia tapoja toimia ja käyttää valtaansa. Ero aikuisen ja lapsen tekemässä väkivallassa onkin se, miten väkivaltaan reagoidaan ja millaisia seurauksia se saa. Lasten väliseen väkivaltaan reagoimiseen ei tulisikaan ottaa mallia aikuiseen väkivallan tekijään suh-

tautumisesta, vaan huomioida esimerkiksi lapsen motiivit, kapasiteetti sekä kognitiiviset taidot (Finkelhor ym. 2008, 99). Lasten ja nuorten välisessä väkivallassa on tärkeää, että emme suojele vain uhria, vaan ylipäänsä lapsia ja nuoria väkivallalta.

8.2 Valta, väkivalta ja sisarusten välinen kilpailu

Sisarussuhteita kuvataan usein erityisen ambivalenteiksi ihmissuhteiksi, joissa ilmenee yhtä aikaa sekä läheisyyttä että vihamielisyyttä (Brody 1998, 1–24; Deater-Deckard ym. 2002, 572; Tafoya & Hamilton 2012, 50). Tulosten perusteella nuoret kokevat sisarussuhteensa enimmäkseen läheisiksi (63 %), jolloin suhteissa kuvattiin paljon läheisyyttä, mutta vain vähän vihamielisyyttä. Ambivalenteiksi suhteensa kuvasi alle viidesosa nuorista. Vaikka suurin osa suhteista tulee kuvatuksi läheiseksi nuoren näkökulmasta, läheisyyden ja vihamielisyyden ulottuvuudet vaihtelevat suurestikin eri suhteissa. Sisarussuhteet eivät perustu aina samoihin tekijöihin, kuten turvallisuuteen tai luottamukseen, vaan osa saattaa kokea suhteissaan myös esimerkiksi vierautta.

Vaikka tulokset eivät vahvista erityisen suurta ambivalenssia sisarussuhteissa, on kuitenkin mahdollista, että vastaavalla mittarilla mitattaessa sisarussuhteiden ambivalenssi on suurempaa kuin esimerkiksi ystävyys-suhteissa. Sisarussuhteen piirteinä nähdyn ambivalenssin kyseenalaistaminen on kuitenkin tärkeää nimenomaan sillä perusteltujen ja sen vuoksi hyväksytyjen sisarusten toisiinsa kohdistamien väkivallantekojen vuoksi. Sisarusten vihamielisyyteen liittyy erilaisia ärsyyntymisen, kateuden ja vihan tunteita, jotka liitetään sisarusten väliseen kilpailuasetelmaan vanhempien huomion ja huolenpidon suhteen. Sisarusväkivalta tulee normalisoiduksi esimerkiksi, kun se liitetään kuuluvaksi osaksi sisarusten välistä kilpailua (esim. Marganski 2016, 1–2).

Tutkimustulokset toisintavat käsitystä sisarusten syntymäjärjestykseen perustuvasta hierarkiasta. Nuoret raportoivat suhteissaan enemmän huolenpidollista vallankäyttöä, joka perustuu hierarkiaan ja sisarusten väliseen auktoriteettiin kuin vastavuoroisempaa hallitsemaan pyrkivää vallankäyttöä. Huolenpidollinen vallankäyttö osoittautuu myös epätasaisemmaksi suhteissa kuin hallitsemaan pyrkivä vallankäyttö, mikä kertoo sen hierarkkisuudesta. Huolenpidollinen vallankäyttö ei kuitenkaan näyttäytyä täysin hierarkkisena, vaan sisarusten väliset erot huolenpidollisessa vallankäytössä ovat kuitenkin suhteellisen pieniä. Tämä osoittaa, ettei huolenpitäjän auktoriteetti kytkeydy vain vanhemman tai muutoin dominoivan si-

saruksen toimintaan, vaan saa myös vastavuoroisia muotoja sisarussuhteissa. Kumpikin sisarus huolehtii toisestaan, vaikka yleensä huolenpidollista auktoriteettia on enemmän vanhemmalla sisaruksella.

Sisarussuhteiden vallankäyttö kytkeytyy tulosten perusteella suhteen laatuun. Suhteissa, joissa on vähän läheisyyttä, käytetään vähemmän huolenpidollista valtaa kuin muissa suhteissa. Tulos voi kuvata sitä, että etäisissä ja vihamielisissä sisarussuhteissa huolenpitoa ilmenee ylipäänsä vähemmän sisarusten välillä. Huolenpidon on aiemmin nähty kytkeytyvän sisarusten läheisyyteen sekä lähentävän sisarusia (Rannikko 2008, 177–178). Etäisissä ja läheisissä eli vähän vihamielisyyttä sisältävissä suhteissa puolestaan hallitsemaan pyrkivää vallankäyttöä kuvattiin muita suhteita vähemmän. Vihamielisyyden ulottuvuus kuvaa tutkimuksessa vihamielisyyden tunteiden kautta erityisesti sisarusten välistä kilpailua, joka voidaan nähdä konflikteina ja myös kontekstina vallankäytölle. Kun sisarukset kamppailevat huomiosta, he käyttävät samalla valtaa toisiinsa. Hallitsemaan pyrkivä vallankäyttö kuvaa juuri kamppailevaa eli toistaan vastustavaa vallankäyttöä. Näin ollen on luonnollista, että paljon vihamielisyyttä sisältävissä sisarussuhteissa hallitsemaan pyrkivä vallankäyttö on suurempaa.

Hallitsemaan pyrkivä vallankäyttö osoittautuu myös epätasaisemmaksi vihamielisissä ja ambivalenteissa eli paljon vihamielisyyttä sisältävissä suhteissa. Voi olla, että vihamielisyyden kuvastamaa kilpailua lisää juuri vallankäytön epätasaisuus, jolloin vähemmän valtaa hallitseva osapuoli pyrkii kompensoimaan tilannetta ja enemmän valtaa hallitseva puolestaan vastustamaan voimakkaammin sisaruksen hallitsemispyrkimyksiä. Vihamielisissä suhteissa vallan vaikuttavuus kuvattiin myös epätasaisemmaksi kuin läheisissä suhteissa, mikä tukee kilpailun yhteyttä epätasaisen valta-asemaan.

Tutkimustulosten perusteella sisarusten väliset väkivallanteot näyttäytyvät yleisinä. Joka toisessa sisarussuhteessa oli nuorten mukaan tapahtunut viimeaikaista henkistä väkivaltaa ja vajaassa 30 % suhteista ruumiillista väkivaltaa. Henkinen väkivalta osoittautuu tulosten perusteella ruumiillista väkivaltaa yleisemmäksi, ja lähes kaikissa suhteissa, joissa väkivaltaa raportoitiin, oli tapahtunut jonkinlaisia henkisen vahingoittamisen muotoja. Esimerkiksi Eilosen, Kääriäisen, Salmen ja Sariolan (2008, 75) mukaan 37 % suomalaisista lapsista ja nuorista on käyttänyt fyysistä väkivaltaa sisarustaan kohtaan, mikä on jonkin verran enemmän kuin ruumiillista vahingoittamista raportoineiden osuus vastanneista nuorista. Henkistä väkivaltaa on puolestaan kansainvälisissä tutkimuksissa nähty käytettävän huomattavasti

enemmän tutkimustuloksiin verrattuna. Esimerkiksi Wiehen (1997, 34) mukaan 78 % on kokenut henkistä kaltoinkohtelua ja Mackeyn (2010, 961–962) mukaan 97 %. Raportoidun väkivallan vähäisempää määrää voi selittää se, että sitä on tarkasteltu vain suhteessa yhteen sisarukseen, jolloin se osa nuorten väkivaltakokemuksista, joka on tapahtunut muiden sisarusten kanssa, jää tulematta esiin tutkimuksessa. Tutkimuksessa on myös tarkasteltu vain viimeisen kahden kuukauden aikana tapahtunutta väkivaltaa, jolloin aiemmin tapahtunut väkivalta jää tuloksissa huomioimatta.

Osa tutkijoista nojaa sisarusväkivallan määrittelyssä vahingoittamisen yksisuuntaisuuteen (esim. Marganski 2016, 2). Tulosten perusteella suurin osa sisarusten välillä raportoidusta vahingoittamisesta on kaksisuuntaista (63 %), joten vahingoittavan käyttäytymisen suuntaan perustuva määritelmä jättää huomiotta suurimman osan sisarusten välisestä vahingoittamisesta. Yksisuuntaisuuden määritelmä sisarusten välillä on myös ristiriidassa sen kanssa, että kahden aikuisen molempien toisiinsa kohdistama vahingoittava käytös nähdään yhtä lailla väkivallaksi kuin yksisuuntainen vahingoittaminenkin. Esimerkiksi parisuhteissa, joissa kumppanit käyttäytyvät väkivaltaisesti toisiaan kohtaan, väkivaltaa ei normalisoida suhteeseen kuuluvaksi ilmiöksi vain siksi, että molemmat käyttävät sitä.

Vahingoittamisen suunnan tarkastelu kytkeytyy sisarusten välisiin valta-asetelmiin. Yksisuuntaisen vahingoittamisen ajatellaan heijastavan suurta valtaeroa, jossa toinen sisarus on uhri ja toinen väkivallan tekijä. Väkivaltaan oletetaan kuuluvan esimerkiksi uhrin pelokkuus ja ahdistuneisuus tekijän läsnä ollessa (Meyers 2014, 656–657), joka kuvaa haitallista valtasuhdetta sisarusten välillä. Kaikki vahingoittaminen voidaan kuitenkin nähdä vallankäyttönä, jonka tarkoitus on vaikuttaa toiseen. Vaikutus voi olla esimerkiksi toiminnan tai ajattelun muutos (French & Raven 1959, 151). Sisarus voi esimerkiksi vahingoittaa toista saadakseen toisen lopettamaan ärsyttävän käyttäytymisen tai kääntääkseen oman asemansa tilanteessa ja toisen silmissä altavastaajasta voittavaksi osapuoleksi. Vallankäyttö ei kuitenkaan ole vain dominoivan sisaruksen toimintaa, vaan molemmat sisarukset käyttävät valtaa toisiinsa hierarkiasta ja sen suunnasta huolimatta. Väki-valta voi myös olla toisen vallankäyttöä vastustavaa vallankäyttöä, joka voi johtaa siihen, että väkivaltaan vastataan väkivallalla. Väki-vallan määrittelyssä ei siis tulisi nojata vain sen suuntaan, sillä väki-valtaa voidaan käyttää vallankäyttönä myös vastavuoroisesti.

Suunnan sijaan Finkelhor ja kollegat (2006, 1415) näkevät merkittävänä väkivallan tiheyden ja määrittelevät krooniseksi vähintään viisi kertaa vuodessa tapahtuvan väkivallan. Lasten

sisarussuhteissa kroonisen väkivallan havaittiin vaikuttavan haitallisesti lapsen psyykkiseen hyvinvointiin (Finkelhor ym. 2008, 97–98). Nuorten sisarussuhteissa samaa vaikutusta ei havaittu, minkä tutkijat epäilevät liittyvän siihen, että kroonista väkivaltaa käyttävä sisarus oli tutkittavilla yleensä nuorempi sisarus, ja näin ollen mahdollisesti vähemmän uhkaava. Kuitenkin myös nuoret kokivat traumaattisia oireita sisarusväkivallan vuoksi, eikä sen haitallista vaikutusta voida vähätellä myöskään heidän osaltaan. (Finkelhor ym. 2008, 97–98.) Tulosten perusteella hieman alle 70 % nuorten ja sisarusten kokemasta vahingoittamisesta oli kroonista. Sisarusväkivalta näyttyy siis pitkäaikaisena ja jatkuvana käyttäytymismallina. Kokonaisuudessaan tulosten perusteella nuorista 30 % ja sisaruksista 20 % voidaan katsoa olevan erityisessä riskissä psyykkiselle oireilulle väkivallan kroonisuuden vuoksi. Verrattuna aiempiin tuloksiin kroonista sisarusväkivaltaa kokeneiden osuus nuorista on tutkimuksessani suurempi. Esimerkiksi Finkelhorin ja kollegoiden (2008, 97–98) mukaan 19 % lapsista on kokenut kroonista sisarusväkivaltaa. Tätä selittänee se, että tutkimuksessani olen kartoittanut erilaisia väkivallantekoja monipuolisemmin (vrt. Finkelhor ym. 2008, 97).

Tulosten perusteella sekä henkinen että ruumiillinen vahingoittaminen ovat yleisempiä sisaruksen ollessa nuorempi, ja ne vähenevät sisaruksen iän kasvaessa. Tulos kuvaa lapsen ja nuoren kehitystä, jonka myötä hän oppii suuntaamaan aggressiotaan toista vahingoittamattomasti. Vahingoittamisen vähentyminen sisaruksen iän kasvaessa kuvaa myös lapsen ja nuoren kehittymistä vallankäytön suhteen. Kasvaessaan lapsen ja nuoren valtaresurssit laajentuvat, ja hän oppii vaikuttamaan tehokkaasti myös toista vahingoittamatta.

Tulokset viittaavat siihen, että erityisesti henkinen vahingoittaminen ja sisarusten välinen kilpailu kytkeytyvät toisiinsa. Henkistä väkivaltaa raportoitiin enemmän sellaisissa sisarussuhteissa, joissa sisarusten kilpailun on katsottu olevan suurinta. Niissä sisarussuhteissa, joissa nuorella oli enemmän sisarusia, tapahtui enemmän henkistä väkivaltaa. Samoin täys-sisarusten välillä oli enemmän henkistä vahingoittamista kuin puolisisarusten ja sosiaalisten sisarusten välillä. Henkinen väkivallankäyttö näyttää kasvavan, kun sisarukset joutuvat kilpailemaan vanhempien huomiosta.

Nuoret raportoivat väkivaltaa eniten vihamielisissä ja vähiten läheisissä sisarussuhteissa. Vihamielisissä suhteissa esiintyi kaksinkertaisesti henkistä väkivaltaa ja kolminkertaisesti ruumiillista väkivaltaa verrattuna läheisiin sisarussuhteisiin. Huomattavaa on se, että ambivalenteissa, mutta myös etäisissä suhteissa väkivaltakokemuksia raportoitiin paljon verrattuna

läheisiin suhteisiin. Väkiältä ei ole kuitenkaan vain ei-läheisten sisarussuhteiden ilmiö. Tulosten mukaan 39 % läheiseksikin arvioiduista suhteista oli myös tapahtunut henkistä väkivaltaa ja 19 % ruumiillista väkivaltaa. Vahingoittaminen ei siis kytkeydy pelkästään suhteen laatuun, vaan siihen vaikuttaa sisarussuhteissa myös muita tekijöitä.

Myös ne nuoret, jotka raportoivat väkivaltaa suhteessaan, arvioivat käytettävän vähemmän huolenpidollista valtaa, mutta enemmän hallitsemaan pyrkivää valtaa. Voimakkaampi hallitsemaan pyrkivän kuin huolenpidollisen vallankäytön yhteys vahingoittamiseen lienee sen yhteydessä suhteessa ilmenevään sisarusten keskinäiseen kilpailuun. Mitä enemmän sisarukset yrittävät vaikuttaa toisiinsa, saada toisen toimimaan haluamallaan tavalla ja saada tahtoaan läpi, sitä todennäköisemmin tapahtuu henkistä tai ruumiillista väkivaltaa. Henkisellä väkivallalla ilmenee myös yhteys hallitsemaan pyrkivän vallankäytön ja vallankäytön vaikuttavuuden epätasaisuuksien kanssa. Valta näyttyy epätasaisempana niissä suhteissa, joissa nuoret raportoivat henkistä väkivaltaa. Henkinen vahingoittaminen voikin olla sisarusten välillä yksi keino yrittää tasata yksilöiden välistä epätasaista valta-asetelmaa. Ruumiillisen väkivallan suhteen yhteyttä ei kuitenkaan ilmene, joten voi olla, että ruumiilliseen väkivaltaiseen käyttäytymiseen kytkeytyy enemmän sisarussuhteeseen liittymättömiä tekijöitä, kuten yksilön ominaisuuksia. Sisarusten määrän kasvamiseen liittyvä voimakkaampi kilpailu resursseista ei ehkä ole samalla tavalla linkittynyt ruumiillisesti väkivaltaiseen käytökseen. Voidaan varovaisesti päätellä, että ruumiillisella vahingoittamisella ei ole suhteiden kilpailuun liittyvässä vallankäytössä samanlaista välineellistä arvoa.

Tulosten perusteella henkisen väkivallan riskitekijöitä ovat poikien välinen sisarussuhde, vähäinen huolenpidollinen vallankäyttö sekä suuri hallitsemaan pyrkivä vallankäyttö. Vähäisin riski henkiseen sisarusväkivaltaan on tyttöjen välillä. Ruumiillisen väkivallan riskiä taas lisäävät suhteen vihamielinen laatu sekä suurempi hallitsemaan pyrkivä vallankäyttö.

Henkistä väkivaltaa voidaan päätellä ilmenevän vähemmän sisarussuhteissa, joissa on paljon huolenpitoa, mutta myös huolenpitoon kytkeytyvää vastuuta ja auktoriteettia. Huolenpidon on havaittu lähentävän sisarusväkivaltaa (Rannikko 2008, 177–178), mikä voi osaltaan ehkäistä sisarusväkivaltaa. Huolenpidollinen vallankäyttö kuvastaa kuitenkin myös sisarusten välistä täydentävää vuorovaikutusta, jossa sisarukset vastaavat toistensa toimintaan asettumalla toisiaan täydentäviin rooleihin, kuten huolenpitäjä ja huolenpidon kohde. Erona hallitsemaan pyrkivään vallankäyttöön, huolenpidollinen vallankäyttö on luonteeltaan sovinnollista ja suhteen osapuolten kesken hyväksytympää.

Sekä henkisen että ruumiillisen väkivallan riski on tulosten perusteella suurempi sellaisissa sisarussuhteissa, joissa käytetään paljon hallitsemaan pyrkivää valtaa. Hallitsemaan pyrkivä vallankäyttö kuvaa sisarusten välistä tasaisemmin hallittavaa valtaa, jonka tarkoituksena on vaikuttaa toiseen erilaisissa konflikteissa. Hallitsemaan pyrkivä valta kytkeytyy ristiriitaisuuteen sekä vastavuoroiseen ja toistaan vastustavaan vuorovaikutukseen. Tällaisella vallankäytöllä sisarukset pyrkivät vastavuoroisesti muuttamaan toistensa käyttäytymistä itselleen edullisempaan suuntaan. Hallitsemaan pyrkivän vallankäytön suuremman määrän yhteys kasvaneeseen väkivallan riskiin voi liittyä esimerkiksi siihen, että sisarukset pyrkivät vaikuttamaan toisiinsa myös erilaisilla vahingoittamistavoilla. Väkipolta näyttää sisarussuhteissa hallitsemaan pyrkivän vallan välineenä. Tällöin sisaruksen toimintaa pyritään hallitsemaan esimerkiksi alentamalla häntä, jotta sisarus myöntyisi toisen tahtoon tai vahingoittamisella uhkaamalla hänen toimiessaan ei-halutulla tavalla. Hallitsemaan pyrkivän vallankäytön sisarusväkivallan riskiä lisäävä suurempi määrä voi liittyä siihen kytkeytyvään suurentuneeseen kilpailuun ja riiteltyyn.

Huolenpidollisen eli auktoritatiivisen ja sisarushierarkiaan perustuvan vallankäytön yhteys henkiseen vahingoittamiseen voi liittyä juuri huolenpidollisen vallan suurempaan epätasaisuuteen, mutta myös huolenpidon ja läheisyyden yhteen kietoutuneisuuteen. On mahdollista, että huolenpidollisen vallankäytön ja sen epätasaisuuden ollessa suhteessa suurempaa, henkinen vahingoittaminen on vaikuttamisen välineenä tehottomampaa vähemmän valtaa pitävälle, ja puolestaan tarpeetonta enemmän valtaa pitävälle sisarukselle, jolla on jo muilla valtaresursseillaan hallitsevampi asema suhteessa. Lisäksi voi olla, että huolenpidollinen vallankäyttö heijastaa sisarussuhteen laatua, jolloin huolenpidollista valtaa käytetään enemmän läheisissä sisarussuhteissa ja vähemmän vihamielisissä suhteissa.

Tutkielmassa sisarusten välisen vallankäytön nähdään ilmenevän lasten välisissä konflikteissa. Lasten omissa näkökulmissa tulee esille toive vanhempien puuttumisesta riiteltyyn (Edwards ym. 2005, 49; Edwards ym. 2006, 84). Voimakkaiden valta-asetelmien vallitessa on mahdollista, että sisaruskiistojen osapuolilla ei ole tarvittavia taitoja hallita omia resurssejaan. Sisarusten valtaresurssien välillä voi olla iso kuilu, ja on mahdollista, että lapset turvautuvat keinojen puutteessa ei-rakentaviin käyttäytymistapoihin, kuten väkivaltaan. Tutkielman perusteella puuttumattomuutta ei siis tulisi ainakaan ehdottomasti suosia.

Tutkielmani ei pyri esittämään, että voisimme tulevaisuudessa ehdottomasti ehkäistä kaiken sisarususten välisen väkivaltaisen käyttäytymisen. Sen sijaan pyrin kiinnittämään huomiota sisarusväkivaltaa koskeviin asenteisiin ja siihen liittyvään välinpitämättömyyteen, jotka estävät näkemästä sisarusväkivallan vahingollisuutta lapselle tai nuorelle. Tavoitteena tulisi olla vähintään lasten välisen väkivallan minimoiminen lapsen ja nuoren elämässä. Jos emme pysty ehkäisemään kaikkea lasten toisiinsa kohdistamaa väkivaltaa, meidän tulee kuitenkin pystyä puuttumaan siihen ja osoittamaan sekä väkivallan tekijälle että kokijalle, ettei väkivalta ole hyväksyttyä. Mikäli näin ei toimita, lapsi voi pahimmillaan kuvitella ansaitsevansa huonon kohtelun tai kokea että väkivalta on sallittua ja jatkaa väkivallan käyttöä toimintatapana (Meyers 2014, 663).

8.3 Tulosten ja jatkotutkimuksen tarpeiden arviointi

Tutkimustulokseni perustuvat suoraan nuorilta kerättyyn aineistoon. Nuoret ovat näin voineet olla tältä osin osallisia tutkimukseni tiedontuottamiseen, mikä lisää tulosten luotettavuutta. Näkökulmani sisarussuhteisiin on ollut systeeminen, joten olen tarkastellut valtaa ja väkivaltaa suhteen piirteinä. Tulosten tulkinnassa tulee tästä syystä huomioida se, että sisarussuhteet on kuitenkin kuvattu vain toisen sisaruksen näkökulmasta, mikä ei ole systeemille työskentelylle ominaista. Tämä oli kuitenkin tutkimuksessa tarpeellinen metodologinen valinta. Kokemustiedolla on kuitenkin joka tapauksessa aina sen tuottajan näkökulma, riippumatta siitä kysytäänkö asiasta yhdeltä vai kahdelta osapuolelta. Tästä syystä tuloksista ei voida tehdä pitkälle vietyjä johtopäätöksiä siitä, millaisia nämä sisarussuhteet tarkalleen ovat. Sen sijaan voidaan päätellä, millaisiksi ne kokee niiden toinen osapuoli.

Toisen sisaruksen näkökulman tarkasteleminen on tuottanut myös kiinnostavia tutkimustuloksia. Nuoret ovat kuvanneet omaansa ja sisaruksensa vallankäyttöä sekä raportoineet kokemaansa ja tekemäänsä väkivaltaa sisarussuhteessaan omasta näkökulmastaan. Nuorten tuottaman tiedon perusteella voidaan havaita yhteyksiä esimerkiksi vallankäytön ja väkivallan välillä. Voidaan olettaa, että nuoren kokemus sisarussuhteesta heijastaa riittävästi suhdetta, joten johtopäätöksiä suhteen ominaisuuksista ja niiden yhteyksistä väkivaltaan voidaan vetää. Jatkotutkimuksissa teemaan voitaisi palata esimerkiksi tarkastelemalla molempien sisarususten kuvauksia suhteesta ja sisarususten vallankäytöstä. Kiinnostavaa olisi myös tutkia, kytkeytyvätkö vallankäyttö ja väkivallan ilmeneminen suhteessa siihen, miten sisarussuhde kahden yksilön kuvaamana kuvastuu tai miten yhtenevästi sisarusukset suhteen kokevat.

Nuorten tuli lomakkeessa arvioida vahingoittamisen tekoja niiden tahallisuuden ja satuttamisen tarkoituksellisuuden perusteella. Nuoret ovat näin ollen arvioineet sekä omat että sisaruksensa väkivaltakokemukset suhteessa. Tutkimuksessa ei voida tehdä oletusta siitä, että nämä olisivat yhtenevästä ohjeistuksesta huolimatta arvioitu täsmälleen samoin kriteerein. Sisaruksen vahingoittamistekoja arvioidessa nuori hahmottaa tekojen tahallisuuden ulkopintaisten piirteiden, kuten sisaruksen ulkoisen reaktion kautta. Omia tekojaan arvioidessa hän pystyy kuitenkin tunnustelemaan myös omaa sisäistä maailmaansa ja näin ollen arvioimaan tahallisuutta tai tahattomuutta eri tavoin. Lisäksi omien tekojen myöntäminen voi olla nuorelle haastavampaa, joten hän ei ole välttämättä raportoinut kaikkea tekemäänsä vahingoittamista. Aineistossa nuoret kuvasivatkin jonkin verran enemmän itseensä kohdistuvaa kuin tekemäänsä vahingoittamista, mikä voi tosin selittyä sillä, että nuorten ylipäänsä odotetaan jo pystyvän käyttäytyvän ihmissuhteissaan rakentavammin. Väkivallan mahdollisen raportointimatta jättämisen vaikutus vahingoittamisen tapahtumista kuvaaviin muuttujiin on kuitenkin suhteellisen pieni, sillä niissä olen huomionnut kaikki henkisen tai ruumiillisen vahingoittamisen muodot kohdistuneina molempiin suuntiin. Ei siis ole merkityksellistä, vaikka nuori olisi jättänyt osan henkisestä tai ruumiillisesta väkivallasta mainitsematta. Lisäksi tulee huomioida, että väkivaltakokemukset on raportoitu vain yhdessä suhteessa, joten nuori on voinut kokea väkivaltaa myös muissa sisarussuhteissaan. Edellä mainituista syistä tuloksista ei ole tarkoituksenmukaista vetää johtopäätöksiä väkivallan yleisyydestä nuorten sisarussuhteissa. Tähän kysymykseen voitaisiin vastata jatkotutkimuksissa huolella valitun otoksen avulla.

Tutkimusaineistossa ilmenee jonkin verran puuttuvaa tietoa, mikä saattaa vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin erityisesti logistisen regressioanalyysin suhteen, koska siinä puuttuvaa tietoa sisältävät havaintoyksiköt jäävät pois analyysistä. Huomattava osa puuttuvasta tiedosta esiintyy kuitenkin sellaisilla nuorilla, jotka jättivät lomakkeen täyttämisen kesken (n=19). Koska nuorten taustatietoja pyydettiin vasta lomakkeen lopussa, näiltä lomakkeen keskeyttäneiltä nuorilta puuttuvaksi jää esimerkiksi sukupuoli. Keskeyttäminen tapahtui vaihtelevasti lomakkeen eri vaiheissa, joten ei ole painavaa syytä olettaa aineistossa ilmenevän systemaattista katoa esimerkiksi sellaisissa nuorissa, joilla väkivaltaa on tapahtunut. Lomake on saattanut keskeyttäneistä nuorista tuntua liian pitkältä. Keskeyttämiseen saattoi vaikuttaa myös esimerkiksi osassa luokista ollut mahdollisuus pelata tai käyttää Internetiä tutkimukseen osallistumisen sijaan. Osin puuttuvuus liittyy muuttujien koodaamiseen, esimerkiksi

jätettyäni muunsukupuoliset nuoret pois sukupuoliasetelmaa kuvaavasta muuttujasta. Puuttuvan tiedon huomioon ottaenkin aineiston koko on kuitenkin edelleen logistista regressioanalyysia ajatellen riittävä.

Jatkossa sisarusten välistä väkivaltaa tulisi ehdottomasti tutkia lisää. Jatkotutkimuksissa olisi erityisen tärkeää kiinnittää huomiota sisarusväkivaltaa kokeneiden hyvinvointiin. Väkivallan vaikutusten tarkasteleminen on seuraava askel, jonka kautta sisarusväkivaltaan liittyvää asennemuutosta voidaan rakentaa. Ilmiön tunnistamiseen liittyvä asennemuutos edellyttää ymmärrystä myös sisarusväkivaltakokemusten yleisyydestä Suomessa. Seuraavissa tutkimuksissa olisi kiinnostavaa lähestyä sisarusväkivaltaa myös laadullisten aineistojen kautta väkivallantekojen kontekstien sekä niihin liittyvien tunteiden ja reaktioiden kautta. Näiden avulla voitaisiin tarkastella laajemmin myös vahingoittamistekojen tarkoituksellisuuteen liittyviä tekijöitä sekä arvioida väkivallan ja vahingoittamisen samuutta näiden tekijöiden valossa. Sisarusväkivaltaan puuttumisessa tarvittaisiin myös käytäntötutkimusta, jonka tavoitteena on kehittää sosiaalityöntekijöille hyviä toimintatapoja, jotka auttavat sisarusten välisen väkivallan tunnistamisessa ja puheeksi ottamisessa sekä sisarusten tai perheiden kanssa työskentelyssä väkivaltaisen käyttäytymisen tai vääristyneen vallankäytön ehkäisemiseksi.

8.4 Tutkimuksen merkittävyys

Tutkimustulokset tarjoavat uutta tietoa nuorten sisarussuhteista niiden vallan- ja väkivallankäyttöön liittyen. Sisarussuhteet ovat merkityksellisiä perhesuhteita, joilla on paljon potentiaalia vaikuttaa nuoreen ja hänen kehitykseensä sekä myönteisesti että kielteisesti. Valta on ilmiö, jonka nähdään ilmenevän ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja kuuluvan kaikkiin ihmissuhteisiin. Tästä syystä sosiaalityössä on tärkeää tuntee sisarusten välisen vallankäytön piirteitä.

Tutkimus tarjoaa myös tietoa nuorten kokemuksista tutkimukseen osallistumisesta, mitä voidaan hyödyntää seuraavia tutkimuksia suunniteltaessa. Tutkimus käsittelee arkaluontoista aiheita, mikä oli huomioitava tutkimuksen suunnittelussa ja valinnoissa. Nuorten palautteen perusteella he kokivat tutkimukseen osallistumisen enimmäkseen myönteisenä, eivätkä palautteen analyysin tulokset viittaa siihen, että väkivaltaa kokeneet nuoret olisivat kokeneet osallistumisen kielteisemmin. Nuorten palaute osoittaa, että nuoriin liittyen voidaan tutkia turvallisesti myös arkoja aiheita sekä osallistaa heidät näitä koskevaan tiedontuottamiseen.

Tutkimuksessa sisarusten välinen vahingoittaminen nähdään väkivaltana, ja sitä pidetään ehkäisyn tarpeessa olevana sekä ehkäistävänä ilmiönä. Väkivallan ei tarvitse olla sisarussuhteissa normi. Tutkimustulosten perusteella voidaan tunnistaa paremmin sisarusväkivallan riskitekijöitä. Vallankäytön kytkeytyminen väkivaltaan osoittaa, että sisarussuhteissa tulisi huomioida erityisesti niissä ilmeneviä vallankäytön muotoja, mutta myös valta-asetelmia. Tämä asettaa sosiaalityölle haasteen perehtyä myös sisarusten väliseen vuorovaikutukseen vanhempi-lapsisuhteiden rinnalla. Suurentuneet kilpailu ja sisarusten väliset hallitsemispyrkimykset lisäävät riskiä väkivallan ilmenemiselle suhteessa. Sosiaalityön tehtävänä onkin tarkkailla näitä piirteitä sisarusten välillä. Tulee kuitenkin muistaa, että vallankäyttö ei yksin selitä kaikkea väkivaltaista käyttäytymistä, joten tarve väkivaltaa ehkäisevälle työskentelylle voi tulla esille myös muunlaisissa sisarussuhteissa.

Tutkimustulosten perusteella sosiaalityön näkökulmasta sisarussuhteissa tulisi ensisijaisesti tarkastella sisarussuhteen kielteistä laatua ja vallankäyttöä väkivallan tunnistamiseksi. Riski osoittautuu suuremmaksi myös poikien välisissä sisarussuhteissa, minkä voidaan katsoa kertovan siitä, että veljesten välillä sisarusten välinen vuorovaikutus ja vallankäytön tavat voivat tarvita enemmän aikuisten tukea ja ohjausta. Huolenpidollisen ja hallitsemaan pyrkivän vallankäytön tunnistaminen sisarusten välillä ei ole kuitenkaan yksiselitteistä. Huolenpidollista vallankäyttöä voidaan tarkastella konkreettisemmin sisarusten välisen huolenpitokäyttäytymisen kautta. Voidaan olettaa, että mitä enemmän sisarukset huolehtivat toistaan ja ottavat toisistaan vastuuta, sitä epätodennäköisemmin väkivaltaa heidän välillään ilmenee. Koska huolenpidollinen vallankäyttö kuvaa myös hierarkkista valtaa, huolenpidollinen vallankäyttö voidaan tulkita suhteissa myös auktoritatiiviseksi asetelmaksi sisarusten välillä. Tällainen asema voidaan nähdä esimerkiksi sisarussuhteissa, joissa sisaruksilla on suuri ikäero. Hallitsemaan pyrkivä vallankäyttö voidaan sisarusten välillä tulkita ristiriitoina ja epäsofuna. Mitä enemmän sisarukset kiistelevät, sitä enemmän voidaan katsoa hallitsemaan pyrkivää valtaa suhteessa käytettävän. Tällaisissa suhteissa väkivallan riski on suurentunut, ja väkivallan mahdollisuuden olisi hyvä kiinnittää huomiota.

Tutkimuksen perusteella voidaan sosiaalityössä pyrkiä tunnistamaan sisarussuhteisiin liittyviä sisarusväkivallan riskitekijöitä. Yksinkertaisten todennäköisyyksien laskemisen sijaan paras tapa selvittää väkivallan tapahtumista yksittäisessä sisarussuhteessa on kuitenkin kysyä siitä, kuten olen tutkimuksessani tehnyt. Aineistonkeruutilanteissa nuoret puhkesivat kertomaan sisarussuhteistaan ääneen avoimesti ja myös rehellisesti, tunnustaen sisarussuhteistaan sellaisiakin piirteitä, joita ei voida katsoa suhteissa toivottavaksi. Nuoret

raportoivat sisarussuhteistaan myös avoimesti kyselylomakkeen kautta ja avasivat itsensä omine kokemuksensa tutkimukseni tarkoituksiin. Tästä syystä toivon tehneeni työlläni heidän kokemuksilleen kunniaa. Tutkimuksen perusteella nuoret ovat valmiita kertomaan sisarussuhteissa tapahtuneista väkivaltakokemuksistaan, kun vain siitä ymmärtää heiltä kysyä. Seuraava kysymys kuuluukin, onko sosiaalityö siihen valmis?

LÄHTEET

- Abbey, Caroline & Dallos, Rudi (2004): The Experience of the Impact of Divorce on Sibling Relationships: A Qualitative Study. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 9(2), 241–259.
- Abuhatoum, Shireen (2016): Power during Sibling and Friend Conflict in Early and Middle Childhood. Väitöskirja. Montreal, Quebec: Concordia University.
- Abuhatoum, Shireen & Howe, Nina (2013): Power in Sibling Conflict during Early and Middle Childhood. *Social Development*, 22(4), 738–754.
- Abuhatoum, Shireen, Nina Howe & Sandra Della Porta: A Dyadic Analysis of Power in Sibling and Friend Conflict in Early Childhood. Julkaisussa Abuhatoum, Shireen: Power during Sibling and Friend Conflict in Early and Middle Childhood. Väitöskirja. Concordia University, Montreal, Quebec 2016.
- Ainsworth, Mary (1989): Attachments beyond infancy. *American Psychologist*, 44(4), 709–716.
- Anderson, Edward (1999): Sibling, Half Sibling, and Stepsibling Relationships in Remarried Families. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 64(4), 101–126.
- Begum, Gazi & Blacher, Jan (2011): The siblings relationship of adolescents with and without intellectual disabilities. *Research in Developmental Disabilities*, 32(5), 1580–1588.

- Brody, Gene (1998): Sibling relationship quality: Its causes and consequences. *Annual Review of Psychology*, 49(1), 1–24.
- Buhrmester, Duane & Furman, Wyndol (1990): Perceptions of sibling relationships during middle childhood and adolescence. *Child Development*, 61(5), 1387–1398.
- Button, Deeanna & Gealt, Roberta (2010): High risk behaviors among victims of sibling violence. *Journal of Family Violence*, 25(2), 131–140.
- Caffaro, John (2017): Treating adult survivors of sibling sexual abuse: A relational strengths-based approach. *Journal of Family Violence*, 32(5), 543–552.
- Caffaro, John & Conn-Caffaro, Allison (2005): Treating sibling abuse families. *Aggression and Violent Behavior*, 10(5), 604–623.
- Campione-Barr, Nicole: The changing nature of power, control, and influence in sibling relationships. Teoksessa Campione-Barr, Nicole (toim.): *Power, control, and influence in sibling relationships across development*. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 156. Jossey-Bass, San Francisco 2017, 7–14.
- Campione-Barr, Nicole, Kelly Bassett Greer, Kayla Schwab & Anna Kruse (2014): Differing domains of actual sibling conflict discussions and associations with conflict styles and relationship quality. *Social Development*, 23(4), 666–683.
- Campione-Barr, Nicole & Smetana, Judith (2010): “Who Said You Could Wear My Sweater?” Adolescent Siblings’ Conflicts and Associations With Relationship Quality. *Child Development*, 81(2), 464–471.

- Cicirelli, Victor: Sibling influence throughout the lifespan. Teoksessa Lamb, Michael & Sutton-Smith, Brian (toim.): Sibling Relationships: Their Nature and Significance Across the Lifespan, Lawrence Erlbaum Associates, Hillsdale, N.J 1982, 267–284.
- Cole, AmyKay & Kerns, Kathryn A. (2001): Perceptions of sibling qualities and activities of early adolescents. *The Journal of Early Adolescence*, 21(2), 204–227.
- Coles, Prophecy (2003): The importance of sibling relationships in psychoanalysis. London: Karnac Books.
- Currie, Candace, Michal Molcho, William Boyce, Bjørn Holstein, Torbjørn Torsheim & Matthias Richter (2008): Researching health inequalities in adolescents: The development of the Health Behaviour in School-Aged Children (HBSC) Family Affluence Scale. *Social Science & Medicine*, 66(6), 1429–1436.
- Deater-Deckard, Kirby & Dunn, Judy (2002): Sibling Relationships and Social-emotional Adjustment in Different Family Contexts. *Social Development*, 11(4), 571–590.
- Deutsch, Morton (1969): Conflicts: Productive and destructive. *Journal of Social Issues*, 25(1), 7–42.
- Dowding, Keith (1996): Power. Buckingham: Open U.P.
- Dunbar, Norah (2004): Theory in progress: Dyadic power theory: Constructing a communication-based theory of relational power. *Journal of Family Communication*, 4(3–4), 235–248.

- Duncan, Renae (1999): Peer and Sibling Aggression: An Investigation of Intra- and Extra-Familial Bullying. *Journal of interpersonal violence*, 14(8), 871–886.
- Dunn, Judy (1983): Sibling relationships in early childhood. *Child Development*, 54(4), 787–811.
- Dunn, Judy (1985): *Sisters and brothers*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Dunn, Judy: Siblings and the development of social understanding in early childhood. Teoksessa Zukow-Goldring, Patricia (toim.): *Sibling Interaction Across Cultures*. Springer. New York 1989, 106–116.
- Dunn, Judy (1993): *Young children's close relationships: Beyond attachment*. Newbury Park (Calif.): Sage.
- Dunn, Judy: Sibling relationships. Teoksessa Smith, Peter & Hart, Craig (toim.): *Blackwell Handbook of Childhood Social Development*. Blackwell, Oxford 2002, 223–237.
- Dunn, Judy (2007): Siblings and socialization. Teoksessa Grusec, Joan & Hastings, Paul (toim.): *Handbook of Socialization. Theory and Research*. The Guildford Press. New York 2007, 309–327.
- Dunn, Judy, Kirby Deater-Deckard, Kevin Pickering & Jean Golding (1999): Siblings, parents, and partners: Family relationships within a longitudinal community study. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 40(7), 1025–1037.

- Edwards, Rosalind, Lucy Hadfield, Helen Lucey & Melanie Mauthner (2006): Sibling identity and relationships: Sisters and brothers. London: Routledge.
- Edwards, Rosalind, Lucy Hadfield & Melanie Mauthner (2005): Children's understandings of their sibling relationships. London: National Children's Bureau.
- Eeva, Elina (2018): Sisarusten välisen väkivallan merkitykset internetkeskusteluissa. Julkaisematon pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Ellonen, Noora, Juha Kääriäinen, Venla Salmi & Heikki Sariola (2008): Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset: Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden koke-masta väkivallasta. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 71/2008. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Ellonen, Noora, Janne Kivivuori & Juha Kääriäinen (2007): Lapset ja nuoret väkivallan uhreina. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 64/2007. Espoo: Poliisiam-mattikorkeakoulu.
- Ellonen, Noora & Pösö, Tarja: Lapset arvioimassa tutkimuksen etiikkaa – esimerkkinä uh-ritutkimus. Teoksessa Lagström, Hanna, Tarja Pösö, Niina Rutanen & Kaisa Vehkalahti (toim.): Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Nuorisotutkimus-seura: Nuorisotutkimusverkosto. Helsinki 2010a, 192–209.
- Ellonen, Noora & Pösö, Tarja (2010b): Lasten väkivaltakokemukset lastensuojelulaitok-sissa ja sijaisperheissä. Yhteiskuntapolitiikka, 75(1), 34–44.
- Eriksen, Shelley & Jensen, Vickie (2006): All in the Family? Family Environment Factors in Sibling Violence. *Journal of Family Violence*, 21(8), 497–507.

Eriksen, Shelley & Jensen, Vickie (2009): A Push or a Punch: Distinguishing the Severity of Sibling Violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 24(1), 183–208.

eSurvey Creator (2013): Can a survey be conducted anonymously? Kirjoittaja: Pascal Schenk. Verkkoblogi. Saatavilla: <<https://blog.esurveycreeator.com/2013/12/28/can-a-survey-be-conducted-anonymously/>>. Luettu 12.9.2018.

eSurvey Creator (2014): How data security is guaranteed? Kirjoittaja: Pascal Schenk. Verkkoblogi. Saatavilla: <<https://blog.esurveycreeator.com/2014/11/18/how-data-security-is-guaranteed/>>. Luettu 12.9.2018.

Euroopan parlamentin ja neuvoston yleinen tietosuoja-asetus 2016/679. Annettu 27.4.2016.

Fagerlund, Monica, Marja Peltola, Juha Kääriäinen, Noora Ellonen & Heikki Sariola (2014): Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013: Lapsiuhritutkimuksen tuloksia. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 110. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.

Finkelhor, David, Heather Turner & Richard Ormrod (2006): Kid's stuff: The nature and impact of peer and sibling violence on younger and older children. *Child Abuse & Neglect*, 30(12), 1401–1421.

Finkelhor, David, Heather Turner & Richard Ormrod: Just Kids' stuff? Peer and Sibling Violence. Teoksessa Finkelhor, David (toim.): *Childhood victimization: Violence, crime and abuse in the lives of young people*. Oxford University Press. New York 2008, 92–121.

- French, John & Raven, Bertram (1959): The bases of social power. *Studies in Social Power*, 150–167.
- Gardner, Helen (1996): The concept of family: Perceptions of children in family foster care. *Child Welfare*, 75(2), 161–182.
- Gelles, Richard (1985): Family violence. *Annual Review of Sociology*, 11(1), 347–367.
- Gesell, Arnold (1906): Jealousy. *The American Journal of Psychology*, 17(4), 437–496.
- Häkkinen, Kaisa. (2004): *Nyky-suomen etymologinen sanakirja*. Helsinki: WSOY.
- Hämäläinen, Kati (2012): Perhehoitoon sijoitettujen lasten antamat merkitykset kodilleen ja perhesuhteilleen. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D56/2012. Helsinki: Väestöliitto.
- Hannola, Essi, Heini Honkanen & Sari Korhonen (2013): *Väkivalta sisaruussuhteissa: Ihana, kamala sisaruus*. Opinnäytetyö. Lappeenranta: Saimaan ammattikorkeakoulu.
- Hardy, Marjorie, Brittany Beers, Charles Burgess & Arthur Taylor (2010): Personal Experience and Perceived Acceptability of Sibling Aggression. *Journal of Family Violence*, 25(1), 65–71.
- Hart, Stuart & Brassard, Marla (1987): A major threat to children's mental health. Psychological maltreatment. *American Psychologist*, 42(2), 160–165.
- Heikkilä, Tarja (2014): *Tilastollinen tutkimus*. Helsinki: Edita.

- Herrick, Mary Anne & Piccus, Wendy (2005): Sibling connections: The importance of nurturing sibling bonds in the foster care system. *Children and Youth Services Review*, 27(7), 845–861.
- Hetherington, Mavis (1999): Family Functioning and the Adjustment of Adolescent Siblings in Diverse Types of Families. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 64(4), 1–25.
- Hinde, Robert (1976): On describing relationships. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 17(1), 1–19.
- Hinde, Robert (1979): *Towards understanding relationships*. London: Academic Press.
- Hoffman, Kristi, Jill Kiecolt & John Edwards (2005): Physical Violence Between Siblings. A Theoretical and Empirical Analysis. *Journal of Family Issues*, 26(8), 1103–1130.
- Howe, Nina & Recchia, Holly: Siblings and sibling rivalry. Teoksessa Haith, Marshall & Benson, Janette (toim.): *Encyclopedia of Infant and Early Childhood Development*. Elsevier. Berlin 2008, 154–164.
- Howe, Nina, Hildy S. Ross & Holly Recchia (2011): Sibling relations in early and middle childhood. Teoksessa Smith, Peter & Hart, Craig (toim.): *Blackwell handbook of childhood social development*. Blackwell, Oxford 2002, 356–372.
- Järvensivu, Marjaana. (2007): Lapset lomaketutkimuksen vastaajina. *Tilastokeskuksen hyvinvointikatsaus*, 18(1), 50–53.

- Jokinen, Kimmo & Mikats, Jana: Lähisuhteet lasten arjessa. Teoksessa Eerola, Petteri & Pirskanen, Henna (toim.): Perhe ja tunteet. Gaudeamus, Helsinki 2018, 49–65.
- Jokivuori, Pertti & Hietala, Risto (2007): Määrällisiä tarinoita: Monimuuttujamenetelmien käyttö ja tulkinta. Porvoo: WSOY.
- Kallinen, Kati (2018): Perhehoitolaisten sisarussuhteet sekä vertaissuhteet sijaisperheessä. Nuorisotutkimus, 36(4), 4–18.
- Kettrey, Heather & Emery, Beth (2006): The discourse of sibling violence. Journal of Family Violence, 21(6), 407–416.
- Kielikello (2014): Puoliveli ja bonusäiti – uusperheen nimitysten kirjoja. Kirjoittaja: Marianne Laaksonen. Verkkojulkaisu. Saatavilla: <<https://www.kielikello.fi/-/puoliveli-ja-bonusaiti-uusperheen-nimitysten-kirjoja>>.
- Killoren, Sarah, Shawna Thayer & Kimberly Updegraff (2008): Conflict Resolution Between Mexican Origin Adolescent Siblings. Journal of Marriage and Family, 70(5), 1200–1212.
- Kilpeläinen, Arja: Luhmannin ekologinen kommunikaatio teoreettisena lähestymistapana sosiaalityössä. Teoksessa Mäntysaari, Mikko, Anneli Pohjola & Tarja Pösö (toim.): Sosiaalityö ja teoria. PS-kustannus, Jyväskylä 2009, 67–84.
- Kim, Ji-Yeon, Susan McHale, Wayne Osgood & Ann Crouter (2006): Longitudinal Course and Family Correlates of Sibling Relationships From Childhood Through Adolescence. Child Development, 77(6), 1746–1761.

- Kiselica, Mark & Morrill-Richards, Mandy (2007): Sibling Maltreatment: The Forgotten Abuse. *Journal of Counseling & Development*, 85(2), 148–160.
- Kramer, Laurie, Lisa Perozynski & Tsai-Yen Chung (1999): Parental Responses to Sibling Conflict: The Effects of Development and Parent Gender. *Child Development*, 70(6), 1401–1414.
- KyselyNetti: Kerää vastauksia. Web-sivu. Saatavilla: <<https://www.kyselynetti.com/keraa-vastauksia>>. Luettu 22.1.2019.
- Kääriäinen, Juha, Noora Ellonen, Laura Peutere & Heikki Sariola (2010): Lapset ja nuoret väkivallan uhreina: Maahanmuuttajien ja kantasuomalaisten vertailua. *Yhteiskuntapolitiikka*, 75(2), 159–174.
- Laki lääketieteellisestä tutkimuksesta 1999/488. Ajantasainen lainsäädös.
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983/361. Ajantasainen lainsäädös.
- Lawson, David & Brossart, Daniel (2004): The Association Between Current Intergenerational Family Relationships and Sibling Structure. *Journal of Counseling & Development*, 82(4), 472–482.
- Lepistö, Sari (2010): Nuorten kokema perheväkivalta. Malli hyvinvoinnista ja selviytymisestä. Väitöskirja. Tampere: Tampere University Press.
- Lewit, Eugene & Baker, Linda (1996): Children as victims of violence. *The Future of Children*, 6(3), 147–156.

- Lindell, Anna & Campione-Barr, Nicole (2017): Relative Power in Sibling Relationships Across Adolescence. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 2017(156), 49–66.
- Ma, Qingxiong & McCord, M. (2007): Web survey design. Teoksessa Reynolds, Rodney, Robert Woods & Jason, Baker (toim.): *Handbook of research on electronic surveys and measurements*. Idea Group Reference, Hershey (PA) 2007, 9–18.
- Mackey, Amber, Mary Ellen Fromuth & David Kelly (2010): The Association of Sibling Relationship and Abuse With Later Psychological Adjustment. *Journal of Interpersonal Violence*, 25(6), 955–968.
- Marganski, Alison: Sibling violence. Teoksessa Shenan, Constance (toim.): *Encyclopedia of Family Studies*, 4 Volume Set. John Wiley & Sons: Hoboken, New Jersey 2016, 1–3.
- Martin, Jacqueline & Ross, Hildy (2005): Sibling aggression: Sex differences and parents' reactions. *International Journal of Behavioral Development*, 29(2), 129–138.
- Martin, Matthew, Carolyn Anderson, Patricia Burant & Keith Weber (1997): Verbal aggression in sibling relationships. *Communication Quarterly*, 45(3), 304–317.
- Martinez, Brynheld & Howe, Nina (2013): Canadian early adolescents' self-disclosure to siblings and best friends. *International Journal of Child, Youth and Family Studies*, 4(2), 274–300.
- Mathis, Gloria & Mueller, Charles (2015): Childhood Sibling Aggression and Emotional Difficulties and Aggressive Behavior in Adulthood. *Journal of Family Violence*, 30(3), 315–327.

- McDonald, Courtney & Martinez, Katherine (2016): Parental and Others' Responses to Physical Sibling Violence: a Descriptive Analysis of Victims' Retrospective Accounts. *Journal of Family Violence*, 31(3), 401–410.
- McIntosh, Ian & Punch, Samantha (2009): 'Barter', 'Deals', 'Bribes' and 'Threats': Exploring sibling interactions. *Childhood*, 16(1), 49–65.
- Menesini, Ersilia, Marina Camodeca & Annalaura Nocentini (2010): Bullying among siblings: The role of personality and relational variables. *British Journal of Developmental Psychology*, 28(4), 921–939.
- Metsämuuronen, Jari (2011): Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. E-kirja opiskelijalaitos. Helsinki: International Methelp, Booky.fi.
- Meyers, Amy (2014): A call to child welfare: Protect children from sibling abuse. *Qualitative Social Work*, 13(5), 654–670.
- Meyers, Amy (2017): Lifting the veil: The lived experience of sibling abuse. *Qualitative Social Work*, 16(3), 333–350.
- Miller, Laura, Adam Grabell, Alvin Thomas, Eric Bermann & Sandra Graham-Bermann (2012): The associations between community violence, television violence, intimate partner violence, parent–child aggression, and aggression in sibling relationships of a sample of preschoolers. *Psychology of Violence*, 2(2), 165–178.
- Morrill, Mandy (2014): Sibling Sexual Abuse: An Exploratory Study of Long-term Consequences for Self-esteem and Counseling Considerations. *Journal of Family Violence*, 29(2), 205–213.

- Morrongiello, Barbara & Bradley, Michelle (1997): Sibling power: Influence of older siblings' persuasive appeals on younger siblings' judgements about risk taking behaviours. *Injury Prevention*, 3(1), 23.
- Mota, Catarina & Matos, Paula (2015): Does sibling relationship matter to self-concept and resilience in adolescents under residential care? *Children and Youth Services Review*, 56, 97–106.
- Mäkelä, Klaus: Alaikäisiä koskevan yhteiskunta- ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettinen ennakkosääntely. Teoksessa Lagström, Hanna (toim.): Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Nuorisotutkimusseura: Nuorisotutkimusverkosto, Helsinki 2010, 67–88.
- Nieminen, Liisa: Lasten ja nuorten tutkimus: Oikeudellinen tarkastelu. Teoksessa Lagström, Hanna (toim.): Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Nuorisotutkimusseura: Nuorisotutkimusverkosto, Helsinki 2010, 25–42.
- Notko, Marianne & Sevón, Eija (2017): Conflicts in Family Relations, Children's Emotions and Agency. *Children & Society*, 32(1), 61–72.
- Nowakowski-Sims, Eva (2018): An exploratory study of childhood adversity and delinquency among youth in the context of child-to-parent and sibling-to-sibling violence. *Journal of Family Social Work*, 2(22), 1–20.
- Nowakowski-Sims, Eva, Virginia Noland-Dodd & Manuel Tejada (2008): The relationship between severity of violence in the home and dating violence. *Journal of Forensic Nursing*, 4(4), 166–173.

- Nurmi, Jari-Erik, Timo Ahonen, Heikki Lyytinen, Paula Lyytinen, Lea Pulkkinen & Isto Ruoppila (2006): *Ihmisen psykologinen kehitys*. Helsinki: WSOY.
- Näsi, Matti (2016): *Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2016*. Helsinki: Kriminologian ja Oikeuspolitiikan Instituutti.
- Oliva, Alfredo & Arranz, Enrique (2005): Sibling relationships during adolescence. *European Journal of Developmental Psychology*, 2(3), 253–270.
- Pekkarinen, Elina (2018): Kuka suostuu lasten ja nuorten tutkimuksessa? Web-sivu. Saatavilla: <<https://www.vastuullinentiede.fi/fi/tutkimuksen-suunnittelu/kuka-suostuu-lasten-ja-nuorten-tutkimuksessa>>. Luettu 15.8.2018.
- Perlman, Michal, Daniel Garfinkel & Sheri Turrell (2007): Parent and Sibling Influences on the Quality of Children's Conflict Behaviours across the Preschool Period. *Social Development*, 16(4), 619–641.
- Priebe, Gisela (2009): *Adolescents' experiences of sexual abuse. Prevalence, Abuse Characteristics, Disclosure, Health and Ethical Aspects*. Lund University: Lund.
- Punch, Samantha (2005): 'The Generationing of Power: A Comparison of Child-Parent and Sibling Relations in Scotland. *Sociological Studies of Children and Youth*, 10, 169–188.
- Punch, Samantha (2008a): 'You can do Nasty Things to your Brothers and Sisters without a Reason': Siblings' Backstage Behaviour. *Children & Society*, 22(5), 333–344.

- Punch, Samantha: Negotiating the Birth Order: Children's Experiences. Teoksessa Klett-Davies, Martina (toim.): Putting Sibling Relationships on the Map: A Multidisciplinary Perspective. Family and Parenting Institute, London 2008b.
- Raffaelli, Marcela (1997): Young Adolescents' Conflicts with Siblings and Friends. Journal of Youth and Adolescence, 26(5), 539–558.
- Rannikko, Ulla (2008): Yhteinen ja erillinen lapsuus: Sisarusten sosiaalistava merkitys. Väitöskirja. Tampere: Tampere University Press.
- Raven, Bertram: Social influence and power. Teoksessa Steiner, I. D. & M. Fishbein (toim.): Current studies in social psychology. Holt, Rinehart, Winston, New York 1965, 371–381.
- Raven, Bertram (1993): The Bases of Power: Origins and Recent Developments. Journal of Social Issues, 49(4), 227–251.
- Recchia, Holly, Cecilia Wainryb & Monisha Pasupathi (2013): “Two for Flinching”: Children's and Adolescents' Narrative Accounts of Harming Their Friends and Siblings. Child Development, 84(4), 1459–1474.
- Reunamo, Jyrki (2015): Pikaohjeita SPSS:lle. Web-sivu. Saatavilla: <<https://www.mv.helsinki.fi/home/reunamo/opetus/spssohje.htm>>. Luettu 10.10.2019.
- Ritala-Koskinen, Aino (1993): Onko uusperheestä perheeksi? Tutkimus uusperheen kulttuurisesta kuvasta suomalaisten naisten- ja perhelehtien konstruoimana. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

- Ronkainen, Suvi, Anne Karjalainen & Sirpa Mertala: Graafisen kyselylomakkeen suunnittelu. Teoksessa Ronkainen, Suvi & Karjalainen, Anne (toim.): Sähköä kyselyyn!: web-kysely tutkimuksessa ja tiedonkeruussa. Lapin yliopisto, Rovaniemi 2008, 31–41.
- Ruoppila, Isto: Elämänkulun teoria perhetutkimuksessa. Teoksessa Jallinoja, Riitta, Helena Hurme ja Kimmo Jokinen (toim.): Perhetutkimuksen suuntauksia. Gaudeamus, Helsinki 2014, 99–122.
- Salmi, Venla (2012): Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2012. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 113. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Scharf, Miri, Shmuel Shulman & Limor Avigad-Spitz (2005): Sibling Relationships in Emerging Adulthood and in Adolescence. *Journal of Adolescent Research*, 20(1), 64–90.
- Schnohr, C. W., S. Kreiner, E. P. Due, C. Currie, W. Boyce & F. Diderichsen, (2008): Differential item functioning of a family affluence scale: Validation study on data from HBSC 2001/02. *Social Indicators Research*, 89(1), 79–95.
- Scott, John (2001): *Power*. Cambridge: Polity.
- Sherwin-White, Susan (2007): Freud on brothers and sisters: A neglected topic. *Journal of Child Psychotherapy*, 33(1), 4–20.
- Sotkanet.fi. Tilasto- ja indikaattoripankki. Terveys- ja hyvinvoinnin laitos.

- Stewart, Robert, Andrea Kozak, Lynn Tingley, Jean Goddard, Elissa Blake & Wendy Cassel (2001): Adult sibling relationships: Validation of a typology. *Personal Relationships*, 8(3), 299–324.
- Stocker, Clare, Richard Lanthier & Wyndol Furman (1997): Sibling relationships in early adulthood. *Journal of Family Psychology*, 11(2), 210–221.
- Sturgess, Wendy, Judy Dunn & Lisa Davies (2001): Young children's perceptions of their relationships with family members: Links with family setting, friendships, and adjustment. *International Journal of Behavioral Development*, 25(6), 521–529.
- Suomen perustuslaki 1999/731. Ajantasainen lainsäädös.
- Taanila, Aki (2012): SPSS: Kahden riippumattoman otoksen vertailu. Web-sivu. Saatavilla: <<https://tilastoapu.wordpress.com/tag/kahden-riippumattoman-otoksen-t-testi/>>. Luettu 26.11.2019.
- Tafoya, Melissa & Hamilton, Mark (2012): Relational Dynamics and the Expression of Aggression and Comforting Between Siblings. *Journal of Language and Social Psychology*, 31(1), 49–74.
- Tervakoski, Noora (2018): Katse sisaruuteen. Sisaruuden tukeminen sosiaalityössä. Julkaisematon sosiaalityön kandidaatintutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2019): Kouluterveyskysely 2017 ja 2019. Web-sivu. Saatavilla: <<https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tutkimustuloksia>>. Luettu 3.12.2019.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos (2019): Lapsen kaltoinkohtelu. Web-sivu. Saatavilla:

<https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/vakivallan-ehkaisy/lapsen-kaltoinkohtelu>. Luettu 26.11.2019.

Teven, Jason, Matthew Martin & Nicholas Neupauer (1998): Sibling relationships: Verbally aggressive messages and their effect on relational satisfaction. *Communication Reports*, 11(2), 179–186.

Suomen virallinen tilasto: Perheet 2018. Tilastokeskus.

Tippett, Neil & Dieter Wolke (2015): Aggression between siblings: Associations with the home environment and peer bullying. *Aggressive Behavior*, 41(1), 14–24.

Tompsett, Carolyn, Annette Mahoney & Jennifer Lackey (2018): Sibling Aggression Among Clinic-Referred Children and Adolescents. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 47(6), 941–953.

Trivers, Robert (1974): Parent-offspring conflict. *Integrative and Comparative Biology*, 14(1), 249–264.

Tucker, Corinna, David Finkelhor, Heather Turner & Anne Shattuck (2013): Association of Sibling Aggression With Child and Adolescent Mental Health. *Pediatrics*, 132(1), 79–84.

Tucker, Corinna & Updegraff, Kimberly (2010): Who's the Boss? Patterns of Control in Adolescents' Sibling Relationships. *Family Relations*, 59(5), 520–532.

Tucker, Corinna, Karen Van Gundy, Desireé Wiesen-Martin, Erin Hiley Sharp, Cesar Rebellon & Nena Stracuzzi (2015): Proactive and Reactive Sibling Aggression

and Adjustment in Adolescence. *Journal of Interpersonal Violence*, 30(6), 965–987.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2009): Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakkoarvioinnin järjestämiseksi. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta.

Tyyskä, Auri (2018): Sisarusväkivalta–perheväkivallan unohdettu ulottuvuus: Kirjallisuuskatsaus ja kehittämistyö. Julkaisematon opinnäytetyö. Laurea-ammattikorkeakoulu.

Updegraff, Kimberly, Susan McHale & Ann Crouter (2002): Adolescents' Sibling Relationship and Friendship Experiences: Developmental Patterns and Relationship Linkages. *Social Development*, 11(2), 182–204.

Updegraff, Kimberly, Shawna Thayer, Shawn Whiteman, Donna Denning & Susan McHale (2005): Relational Aggression in Adolescents' Sibling Relationships: Links to Sibling and Parent-Adolescent Relationship Quality. *Family Relations*, 54(3), 373–385.

Valli, Raine (2015): Johdatus tilastolliseen tutkimukseen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Valli, Raine: Paperinen kyselylomake. Teoksessa Valli, Raine & J. Aaltola (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. PS-Kustannus. Jyväskylä 2015, 84–108.

Valli, Raine & Perkkilä, Päivi: Nettikyselyt ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa Valli, Raine & J. Aaltola (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. 2015, 109–120.

- van Berkel, Sheila, Marleen Groeneveld, Lotte van der Pol, Joyce Endendijk, Elizabeth Hallers-Haalboom, Marian Bakermans-Kranenburg & Judi Mesman (2017): No! don't touch the toys: Preschoolers' discipline towards their younger siblings. *Infant and Child Development*, 26(6).
- Vehkalahti, Kaisa, Niina Rutanen, Hanna Lagström & Tarja Pösö: Kohti eettisesti kestävä lasten ja nuorten tutkimusta. Teoksessa Lagström, Hanna, Tarja Pösö, Niina Rutanen ja Kaisa Vehkalahti (toim.): Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Nuorisotutkimusverkosto. Helsinki 2010, 10–24.
- Westwood, Sallie (2002): *Power and the social*. London: Routledge.
- Whipple, Ellen & Finton, Sara (1995): Psychological maltreatment by siblings: An unrecognized form of abuse. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 12(2), 135–146.
- Wiehe, Vernon (1997): *Sibling abuse: Hidden physical, emotional, and sexual trauma*. Thousand Oaks, Calif.; London: SAGE.
- Wojciak, Armeda (2017): 'It's complicated.' Exploring the meaning of sibling relationships of youth in foster care. *Child & Family Social Work*, 22(3), 1283–1291.
- Wrong, Dennis (2017): *Power: Its forms, bases and uses*. London: Routledge.
- Ylätaalo, Oona. (2019): *Satuttava sisarus. Sisällönanalyysi sisarusten välistä väkivaltaa kokeneiden viesteistä internetin keskustelupalstoilla*. Julkaisematon pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto.

LIITE 1: Aineiston keräämisessä käytetty kyselylomake

Nuorten sisarussuhteet

Tutkimukseen osallistuminen

Tämä kysely on osa sosiaalityön opinnoissani tekemääni pro gradu -tutkielmaa liittyen **nuorten sisarussuhteisiin ja niissä tapahtuviin toista vahingoittaviin tekoihin**. Vastauksista muodostuu aineisto, jonka avulla selvitän esimerkiksi sitä, millaisia sisarussuhteita nuorilla on ja kuinka usein toisen vahingoittamista sisarussuhteissa tapahtuu. Tutkimus on tärkeää, jotta voitaisiin ymmärtää nuorten sisarussuhteita paremmin sekä ehkäistä sisarussuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa.

Mikäli sinulla ei ole sisaruksia, voit vastata kyselyyn, mutta kysely on sinulle lyhyempi. **Jos olet epävarma, kenet lasketaan sisarukseksi**, voit aloittaa kyselyn ja edetä sen mukaisesti, sillä kysymyksissä selitetään kuka on sinulle sisarus. Tarkoituksena kuitenkin on, että kaikki sellaiset henkilöt, jotka koet sisaruksiksi, katsotaan myös tutkimuksessa sinun sisaruksiksesi. Sisarus voi olla sinulle sisko, veli tai muunsukupuolinen sisarus.

Kyselyyn vastaaminen on täysin vapaaehtoista, ja voit keskeyttää vastaamisen missä tahansa vaiheessa. Jos et halua täyttää lomaketta tai haluat jättää sen kesken, ei sinulle koidu näistä mitään seuraamuksia enkä saa tietää oletko täyttänyt lomakkeen vai et.

Kysymyslomakkeessa on **30 kysymystä** ja sen **täyttäminen kestää noin 20 minuuttia**.

Pidän tärkeänä huolehtia sinun tunnistamattomuudestasi ja turvallisuudestasi. **Vastaaminen tapahtuu nimettömänä**. Kyselyssä kysytään sinun kouluasi ja luokkaasi, mutta en käytä näitä tietoja sinun tunnistamiseesi. Olet saanut minulta paperilapulla tunnustekoodin, mutta en pysty tietämään kenellä mikäkin koodi on.

Tutkimukseni tulokset julkaistaan tutkielmassani keväällä 2019. Tutkielmassa **ei käsitellä yksittäisten nuorten vastauksia**, vaan niistä tehdään yleistyksiä ja yhteenvetoja.

Aineistoa säilytetään turvallisesti ja salasanasuojattuna siten, etteivät ulkopuoliset pääse siihen käsiksi. Tutkimukseni jälkeen **aineisto arkistoidaan** eli tallennetaan myöhempiä tutkimuksia tai opetuskäyttöä varten. Tällöin siitä muunnetaan tai poistetaan sellaiset tiedot, jotka voisivat auttaa tunnistamaan sinut vastauksista. **Alkuperäiset vastaukset tuhoetaan turvallisesti tämän jälkeen**.

Huomioithan, että kyselyssä kysytään onko erilaisia henkisen tai ruumiillisen vahingoittamisen tekoja tapahtunut sinun sisarussuhteissasi. Kysymykset voivat tuntua ikäviltä. **Mikäli epäilet, että aihe voi aiheuttaa itsessäsi kohtuutonta ahdistusta tai muuta pahaa oloa, kannattaa sinun harkita kyselyyn vastaamista**. Kyselyn lopussa saat vielä ohjeistusta siitä, kehen voit olla yhteyksissä, mikäli kyselyn täyttäminen tuottaa sellaisia ajatuksia tai tuntemuksia, joista haluat keskustella jälkikäteen.

Toivon kuitenkin, että kokisit myönteisenä mahdollisuuden kertoa mielipiteesi liittyen sisarussuhteisiisi. Olen kiinnostunut siitä, millaisena koet sisarussuhteesi ja millaista vahingoittamista olet tai et ole niissä kokenut. **Arvostan sinun henkilökohtaista kokemustasi, ja pidän tärkeänä sitä, että tulet kuulluksi**.

Tietosuoja-asetuksen mukaisesti **vastauksistasi syntyy henkilörekisteri**, vaikka täytät kyselyn nimettömänä. Tämä johtuu siitä, että kyselyssä kysytään perheeseen eli sisarussuhteisiin liittyviä henkilökohtaisia asioita. Sinun oikeutenasi on, että **voit saamallasi tunnustekoodilla myöhemmin tarkastaa, muuttaa tai poistaa tietosi henkilörekisteristä. Pidäthän koodin tallessa, etkä luovuta sitä muille**. Henkilörekisterin syntymisen vuoksi olen kirjoittanut virallisen tietosuojailmotuksen, jonka olet saanut viestinä Wilman kautta. Olen kertonut tässä tärkeimmät seikat tutkimukseen osallistumisen kannalta, mutta **pyydän sinua tutustumaan myös tietosuojailmoitukseen**. Voit avata sen tästä linkistä: <https://drive.google.com/file/d/1r6W4-Lr1YhxImBLtQv2NoZCC5zV9ohIG/view?usp=sharing>

Tällä ensimmäisellä sivulla voit antaa suostumuksesi osallistua tutkimukseen, ja sinun on annettava myönteinen suostumus voidaksesi siirtyä varsinaisiin kysymyksiin. Mikäli et halua osallistua tutkimukseen, älä anna suostumustasi.

Antamillasi vastauksilla ei ole sinulle minkäänlaisia seuraamuksia. Toivon, että vastaisit kyselyyn mahdollisimman totuudenmukaisesti. Minä lupaan huolehtia siitä, että se on sinulle turvallista.

Olen ymmärtänyt yllä olevan ohjeistuksen ja suostun vapaaehtoisesti osallistumaan tutkimukseen. Ymmärrän ja suostun siihen, että vastauksiani voidaan käyttää tutkimusaineistossa sekä myöhemmin arkistoitavassa tunnistettomassa aineistossa. *

HUOM! Vastaamalla "ei", kysely päättyy.

kyllä

ei

Päivämäärä *

Muodossa päivä.kuukausi.vuosi

Päivitetty 5.10.2018

Kyselyn aloittaminen

1. Kirjoita tähän saamasi tunnistevain sellaisena kuin se lapussasi lukee *

Tarkista, että olet kirjoittanut koodin oikein.

2. Kirjoita tähän käymäsi koulun nimi *

Esimerkiksi Kissalan koulu

3. Kirjoita tähän luokkasi tunnus *

Esimerkiksi 9A

4. Minulla on sisarus tai sisaruksia *

Mikäli epäröit: Sisaruksiksi voidaan laskea sisarukset, joiden kanssa sinulla on yhteiset vanhemmat tai yksi yhteinen vanhempi, adoptiosisarukset, vanhempasi puolison lapset, sijaisperheen lapset, perheeseesi sijoitetut lapset tai muulla tavalla sisaruksiksi kokemasi sisarukset.

kyllä

ei

Sisaruksen valinta kyselyä varten

LUE TÄMÄ OHJEISTUS HUOLELLA! Seuraaviin osioihin vastataan **vain yhdestä sisaruksestasi**.

Valitse sisaruksistasi se, jonka kanssa sinulla on **eniten riitoja, erimielisyyksiä tai yhteenottoja**. Jos sinulla on yksi sisarus, vastaa hänestä.

Tärkeämpää on, että valitset yhden sisaruksen, ei se, kuka hän sisaruksistasi on.

5. Valitsemani sisarus on

Tyttö/Nainen

Poika/Mies

Muu

6. Valitsemani sisaruksen ikä

vuotta

7. Valitsemani sisarus on

Minua vanhempi

Minua nuorempi

Kaksonen, kolmonen tai muu monikkosisarus

8. Valitsemani sisarus on

- Täyssisarus = Kaksi samaa biologista vanhempaa
- Puolisisarus = Yksi yhteinen biologinen vanhempi
- Puolisisarus = Ei yhteisiä biologisia vanhempia
- Sijaisisarus
- Adoptioisarus
- Muu sisarus, mikä?

9, Sisarukseni asuinpaikka

- Asumme samassa kodissa
- Asumme osan ajasta samassa ja osan ajasta eri kodeissa
- Asumme eri kodeissa emmekä ole koskaan asuneet yhdessä
- Asumme eri kodeissa, mutta olemme joskus asuneet yhdessä

Sisarussuhde

Vastaa näihin kysymyksiin nyt sisarussuhteesta **sen sisaruksen kanssa, jonka valitsit** edellisessä osassa.

10. Kuinka hyvin seuraavat väittämät kuvaavat sinun ja sisaruksesi suhdetta?

	Täysin eri mieltä	Jonkin verran eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jonkin verran samaa mieltä	Täysin samaa mieltä	En osaa/halua sanoa
Sisarukseni on minulle tärkeä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Huolehdimme toisistamme	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sisarukseni on minulle kuin ystävä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sisarukseni ärsyttää minua	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sisarukseni saa enemmän huomiota vanhemmillani kuin minä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Haluan viettää aikaa sisarukseni kanssa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sisarukseni käyttäytyminen saa minut suuttumaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Minun on helppo kertoa sisarukselle ajatuksistani tai tunteistani	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Voin luottaa sisarukseeni	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sisarukseni on minulle yhdentekevä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Osoitan sisarukselleni välittäväni hänestä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Toivoisin, ettei sisarustani olisi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Minun on vaikea keksiä puhuttavaa sisarukseni kanssa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Olen kateellinen sisarukselleni	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Minulla ja sisaruksellani on paljon yhteistä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Minun on hyvä olla sisarukseni seurassa	☐	☐	☐	☐	☐	☐

11. Merkitse kaikki ne sanat, jotka kuvaavat sinun ja sisaruksesi suhdetta tai tuntemuksiasi sisarustasi kohtaan

☐ Rakkaus	☐ Etäisyys	☐ Ärsyyntyneisyys	☐ Tyytyväisyys
☐ Viha	☐ Ystävyys	☐ Inho	☐ Huolestuneisuus
☐ Läheisyys	☐ Ilo	☐ Pelko	☐ Pettymys
☐ Kateus	☐ Suru	☐ Turvallisuus	☐ Onnellisuus

Sisarussuhde

Vastaa näihin kysymyksiin jälleen sisarussuhteesta **sen sisaruksen kanssa, jonka valitsit** aiemmin.

13. Kuinka hyvin seuraavat väittämät kuvaavat sitä, miten sisaruksesi yleensä toimii sinun kanssasi?

	Täysin eri mieltä	Jonkin verran eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jonkin verran samaa mieltä	Täysin samaa mieltä	En osaa/halua sanoa
Sisarukseni huolehtii minusta vanhempieni ollessa poissa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sisarukseni auttaa minua kotitehtävissä tai kotitöissä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Riidellessä tai erimielisyyksissä sisarukseni yrittää löytää molemmille sopivan ratkaisun	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sisarukseni kiukuttelee tai huutaa saadakseen tahtonsa läpi ollessani eri mieltä sisarukseni kanssa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sisarukseni huolehtii siitä, että noudatan sääntöjä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ollessamme eri mieltä sisarukseni pystyy vakuuttamaan minut puolellessa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sisarukseni käskyttää tai pomottaa minua	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sisarukseni kantelee minusta vanhemmilleni	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kun riitelemme, sisarukseni antaa minulle periksi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sisarukseni lahjoo tai palkitsee minua toimimaan, kuten hän haluaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Riidellessämme sisarukseni mököttää tai pitää mykkäkoulua minulle saadakseni minut pyytämään anteeksi tai myöntämään olevani väärässä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kun teemme sisarukseni kanssa jotain yhdessä, teemme niin kuin hän haluaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Sisarusten välillä tapahtuvat toista vahingoittavat teot

Joskus sisarusten välillä tapahtuu tekoja, jotka vahingoittavat toista. Niiden tapahtuminen ei tarkoita sitä, että sisarussuhde olisi huono tai etteivät sisarukset välittäisi toisistaan. Näitä vahingoittavia tekoja voi tapahtua molemminpuolisesti tai vain toisen sisaruksen osalta. Kysymysteni tarkoituksena ei ole arvostella sinun sisarussuhdettasi, vaan olen kiinnostunut tietämään onko, ja millä tavalla, tällaisia tekoja tapahtunut sinun sisarussuhteessasi sen **sisaruksen kanssa, jonka valitsit edellä**.

Kysyn ensin henkisesti vahingoittavista tai uhkaavista teoista ja sen jälkeen ruumiillisesti vahingoittavista tai uhkaavista teoista.

Muistathan, että vastaat kyselyyn nimettömänä, ja voit vastata täysin rehellisesti ilman minkäänlaisia seuraamuksia.

Sisarussuhteessa tapahtuvat henkisesti vahingoittavat tai uhkaavat teot

Henkisesti vahingoittavien tekojen tarkoitus on tuottaa toiselle pahaa mieltä, ahdistusta tai pelkoa. Pohdi kysymykseen vastatessasi **tahallisia tekoja** eli sellaisia, jotka sisaruksesi on ymmärtänyt tekevänsä.

Ensin kysyn sellaisista henkisesti vahingoittavista tai siihen tarkoitetuista teoista, joita sisaruksesi on kohdistanut sinuun. Muistathan, että voit turvallisesti vastata kysymyksiin rehellisesti. Vastaa edellä **valitsemastasi yhdestä sisaruksesta**.

14. Onko sisaruksesi koskaan

	Kyllä, viimeisen kahden kuukauden aikana	Kyllä, yli kaksi kuukautta sitten	Ei koskaan	En osaa/halua sanoa
nimitellyt tai pilkannut sinua tai käyttäytynyt muuten loukkaavasti sinua kohtaan?	☐	☐	☐	☐
vähätellyt sinun taitojasi, kohdellut kuin olisit typerä tai kuin et osaisi mitään?	☐	☐	☐	☐
nöyryyttänyt sinua tai tehnyt sinut naurunalaiseksi?	☐	☐	☐	☐
pelotellut tai uhkaillut sinua sanallisesti?	☐	☐	☐	☐
pyrkinyt estämään sinua viettämästä aikaa sinulle tärkeiden ihmisten kanssa, uhannut hylätä sinut tai katkaissut ilman hyvää syytä teidän välisen yhteydenpidon?	☐	☐	☐	☐
levittänyt sinusta valheita tai jakanut sinusta kiusaamistarkoituksessa noloja kuvia tai viestejä muille?	☐	☐	☐	☐
tahallisesti rikkonut sinun tavaroitasi?	☐	☐	☐	☐
osoittanut, että olet arvoton, että olisi parempi olla ilman sinua tai toivonut, ettei sinua olisi olemassa?	☐	☐	☐	☐

Tarkentavat kysymykset

Kerroit, että sisaruksesi on

nimitellyt tai pilkannut sinua tai käyttäytynyt muuten loukkaavasti sinua kohtaan

vähätellyt sinun taitojasi, kohdellut kuin olisit typerä tai kuin et osaisi mitään.

nöyryyttänyt sinua tai tehnyt sinut naurunalaiseksi

pelotellut tai uhkaillut sinua sanallisesti

pyrkinyt estämään sinua viettämästä aikaa sinulle tärkeiden ihmisten kanssa, uhannut hylätä sinut tai katkaissut ilman hyvää syytä teidän välisen yhteydenpidon

levittänyt sinusta valheita tai jakanut sinusta kiusaamistarkoituksessa noloja kuvia tai viestejä muille

tahallisesti rikkonut sinun tavaroitasi

osoittanut, että olet arvoton, että olisi parempi olla ilman sinua tai toivonut, ettei sinua olisi olemassa

15. Arvioi kuinka usein sellaisia tilanteita, joissa sisaruksesi on käyttäytynyt sinua kohtaan näillä kertomillasi tavoilla, on tapahtunut viimeisen vuoden aikana. Vastaa vaihtoehto, joka on lähimpänä.

- Joka päivä
- Joka viikko
- Joka kuukausi
- Kerran tai joitakin kertoja vuodessa
- En osaa/halua sanoa

Henkisen vahingoittamisen teot

Seuraavaksi kysyn sellaisista henkisesti vahingoittavista tai siihen tarkoitetuista teoista, joita sinä olet kohdistanut sisarukseesi. Voit edelleen vastata rehellisesti kysymyksiin, vastauksiasi ei voida yhdistää juuri sinuun eikä niillä ole sinulle minkäänlaisia seuraamuksia. Vastaa jälleen aiemmin valitsemastasi **yhdestä sisaruksesta**.

17. Oletko koskaan

	Kyllä, viimeisen kahden kuukauden aikana	Kyllä, yli kaksi kuukautta sitten	En koskaan	En osaa/halua sanoa
nimitellyt tai pilkannut sisarustasi tai käyttäytynyt muuten loukkaavasti häntä kohtaan?	☐	☐	☐	☐
vähätellyt sisaruksesi taitojasi, kohdellut häntä kuin hän olisi typerä tai kuin hän ei osaisi mitään?	☐	☐	☐	☐
nöyryyttänyt sisarustasi tai tehnyt hänet naurunalaiseksi?	☐	☐	☐	☐
pelotellut tai uhkaillut sisarustasi sanallisesti?	☐	☐	☐	☐
pyrkinyt estämään sisarustasi viettämästä aikaa hänelle tärkeiden ihmisten kanssa, uhannut hylätä hänet tai katkaissut ilman hyvää syytä teidän välisen yhteydenpidon?	☐	☐	☐	☐
levittänyt sisaruksestasi valheita tai jakanut hänestä kiusaamistarkoituksessa noloja kuvia tai viestejä muille?	☐	☐	☐	☐
tahallisesti rikkonut sisaruksesi tavaroita?	☐	☐	☐	☐
osoittanut sisaruksellesi, että hän on arvoton, että olisi parempi olla ilman häntä tai kertonut toivovasi, ettei häntä olisi olemassa?	☐	☐	☐	☐

Tarkentavat kysymykset**Kerroit, että olet**

nimitellyt tai pilkannut sisarustasi tai käyttäytynyt muuten loukkaavasti häntä kohtaan

vähätellyt sisaruksesi taitojasi, kohdellut kuin hän olisi typerä tai kuin hän ei osaisi mitään

nöyryyttänyt sisarustasi tai tehnyt hänet naurunalaiseksi

pelotellut tai uhkaillut sisarustasi sanallisesti

pyrkinyt estämään sisarustasi viettämästä aikaa hänelle tärkeiden ihmisten kanssa, uhannut hylätä hänet tai katkaissut ilman hyvää syytä teidän välisen yhteydenpidon

levittänyt sisaruksestasi valheita tai jakanut hänestä kiusaamistarkoituksessa noloja kuvia tai viestejä muille

tahallisesti rikkonut sisaruksesi tavaroita

osoittanut, että sisaruksesi on arvoton, että olisi parempi olla ilman häntä tai kertonut toivovasi, ettei häntä olisi olemassa

18. Arvioi kuinka usein sellaisia tilanteita, joissa sisaruksesi on käyttäytynyt sinua kohtaan näillä kertomillasi tavoilla, on tapahtunut viimeisen vuoden aikana. Vastaa vaihtoehto, joka on lähimpänä.

- Joka päivä
- Joka viikko
- Joka kuukausi
- Kerran tai joitakin kertoja vuodessa
- En osaa/halua sanoa

Sisarussuhteessa tapahtuvat ruumiillisesti vahingoittavat tai uhkaavat teot

Tässä osassa kysyn sinun kokemuksistasi sisarussuhteissa tapahtuneista ruumiillisesti vahingoittavista tai uhkaavista teoista. Näiden tekojen tarkoitus on tuottaa toiselle kipua, ruumiillista vahinkoa tai niiden uhkaa.

Pohdi kysymykseen vastatessasi **tahallisia tekoja** eli sellaisia, joita sisaruksesi ei ole tehnyt vahingossa. Esimerkiksi ohimennessä vahingossa tönäisy tai käden osuminen eivät ole tahallisia tekoja, mutta suutuksissa lyöminen lasketaan tahalliseksi, vaikka sisarus olisi siitä myöhemmin pahoillaan ja kutsuisi sitä vahingoksi.

Seuraavaksi kysyn sellaisista ruumiillisesti vahingoittavista tai siihen tarkoitetuista teoista, joita sisaruksesi on kohdistanut sinuun. Voit edelleen pitää mielessä, että vastauksesi pysyvät salassa. Vastaa **samasta sisaruksesta** kuin aiemmissa kysymyksissä.

19. Onko sisaruksesi koskaan

	Kyllä, viimeisen kahden kuukauden aikana	Kyllä, yli kaksi kuukautta sitten	Ei koskaan	En osaa/halua sanoa
läpsäissyt, läpsinyt, nipistänyt tai nipistellyt sinua satuttavasti?	☐	☐	☐	☐
heittänyt tai lyönyt sinua esineellä satuttavasti?	☐	☐	☐	☐
tönäissyt tai töninyt sinua, puskenut sinut maahan tai kaatanut sinut tahallisesti?	☐	☐	☐	☐
potkaissut tai potkinut sinua tahallisesti ja satuttavasti?	☐	☐	☐	☐
tahallisesti lyönyt sinua kädellä, ilman välinettä?	☐	☐	☐	☐
käynyt sinuun käsiksi satuttavasti tai uhkaavasti, esimerkiksi tarttunut, raapinut, kiskonut hiuksista tai purrut?	☐	☐	☐	☐
tukehduttanut tai kuristanut sinua?	☐	☐	☐	☐
uhannut sinua veitsellä, aseella tai muulla vaarallisella esineellä?	☐	☐	☐	☐
uhannut sinua muulla vahingoittamisella, esimerkiksi lyöminen, tönäiseminen, käsiksi käyminen?	☐	☐	☐	☐
vahingoittanut sinua veitsellä, aseella tai muulla vaarallisella esineellä?	☐	☐	☐	☐

Tarkentavat kysymykset**Kerroit, että sisaruksesi on**

läpsäissyt, läpsinyt, nipistänyt tai nipistellyt sinua satuttavasti

heittänyt tai lyönyt sinua esineellä satuttavasti

tönäissyt tai töninyt sinua, puskenut sinut maahan tai kaatanut sinut tahallisesti

potkaissut tai potkinut sinua tahallisesti ja satuttavasti

tahallisesti lyönyt sinua kädellä, ilman välinettä

käynyt sinuun käsiksi satuttavasti tai uhkaavasti, esimerkiksi tarttunut, raapinut, kiskonut hiuksista tai purrut

tukehduttanut tai kuristanut sinua

uhannut sinua veitsellä, aseella tai muulla vaarallisella esineellä

uhannut sinua muulla vahingoittamisella, esimerkiksi lyöminen, tönäiseminen, käsiksi käyminen

vahingoittanut sinua veitsellä, aseella tai muulla vaarallisella esineellä

20. Arvioi kuinka usein sellaisia tilanteita, joissa sisaruksesi on käyttäytynyt sinua kohtaan näillä kertomillasi tavoilla, on tapahtunut viimeisen vuoden aikana. Vastaa vaihtoehto, joka on lähimpänä.

- Joka päivä
- Joka viikko
- Joka kuukausi
- Kerran tai joitakin kertoja vuodessa
- En osaa/halua sanoa

Ruumiillisen vahingoittamisen teot

Seuraavaksi kysyn sellaisista ruumiillisesti vahingoittavista tai siihen tarkoitetuista teoista, joita sinä olet kohdistanut sisarukseesi. Muistathan, että vastauksesi pysyvät salassa eikä niistä koidu sinulle seuraamuksia. Vastaa näihin kysymyksiin edelleen samasta yhdestä sisaruksesta.

21. Oletko koskaan

	Kyllä, viimeisen kahden kuukauden aikana	Kyllä, yli kaksi kuukautta sitten	En koskaan	En osaa/halua sanoa
läpäissyt, läpsinyt, nipistänyt tai nipistellyt sisarustasi satuttavasti?	☐	☐	☐	☐
heittänyt tai lyönyt sisarustasi esineellä satuttavasti?	☐	☐	☐	☐
tönäissyt tai töninyt sisarustasi, puskenut hänet maahan tai kaatanut hänet tahallisesti?	☐	☐	☐	☐
potkaissut tai potkinut sisarustasi tahallisesti ja satuttavasti?	☐	☐	☐	☐
tahallisesti lyönyt sisarustasi kädellä, ilman välinettä?	☐	☐	☐	☐
käynyt sisarukseesi käsiksi satuttavasti tai uhkaavasti, esimerkiksi tarttunut, raapinut, kiskonut hiuksista tai purrut?	☐	☐	☐	☐
tukehduttanut tai kuristanut sisarustasi?	☐	☐	☐	☐
uhannut sisarustasi veitsellä, aseella tai muulla vaarallisella esineellä?	☐	☐	☐	☐
uhannut sisarustasi muulla vahingoittamisella, esimerkiksi lyöminen, tönäiseminen, käsiksi käyminen?	☐	☐	☐	☐
vahingoittanut sisarustasi veitsellä, aseella tai muulla vaarallisella esineellä?	☐	☐	☐	☐

Tarkentavat kysymykset**Kerroit, että olet**

läpäissyt, läpsinyt, nipistänyt tai nipistellyt sisarustasi satuttavasti

heittänyt tai lyönyt sisarustasi esineellä satuttavasti

tönäissyt tai töninyt sisarustasi, puskenut hänet maahan tai kaatanut hänet tahallisesti

potkaissut tai potkinut sisarustasi tahallisesti ja satuttavasti

tahallisesti lyönyt sisarustasi kädellä, ilman välinettä

käynyt sisarukseesi käsiksi satuttavasti tai uhkaavasti, esimerkiksi tarttunut, raapinut, kiskonut hiuksista tai purrut

Taustatiedot**24. Olen**

- Tyttö
- Poika
- Muu

25. Sisarustesi lukumäärä

Kirjoita sisarustesi määrä numeroina

Minulla on sisarusta

26. Minulla on

Valitse kaikki vaihtoehdot, jotka sopivat sinuun

- Vähintään yksi täyssisarus, jonka kanssa minulla on kaksi yhteistä biologista vanhempaa
- Vähintään yksi puolisisarus, jonka kanssa minulla on yksi yhteinen biologinen vanhempi
- Vähintään yksi puolisisarus, jonka kanssa minulla ei ole yhteisiä biologisia vanhempia
- Vähintään yksi sijaissisarus
- Vähintään yksi adoptiosisarus
- Vähintään yksi muu sisarus, mikä?

27. Minulla on

- Yksi tai useampi isosisarus
- Yksi tai useampi pikkusisarus
- Kaksonen, kolmonen tai muita monikkosisaruksia

28. Asun suurimman osan ajasta

- Vanhempieni kanssa
- Yhden vanhempani kanssa
- Yhden vanhempani ja hänen puolisonsa kanssa
- Muualla, missä?
- Sijaisperheessä tai sijaisvanhemman kanssa
- Perhekodissa tai laitoksessa
- En osaa/halua vastata

29. Sisarusteni määrä siinä kodissa, jossa asun suurimman osan ajasta

Kirjoita kodissasi asuvien sisarusten määrä numeroina

Mahdolliset lisätiedot

30. Haluatko kertoa enemmän sisarussuhteistasi tai niissä tapahtuneista vahingoittamisen teoista? Entä onko jokin henkisen tai ruumiillisen vahingoittamisen muoto, jota on tapahtunut sinun sisarussuhteessasi, mutta jota en ole osannut sinulta kysyä? Tähän voit halutessasi kertoa lisää ajatuksistasi.

Palaute kyselystä

Toivoisin, että antaisit palautetta kyselystä, jotta voisin jatkossa kehittyä. Voin hyödyntää palautettasi tutkielmassani kyselylomakkeen onnistuneisuutta pohtiessani.

Kuinka hyvin seuraavat väittämät pitävät paikkaansa?

	Täysin eri mieltä	Jonkin verran eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jonkin verran samaa mieltä	Täysin samaa mieltä	En osaa/halua sanoa
Kyselyn aihe on mielestäni tärkeä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sain riittävästi tietoa tutkimuksesta ja omien vastausteni käyttämisestä aineiston osana	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kysely oli sopivan pituinen täyttää	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ohjeet kyselyn täyttämiseksi olivat selkeät	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vastaaminen tuntui turvalliselta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kysymykset oli helppo ymmärtää	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tulin kuulluksi kyselyn kautta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kyselyn täyttäminen oli miellyttävää	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kysely oli pitkästyttävä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Koin kyselyn aiheen ikäväksi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kyselyn täyttäminen tuntui ahdistavalta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jos voisin palata tunnin alkuun ja valita uudestaan, en täyttäisi kyselyä	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Tähän voit vielä halutessasi antaa palautetta kyselystä tai perustella edellisiä vastauksiasi

Kyselyn täyttämisen jälkeen

Jos jokin kyselyssä ilmennyt asia jäi vaivaamaan sinua kyselyn aikana tai sen jälkeen, voit kertoa siitä jollekin turvalliselle aikuiselle. Samoin mikäli olet kokenut vahingoittamista sisarusuhteissasi, ja haluat pyytää siihen apua.

Hyviä vaihtoehtoja ovat vanhempasi tai muu läheinen, opettaja, koulukuraattori, kouluterveydenhoitaja, nuorisotyöntekijä, seurakunnan työntekijä tai sosiaalityöntekijä. Nimettömästi voit ottaa yhteyttä esimerkiksi Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja nuorten puhelimeen (p.116 111, ma–pe klo 14–20 ja la–su klo 17–20) tai Lasten ja nuorten chattiin Nuortennetti.fi-sivustolla. Mikäli koet välitöntä tarvetta jakaa huolesi, voit tulla kertomaan siitä myös minulle.

Tärkeimpänä **pyydän, ettet jäisi mieltä painavien tai huolestuttavien asioiden kanssa yksin**, vaan kertoisit niistä joko läheiselle tai ammattilaiselle.

Kiitokset kyselyyn vastaamisesta ja tutkimukseen osallistumisesta

Vastauksesi ansiosta pystyn tutkimaan nuorten sisarusuhteita ja niissä tapahtuvaa vahingoittamista. Tutkimukseni avulla voidaan lisätä ymmärrystä nuorten sisarusuhteista ja niiden merkityksistä nuoren elämässä.

Arvostan mielipidettäsi ja vaivannäköäsi tutkimukseni eteen!

HUOM! Painaessasi "*Palauta vastauksesi*"-nappia, **kysely päättyy** etkä enää pääse muuttamaan vastauksiasi lomakkeella. Mikäli haluat vielä muuttaa vastauksiasi, paina "*Edellinen*". Mikäli haluat poistaa vastauksesi tai muuttaa niitä, voit tehdä sen ottamalla yhteyttä minuun ja kertomalla koodiavaimesi. Yhteystietoni löytyvät sinulle Wilman kautta jaetusta tietosuojailmoituksesta.

» **Redirection to final page of KyselyNetti**

LIITE 2: Tiedotekirje nuorten huoltajille

Hyvä yhdeksäsluokkalaisen nuoren vanhempi/huoltaja!

Pyydän Teitä lukemaan huolella tämän nuoren tutkimukseen osallistumiseen liittyvän tiedotteen.

Olen Noora Tervakoski ja opiskelen sosiaalityötä Jyväskylän yliopistossa. Teen pro gradu -tutkielmaa, jossa olen kiinnostunut yhdeksäsluokkalaisten nuorten kokemuksista sisarusten välisestä väkivallasta.

Nuoresi luokka on valikoitunut otokseeni, mikä tarkoittaa sitä, että nuori voi vastata aineiston keräämiseen tarkoitettuun sähköiseen kysymyslomakkeeseeni. Kysymyslomakkeen täyttäminen tehdään koulupäivän aikana siihen varatulla oppitunnilla, ja sen täyttämiseen kuluu noin 20 minuuttia tai vähemmän, mikäli nuorella ei ole sisaruksia.

Tutkimukseen osallistuminen on nuorelle vapaaehtoista eikä osallistumattomuudesta koidu nuorelle seuraamuksia. Kerron nuorelle tiedotteessa mainitut seikat ennen hänen päätöstään osallistua. Nuori voi täyttää kysymyslomakkeen vain suostuessaan tutkimukseen osallistumiseen. Kannustan nuoria osallistumaan, sillä aineiston laajuus parantaa tutkimuksen luotettavuutta. Nuori voi kuitenkin tehdä vaihtoehtoista tekemistä lomakkeen täyttämisen sijaan.

Lomakkeessa pyydetään nuorta kuvaamaan nimettömästi yhtä sisarussuhdettaan erilaisten kysymysten avulla. Tutkimuksessa huomioidaan se, että nuorella voi olla monenlaisia sisaruksia. Mikäli nuorella ei ole sisaruksia, hän voi osallistua tutkimukseen, sillä se huomioidaan lomakkeessa.

Toivon, että nuorisi kokisi tutkimukseen osallistumisen myönteisenä ja tulevansa kuulluksi. Kysymyslomakkeessa kuitenkin kysytään erilaisista väkivallan muodoista, joita nuori on voinut sisarussuhteessaan kokea, jolloin on mahdollista, että lomakkeen täyttäminen herättää kielteisiä tunteita. Lomakkeen täyttämisen jälkeen nuorta muistutetaan eri tahoista, joihin hän voi olla tarvittaessa yhteyksissä. Lomakkeen täyttämisen voi myös keskeyttää missä vaiheessa tahansa ilman seuraamuksia. Mikäli katsotte, että nuorella on riski kokea erityisen suurta ahdistusta tai pahaa oloa kyselyyn vastaamisen vuoksi, voitte kieltää nuorta osallistumasta tutkimukseen. Kerron tästä lisää tiedotteen lopussa. Kyselyyn vastaamisen tarkoituksena on kuitenkin olla nuorelle turvallista.

Yksittäisen nuoren vastauksia ei aineistosta analysoida, vaan aineistosta tehdään yleistyksiä tai yhteenvetoja. Tutkielmassa ei paljasteta nuorista tunnistettavia tietoja. Aineisto pidetään salassa säilyttämällä sitä tietoturvalisessa aineistohallintaohjelmassa salasanan takana, ja sitä käytän vain minä ja mahdollisesti ohjauksellisesti tutkielmani ohjaaja sosiaalityön professori Mikko Mäntysaari. Mäntysaaren eläköitymiseen liittyvistä syistä tutkielmani ohjaaja saattaa vaihtua, tällöin uusi ohjaaja on Jyväskylän yliopiston alainen, ja hänellä on samoin mahdollisuus nähdä aineistoni ohjaukseni yhteydessä.

Alkuperäinen aineisto säilytetään siihen asti, että tutkimus on valmis, ja pro gradu -tutkielmasta on saatu hyväksytty arvosana. Tämä tapahtuu arvioiden helmikuussa 2019. Tämän jälkeen aineisto muutetaan tunnistamattomaksi, siten ettei yksittäisiä oppilaita pystytä vastauksista tunnistamaan. Tämä anonyymi aineisto arkistoidaan tutkimus- tai opetuskäyttöä varten. Arkistointi edesauttaa tieteen avoimuutta sekä tutkimusresurssien tehokasta käyttöä. Alkuperäinen aineisto tuhotaan tutkimuksen jälkeen.

Koska lomakkeessa kysytään koulua, luokkaa ja sisarussuhteeseen liittyviä tietoja, tietosuoja-asetuksen mukaan nuorten vastauksista syntyy henkilökisteri, vaikka nuori ei vastaa kyselyyn omalla nimellään. Henkilökisteristä on laadittu tietosuojailmoitus, jonka voitte lukea ohesta. Nuorella on oikeus pyytää omien tietojensa tarkastamista, muuttamista tai poistamista jälkikäteen siihen asti, kunnes alkuperäinen aineisto on tuhottu. Tämän vuoksi nuorelle jaetaan tunnistekoodi, jonka haltija ei ole minulle tutkijana tiedossa, jotta nuoren nimettömyys säilyy. Tällä tunnistekoodilla nuori voi tehdä edellä mainitut pyynnöt. Tämä tunnistekoodi tulisi pitää tallessa, ja sitä ei tulisi jakaa muille.

Nuoren vanhempana/huoltajana Teillä on mahdollisuus kieltää nuorta osallistumasta tutkimukseen. Kieltämisestä ei koidu nuorelle tai Teille minkäänlaisia seuraamuksia. Voitte ilmoittaa tästä kiellosta minulle joko sähköpostitse tai puhelimitse, mielellään kirjallisena. Ilmoitattehan yhteydenotossanne nuoren koko nimen, koulun ja luokan, jotta pystyn yhdistämään nuoren oikeaan luokkaan.

Kiittäen,

Noora Tervakoski

Sosiaalityön opiskelija, pro gradu -tutkielman tekijä, Jyväskylän yliopisto

Yhteystiedot

LIITE 3: Nuoren tiedote tutkimuksesta

Hyvä yhdeksäsluokkalainen nuori!

Olen Noora Tervakoski ja opiskelen sosiaalityötä Jyväskylän yliopistossa. Teen pro gradu -tutkielmaa, jossa tutkin yhdeksäsluokkalaisten nuorten kokemuksia sisarussuhteista ja sisarussuhteissa tapahtuvasta vahingoittamisesta.

Luokkasi on valikoitunut otokseeni, mikä tarkoittaa sitä, että voit vastata aineiston keräämiseen tarkoitettuun Internet-kysymyslomakkeeseen. Kysymyslomakkeen täyttäminen tehdään koulupäivän aikana siihen varatulla oppitunnilla, ja sen täyttämiseen kuluu noin 20 minuuttia tai vähemmän, mikäli sinulla ei ole sisaruksia. Lomakkeessa pyydetään sinua kuvaamaan nimettömästi yhtä sisarussuhdetta erilaisten kysymysten avulla.

Tutkimukseen osallistuminen on sinulle vapaaehtoista eikä osallistumattomuudesta koidu mitään seuraamuksia. Toivon, että osallistut tutkimukseen, sillä isompi osallistujamäärä parantaa tutkimukseni luotettavuutta. Voit kuitenkin tehdä vaihtoehtoista tekemistä lomakkeen täyttämisen sijaan.

Kerron sinulle tutkimuksesta lisää, kun kysely täytetään opettajan kanssa sovittuna ajankohtana. Tällöin voit päättää, haluatko osallistua tutkimukseen. Huoltajasi on kuitenkin voinut kieltää osallistumisesi etukäteen katsoessaan sen tarpeelliseksi, jolloin et valitettavasti voi osallistua.

Voit tutustua tutkimukseen tarkemmin etukäteen lukemalla tietosuojailmoituksen. Käymme siinä esitetyt asiat kuitenkin läpi, kun kysely täytetään, joten sinun ei tarvitse valmistautua. Voit halutessasi lukea tutkimukseen liittyvän tietosuojailmoituksen tästä linkistä: *linkki*

Kiittäen,

Noora Tervakoski

Sosiaalityön opiskelija, pro gradu –tutkielman tekijä, Jyväskylän yliopisto

Yhteystiedot

LIITE 4: Tutkimuksen tietosuojailmoitus

TIETEELLISEN TUTKIMUKSEN TIETOSUOJAILMOITUS

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO**TIETOSUOJAILMOITUS TUTKIMUKSESTA TUTKIMUKSEEN OSALLISTUVALLE JA
HÄNEN HUOLTAJALLEEN****25.09.2018****1. TUTKIMUKSEN NIMI, LUONNE JA KESTO**

Tutkimus koskee nuorten kokemuksia sisarusten välisestä väkivallasta. Tutkimus on kertaluontoinen, ja sen arvioitu valmistumisaika on helmikuussa 2019.

2. MIHIN HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELY PERUSTUU

Tutkittavien nimettömyydestä huolimatta osa tutkimuksessa kerättävistä tiedoista katsotaan henkilötiedoiksi, ja tästä syystä tutkimuksen aineistosta syntyy henkilörekisteri. Henkilötietojen käsittely perustuu seuraaviin:

EU:n yleinen tietosuoja-asetus, artikla 6, kohta 1:

rekisteröidyn suostumus

EU:n yleinen tietosuoja-asetus, artikkelat 6 ja 9:

rekisteröidyn nimenomainen suostumus

Henkilötietoja ei luovuteta ulkopuolisille eikä siirretä EU:n tai ETA:n ulkopuolelle.

3. TUTKIMUKSESTA VASTAAVAT TAHOT

Rekisterinpitäjä:

Jyväskylän yliopisto, Seminaarinkatu 15, PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto.
Vaihe (014) 260 1211, Y-tunnus 0245894-7. **Jyväskylän yliopiston tietosuojavastaava: tietosuoja@ju.fi, puh. 040 805 3297.**

Tutkimuksen vastuullinen johtaja:

Sosiaalityön professori
Mikko Mäntysaari
p. 040-5466780
mikko.j.mantysaari@ju.fi
Opinkivi, Keskussairaalantie 2, 40014 Jyväskylän yliopisto

Yhteyshenkilö:

Sosiaalityön opiskelija, pro gradu –tutkielman tekijä
Noora Tervakoski
Yhteystiedot
Opinkivi, Keskussairaalantie 2, 40014 Jyväskylän yliopisto

Tutkimuksen suorittajat:

Noora Tervakoski ja Mikko Mäntysaari sekä tutkielman ohjaajan mahdollisesti vaihtuessa kolmas henkilö, joka on sopimussuhteessa yliopistoon.

4. TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TARKOITUS

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millaisia vahingoittamisen muotoja yhdeksäsluokkalaiset nuoret ovat kokeneet sisarussuhteissaan. Lisäksi on tarkoitus selvittää miten nuoren sisarussuhteen piirteet sisarussuhteen laadun ja sisarusten välisen vallan suhteen ovat yhteyksissä väkivallan ilmenemiseen.

Tutkimukseen osallistuvat henkilöt, jotka käyvät yhdeksättä vuosiluokkaa. Sisaruksettomuutta ei pidetä poissulkukriteerinä. Tutkimukseen osallistuu noin 600 tutkittavaa.

5. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN KÄYTÄNNÖSSÄ

Tutkimukseen osallistuminen kestää noin yhden oppitunnin koulupäivän aikana.

Tutkimus toteutetaan siten, että nuori täyttää Internet-pohjaisen kyselylomakkeen käyttäen tietokonetta tai mobiilivälinettä. Aineiston kerääminen on sovittu järjestettäväksi koulupäivän aikana, eikä se vaadi toimia tutkittavalta. Tutkittavaa pyydetään kuitenkin säilyttämään hänelle jaettu tunnistekoodi omien tietojensa tarkastamista, muuttamista tai poistamista varten.

Tutkimukseen sisältyy yksi tapaaminen tutkijan kanssa, jolloin tutkittava täyttää kyselylomakkeen samanaikaisesti oman luokkansa kanssa opettajan kanssa etukäteen sovittuna ajankohtana.

6. TUTKIMUKSEN MAHDOLLISET HYÖDYT JA HAITAT TUTKITTAVILLE

Tutkimus tuottaa tietoa yhdeksäsluokkalaisten nuorten kokemasta sisarusten välisestä väkivallasta. Tutkimuksessa saadaan yhteiskunnallisesti ja nuoren aseman kannalta hyödyllistä tietoa nuorten omasta näkökulmasta.

Tutkimukseen osallistumisen hyödyt ja haitat ovat yksilöllisiä. On mahdollista, että nuori kokee myönteisiä tuntemuksia saadessaan jakaa kokemuksensa ja tullessaan kuulluksi. Väkivallan teeman käsittely voi kuitenkin saada aikaan myös ikäviä tai ahdistavia tuntemuksia. Tutkimuksessa nuoren tietoutta lisätään ohjeistamalla erilaisia yhteistyötahoja, jotka voivat auttaa tutkimukseen liittyvän ahdistuksen tai väkivaltakokemustensa käsittelyn kanssa.

7. HENKILÖTIETOJEN SUOJAAMINEN

Tutkimuksessa kerättyjä tietoja ja tutkimustuloksia käsitellään luottamuksellisesti tietosuojalainsäädännön edellyttämällä tavalla. Tutkittavan tietoja ei voida tunnistaa tutkimukseen liittyvistä tutkimustuloksista, selvityksistä tai julkaisuista.

Henkilötietojen suojaamiseksi käytetään seuraavia suojaustoimia

- tutkimuksella on vastuullinen johtaja tai siitä vastaava ryhmä
- henkilötietojen pseudonymisointi;
- henkilötietojen salaaminen;
- tietoturvalliset henkilötietojen käsittely-ympäristöt

Tutkimustuloksissa ja muissa asiakirjoissa tutkittavaan viitataan vain tunnustekoodilla. Tutkimuksessa ei käytetä tunnustekoodiavainta, joka mahdollistaisi tunnustekoodin yhdistämisen suoriin henkilötietoihin.

Tutkimusaineistoa säilytetään Jyväskylän yliopisto tutkimusaineiston käsittelyä koskevien tietoturvakäytänteiden mukaisesti.

8. TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimustulokset julkaistaan Tervakosken pro gradu –tutkielmassa. Niistä voidaan kirjoittaa myös artikkeleita. Tutkimustuloksia ei raportoida henkilökohtaisesti tai suoraan tutkimuksessa mukana oleville kouluille.

9. TUTKIMUKSEN KUSTANNUKSET JA TALOUDELLISET SELVITYKSET

Tutkimukseen osallistumisesta ei aiheudu tutkittavalle kustannuksia.

10. TUTKITTAVAN OIKEUDET

Tutkittavalla on oikeus kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen, kysyä missä tahansa vaiheessa lisätietoja tutkimuksesta, ja perua osallistumisensa tutkimukseen missä vaiheessa tahansa ilman, että keskeyttämisestä aiheutuu hänelle seuraamuksia.

Tutkittavalla on oikeus peruuttaa henkilötietojensa käsittelyyn antamansa suostumus, kun henkilötietojen käsittely perustuu suostumukseen.

Tutkittavalla on EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisesti oikeus

- tarkistaa itseään koskevat tiedot (artikla 15).
- tietojensa oikaisemiseen (artikla 16).
- tietojensa poistamiseen (artikla 17). Oikeus todennäköisesti estäisi tieteellisen tutkimuksen tai vaikeuttaisi sitä suuresti.
- käsittelyn rajoittamiseen (artikla 18).
- vastustaa henkilötietojensa käsittelyä (artikla 21) eli kieltää niiden käsittely.

Tutkittavalla on oikeus tehdä valitus Tietosuojavaltuutetun toimistoon, mikäli tutkittava katsoo, että häntä koskevien henkilötietojen käsittelyssä on rikottu voimassa olevaa tietosuojalainsäädäntöä. (lue lisää: <http://www.tietosuoja.fi>).

11. HENKILÖTIETOJEN SÄILYTTÄMINEN JA ARKISTOINTI

Rekisteriä säilytetään pseudonymisoituna eli nimettömänä tunnistekoodin Jyväskylän yliopiston käyttämässä collabRoom-palvelussa tai muussa vastaavassa tietoturvalisessä aineistohallintaohjelmassa, kunnes tutkimus on päättynyt ja Tervakosken pro gradu –tutkielmasta on saatu hyväksyttävä arvosana. Tämän jälkeen rekisteri arkistoidaan anonymisoituna eli siitä poistetaan sellaiset tiedot, jotka voivat edesauttaa yksittäisen henkilön tunnistamista.

Tutkittavasta kerätty tutkimusaineisto arkistoidaan tutkimuksen päätyttyä

pysyvästi. Suostumukseen perustuen tutkimusaineistoa on tarkoitus hyödyntää myös myöhemmissä tutkimuksissa tai opetuskäytössä.

Aineisto arkistoidaan anonyymina eli ilman henkilötietoja tutkija Noora Tervakoskelle tai, mikäli mahdollista, Yhteiskuntatieteelliseen tietoaarkistoon. Arkistoinnissa noudatetaan Yhteiskuntatieteellisen tietoaarkiston edellytyksiä.

12. REKISTERÖIDYN OIKEUKSIEN TOTEUTTAMINEN

Jos sinulla on kysyttävää rekisteröidyn oikeuksista, voit olla yhteydessä yliopiston tietosuojavastaavaan. Kaikki oikeuksien toteuttamista koskevat pyynnöt toimitetaan Jyväskylän yliopiston kirjaamoon. Kirjaamo ja arkisto, PL 35 (C), 40014 Jyväskylän yliopisto, puh. 040 805 3472, e-mail: kirjaamo(at)jyu.fi. Käyntiosoite: Seminaarinkatu 15 C-rakennus (Yliopiston päärakennus, 1. krs), huone C 140.

13. TUTKITTAVIEN VAKUUTUSTURVA

Jyväskylän yliopiston henkilökunta ja toiminta on vakuutettu. Vakuutus sisältää potilasvakuutuksen, toiminnanvastuuvakuutuksen ja vapaaehtoisen tapaturmavakuutuksen.

Tutkimuksissa tutkittavat on vakuutettu tutkimuksen ajan ulkoisen syyn aiheuttamien tapaturmien, vahinkojen ja vammojen varalta. Tapaturmavakuutus on voimassa mittauksissa ja niihin välittömästi liittyvillä matkoilla.

LIITE 5: Sisarussuhteen laadun väittämät ja niiden keskinäiset korrelaatiot

Suhteen laadun väittämien keskiarvot

	N	ka.
Läheisyys		
V1 Sisarukseni on minulle tärkeä	325	4,62
V2 Huolehdimme toisistamme	325	4,04
V3 Sisarukseni on minulle kuin ystävä	323	3,64
V6 Haluan viettää aikaa sisarukseni kanssa	326	3,79
V8 Minun on helppo kertoa sisarukselle ajatuksistani tai tunteistani	325	3,22
V9 Voin luottaa sisarukseeni	324	3,93
V10 Sisarukseni on minulle yhdentekevä *	260	4,49
V11 Osoitan sisarukselleni välittäväni hänestä	321	3,62
V13 Minun on vaikea keksiä puhuttavaa sisarukseni kanssa *	284	4,42
V15 Minulla ja sisaruksellani on paljon yhteistä	328	3,54
V16 Minun on hyvä olla sisarukseni seurassa	327	4,08
Vihamielisyyys		
V4 Sisarukseni ärsyttää minua	323	3,65
V5 Sisarukseni saa enemmän huomiota vanhemmiltani kuin minä	300	2,55
V7 Sisarukseni käyttäytyminen saa minut suuttumaan	323	3,04
V12 Toivoisin, ettei sisarustani olisi	321	1,33
V14 Olen kateellinen sisarukselleni	319	1,65

*Muuttujan asteikko käännetty

Läheisyyden väittämien korrelaatiot

	V1	V2	V3	V6	V8	V9	V10	V11	V13	V15	V16
V1	1	,648*	,572*	,642*	,478*	,591*	,357*	,494*	,446*	,492*	,637*
V2	,648*	1	,649*	,625*	,545*	,602*	,247*	,532*	,457*	,566*	,648*
V3	,572*	,649*	1	,688*	,652*	,657*	,261*	,537*	,477*	,583*	,641*
V6	,642*	,625*	,688*	1	,596*	,617*	,271*	,650*	,432*	,565*	,680*
V8	,478*	,545*	,652*	,596*	1	,616*	,173*	,502*	,468*	,522*	,583*
V9	,591*	,602*	,657*	,617*	,616*	1	,315*	,555*	,458*	,571*	,727*
V10	,357*	,247*	,261*	,271*	,173*	,315*	1	,231*	,248*	,270*	,349*
V11	,494*	,532*	,537*	,650*	,502*	,555*	,231*	1	,390*	,509*	,588*
V13	,446*	,457*	,477*	,432*	,468*	,458*	,248*	,390*	1	,447*	,517*
V15	,492*	,566*	,583*	,565*	,522*	,571*	,270*	,509*	,447*	1	,647*
V16	,637*	,648*	,641*	,680*	,583*	,727*	,349*	,588*	,517*	,647*	1

*p<0,05

Vihamielisyyden väittämien korrelaatiot

	V4	V5	V7	V12	V14
V4	1	,369*	,592*	,318*	,217*
V5	,369*	1	,354*	,154*	,320*
V7	,592*	,354*	1	,305*	,262*
V12	,318*	,154*	,305*	1	,143*
V14	,217*	,320*	,262*	,143*	1

*p<0,05

LIITE 6: Vallan summamuuttujissa käytetyt väittämät ja niiden keskinäiset korrelaatiot

Vallan väittämien keskiarvot

	N	ka.
Nuoren huolenpidollisen vallankäytön väittämät		
V1: Huolehdin sisaruksestani vanhempieni ollessa poissa	310	3,36
V2: Autan sisarustani kotitehtävissä tai kotitöissä	315	3,15
V3: Riidellessä tai erimielisyyksissä yritän löytää molemmille sopivan ratkaisun	310	3,33
V5: Huolehdin siitä, että sisarukseni noudattaa sääntöjä	308	3,34
Sisaruksen huolenpidollisen vallankäytön väittämät		
V1: Sisarukseni huolehtii minusta vanhempieni ollessa poissa	318	2,85
V2: Sisarukseni auttaa minua kotitehtävissä tai kotitöissä	314	2,62
V3: Riidellessä tai erimielisyyksissä sisarukseni yrittää löytää molemmille sopivan ratkaisun	307	2,67
V5: Sisarukseni huolehtii siitä, että noudatan sääntöjä	309	3,07
Nuoren hallitsemaan pyrkivän vallankäytön väittämät		
V4: Kiukuttelen tai huudan saadakseni tahtoni läpi ollessani eri mieltä sisarukseni kanssa	312	2,22
V7: Käskytän tai pomotan sisarustani	319	2,48
V8: Kantelen sisaruksestani vanhemmilleni	311	2,48
V10: Lahjon tai palkitsen sisarustani toimimaan kuten minä haluan	312	1,81
V11: Riidellessämme mökötän tai pidän mykkäkoulua sisarukselleni saadakseni hänet pyytämään anteeksi tai myöntämään olevansa väärässä	311	1,73
Sisaruksen hallitsemaan pyrkivän vallankäytön väittämät		
V4: Sisarukseni kiukuttelee tai huutaa saadakseen tahtonsa läpi ollessani eri mieltä sisarukseni kanssa	312	2,66
V7: Sisarukseni käskytää tai pomottaa minua	314	2,28
V8: Sisarukseni kantelee minusta vanhemmilleni	313	2,52
V10: Sisarukseni lahjoo tai palkitsee minua toimimaan, kuten hän haluaa	310	1,71
V11: Riidellessämme sisarukseni mököttää tai pitää mykkäkoulua minulle saadakseni minut pyytämään anteeksi tai myöntämään olevani väärässä	307	1,91
Nuoren vallan vaikuttavuuden väittämät		
V6: Ollessamme eri mieltä pystyn vakuuttamaan sisarukseni puolelleni	302	2,95
V9: Kun riitelemme, sisarukseni antaa minulle periksi	311	2,43
V12: Kun teemme sisarukseni kanssa jotain yhdessä, teemme niin kuin minä haluan	315	2,08
Sisaruksen vallan vaikuttavuuden väittämät		
V6: Ollessamme eri mieltä sisarukseni pystyy vakuuttamaan minut puolellensa	312	2,41
V9: Kun riitelemme, annan sisarukselleni periksi	299	2,37
V12: Kun teemme sisarukseni kanssa jotain yhdessä, teemme niin kuin hän haluaa	309	2,40

Huolenpidollisen vallan väittämien korrelaatiot

		Sisarus			
		V1	V2	V3	V5
Nuori	V1	1	,645*	,609*	,445*
	V2	,616*	1	,588*	,440*
	V3	,380*	,459*	1	,379*
	V5	,607*	,559*	,474*	1

* p<0,05

Hallitsemaan pyrkivien valtaresurssien väittämien korrelaatiot

		Sisarus				
		V4	V7	V8	V10	V11
Nuori	V4	1	,315*	,487*	,153*	,509*
	V7	,387*	1	,301*	,556*	,354*
	V8	,423*	,413*	1	,203*	,470*
	V10	,344*	,401*	,210*	1	,200*
	V11	,370*	,260*	,259*	,262*	1

* p<0,05

Vallan vaikuttavuuden väittämien korrelaatiot

		Sisarus		
		V6	V9	V12
Nuori	V6	1	,262*	,294*
	V9	,325*	1	,255*
	V12	,190*	,243*	1

* p<0,05